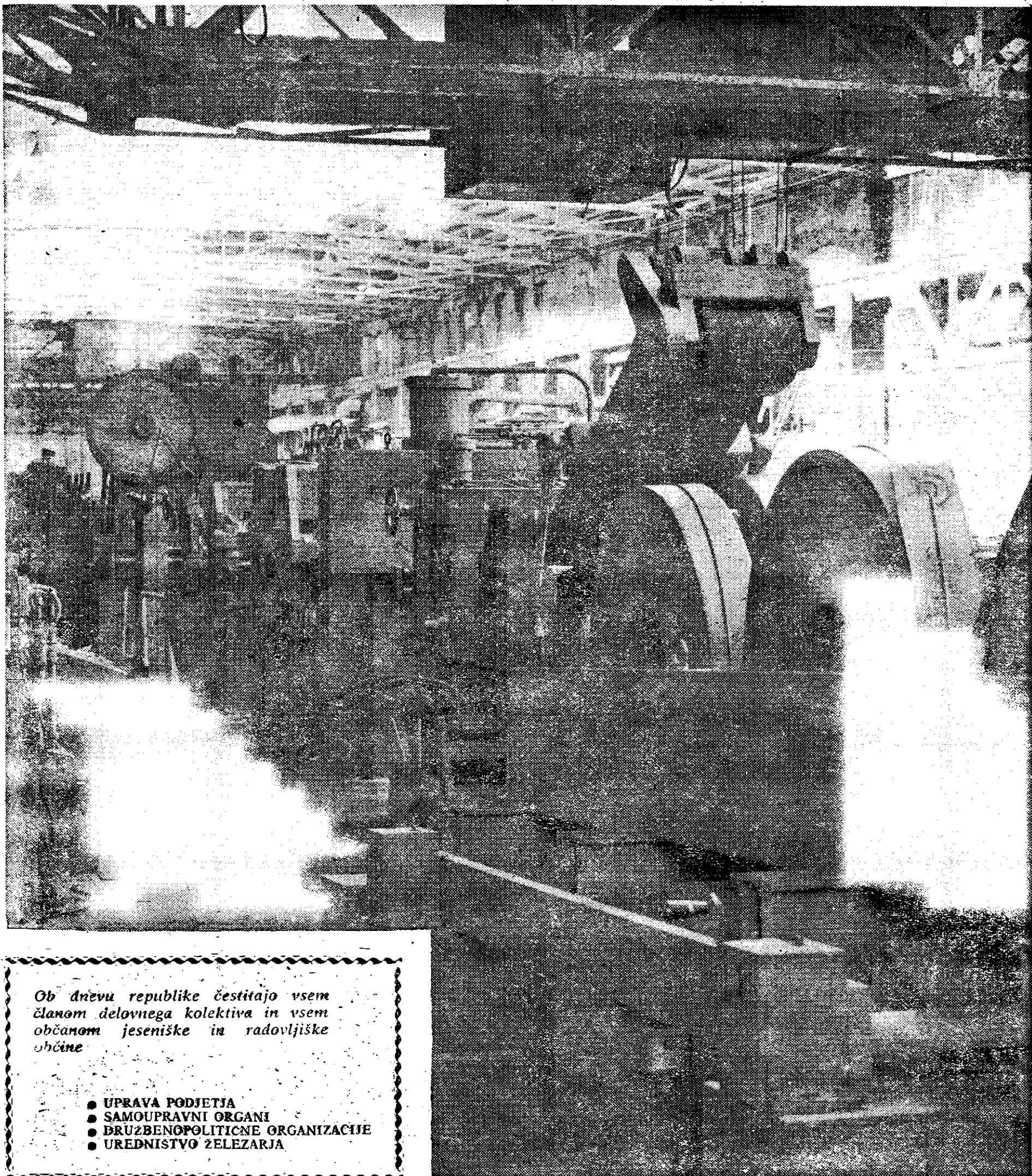

LETO XIV. Številka 47-48
Jesenice, 27. novembra 1972

**ŽELEZAR — GLASILO DELOVNEGA
KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE**
— Ureja redakcijski odbor — Glavni in odgovorni
urednik Joža Varl — Rokopisov in fotografij ne
vračamo — Naslov: Uredništvo »Železarja«, zdru-
ženo podjetje SLOVENSKE ŽELEZARNE Ljub-
ljana — Železarna Jesenice. Telefon int. uredništvo
483, administracija 484 — Tisk CP »Gorenjski tisk«

ŽELEZAR

*Ob dnevu republike čestitajo vsem
članom delovnega kolektiva in vsem
občanom jeseniške in radovljiške
občine*

- UPRAVA PODJETJA
- SAMOUPRAVNI ORGANI
- DRUŽBENOPOLITICNE ORGANIZACIJE
- UREDNIŠTVO ŽELEZARJA

Ob rojstnem dnevu republike

Devetindvajset let je minilo, odkar se je v bivši Jugoslaviji spočela, med narodnoosvobodilno borbo razvita rodila naša federativna socialistična republika Jugoslavija. Tudi bajoneti monarhističnega režima niso mogli preprečiti širjenja podpore programa Komunistične partije za socialno in pravično nacionalno osvoboditev. Ideja je postajala materialna moč, katera se je med oboroženimi spopadi še krepila in razbila tudi okupatorja, ki je s krvavim nasiljem poizkusil vsiliti svojo voljo in uničujočo nadvlado.

Rezultati dela ZPSZ v mesecu oktobru

V skupnem rezultatu dela, mesec oktober ni bil posebno uspešen. Povečal se je zaostanek proizvodnje surovega železa in jekla. Pri surovem železu znaša izvršitev proizvodnega načrta 87 %. V železarni Jesenice je znašala proizvodnja surovega železa 90 % načrtovane in v železarni Štore samo 80 %.

Tudi pri proizvodnji jekla se je povečal zaostanek. Od predvidene mesečne proizvodnje je izvršeno na Jesenicah 95 %, na Ravnah 99 % in v Štoreh so zaostali za celo mesečno predvideno količino, ker je proizvodnja jekla v celoti izostala.

Načrt skupne proizvodnje za mesec oktober je bil izvršen: na Jesenicah z 92 %, na Ravnah s 102 % in v Štoreh z 78 % tako, da znaša skupna izvršitev ZPSZ 92 %. Pri blagovni proizvodnji odnosno prodaji smo slabo izvršili mesečni načrt: pri surovem železu v Štoreh s 84 %, pri polizdelkih na Jesenicah z 32 % in na Ravnah s 63 %, pri hladni predelavi je izvršitev na Jesenicah samo 80 % in vsled tega skupna izvršitev v ZPSZ le 84 %. Na ta rezultat je pa posebej močno vplival zaostanek proizvodnje hladno oblikovanih profilov in pa zaostanek v proizvodnji vlečene žice.

V Štoreh so izpolnili mesečni načrt proizvodnje mehansko obdelanih valjev le s 50 %.

Slab je tudi rezultat proizvodnje mehansko obdelanih izdelkov v železarni Ravne, kjer je znašal 77 % mesečnega načrta.

Mesečni načrt blagovne proizvodnje je bil izvršen na Jesenicah z 90 %, na Ravnah s 96 % in v Štoreh s 97 %, tako da znaša izvršitev v združenem podjetju 94 %.

Po desetih mesecih je bil načrt blagovne proizvodnje v združenem podjetju izvršen s 97 %.

Pri izvozu naših izdelkov se je stanje precej popravilo in znašajo indeksi izvrševanja količinskega načrta: na Jesenicah 91, na Ravnah 100 in v Štoreh 88. Skupna izvršitev izvoza izdelkov znaša 94 %. Vrednostno je stanje nekaj slabše in znaša vrednost izvršenega izvoza 89 % načrtovane vrednosti.

Boljše stanje, kot pri izvrševanju količinskih proizvodnih nalog, je pri realizaciji vrednosti prodaje. Mesečni načrt so izvršili: v železarni Jesenice s 108 %, v železarni Ravne s 115 % in v Štoreh s 96 %, tako je skupen rezultat v mesecu oktobru za 8 % nad načrtovano vrednostjo. V kumulativni izvršitvi smo po desetih mesecih na 102 % in se je v pretečenem mesecu torej stanje celo popravilo za 1 %, ker je po devetih mesecih znašala realizacija 101 % načrtovane.

Ker ste s problematiko dela železarne Jesenice že seznanjeni, si oglejmo samo problematiko, ki je vplivala na delo v mesecu oktobru na Ravnah in v Štoreh.

Železarna Ravne je izvršila mesečni načrt skupne proizvodnje s 102 %, predvsem zaradi dobrega dela valjarne. Vsled pomanjkanja ustreznih naročil za kovačnico in delno livarno, zaradi ustavitve proizvodnje monoblok svodrov in zaradi spremembe programa, ki nastaja vsled odpovedi dobav slabim plačnikom, proizvodnja v mehanski obdelavi tudi ni bila dosežena. To je bil vzrok, da je bila izvršena proizvodnja za prodajo le s 96 %. Pri proizvodnji jekla so 1,3 % zaostanka za načrtovano proizvodnjo povzročili čestji zastoji žerjavov.

V železarni Štore so imeli enotedenski remont na elektro-redukcijski peči, vsled tega je bila tudi nižja proizvodnja surovega železa. Rázen tega so imeli še zlom elektrode, kar je povzročilo izpad proizvodnje.

Jeklarna zaradi remonta Siemens-Martinove peči ni obratovala ves mesec. Električna peč pa še ni pričela obratovati, ker je v montaži ter vsa, za letos načrtovana proizvodnja ne bo realizirana.

Nižja proizvodnja mehansko obdelanih valjev je zaradi selitve strojev v novo obdelovalnico.

Problematika v livarnah ostaja še naprej enaka, kot v pretečenih mesecih. Primanjkuje livarskih preparatov in težave imajo z dobavami ustreznega peska.

Poseben problem železarne Štore je vprašanje oskrbe z gredicami. V pretečenem mesecu so bili prisiljeni celo ustaviti obratovanje nove valjarne. Čeprav tudi dobe gredice, jih ne dobe v željenih kvalitetah, da bi lahko držali proizvodni program, ki ustreza naročilom.

dipl. inž. Milan Marolt

In zmagala je volja ljudstva. V času, ko je fašizem še kruto gospodaril nad vso Evropo, so sredi okupacije narodi Jugoslavije razglasili sebi in svetu, da se bodo borili, vse dokler zadnji okupatorski vojak ne bo zapustil naše domovine, in nato v državi vzajemnosti in enakopravnosti narodov ter narodnosti razvijali socialistično družbo. V najtežjih pogojih so se takrat kahli najboljši sinovi domovine in končno priborili našim narodom svobodo. Zgodovinski je pri tem bil delež Slovencev, ki so tako najbolje izpričali svojo pripadnost v skupnosti jugoslovanskih narodov.

Skoraj tri desetletja je po tem minilo. Veliko se je spremenilo. Zgradili smo tovarne, zajeli energetske vire, izpeljali komunikacije, zgradili šole, zdravilišča, športne in turistično-rekreativne objekte, izobrazili ljudi in razvili tehnologijo, promet, zdravstvo ter kulturo narodov. Kot posebna pridobitev pa je gradnja družbenih odnosov, ki je z vstopom v samoupravno družbo zgodovinsko pomembna.

Duh revolucije ne oveni

Razvijanje družbenih odnosov pa pomeni permanentno revolucionarno odstranjevanje vsega, kar je v danem trenutku zaviralno, konservativno. Tudi zasluge iz predhodnih obdobij revolucije ne morejo biti razlog za oviro regeneracije kadrov, ki mora pomeniti svežino na poti razvoja družbenih odnosov v hitrejšo rast proizvodnje materialnih in duhovnih pridobitev družbe.

Ob vsakem zastoju nastaja odklon od revolucionarne poti, ki zahteva popravilo kurza in, četudi boleče, odpravo nakopičenih miselnih in materialnih neskladij. Tudi v zadnjih petih letih smo bili priča zastoji permanentne prisotnosti revolucionarne roke resnične pravice in že so bile okrepljene sile sebičnosti, ki so vlekle na stran in zmanjševale učinkovitost samoupravne družbe. Virus nemoralne poslovne bolezni, da je plodno zajemanje, ne pa ustvarjanje dohodka, se je vsidral v vse špranje zasebnega, skupinskega in splošnega družbenega organizma. Ta virus je zavrl varčevanje na vseh področjih porabe, zmanjševal prizadevnost za večjo racionalnost gospodarstva, slabil učinkovitost revolucionarnih sil, širil žrelo najmanjšega odpora pridobivanja dohodka s poviševanjem cen in razpolaganjem z družbeno imovino brez pokritja. V tem bolnem obdobju se je akumulacija pojavljala tudi tam, kjer ni bila ustvarjena, siromašili so se proizvajalci s predpisanimi prodajnimi cenami, nastala so strukturna neskladija v razporeditvi družbenega kapitala.

(Nadalj. na 10.-11. str.)

4000 železarjev — zavarovancev izrazilo solidarnost s kmečkimi zavarovanci

Referendum o združitvi skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov, 20. novembra letos, je povsem uspel — morda celo presežek pričakovanja. Tako kot so kmetje v nedeljo, 19. novembra, izrazili voljo po združitvi obeh skupnosti, so delavci naslednji dan to isto potrdili.

Na 28 glasovalnih mestih v Železarni so bili v imenike vpisanih 5603 zavarovanci, s potrdili je uveljavilo glasovalno pravico še 26 zavarovancev, tako se je število glasovalnih upravičencev dvignilo na 5629. Od teh jih je volilo 4909 ali 87,21 %. Za združitev se jih je izreklo 4002 ali 71,10 % od vseh glasovalnih upravičencev. Sicer pa je bilo proti združitvi le 734 ali 13,04 % zavarovancev, 173 ali 3,07 % jih ni pravilno izpolnilo glasovalnega listka, 720 ali 12,79 % pa jih ni prišlo na volišče, to pa je manj kot znaša dnevna odsotnost z dela.

Med najboljšimi glasovalnimi mesti so bili v Železarni: glasovalno mesto 85 — strugarna valjev, kjer jih je glasovalo 97,3 % in jih je bilo 91,9 % za združitev, na glasovalnem mestu 83 v RTA jih je glasovalo 95,77 % in 90,14 % za združitev.

Po številu oddanih glasov za združitev sledijo: 91. glasovalno mesto upravne službe s 83,44 % 74. glasovalno mesto jeklovlek s 83,2 % 82. glasovalno mesto VEN Javornik, Bela z 82,2 % Po udeležbi na glasovanju pa so med boljimi še: 78. glasovalno mesto strojne delavnice s 95,98 % 68. glasovalno mesto livarna s 95,5 % in 82. glasovalno mesto VEN Javornik Bela s 95,5 % udeležbo.

Poleg rezultatov pa ne gre prezreti resnosti s katero so zavarovanci Železarne pristopili k referendumu, saj so skoraj tekmovala glasovalna mesta med seboj po urejenosti, vse je bilo v zastavah in zelenju, celo cvetja ni manjkalo in ne nazadnje še to, da je do 7.30 zjutraj oddalo glasove že 48,2 % upravičencev in do 9. ure 64,8 %, ter da je bilo ob 15. uri takoj po prihodu popoldanske izmene že 85 % oddanih glasov.

Zdravko Pogačnik

Likvidnost in njena problematika v železarni Jesenice

Železarna Jesenice velja v večji ali manjši meri skupaj z ostalima dvema železarnama za enega najmočnejših žarišč nelikvidnosti v slovenskem gospodarstvu. S tem pa ne vnaša samo motenj v splošno gospodarsko gibanje, temveč povzroča nelikvidnost ogromno gospodarsko škodo tudi nam samim. Zato smo izredno zainteresirani, da v čim krajšem času odstranimo še vedno visoke bloкаде naših žiro računov ter si s tem ustvarimo osnovni pogoj za kolikor toliko normalno poslovanje.

Železarna Jesenice ima neprekinjeno blokiran žiro račun že več kot pet let, gibanje bloкаде v letošnjem letu pa kažejo naslednji podatki (v milij. din):

1.1.1972 155,7
30.9.1972 100,6
31.10.1972 90,4

ZAKAJ NELIKVIDNOST V ŽELEZARNI

O vzrokih za nelikvidnost Železarne se je že veliko razpravljalo in pisalo, vendar menimo, da ni odveč, če o tem problemu spregovorimo nekaj besed, še posebno zato, ker se o njem večkrat razmišlja, a morda še nekoliko preveč poenostavlja.

Po našem prepričanju je več zelo različnih vzrokov, ki kompleksno potiskajo Železarno v nelikvidnost. Razdelimo jih lahko v naslednje skupine:

1. Nestabilnost gospodarskih gibanj v Jugoslaviji, ki se kaže predvsem:

— v visoki stopnji inflacije, karadi katere v Železarni tako hitro rastejo nominalne potrebe po obratnih sredstvih, da enostavno ni moči najti virov, s katerimi bi jih lahko pokrivali.

— v splošni gospodarski nelikvidnosti, zaradi katere smo v Železarni primorani angažirati ogromna finančna sredstva v terjatvah do kupcev.

2. Sistemske rešitve v našem gospodarstvu. Te so ali pa še prizadevajo Železarno glede likvidnosti predvsem v naslednjih smereh:

Režim cen za črno metalurgijo. Z režimom cen smo predvsem v letih 1967 in 1968 potisnili črno metalurgijo v tako visoke poslovne izgube, da si je od tega praktično šele letos opomogla, v vsakem primeru, pa smo jo za

(Nadalj. na 9. str.)

Kalibrirne pline izdelujemo in polnimo doma

Sedem kalibrirnih plinov, za potrebe umerjanja analizatorjev v kisikarni, smo morali dolga leta vse do koristne izvedbe tehnične izboljšave št. 2050 za visoko nabavno ceno uvažati iz inozemstva, iz Amerike. Cena samo ene jeklenke je znašala okrog 3500 din. To je zelo obremenjevalo naš devizni fond. Zaradi nerednega plačevanja so kasnile tudi dobave iz Amerike in je bila izdelava kisika, dušika in argona v naši kisikarni otežkočena.

Energetiki so bili že pred leti (1968) primorani sami, doma izdelovati referenčni plin O2R1, ker je v naši proizvodnji občutno in kritično zmanjkalo za to potrebnega uvoženega plina. Problem uvoza kalibrirnih plinov se

je zaostrel v letu, ko smo bili primorani izdelovati v kisikarni argon za potrebe nemotene obratovanja.

Avtorja tehnične izboljšave št. 2050 Janez Vilman in Marjan Gašperin, instrumentalec in obratni tehnik iz obrata RTA, sta se z veliko odgovornostjo lotila odstraniti ta kritičen problem. Pri težkem in odgovornem delu sta jima pomagala tudi Anton Zupanc in Rajko Repe iz obrata PIV.

Vsem štirim avtorjem je uspelo po večkratnih poskusih s svojimi teoretičnimi in praktičnim znanjem odlično in zadovoljivo izdelati sedem vrst kalibrirnih plinov, ki jih v naši kisikarni rabimo za izdelavo kisika, dušika in argona.

Avtorji so s svojo tehnično izvedbo zagotovili Železarni zadostno zalogo do sedaj za drag denar uveženih kalibrirnih plinov, nujno potrebnih za nemoteno polnjenje plinov. Izdelava domačih kalibrirnih plinov je cenejša v primeru z uvoženimi iz Amerike. Vilmanu, Gašperinu, Zupancu in Repeju je uspelo na cenen način izdelati ustrezne kalibrirne pline referenčnega, ničelnega in območnega v različnih izvedbah in za različne potrebe.

Nov proizvod so odlično ocenili vodstvo plinske in vodne energije (PIV) in regulacijske tehnike in avtomatike (RTA) kakor tudi vsi uporabniki. Šef DE vzdrževanja in člani komisije za racionalizacije in novatorstvo pri svetu DE vzdrževanja, so na osnovi pozitivnih ocen in priporočil obratovodstva PIV in RTA toplo pozdravili dosežek avtorjev tehnične izboljšave št. 2050, ki je brez dvoma velika in koristna pridobitev za domačo proizvodnjo tehničnih plinov, katerih potrošnja je iz leta v leto vedno večja. Avtorji so prepričani, da bodo z marljivim nadaljnjim delom in poskusi uspeli izdelati še druge kalibrirne pline, ki pridejo v uporabo za izdelavo ostalih tehničnih plinov.

Pristojni odbor pri DS Železarne je pri dokončni oceni tehnične izboljšave upošteval mnenje, ocene in priporočila pristojnih strokovnjakov, izvedencev in poročevalcev. Na osnovi pravilno prikazanih

izračunov prihrankov in koristi, katere je potrdil tudi oddelek za ekonomiko, analize in planiranje — sektorja za ekonomiko, analize in planiranje — sektorja za ekonomiko in organizacijo v višini 92.700 din na leto, pri čemer avtorjem enkratno skupno odškodnino v višini 3.454 din. Gašperin in Vilman prejmeta vsak po 1.295 din, ostala dva sodelavca pa vsak po 432 din po oceni samoudeležbe pri uvajanju tehnične izboljšave.

Avtorjem čestitamo k doseženemu delovnemu uspehu.

Janez VILMAN

Anton ZUPANC

Rajko REPE

Marjan GAŠPERIN

Obvestila kolektivu • Obvestila kolektivu

Dežurna služba

	telefon v ZJ	doma
SOBOTA, 25. novembra:		
inž. Jože STARC, elektro. energija	234	81-720
NEDELJA, 26. novembra:		
Teodor OKROŽNIK, gradbeno vzdrž.	577	81-327
PONEDELJES, 27. novembra:		
dipl. inž. Božo BARTELJ, valjarna 2400	638	81-453
TOREK, 28. novembra:		
Zdravko ČRV, valjarna žice	852	760
SREDA, 29. novembra:		
Ciril ODLASEK, valj. Javornik	620	776
ČETRTEK, 30. novembra:		
dipl. inž. Miroslav NOČ, vod. vzdrž.	873	754
PETEK, 1. decembra:		
dipl. inž. Stanislav ČOP, tlačilnice	328	76-538
SOBOTA, 2. decembra:		
Jože KOŠIR, transport	451	84-022
NEDELJA, 3. decembra:		
dipl. inž. Emil AZMAN, TSN	809	81-716

RAZPIS

Na prošnjo in željo delovne enote valjarne Javornik in na priporočilo obratovodstva valjarne debele pločevine, Javornik 2400, odbor za izume in racionalizacije pri DS Železarne razpisuje v okviru novatorske in racionalizatorske dejavnosti v železarni Jesenice v obdelavo, rešitev in izvedbo tehnološki problem:

MEHANIZIRANO, AVTOMATSKO ŽIGOSANJE PLOČEVINE PO VALJANJU

V obratu valjarne debele pločevine na Javorniku imajo že od začetka obratovanja velike težave z ustreznim žigosanjem pločevine.

To je že večletni pereč in nerešen problem, ki se je v zadnjem času še povečal in zaostrel zaradi naraščajočih potreb in zahtev tržišča. Upravičene reklamacije zaradi zamenjave pločevine so zelo pogoste. Vsled teh slabosti in vzrokov ter zaradi težkine in nevarnega dela pri ročnem označevanju pločevine je nujno potrebno, po mnenju komisije za racionalizacije in novatorstvo pri svetu DE valjarn Javornik, ta problem čim prej rešiti.

Naprava za mehanizirano, avtomatizirano žigosanje pločevine po valjanju mora v prvi vrsti doseči:

- Dobro vidljivost in čitljivost oznak.
- Naprava, stroj mora omogočiti: avtomatsko menjanje števil, črk ali oznak s štirimestnimi številkami.
- Nastavitev aparata mora biti mehanizirana, da je možno z napravo upravljati z oddaljenega mesta, zaradi lažjega dela in delovne varnosti.
- Omogoči naj kontrolo žigosanja z vtisovanjem oznak v kontrolni karton.

Avtorji, ki se bodo lotili reševanja tega problema, dobijo vsa potrebna pojasnila in navodila pri obratovodstvu valjarne debele pločevine 2400 dipl. inž. Božu Bartiju.

Za najboljše idejne rešitve te naloge je odbor razpisal tri nagrade:

1. v višini 800,00 din
2. v višini 600,00 din
3. v višini 500,00 din

Ta razpis velja pol leta po objavi v tovarniškem glasilu Železar. Vse ideje, teoretične rešitve morajo avtorji prijaviti na referat za izume in racionalizacije v treh izvodih na predpisanih obrazcih.

Najbolj ustrezne rešitve bodo pozneje po izvedbi ocenjene in nagrajene po pravilniku o izumih, tehničnih izboljšavah in koristnih predlogih na osnovi prikazanih in potrjenih koristi in prihrankov.

Odbor za izume in racionalizacijo pri DS Železarne.

Jubilanti 50 - letniki

V decembru bodo praznovali 50 let svojega življenja naslednji naši sodelavci: Zdenko BRADASKLJA, valjarna Bela — 1. decembra, Albin GORENC, strojno vzdrževanje — 2. decembra, Marija POKLJUKAR, elektro toplotna energija — 6. decembra, Anton KOCJANCIC, VEN — 10. decembra, Alojz CUZNAR, valjarna Bela — 15. decembra, Anton ROPRET, valjarna žice — 17. decembra, Anton LANGUS, splošni sektor — 17. decembra, Franc GOLE, strojno vzdrževanje — 18. decembra, Rozalija MOČNIK, valjarna Bela — 20. decembra, Stefan HORVAT, martinarna — 24. decembra, Alojz STARE, OTK — 25. decembra, Franjo JENDUKA, valjarna debele pločevine — 27. decembra, Avgust VISTER, martinarna — 28. decembra, Muhamed BALIC, splošni sektor — 31. decembra.

Vsem naše iskrene čestitke!

Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah

Ocena delovanja organizacij ZMS v zadnjem letu dni

Predsedstvo republiške konference ZMS je na seji 17. 11. sprejelo osnutek ocene delovanja ZMS v zadnjem letu dni in ga posredovalo v razpravo in dokončno oblikovanje občinskim organizacijam in republiški konferenci. Ocena je bila narejena z namenom, da ugotovi resnične premike in slabosti v slovenski mladinski organizaciji.

V prvem poglavju je ocena položaja v predsedstvu Zveze mladine Jugoslavije. Osnovne slabosti delovanja izvršilnega organa zvezne konference Zveze mladine Jugoslavije se kažejo v premajhni iniciativnosti, nezadostni povezavi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in samoupravnimi organizmi, nezadostni prisotnosti v organizacijah ZM ter nesistematičnosti dela in neučinkovitosti dela forumov ZMS. Vzroki za takšno stanje so po oceni neučinkovitost, nedelavnost in nezadostna usposobljenost nekaterih kadrov v predsedstvu ZMJ in neaktiven odnos nekaterih republiških in pokrajinskih organizacij do organov ZMJ.

Poleg mnogih uspehov in tudi nekaterih napak (npr. 25 poslancev) so slabosti dela republiške konference Zveze mladine Slovenije v glavnem naslednje:

- premajhna akcijska učinkovitost ZMS, za katero je vzrok nenehno opredeljevanje do novih področij in problemov, manjka pa dodelanost akcij, ki bi zagotavljale realizacijo sprejetih dogovorov
- premajhna odgovornost in akcijska usposobljenost članov republiške konference, ki v marsikaterih primerih in ob mnogih akcijah niso odigrali svojih vlog v občinah in tudi ne v republiški organizaciji
- nezadovoljliva učinkovitost stališč ZM v drugih družbenopolitičnih organizacijah, nekaterih organih in skupnostih

- nedodelanost problemskih konferenc, ki so odprle na najbolj demokratičen način reševanje nekaterih vprašanj, ni pa bilo poskrbljeno za uveljavljanje teh dogovorov
- nerazvitost dela komisij pri predsedstvu
- premajhna akcijska učinkovitost in usposobljenost predsedstva republiške konference, ki je bilo večkrat organ, ki se je opredeljeval do posameznih vprašanj, ni pa odigral svoje operativno izvršilne funkcije sklepov republiške konference.

Osnova za oceno delovanja občinskih organizacij so obiski, ki so jih nedavno opravili člani predsedstva, programi dela občinskih konferenc in poročila občinskih organizacij.

Osnovna ugotovitev je, da so bili v občinskih organizacijah v zadnjem letu narejeni pomembni premiki na področju programske usmeritve in akcijske sposobnosti pri uresničevanju stališč.

Se prepočasi poteka v ZMS razvoj samoupravne organizacije, ki bi omogočal mobilizacijo in usposobljenost mladih tako, da bi se le-ti uveljavili kot delavci v sindikatih, kot občani v SZDL, kot učenci in dijaki v samoupravljanju na šolah. Pa tudi vključevanje mladih v ZK je bilo preškrbno. Poleg pomembnih uspehov, akcij, pa imajo občinske organizacije še vrsto pomanjkljivosti, predvsem so prevečkrat zaprte v ozek krog in se pojavljajo kot organ, ki na vseh področjih govori v imenu mladine.

Analiza obsega še oceno uresničevanja dogovorov: o uskladjitvi programskih obdobj v ZMS, idejnem usposabljanju, organiziranosti, skupnih akcijah z ostalimi družbenimi organi in organizacijami v občini, informiranju, problemskih konferencah;

V uvrstitvi občinskih organizacij po posameznih skupinah je občinska konferenca ZMS Jesenice pristala v skupini občinskih organizacij, za katere se ocenjuje, da sicer delujejo dobro, vendar bi morale dosegati večje rezultate. Z analizo teh organizacij je potrebno ugotoviti, katere naloge in ukrepe je treba sprejeti, da se bodo tudi te organizacije uvrstile v skupino najbolj aktivnih.

Član predsedstva RK ZMS, Dušan Gačnik, ki je 19. 10. obiskal našo občino je ocenil, da se naša konferenca premalo načrtno, organizacijsko in vsebinsko povezuje z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami, čeprav te možnosti so; da smo organizacijsko dobro razvejani; da je OK premalo prisotna v aktivnih s programom dela, ki je sicer dober, vendar premalo vsebinsko razčlenjen; da je organizacija povprečna — z dokaj dobrim konceptom dela, ki pa v praksi ni doživel pravega odnosa. »Predvsem bodo morali več skrbi posvetiti večjemu družbeno političnemu mobiliziranju mladine predvsem v nekaterih najbolj »bolečih« sredinah kot gimnazija itd.«

Celodnevni seminar za vodstva ZMS osnovnih šol

V soboto, 18. novembra, je bil v spodnjih prostorih Kazine celodnevni seminar za vodstva ZMS osnovnih šol, katerega je vodil tovariš Mirc Lapajna.

Ena od osnovnih tem je bila: odnos med pedagogi in učenci. Nihče ne misli, da sta si pedagog in učenec enaka, vendar pa mora biti večje sodelovanje med pedagogi in učenci. Pedagog mora učenca voditi, ga vzgajati in ocenjevati. Delo in učni rezultati učencev pogojujejo njihov samoupravni položaj na šoli. Precej pereče vprašanje je tudi ocenjevanje. Ocenjevanje naj bo javno, to pomeni, da se učenca javno pove, zakaj je dobil tako ali drugačno oceno.

Samoupravljanje na šoli naj se odvija v okviru šolske skupnosti, v katero so vključeni učenci, ki sestavljajo tudi razredne skupnosti. Razredno skupnost vodijo učenci sami s pomočjo razrednika. Sestanki naj bodo v izven šolskem času ali pa med razredno uro. Nikakor pa ne bi smeli imeti pouka namesto razredne ure. Razredna skupnost bi morala s pomočjo razrednika razpravljati o vseh vprašanjih in problemih v okviru razreda.

Vsak učenec naj bi bil vključen tudi v eno izmed številnih svobodnih dejavnosti. Dobro bi bilo, da učence, katerim učenje ne gre, ne bi obremenjevali še s tem.

Poglavitno pri samoupravljanju na osnovni šoli je tudi to, da bi vsi učenci vedeli o vsem dogajanju na šoli. Na redovnih konferencah naj bi bili tudi predstavniki razrednih skupnosti. Toda pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da je glavna naloga učenca učenje.

V drugem delu smo obravnavali program dela aktivna na osnovni šoli, Jože Vindišar pa nas je seznanil s programom v mesecu mladosti.

Mile Crnković

Šolsko športno društvo na osnovni šoli Tone Čufar

Na osnovni šoli Tone Čufar delujejo učenci pri raznih izvenšolskih dejavnostih. Mnogi so se odločili, da bodo sodelovali pri šolskem športnem društvu.

V sredo, 8. novembra, so imeli učenci prvi sestanek. Izvolili so predsednika, tajnika, blagajnika, gospodarja in propagandista. Seznanili so se s statutom in programom društva in se domenili za urnik treningov, da bodo na tekmovanjih čim uspešnejši.

Vera Rabzelj

Mladino vključiti v samoupravne tokove

Na 37. seji predsedstva ZKJ, ki je bila 13. novembra 1972 v Beogradu, so obravnavali potek priprave na 3. sejo konference ZKJ in določili datum seje za 6. in 7. decembra. Vemo, da je 3. seja ZKJ realiziran sklep 9. kongresa ZKJ, da mora na posebni konferenci ZKJ obravnavati delovanje ZKJ med mladino. Danes, ko nam je znan datum in nekatera izhodišča za 3. sejo lahko ugotovimo, da so bile teze predsedstva ZKJ osnova za razpravo o najrazličnejših vprašanjih, ki zadevajo družbeno življenje in angažiranje mladega rodu. V tem se odraža odločna zavzetost za hitrejši in bolj revolucionarni razvoj samoupravne socialistične družbe in zavzetost za graditev trdnih temeljev za kontinuiran nadaljnji razvoj na novih mladih rodovih. Zato imata aktiviranje in širša udeležba mladine v samoupravnem in političnem življenju v delovnih organizacijah, šolah, krajevnih skupnostih, občini in širši družbeno politični skupnosti daljnosežen in revolucionaren pomen.

MLADI — DEJAVNIK SOCIALISTIČNE PERSPEKTIVE

Po 21. seji predsedstva ZKJ je prevladovalo spoznanje, da bo naša perspektiva težka, da se ji zoperstavlja vrsto težav in ovir in da se je zato treba temeljito pomuditi ob vprašanju mlade generacije, ki je bistveni faktor socialistične perspektive. Hočem reči, da je od vsega tega odvisen naš nadaljnji razvoj socialistične družbe in samoupravljanja. Mladi se moramo z razreševanjem aktualnih družbenih problemov usposablјati za revolucionarno borbo, sicer ne moremo realno pričakovati, da se bo samoupravljanje in samoupravni sistem pri nas še hitreje razvijal. V ZK ustvarjamo s tem nove možnosti in prostor za družbeno politično uveljavljanje mladih skupno z vsemi delovnimi ljudmi znotraj samoupravnih odnosov. Mladi moramo spoznati, da so predvsem od našega neposrednega družbeno političnega udejstvovanja, od naše aktivnejše udeležbe v samoupravnem družbenem življenju, odvisna naša pozicija v družbi, naša perspektiva in hkrati prihodnost samoupravne socialistične družbe. Vse to so razlogi, da je druga konferenca ZKJ sprejela sklep, da mora 3. konferenca ZKJ obravnavati temo: Naloge ZKJ v razvijanju aktivne udeležbe mlade generacije v izgradnji samoupravne socialistične družbe.

VEČJA PRISOTNOST ZK

Mladi v Sloveniji smo s to odločitvijo zadovoljni, saj se ZK vrsto let ni celoviteje ukvarjala z vprašanjem svojega odnosa do mladine in njenih vprašanj, mladinskih organizacij oziroma svojega neposrednega delovanja med mladimi. Zato je razumljivo, da so odlaganje konference mladi razumeli kot podcenjevanje te problematike. Mladi

že dalj časa čutijo potrebo po večji prisotnosti ZK na nekaterih družbenih področjih, kot je npr. šolstvo, kjer je ZM Slovenije že dalj časa opozarjala na potrebo po marksistični vzgoji v šolah in večjemu razmahu šolske samouprave. Šolstvo omenjam samo kot primer, vendar je celo vrsta področij, kjer je ZK izgubila stik z mlado generacijo. Cilj konference je doseči, da mladina postane odločnejši subjekt družbenega razvoja. To pomeni, razpravljanje o vseh dejavnostih, ki vplivajo na idejno politično orientacijo mladih, od družbeno ekonomskih odnosov, sistema izobraževanja in vzgoje v najširšem pomenu besede, pa do družbeno političnih organizacij v prvi vrsti ZK in ZM.

V družbi mora biti prisotnost mladih

Mladina ni homogena struktura ne v socialnem, ne v idejnem in ne v političnem smislu. Zavoljo različnega položaja v družbeni delitvi dela in družbeno ekonomskih odnosih in zaradi različnih življenjskih ter delovnih razmer in razlik v razvoju, je mlada generacija ravno toliko diferencirana kolikor je diferencirana družba sama. Kljub temu pa lahko rečemo, da mlada generacija na svojstven način izraža vsa družbena protislovja in to je tudi eden od razlogov, da ima svojo organizacijo — zvezo mladine. Z vidika družbe je pomembna prisotnost mladih pri razvoju samoupravnih socialističnih odnosov in pri idejnem oplajanju in kreptvi ZK. Ustavne spremembe nam nudijo te možnosti in ustvarjajo predpostavke, da se mladina močneje uveljavlja v reševanju aktualnih družbenih problemov in v razvijanju samoupravnih odnosov. V tem smislu bo morala konferenca jasno povedati, zakaj in kako se komunisti morajo boriti med mladimi in kje mora ZK mobilizirati najnaprednejši del mladih. Odgovoriti bo moralo na vprašanje: proti katerim tendencam se moramo mladi in ZK med mladimi boriti in ne nazadnje bo treba prediskutirati, kaj je potrebno narediti, da se mladi ljudje hitreje uveljavijo v družbenem delu in v družbeni odgovornosti tako, da jih ljudje in sredina sprejme, opazi ter prizna in na ta način voli v skupščinske in samoupravne organe.

Mednarodni odnosi

Teze v tretjem delu obravnavajo mednarodne odnose. Ne moremo mimo ugotovitve, da je mladina del družbe in naroda in torej ni izolirana od gibanj v mednarodnih odnosih. Zato je potrebno z mladimi delati na osnovi socialističnega bivanja bratstva in enotnosti in opozarjati na antisocialistično in protinarodno vsebino nacionalizma. Izhajati moramo iz realnega spoznanja, da problemi v mednarodnih odnosih izhajajo iz zgodovinsko podedovanih razlik v stopnji ekonomske, družbene in kulturne razvitosti narodov in

naro
časa
teh
dokl
hern
beni
zdru
dela
velik
in d
so t
konc
MI
pr
Ko
proi
polo
mou
tično
raže
vede
član
stav
da j
Slov
v Ji
let,
svoj
ju z
ga r
niče
veča
in c
delit
To j
ko n
odlo
čuje
skup
čuti
Poir
v c
dela
je p
tista
mž
proi
upra
upra
zult
Vz
Po
ljaje
učer
teril
bolj
kor
tev
oda
gosp
z vi
sam
ni c
obra
sleh
ce.
— p
reda
pa
bile
mes
znai
luci
upri
da
mag
ki i
več
cesa
ped
izob
tičen
za t
goje
čast
učer
zato
razr
sti
K
M
tičen
prip
ZKJ
ta i
ni t
ne

narodnosti in da bodo toliko časa ostali nerešeni, dokler teh razlik ne premagamo in dokler ne bomo znotraj slehernega naroda zgradili družbeni odnos na osnovi oblasti združenega dela in združenih delavcev. Vsemu temu lahko veliko prispeva šola, delovni in drugi stiki ter akcije kot so brigade, razni pohodi in konec koncev tudi SLO.

Mladina v proizvodnem procesu

Ko govorimo o mladini in proizvodnih procesih, njenem položaju in vključitvi v samoupravno in družbeno-politično delo ter možnosti izobraževanja ob delu, moramo vedeti, da skoraj polovica članstva ZM v Sloveniji predstavlja zaposlena mladina in, da je 30 % vseh zaposlenih v Sloveniji in 28,3 % zaposlenih v Jugoslaviji mlajših od 29 let. Ta mladina se zaveda svoje vloge, katero ima v boju za vodilno vlogo delavskega razreda, za dosledno uresničevanje ustavnih dopolnil, večanje produktivnosti dela in dosledna izvajanja načel delitve po delovnih rezultatih. To je tisti del mladih, ki lahko najbolj neposredno in najodločneje vpliva in se vključuje v krepitev samoupravne skupnosti, vendar se čisto čuti nemočen in nesposoben. Pomembno je to, da so mladi v organizacijah združenega dela prišli do spoznanja, da je prav samoupravna družba tista, ki jim daje pravice in možnosti, da postajajo kot proizvajalci in neposredni upravljalci dejansko resnično upravljalci proizvodnje in rezultatov svojega dela.

Vzgoja in izobraževanje

Posebno področje predstavljajo vzgoja in izobraževanje učencev v gospodarstvu s katerimi šolo v ZM nismo najbolj zadovoljni. Potrebna je korenita obnova in prilagoditev stopnji razvoja družbenih odnosov. Položaj učencev v gospodarstvu pa je pereč še z vidika njihove vključitve v samoupravne procese v delovni organizaciji, kjer so čisto obravnavani kot vajenci, brez sleherne samoupravne pravice. To so bodoči proizvajalci — podmladek delavskega razreda. Izobražujejo in živijo pa bolj v razmerah, ki so bile značilne pred leti, namesto v sedanjosti, v dobi znanstveno tehnološke revolucije in družbenega samoupravljanja. V ZM sodimo, da se ta problem da premagati s samoupravljanjem, ki ni politična parola, temveč sestavni del učnega procesa, torej je eminentno pedagoško načelo vzgoje in izobraževanja. Posebej praktični pouk nudi vse možnosti za to. Pa naj še omenim pogoje življenja in bivanja v času šolanja, ki so za vse učence izredno pomembni, zato ZK ne more mimo vseh razmer na področju dejavnosti domov.

Konkretna akcija ZK in ZM

Mislim, da je sedanja politična situacija, razprave in priprave na 3. konferenco ZKJ in pismo predsednika Tita in izvršnega biroja odločilni trenutek za skupne delovne dogovore in začetek tes-

nejšega sodelovanja ZK in ZM v konkretnih akcijah. To je trenutek, ko se bomo mladi morali bolj angažirati. To je priložnost, da se mladi bolj konkretno in kreativno vključimo v borbo proti negotovim pojavom v naši družbi, na temelju marksistične ideologije in naših razvojnih konceptov.

Nesprejemljiv odnos do dela v ZMS

Predsednik občinske konference ZMS Jesenice Lapanja Miro, je za ponedeljek, 20. 11. 1972 sklical sejo predsedstva konference in ji predlagal naslednji dnevni red:

1. Obravnava stanovanjske graditve za obdobje 1972—76
2. Naloge ZMS pri uresničevanju pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ
3. Razno
 - analiza o delovanju ZMS v zadnjem letu
 - predlogi za sprejem mladih v ZKS
 - dogovor o šoli za življenje na osnovnih in srednjih šolah
 - poročilo o seminarju za osnovne šole in dogovor o seminarju za vodstvo ZMS srednjih šol.

Brez dvoma ni potrebno poudarjati, da mora v tem razgibanem trenutku tudi ZMS prispevati k ustvarjalnosti v družbi, prav tako ni potrebno razpravljati o pomembnosti dnevnega reda.

Pa kljub temu predsedstvo ni bilo sklepno še ob 18.20, čeprav bi se morala seja začeti ob 18. uri.

Nekateri člani predsedstva so namreč prišli na sejo z dosti veliko zamudo, še več je bilo takšnih, ki na sejo niso prišli, čeprav svoje odsotnosti niso opravičili.

Seje so se udeležili: Mirko Smiljič, Miro Harej, Nevenka Žlogar, Ivan Lah, Marinka Radež, Zlato Vogrič, Zvone Kobentar, Ljubo Jasnič, predsednik konference Miro Lapanja in predsednik nadzornega odbora konference Jože Vindišar.

Brez opravičila so bili odsotni: Rada Bakič, Bogdan Bricelj, Dragica Popovič, Metka Gostič, Danica Kenda, Dušan Mirič, Anica Potočnik.

Neopravičena odsotnost omenjenih članov predsedstva je toliko bolj nerazumljiva, saj bi se morali prav na tej seji dogovoriti o oceni ZMS v občini v zadnjem letu in se dogovoriti za boljše delovanje.

Prav tako je nemogoče samo po neudeležbi na seji oceniti delo nekaterih članov predsedstva. Ocena mora biti celovita in za daljše obdobje, da bomo dobili realno sliko, na osnovi katere se bomo lahko dogovarjali o nadaljnjem vsebinskem in organizacijskem delovanju ZMS.

Seja predsedstva je ponovno sklicana za ponedeljek, 27. 11. 1972, še prej pa se bo sestel nadzorni odbor in člani predsedstva — komunisti, ki bodo ocenili situacijo.

Samoupravni organi v preteklem tednu

42. seja odbora za plan in finance

Predsednik odbora za plan in finance dipl. inž. Janez Komel je sklical 42. sejo odbora v sredo, 15. novembra 1972, za dnevni red pa je predlagal poročilo direktorja za proizvodnjo o proizvodnji v oktobru, pregled uspehov proizvodnje v I. dekadi novembra in reševanje tekočih zadev.

Najprej so, kakor na vsaki seji tudi tokrat, pregledali sklepe prejšnje seje in ugotovili, da še ni rešen sklep ene prejšnjih sej, s katerim je odbor od tehničnega direktorja zahteval pojasnilo v zvezi s slabimi remonty, ki jih izvaja Vatrostalna iz Zenice. Ker je problem za vroče obrate zlasti pa za martinarno zelo pereč so sklenili, da bo direktor proizvodnje poročal o uspešnosti ukrepov, ko bo znano kako poteka remont na peči 7 v martinarni. Nadalje so ugotovili, da se obratovanje Bronx škarij postopno normalizira, predvsem pa je sedaj važno, da se posada vpelje v delo in da se za menjavo škarij priučita dva delavca. Delo bo potekalo v dveh izmenah. Na podlagi te ugotovitve so sklenili, da ostane proizvodni program za profilarno nespremenjen.

Poročilo za oktober kaže, da je proizvodnja v tem mesecu potekala zadovoljivo, saj je odpravljen 29.067 ton blaga in je zato iztrženo

Seja komisije za proizvodnjo valjarne Bela

V torek 14. novembra je bila seja komisije za proizvodnjo pri svetu DE valjarne Bela. Ob pregledu izpolnjevanja sklepov prejšnje seje so ugotovili, da še naprej ostane v valjarni drugi sklep šeste redne seje in sicer do dokončne rešitve.

V oktobru planske naloge niso bile izpolnjene tudi zaradi objektivnih težav, vendar pa bi lahko z boljšim delom predvsem na blumingu izboljšali rezultate. Boljših rezultatov niso dosegli v profilarni, ker še niso obratovale BRONX škarje ter v valjarni žice zaradi okvare ogrevne peči.

Tudi rezultati doseženi v devetih mesecih letošnjega leta niso ugodni v odnosu na letni plan. Prav tako niso zadovoljivi tudi nekateri drugi pokazatelji. Inž. Perne je posredoval kratko informacijo o sestanku delovne skupine vodstvenega kadra, ki je sprejela akcijski program. V akcijskem programu so nanašani ukrepi, ki jih mora obratovodstvo realizirati, da bi povečali proizvodnjo. O akcijskem programu bodo razpravljali na sestankih delovnih skupin v oddelkih. Sledila je informacija o planih za november, ki jih bodo morali presegati, da bi vsaj delno nadoknadili manjkajočo proizvodnjo v prvih devetih mesecih.

Ob koncu seje so sprejeli štiri sklepe.

123.065.141 dinarjev, kar je v letošnjem letu največja mesečna vsota. Proizvodnja je potekala v glavnem v okviru možnosti, ki so jih imeli posamezni obrati, izstopala pa je v jeklovleku, kjer so ta mesec dosegli rekordno proizvodnjo 1736,5 tone. Tudi v elektro jeklarni, valjarni 2400, hladni valjarni, žebeljarni in elektrodnom obratu so dosegli boljše uspehe kot ostali obrati.

Zadovoljive rezultate so

18. seja odbora za življenjske pogoje in rekreacijo

V četrtek, 16. novembra 1972 je predsednik odbora za življenjske pogoje in rekreacijo Janez Kavčič sklical 18. sejo odbora predvsem zaradi obravnavanja predloga o povišanju cen za avtobusne prevoze na delo in z dela.

Predlog transportnega podjetja VIATOR, da se povišajo cene za avtobusne prevoze na relacijah proti vzhodu so sprejeli, vendar so potrdili manjše cene po kilometru, kakor pa jih je transportno podjetje predlagalo. Tako so odobrili povišanje cene s prejšnjih 370 din/km na sedanjo 400 din/km in s prejšnjih 400 din/km na sedanjo 430 din/km (različne cene so glede na relacijo, oddaljenost in število koristnikov). Po mnenju članov odbora je bilo povišanje opravičljivo, zato o tem niso dosti razpravljali. Več razprave pa je bilo glede vprašanja, ali naj povišanje bremeni samo sredstva Železarne, ali pa naj

ugotovili tudi v proizvodnji I. dekade tega meseca, saj je plan proizvodnje dosežen 101,9 %. Težave so bile le v profilarni zaradi pomanjkanja vložka, ker kasnije Bronx škarje, v valjarni žice zaradi remonta peči in v žičarni zaradi desortirane zaloge žice.

Med tekočimi zadevami so reševali le vlogo obratovodstva žičarne, s katero predlagajo popravek operativnega programa za november; zaradi težav, ki so nastopile pri vložku. Člani odbora so se s popravkom strinjali, sklenili pa so, da bodo o tem končno sklepali na naslednji seji odbora, ko bodo obravnavali uspehe proizvodnje v II. dekadi tega meseca.

bodo pri tem z določenim procentom udeleženi tudi koristniki. Po temeljiti razpravi, o predlogu so pred temi razpravljali tudi koristniki prevoza, so se sporazumeli, da bo to povišanje cen v celoti bremenilo sredstva Železarne, prispevek vozačev pa ostane nespremenjen. Sklenili so tudi, da bodo pri naslednji eventualni podražitvi problem obravnavali kompleksno, tudi relacije v Gornjesavsko dolino in bodo takrat verjetno morali del podražitve sprejeti tudi koristniki.

V nadaljevanju seje so obravnavali nekaj prošenj. Prizadeti so o rešitvah prošenj pismeno obveščeni.

Sestanki delovnih skupin

2. 11. VALJARNA BELA inž. Janko Perne. Zaradi neizpolnjevanja proizvodnega programa v devetih mesecih je delovna skupina sprejela program, da bi izboljšali proizvodne rezultate. Program vsebuje boljše izkoriščanje delovnega časa, izkoriščanje prostih sobot še posebej na agregatih, ki predstavljajo ozko grlo. Paziti bo treba na kvaliteto proizvodnje, razen tega pa bo treba hitreje prilagajati program po obratih v trenutni situaciji (TPD). Zaradi pomanjkanja delovne sile bo treba spremeniti kriterije sprejemanja ter organizirati hitrejše priučevanje. Vse delovne skupine je treba seznaniti z rezultati devetmesečnega poslovanja.

V devetmesečnem poročilu je vzdrževanje prikazano pozitivno kar pa ne ustreza dejanskemu stanju (podaljšan remont, tekoče vzdrževanje naprav večkrat ne ustreza in tudi niso pripravljeni rezervni deli). K pravilniku o varovanju poslovne tajnosti in k pravilniku o informiranju niso imeli pripomb. Nabavna služba naj daje odgovore na tedenske zahteve oziroma urgence valjarne Bela.

2. 11. JEKLOVLEK — ARNEŽ BRUSILNICA. Opozorjeni so bili na boljše izkoriščanje delovnega časa s pripombo, da se vse premoč upošteva delovna disciplina za doseganje boljših rezultatov v proizvodnji. Delovna skupina je bila seznanjena z osnutkom pravilnika o varovanju poslovne tajnosti in informiranju ZPSŽ. Brusilce in ravnalce so opozorili na izpite iz tehnologije ter varnosti pri delu, ki bodo predvidoma ob koncu meseca. Še pred nastopom zime je treba popraviti zapirala pri oknih.

4. 11. HVZ — TRAMTE ŽICARNA I. Delavci so bili seznanjeni z izpolnjevanjem nalog v septembru in oktobru, plan v septembru je bil dosežen z 91,3 %, v oktobru pa s 93,5 %. Vzrok neizpolnitve je v pomanjkanju debelejših žic, neustreznem valjanju žice, ki je robata in je zato veliko odpadne žice. Plan v novembru bodo dosegli, če bodo imeli na razpolago dovolj ustrezno valjanega vložka, ustreznih dimenzij, prašek pa v vlečenje patentirne žice in v patentirnici boljše valjane kolobarje.

Posredovana je bila še informacija o devetmesečnih rezultatih poslovanja. Nadalje so se pogovorili še o referendumu za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov, ter o pravilniku o varovanju poslovne tajnosti v ZPSŽ.

4. 11. HVZ — KRAGOLNIK — FIBER — POCINKOVALNICA. Seznanjeni so bili s proizvodnimi rezultati v septembru in oktobru. Žičarna je obratovala v okviru svojih možnosti z ozirom na težave z vložkom. Zaradi pomanjkanja vložka plan v novembru verjetno ne bo izpolnjen in zato je delovna skupina zahtevala, da je treba to upoštevati pri stimulaciji za doseganje plana. Menijo, da je plan za pocinkovalnico previsok še posebej zaradi neustreznega programa. Obravnavali so osnutek pravilnika o varovanju poslovne tajnosti, ki je v sedanjih situaciji potrebna. Glede osnutka pravilnika o informiranju pa menijo, da je treba informacije, ki jih vsebuje osnutek, objaviti na oglasnih deskah. Pogrešajo obvestila o doseganju OD ter sklepe sprejete na sestanku upravnih organov. Beseda je tekla o bližnjem referendumu o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov ter se bojijo, da bo večja stopnja prispevka, kot je predvidena. K poročilu o devetmesečnem poslovanju niso imeli pripomb.

7. 11. VEN OBLAK — ERD in DES JAVORNIK. Vodja oddelkov tov. Tuma je obrazložil vseh pet točk dnevnega reda. V poslovnem poročilu je omenjeno dobro vzdrževanje, kar velja tudi za njihovo delovno skupino. S hitrimi ukrepi bi lahko zmanjšali zastoje in s tem tudi stroške proizvodnje. Govorili so še o temeljnih organizacijskih združenih dela v tovarni ter o osnutku pravilnika o varovanju poslovne tajnosti in informiranju v ZPSŽ. Pravilnik o informiranju ustreza, vendar je treba občasno objaviti nujne informacije v obliki informatorja. Seznanjeni so bile še o bližnjem referendumu o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov.

7. 11. VEN — ARH ERD in CVETEK DES. Podrobneje so bili seznanjeni s poročilom o devetmesečnem poslovanju in z vzroki zakaj nekateri obra-

ti ne izpolnjujejo planskih nalog. Prisotni niso imeli bistvenih pripomb glede informiranja, izrazili pa so željo, da bi se bolj pogosto seštajali. Tov. Tuma je prebral nekaj važnejših členov, ki jih vsebuje osnutek pravilnika o poslovni tajnosti v ZPSŽ. Pripomb ni bilo. Nadalje je tov. Tuma opozoril na članek objavljen v Železarju v zvezi z referendumom o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov.

7. 11. HVZ — GASPERIN — ŽICARNA. Seznanjeni so bili z doseženimi rezultati v oktobru in s planom za november. Menijo, da je glede na remont v obratu valjarne žice, plan previsok. Pripombe so bile tudi glede patentirane žice. Pri vlečenju se dogaja, da pride do zamešnjav z navadno in drugo vrsto kvalitete žice. Zaradi neustreznega varjenja se pri vlečenju trgajo zvari. Menijo, da naj bi v patentirnici posvetili večjo pozornost varjenju žice. K osnutku pravilnika o poslovni tajnosti v ZPSŽ ter informiranju pripomb niso imeli. Prav tako ni bilo bistvenih pripomb k informaciji o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov.

8. 11. HVZ — JANŠA — POCINKOVALNICA. Seznanjeni so bili s proizvodnimi rezultati v septembru in oktobru. V žičarni je vzrok za izpad v pomanjkanju vložka in delavcev. Nič bolje ne kaže za november. Odgovorne službe naj uskladijo proizvodnjo v valjarni žice in žičarni, tako po količini in kvaliteti ter dimenzijah. Odpraviti je treba vzroke stalnega pomanjkanja delavcev. Spričo pomanjkanja toplo valjane žice in zaradi remonta valjarne žice se strinjajo s prestavitvijo proste sobote in z drugimi spremembami, da bi ublažili pomanjkanje vložka. Pogovorili so se o osnutku pravilnikov o varovanju poslovne tajnosti v ZPSŽ in o pravilniku o informiranju. Informirani so bili tudi o pomenu združitve zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Radi bi vedeli, kje so vzroki za pomanjkanje naročil za pocinkano patentirano žico, ker pocinkovalna linija II. že nekaj tednov ne obratuje.

8. 11. HVZ — RESMAN — PATENTIRNICA. Posredovano je bilo poročilo o opravljenem delu v septembru in oktobru kakor tudi o planu za november. Strojno vzdrževanje naprav naj bo bolj gibčno, še posebej pri popravilih bobnov, ker jim to zmanjšuje proizvodnjo ob istem številu ur. Poročilo o devetmesečnem poslovanju so brez pripomb vzeli na znanje. Ob koncu sestanka so bili seznanjeni z osnutkom pravilnika o varovanju poslovne tajnosti v ZPSŽ, kakor tudi o referendumu o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Pogovarjali so se o disciplini ter o kvalitetnem delu (robovi zarez).

8. 11. HVZ — KRALJ — POCINKOVALNICA. K predloženim osnutkom pravilnikov pripomb niso imeli. Seznanjeni so bili z izpolnjevanjem plana v oktobru in s predvidenim planom za november in devetmesečnim planom. Pripravljeni so izpolnjevati proizvodne naloge, če bodo dani pogoji za nemoteno delo. Znova so postavili vprašanje, kako je s ponovno ocenitvijo delovnih mest v pocinkovalnici.

8. 11. JAVORNIK I — MEZNARC — LAHKA PROGA. Vodja delovne skupine je prisotne seznanil z rezultati v oktobru. Pozitivno so ocenili zmanjšanje zastojev, ki znašajo 7 %. Govorili so o zamešnjavah-kvalitet v oktobru. V bodoče bo treba posvetiti več pozornosti, da bi bilo manj zamešnjav. Precej zastojev povzroča zamenjava dovodne skrinje in delovna skupina predlaga, da naj bi nabavili še eno dovodno skrinjo, ki bi jo v primeru okvare lahko zamenjali. Valjavci na predprogi menijo, da je bila pred leti tarifna postavka valjavcev enaka ogrevalcu in prvemu valjavcu na gotovi progi. Želijo, da se v bodoče uskladi tako, da na teh delovnih mestih ne bo razlik pri postavitvi. Člani delovne skupine menijo, da je treba streho nad progo popraviti. Obravnavali so tudi poročilo o devetmesečnem poslovanju. Iz poročila je razvidno, da je obrat delal pozitivno, manj so imeli poškodb na delovnih mestih. Obravnavali so tudi osnutek pravilnika o varovanju poslovne tajnosti v ZPSŽ. Pripomb ni bilo.

8. 11. JAVORNIK I — ZUPAN — ADJUSTAŽA MARKELJ FRANC — LAHKA PROGA. Skupni sestanek obeh delovnih skupin je vodil tov. Zupan, poslovno poročilo pa je obrazložil tov. Ljuta. Zaskrbljeni so, ker je tovarna še vedno nelikvidna. V kolikor bi za nas obveljal zakon o nelikvidnosti, bi bilo po njihovem mnenju krivično, če bi enake posledice občutil obrat, ki planske naloge izpolnjuje in obrat, ki jih ne izpolnjuje. Ker ni predvidena ustavev lahkkih prog, je zaradi težine dela in pomanjkanja ljudi treba čimprej urediti vse kar delo lahko olajša. Predvsem bo treba urediti ploščo in škarje na srednji progi. Razpravljali so o koriščenju dopusta. K informaciji obratovodstva ni bilo pripomb, prav tako so brez pripomb vzeli na znanje osnutke obeh pravilnikov.

9. 11. HVZ — SUSNIK — ADJUSTAŽA ŽICARNE. K izpolnjevanju plana v oktobru niso imeli pripomb, medtem ko so bolj zaskrbljeni zaradi izpolnjevanja plana v novembru. Pri pregledu devetmesečnega poslovanja pripomb ni bilo, zanima jih le kako bo razdeljen dohodek. Prebrali so pravilnik o varovanju poslovne tajnosti. V zvezi z referendumom za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov, menijo, da bi morali to opraviti že preje. Seznanjeni so bili še z obvestilom tehničnega direktorja o koriščenju pitne vode. Paziti bo treba, da ne bo prekomernega trošenja vode. Razpravljali so tudi o delavcih, ki ne izpolnjujejo delovnih pogojev oziroma norm.

9. 11. LIVARNE — PODOBNIK — JEKLOLIVARNA. Vodja delovne skupine je navzoče seznanil s proizvodnimi rezultati v oktobru. Plan je bil presežen za 3,56 %, za kar so porabili 10.522 ur. Izmeček je v spodnji meji normativa, zunanji naročnikom pa so odpravili 70.940 kg izdelkov. Zadovaljni so bili tudi s prodajno ceno. K mesečnemu poročilu ni bilo pripomb, poleg tega pa so bili seznanjeni s predlogom za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Velika večina je predlog podprla. Sledila je informacija o osnutku pravilnika o varovanju poslovne tajnosti v ZPSŽ, ter o informiranju. Pripomb ni bilo. Sodelavci se pritožujejo, ker v kopalnicah ob koncu dneve primanjkuje vode. Kljub stalnim pritožbam delavcev še vedno ni zasteklena in popravljena zahodna stena v martinarni. Tam izdčuje največje odlitke, delavci pa so izpostavljeni stalnemu prepihu.

8. 11. STROJNO VZDRŽEVANJE — ODAR — ŽERJAVNI JAVORNIK. Imajo precej težav zaradi samega dela. Sestanek so sklicali že trikrat, vendar ne morejo biti vsi prisotni. V nadaljevanju so obravnavali probleme njihovega oddelka, nato pa spregovorili o osnutku pravilnika, ki je v javni razpravi. Zahtevajo odgovor SVD k predlogu o povečanju normativa zaščitnih sredstev. Prav tako naj bi zamenjali delovne obleke. Opažajo, da delovodje v valjarni 2400 spet opuščajo redno skrb za žerjave. Delovno skupino na Beli bo treba ojačati.

9. 11. SAMOTARNA — RUS — PEČI. Obravnavali so devetmesečno poročilo o poslovanju železarne in nato ugotovili, da so izpolnili plan v oktobru. Plan v novembru je dosegljiv, če bodo stroji dobro vzdrževani, še posebej Pauker stiskalnica, kjer so imeli v zadnjem času zastoje zaradi okvar. K osnutku pravilnika o varovanju poslovne tajnosti, niso imeli pripomb. Strinjajo se z združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Razpravljali pa so tudi o uporabi zaščitnih sredstev in analizirali poškodbe pri pečem oddelku, ki so bile zaradi nepazljivosti samih delavcev.

9. 11. PLAVZ — KOZELJ — PEČI. Kljub stalnim opozorilom za varno delo ter pravilno uporabo zaščitnih sredstev, posamezniki kršijo pravila HTV. V bodoče bodo take primere javili HTV službi. Delovna skupina meni, da je pravilnik o zaščitnih sredstvih zastarel in da ga je treba prilagoditi današnjim razmeram. Pravilnik naj bi vseboval tudi norme o kakovosti zaščitnih sredstev. Menijo, da bi bili boljši čevli kot cikle in predlagajo naj služba za varstvo pri delu to prouči in po možnosti njihovi zahtevi ugotovi. Govorili so še o pravilniku, ki določa pravice in jih v okviru pravilnika lahko vsak tudi upošteva pod pogojem, da opravlja tudi dolžnosti, ki jih vsebuje pravilnik.

9. 11. VALJARNA BELA — KNIFIC — ADJ — STEKEL JAVK. Glede referendumu o združitvi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov menijo, da je ukrep pravilen vendar pozno. Ugotavljajo, da se prepočasno obnavlja kar se v oddelku pokvari. Kritični so bili glede dovoza materiala v lužilnico. Dobili so novo napravo za ogrevanje v lužilnici, ki pa je le delno urejena in deluje bolj kot hladilna naprava. Nujno je, da napravo čimprej uredijo ker to tudi zahteva sedanj čas.

Predpriprave za javno razpravo o ustanavljanju TOZD v Železarni zaključene

Na tretji seji odbora za uveljavljanje ustavnih dopolnil pri DS Železarne, ki je bila v petek, 17. novembra, so sprejeli dokončni predlog gradiva za javno razpravo o ustanavljanju temeljnih organizacij združenega dela v Železarni in program javne razprave.

Da bi javna razprava v delovnih skupinah potekala dovolj organizirano in pripravljeno, je bilo v zadnjih dneh več sestankov z vsemi vodstvenimi strukturami v Železarni. V četrtek, 23. novembra, so se sestali predsedniki sindikalnih odborov in aktivov ZMS ter sekretarji oddelkov ZKS v Železarni. Že naslednji dan, 24. novembra, so bili štirje sestanki za vodje delovnih skupin, danes 27. novembra, pa sestanek predsednikov svetov delovnih enot, predsednikov odborov in komisij pri DS Železarne, šefov delovnih enot, obratovodij in članov kolegija. Predlog gradiva o ustanavljanju TOZD so tolmačili člani odbora: glavni direktor mag. dipl. inž. Peter Kunc, njegov pomočnik dipl. inž. Ivo Arzenšek, direktor kadrovskega sektorja dipl. politolog Tomaž Ertl, direktor sektorja za ekonomiko in organizacijo dipl. oec. magister Rudi Rozman in sodelavec sektorja za ekonomiko in organizacijo inž. Dante Jasnič. Obenem z gradivom o ustanavljanju TOZD, so obravnavali tudi predlog srednjeročnega razvojnega programa stanovanjske gradnje občine in Železarnice. Do 15. decembra bo tekla javna razprava o gradivu v delovnih skupinah, med 20. in 31. decembrom bo seja delavskega sveta Železarne, na kateri bo sprejet sklep o ustanovitvi TOZD in podpis akta o ustanovitvi TOZD po izvoljenih predstavnikih v delovnih skupinah. V januarju in februarju bo po enakem sistemu tekla javna razprava o temeljnem samoupravnem sporazumu, za združitev TOZD v delovno organizacijo Železarne in sprejem tega akta, v istem času bo tudi javna razprava in sprejem statutarnega sklepa o strukturi samouprave in pristojnosti samoupravnih organov v predhodnem obdobju do izdelave novega statuta. Priprave in izvedba volitev ter konstituiranje v TOZD in skupnih samoupravnih organov v Železarni pa mora biti zaključeno do 31. maja 1973.

Odbor za ustanavljanje TOZD v Železarni daje poleg kratke tekstovne obrazložitve v javno razpravo tudi pet možnih variant oblikovanja TOZD. Med predlaganimi variantami se odbor zavzema in predlaga delovnim skupinam, da se opredelijo za tretjo varianto, ki predvideva štiri temeljne organizacije združenega dela in skupne službe. Ena od TOZD naj bi bile talilnice z obrati plavž, martinarna, elektro jeklarna, livarna in šamotarna. Druga TOZD naj bi bila valjarna z obrati bluming — štekel, va-

ljarna debele pločevine, valjarno žice in valjarno profilov. Tretjo TOZD — predelavo naj bi sestavljali obrati hladna valjarna, profilarna, jeklovlek, žičarna, elektrodni obrat in želbljarna. V četrto TOZD — tehnične službe pa naj bi bili vključeni obrati vzdrževanja, energije, transporta in novogradnje. V vseh variantah je predvidena organizacija združenega dela SKUPNE SLUŽBE, ki jih sestavljajo: službe proizvodnega sektorja, službe tehničnega sektorja, prodajni sektor, finančno računovodski sektor, sektor za ekonomiko in organizacijo podjetja, tehnična kontrola in raziskava in splošni sektor, ki nima svojstva temeljne organizacije združenega dela. To enoto namreč sestavljajo službe, ki bodo opravljale skupne posle za vse temeljne organizacije združenega dela.

Gradivo, ki je pripravljeno za javno razpravo in ki je

dovolj pregledno in jedrnat, je odbor pripravil v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami, delovnimi skupinami in strokovnimi delavci Železarne. Seveda pa je po ustavnih določilih dokončna opredelitev za eno ali drugo varianto, ali morda celo novo varianto, povsem prepuščena odločitvi delovnih skupin oz. delovnega kolektiva. Nedvomno pa je opredelitev odbora oziroma njegovo priporočilo, da delovne skupine osvojijo tretjo varianto dovolj strokovno, poslovno-ekonomsko, organizacijsko in politično utemeljeno.

Ob tem lahko le poudarimo, da po letu dni od sprejema republiških ustavnih dopolnil oziroma letu in pol od sprejema zveznih, delovnih kolektivov Železarne kot prvi v občini politično in strokovno pripravljen odpira novo stran v svoji zgodovini delavskega samoupravljanja z ustanavljanjem temeljnih organizacij združenega dela. S tem se začena tudi novo obdobje družbeno ekonomskega položaja delovnega človeka v družbeni reprodukciji.

Prizadevanja v Železarni ob letu kakovosti

Vključevanje našega gospodarstva v evropski in svetovni trg spremljajo spremembe v načinu našega mišljenja, odnosih do znanosti, tehnologije, organizacije proizvodnje itd. V prvi vrsti bi se morala pri nas menjati gledanja na problem kvalitete, zanesljivosti in s tem povezane odgovornosti udeležencev v proizvodnji. Vkorčinjena miselnost, da se za kvaliteto odgovorne samo strokovne službe in strokovnjaki, ki so zadolženi za kvaliteto, se počasi umika naprednejšim gledanjem.

Kvaliteta in zanesljivost proizvodnje je eno izmed meril razvitosti družbe. V interesu vsake družbe ali delovne organizacije je, da propagira razvoj in kvaliteto v proizvodnji.

Podjetje kot je naša železarna, vodi svojo poslovno politiko po principih sodobne tržne koncepcije. To pomeni težiti k temu, da zadovolji v čim večji meri potrebe naših potrošnikov v predelovalni industriji. Zato moramo planirati in vzdrževati tak nivo kvalitete naših izdelkov, kakor to zahtevajo naši potrošniki.

Poznamo več elementov, ki vplivajo na kvaliteto kot tako in na sigurnost ali stalnost v kvaliteti. To so med drugim elementi obdelave tržišča, predvsem potreb tržišča, problemi dobave konstantnih surovin, kakor tudi ustrezno atestiranje materiala.

Eden izmed bistvenih elementov je pa sistem proučevanja ponašanja proizvodov v praksi, to je sistem tako imenovane povratne informacije. Kontrola kakovosti ima pri tem širši pomen kot si to običajno predstavljamo. Kompleksna kontrola kakovosti

mora združevati in obravnavati vse zahteve in potrebe potrošnikov, razvoj in raziskave, proizvodno tehnologijo, do sprejemanja ponašanja kakovostnih proizvodov v eksploataciji.

Taka organizacijska struktura in sistem dela sodobne organizacije proizvodnje ni izmišljena, temveč rezultat razvojnih tendenc znotraj in zunaj proizvodnih organizacij ter splošnega gibanja v svetu.

Kontrola kakovosti mora biti prisotna:

— v fazi izdelave in predelave proizvoda

— v končni fazi preizkušanja nivoja kvalitete in zanesljivosti

V prvo fazo uvrščamo definiranje, razvoj in osvajanje kakovostnega proizvoda. Pri tem ima kontrola tehnologije ali tehnološka kontrola pomembno vlogo in o tej želimo napisati nekaj besed.

Tehnološka kontrola, na osnovi izdelanih tehnoloških predpisov in kontrolnih točk, ukrepa neposredno že v teku trajanja procesa proizvodnje. Definira statistično dokumentacijo, registriranje in posnemanje proizvodnih procesov, programske obdelave

in tok informacij. Rezultate statistično matematične obdelave podatkov koristi v raziskavah in razvoju novih kakovostno višjih proizvodov in optimizaciji proizvodnje tehnologije. Koristniki informacij tehnološke kontrole so poleg kontrole kakovosti še: tehnološka priprava dela, proizvodnja, nabava surovin in prodajno servisna služba.

V železarni Jesenice smo že pred leti začrtali smernice kompleksne kontrole v smislu, ki je spredaj opisan. Poseben poudarek je bil dan tehnološki kontroli, ki se doslej kot samostojen dejavnik še ni pojavila v normativu sektorja kontrole in raziskav (TKR).

Raziskovalni oddelek je zato, da bi uspešno izvrševal naloge osvajanja in aplikacije tehnologij za izdelavo in predelavo jekel v okviru razpoložljivih možnosti, prevzel naloge tehnološke kontrole.

Posledica tega so tehnološki predpisi za izdelavo, vročo in hladno predelavo jekel, proizvodnjo dodatnih materialov itd. ter rezultat transferja znanosti dopolnjevanje z proizvodnimi izkustvi tehnološke kontrole procesov.

Vrednost programsko obdelanih podatkov, ki jih posnema tehnološka kontrola, je za raziskovalca, kot tehnologa v proizvodnji vedno bolj nenadomestljiva. Proizvodnjo nekaterih materialov železarne Jesenice že dalj časa z uspehom spremljamo in usmerjamo (patentirana

žica nerjavne žice za elektrode, legirana štekel pločevina, mikrolegirana jekla itd.). Rezultat je visoka kvaliteta, zanesljivost kvalitete ter sigurnost in ekonomičnost proizvodnje. Koncept tehnološke kontrole, bi bilo potrebno razširiti na vse zahtevnejše proizvode, zlasti pa proizvode, ki so v fazi razvoja in osvajanja.

Strokovne skupine, ki jih sestavljajo strokovni sodelavci TKR in tehnologi iz proizvodnje, so nosilci naloge uvajanja in utrjevanja tehnološke kontrole. Tehnološki kontroli je potrebno dati vso podporo, da bi ta našla odziv v najširšem krogu proizvajalcev. To bi se odrazilo v boljši tehnološki disciplini, kar je eden od glavnih ciljev tehnološke kontrole.

Prepričani smo, da bomo ob letu formalnega začetka delovanja tehnološke kontrole, v okviru RO in proizvodnje, lahko ugotavljali, da so se naša pričakovanja izpolnila.

In če se še povrnemo k letu kakovosti! Akcija za osvajanje tehnološke kontrole, ki je le ena izmed akcij v tem letu, ne sme biti enkratna. Ta in vse druge akcije v okviru leta kakovosti morajo biti stalna oblika dela z enim samim ciljem — zagotoviti tak nivo kakovosti proizvodov, ki bo zadovoljil vse potrebe potrošnikov.

dipl. inž. Oskar Kürner

Kvalitetni vzpon izboljševalnih predlogov v letu 1972

V letošnjem letu so naši avtorji predložili v oceno 50 uspešnih v proizvodnjo uvedenih izboljšav. Trije avtorji Zvozne Labura, Anton Koblar in dipl. inž. Božidar Brudar so postali avtorji uspešnih in koristnih izumov.

Organi samoupravljanja in uprava Železarne ter tehnično proizvodni sektor pozdravljajo to poživljeno aktivnost in jo vsestransko podpirajo.

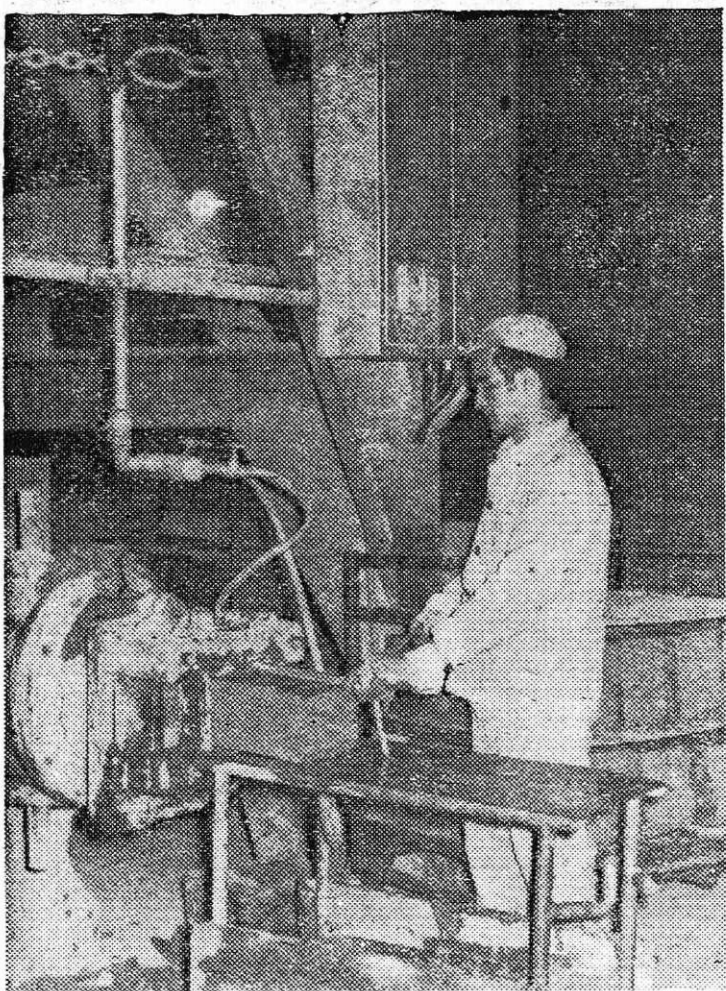
Lestvico upravičenih odškodnin na prikazane in potrjene prihranke in koristi so povišali za 1%, komisije pri svetih delovnih enot pa lahko nagradijo prizadevne in uspešne avtorje z višjo odškodnino, 1500 din (preje 1000 din).

Ze znani večkratni avtorji se lotevajo sami ali skupaj ali timsko bolj zahtevnih nalog in problemov, ki kakorkoli negativno vplivajo na tehnologijo ali normalni potek proizvodnje.

Nekateri člani kolektiva so v zadnjih letih izvedli že deset in več zelo uspešnih in koristnih izboljšav. Le-te izkazujejo večstomiljske prihranke in koristi ali povečujejo delovno varnost in delovno vzdušje.

Šest komisij za racionalizacije in novatorstvo pri svetih DE je v letošnjem letu obravnavalo 29, v zadnjem času v proizvodnjo uvedenih izboljšav. Avtorjem so priznali prav toliko odškodnin, nagrad in akontacij v skupni vrednosti 22.854 din.

Odbor za izume in racionalizacije pa je v letošnjem letu zasedal petkrat in avtorje 16 kvalitetnih izboljševalnih predlogov nagradil s 82.839 din. V letošnjem letu je bilo prizadevnim in uspešnim avtorjem odobrenih in izplačanih za 45 izboljšav 105.693 din odškodnin, nagrad in akontacij. To je vsekakor lepo in spodbudno priznanje, ki člane našega delovnega kolektiva obvezuje, da se še v večjem številu aktivno vključijo v inovacijsko aktivnost. Nakazanih in razpisanih problemov in nalog v Železarni je še veliko, ki čakajo na delovni in ustvarjalni polet naših iznajditeljev in novatorjev, da jih odstranijo in rešijo.

Sodelavec pri oblikovanju ognjestalne opeke v šamotarni

Nekaj misli o novatorskem predlogu

Ce hočemo spoznati podrobno razvojno pot novatorskega predloga št. 5002, moramo pogledati okoliščine, ki so pripeljale do tega predloga.

Nanaša se na potisno peč v valjarni 2400. Stara peč ni več ustrezala sodobni proizvodnji, zato jo je bilo treba predelati. Načrte za predelavo je pripravilo podjetje Vatrostalna iz Zenice. V letu 1962 so peč predelali, pri tem pa so se pojavile mnoge napake. Tako je bilo od takrat na peč izvedenih že več novatorskih predlogov in predelav. Predelali smo glisažne cevi, rekuperatorje, dimne zasune in kot zadnje vstopno in izstopno steno. S tem sta bili ob predelavi izdelani tako, kot bi trajali večno in ne bo potrebno nobenih popravil več. Zato smo pričeli misliti, kako izboljšati obstoječe stanje. Bilo je več predlogov, ki so bili sicer vsi mišljeni, da bodo izvedeni tako, kot zadnji sedaj obstoječi. Vse risbe so bile narejene proti volji direktnih vzdrževalcev, zaradi česar so izdelali nove stene, ki popolnoma ustrezajo svojemu namenu. K temu jih je vodilo samo dejstvo, da ni bilo nedelje, da ne bi morali peč popravljati in to pod zelo težkimi delovnimi pogoji.

Leta 1968 ob remontu so vgradili izstopno steno, ki je bila vgrajena še danes. Nič več ni bilo treba ob nedeljah opravljati reparaturnih del in odpadli so kvartalni remont, ko je bilo potrebno steno menjati. Torej od menjave pa do danes mineva že četrto leto nemotnega obratovanja peči, čeprav danes nekateri trdijo, da se peč ni nikdar

ustavljala le zaradi omenjenih okvar. Pozabili so v tem štiriletnem obdobju na težave, ki smo jih imeli prej. Če to pogledamo primerjalno, koliko je lahko valjarna 2400 več naredila, če odpade čas okvare, vidimo zanimivo stanje:

Pri normalnem obratovanju peči izrablja na potisni peči 60 kosov slabov po dve toni, kar zneso 120 ton, v treh dneh to pomeni 360 ton.

Zaradi okvare je peč stala tri do štiri dni, vzemimo povprečno tri dni, kar pomeni 1080 ton, okvara se je kvartalno ponavljala, vzemimo trikrat letno, kar zneso 3240 ton, ali letno skoraj polmesečno proizvodnjo valjarne 2400.

Ker pa avtor predloga ni napisal takoj zaradi tega, da bi videl, koliko časa bo stena zdržala, je minilo že tri leta in pol. S 1. majem bo torej minilo že polna štiri leta in bo zneslo v času, ko je bil pred predelavo potreben za popravila — 12.960 ton pločevin. To daje velik finančni uspeh.

Ce k temu znesku prištejemo še vrednost nabave novih sten in dela pri popravilu, je uspeh tu.

Iz gornjega je razvidno delo vzdrževalcev tudi na področju novatorstva, saj lahko trdimo, da je potisna peč v valjarni od predelave 1962. leta pa do danes skoraj popolnoma predelana, razen zunanje oblike.

Nekaj misli o naši delovni disciplini

Na zadnji seji delavskega sveta Železarn smo kritično obravnavali več problemov, kateri brez dvoma slabijo plovne rezultate Železarn. Ko smo govorili o uresničevanju proizvodnih načrtov, je delavski svet iz predloženih poročil ugotovil, da smo s proizvodnjo na boljšem kot v preteklem letu, toda kar precej pod planskimi zahtevami. Verjetno je do zaključka leta premalo časa, da bi zamujeno nadoknadili in bomo morali na koncu leta priznati, da nismo izpolnili zadanih nalog. Sicer smo na seji tudi obravnavali objektivne in subjektivne vzroke za neizpolnjevanje planskih nalog, vendar moramo priznati, da je kar preveč subjektivnih vzrokov, ki so negativno vplivali na naše delo. Veliko je bilo govora o delovni disciplini, o izkoriščanju delovnega časa. Ravno o tem problemu želim izraziti nekaj svojih misli in zapažanj.

Kot prvo želim poudariti našo grdo navado, ki jo imamo ob odhodu z dela. Ker je moje delovno mesto blizu glavnega vhoda v tovarno, imam dnevno priliko videti ob 14. uri dirko od vratarja proti parkirnemu prostoru. Če bi to opazoval kak tujec, ki jih kar precej potuje skozi Jesenice, bi se spraševal, kaj delajo v tej tovarni z ljudmi, ki po končani dnini tako bežijo iz tovarne. Še bolj pa pade v oči to, da že najmanj deset minut pred koncem dnevine stojijo gruča ljudi pred izhodom. Če tak opazovalec globlje premisli, da so ti ljudje samoupravljalci svojega podjetja, bi se verjetno znašel v dilemi, kakšno je to samoupravljanje. Ko sem pred nedavnim šel približno 15 do 20 minut pred 14. uro iz HVŽ, sem nasproti nove aglomeracije srečaval posamezne grupe delavcev, ki so se počasi pomikale proti vratarju v predelovalnih obratih. Pri tem moram pripomniti, da so bili to delavci čisto iz drugega konca Železarn. Po vsej verjetnosti so morali zapustiti svoja delovna mesta precej zgodaj. Če bi seštel vse te izgubljene ure, bi verjetno dobili kar lepo številko, če pa bi jih spremenili v proizvodnjo bi gotovo dobili dnevno nekaj ton večjo proizvodnjo. Brez teh grdih navad — bi na delavskem svetu najbrž govorili o boljših rezultatih.

Te navade bodo verjetno prisilile, da bomo uvedli v obrate ure in bo vsak moral ob prihodu, in odhodu svojo delovno karto žigosati. Morda ne bi bilo slabo, če bi zmanjšali število izhodov in bi bilo za posamezne obrate točno določeno, kje je njihov izhod. Seveda pa si težko privoščimo celo četo kontrolorjev, ki bi take sprehode preprečevali. Menim, da smo v letošnjem letu dosegli v Železarni kar dostojne osebne dohodke in bi po mojem osebnem mnenju leti morali vplivati na vsakega posameznika, da bi začel razmišljati,

ali svoj delovni čas koristiti tako, kot zahteva delovni red Železarn. Seveda pri tem ne smem prezreti dejstev, da imamo v Železarni tudi delavce, ki zelo spoštujejo delovni red, toda teh je premalo. Prej ko slej bomo morali tistim, ki ne spoštujejo delovnega reda povedati, da nam sicer res manjka ljudi, samo nikdar pa ne toliko, da ne bi pokazali tistim, ki se tako sprehajajo po Železarni, kje so vrata za zapustitev podjetja in to za dalj časa. Najbrž bomo morali uvesti

zaenkrat odbito osebno ocenjevanje, da bomo pridnim in discipliniranim priznali višji osebni dohodek.

V letu 1973 bomo morali temu vprašanju posvetiti več pozornosti, če bomo hoteli vsakega petnajstega v mesecu nositi domov stoddotno osebno dohodke. Vsekakor pa bomo morali boljše uveljaviti merilo za osebne dohodke po vloženem delu. Sprehodi po Železarni in predčasno zapušcanje dela, bo treba uveljaviti tudi pri nagrajevanju.

Stane Torkar

Še enkrat o remontu valjarne žice

Dvakrat smo v zadnjem času brali v našem časopisu o remontu valjarne žice. Nikoli pa ni bilo opisano, zakaj smo morali narediti remont. Glavni remont v valjarni žice je bil v juniju. Obrat bi moral po tem remontu eno leto delati brez večjih popravil: peč pa ni zdržala in smo jo že po mesecu dni morali popravljati. To se je primerilo že večkrat. V septembru smo zaradi peči stali 10 dni. Zaradi nenehnih okvar, ki so se vrstile, je bilo potrebno napraviti večji remont. Zamenjati je bilo treba robnike fiksnege dela peči z novimi močnejšimi.

Tako smo od 2. do 16. 11. 1972 planirali remont. Za zamenjavo robnikov je bilo potrebno porušiti vso obzidavo dna peči in staro konstrukcijo dna. To delo nam je uspelo narediti pred rokom. Ko smo enkrat videli, kako izgleda konstrukcija dna, smo se odločili, da nam srednji del lahko izdela naša konstrukcijska delavnica. Tu so takoj pričeli z delom in nam to izdelali v času, ko smo na peči opravili demontažo in montažo preostalih delov. Čim smo bili s tem gotovi, nam je konstrukcijska delavnica poslala že izgotovljene srednje dele. Takoj smo jih montirali in z delom zaključili tri dni pred rokom.

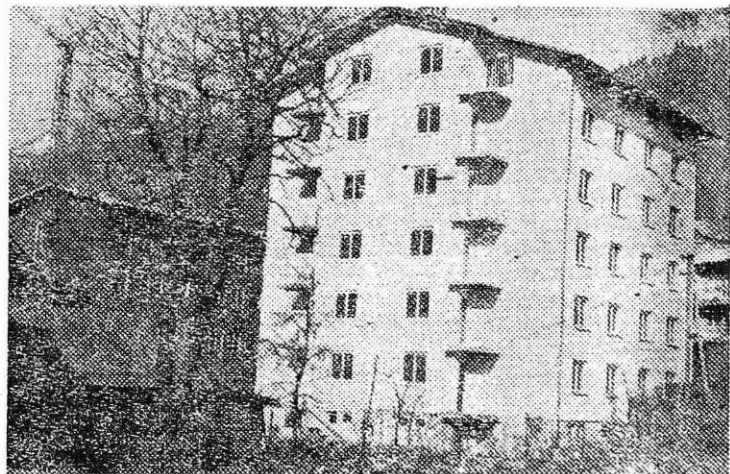
Podjetje Vatrostalna je tri dni prej pričelo z obzidavo dna peči. Pri tem delu so tudi skrajšali čas tako, da je skupno skrajšanje remonta

znašalo 87 ur. Opisana dela so bila na kritični liniji programa, zato so se vsa dela ravnala po tem delu. Vzporodno izven kritične linije smo na peči uredili še hidravlične naprave, zamenjali celotno izvlečno napravo za izvlečenje blumov z vodoohlajenim žlebom in očistili rekuperator. To delo smo imeli planirano za štiri delavce po 48 ur. Pri tem delu smo do sledi vedno porušili precej zidu in zamenjali 200 vijakov. To pot smo vzeli drugo varianto čiščenja rekuperatorja in to na samem mestu z izpihovanjem z zrakom in s pomočjo ekshaustorja. S tem smo dosegli, da je izpihano žveplo odšlo skozi dimnik. Delo je bilo izredno težko in smo delali z maslo ter imeli spremstvo gasilca. Delo smo opravili v osmih urah ter s tem prihranili 40 ur na času in 200 vijakov. Uspeh je viden, pregreti zrak je pred remontom dosegel od 90 do 120°C, po remontu pa od 280—310°C, kar nedvomno vpliva na zmanjšanje porabe mazuta.

V tem času so tudi opravili remont na progah. Zamenjali ležaje, popravili predležja pogonov prog in popravili elektro motorje.

S prvimi rezultati po remontu smo lahko zadovoljni in upamo, da bo valjarna žice obratovala in vsaj delno izboljšala stanje letnega plana podjetja.

Ivan Tušar

Ob Benedičičevi ulici, vzhodno od poslopja GPŽ bo v kratkem 20 novih stanovanj v stavbi, ki jo vidimo na sliki. Stanovanjsko poslopje so zgradili delavci SGP Gorica

Likvidnost in njena problematika v Železarni

(Nadaljevanje z 2. strani)

več preteklih let povsem onesposobili, da bi si iz lastnih dohodkov formirala kakršna koli pomembnejša lastna obratna sredstva.

Financiranje razvoja črne metalurgije kot infrastrukturne dejavnosti. V zadnjih nekaj letih ni bilo uveljavljenih nobenih sistemskih rešitev, ki naj bi zagotovile normalno financiranje črne metalurgije. Zaradi tega smo bili glede zunanjih finančnih virov odvisni predvsem samo od bank, ki pa iz razumljivih gospodarskih razlogov nerade posegajo s svojimi sredstvi v dejavnosti, kjer se kapital počasi obrača in je tudi njegova neposredna odsotnost skromna.

Režim financiranja uvoza. Po veljavnem režimu je treba pri uvozu finančna sredstva vedno angažirati v naprej, poleg tega pa ni možno koristiti tujozemskih dobaviteljev kot začasnih finansierjev obratnih sredstev. Vse to Železarno obremenjuje, predvsem zato, ker smo razmeroma veliki uvozniki.

Uveljavljene oblike plačilnega prometa. Vedno več plačilnega prometa se pri nas izvaja prek kompenzacij in vedno manj z likvidnimi sredstvi. So pa področja, kjer kompenzacije ni možno izvesti, to je pri uvozu in pri poravnavi obveznosti do poslovnih bank. Železarna Jesenice je razmeroma velik uvoznik (posredno za ostalo gospodarstvo) ter velik obveznik poslovnih bank na račun anuitet in to oboje našo likvidnost izredno obremenjuje. Obenem to tudi pojasnjuje zakaj odpade 90% naše blokade na zapadle obveznosti do poslovnih bank.

3. Položaj, ki ga ima Železarna v družbeni delitvi dela. V to skupino lahko štejemo predvsem: Nizko mesto v vertikalni delitvi dela, zaradi katerega Železarna še posebej težko uveljavlja svoje terjatve. Znanost je, da v našem gospodarskem sistemu posamezni subjekt tem lažje realizirajo svoje terjatve, čim bližje so končni potrošnji (trgovina na drobno).

Velika odvisnost od domačih dobaviteljev, ki imajo v gospodarstvu v nekem smislu monopolen položaj. Glavni domači dobavitelj Železarne je elektrogospodarstvo, proizvajalci naftnih derivatov, železnica, koksarna Lukavac in rudniki železove rude, ki so si v položaju, da razmeroma z lahkoto uveljavljajo svoje terjatve do Železarne. Na plačevanje obveznosti do teh dobaviteljev uporabljamo svojo vrsto finančnih transakcij, ki znižujejo naše dolgo-

vanje do njih. Zaradi tega dobavitelji ne pomenijo pomembnejše postavke v financiranju obratnih sredstev Železarne.

Skromna orientacija Železarne v izvoz, ki je med drugim tudi posledica velikega pomanjkanja jekla na domačem trgu. Železarna zaradi tega ne more v večji meri koristiti ugodnosti, ki jih v pogledu financiranja sistemsko nudijo izvoznikom.

Programska orientacija Železarne za zadovoljevanje potreb širšega jugoslovanskega področja proizvodnih proizvodnih jekla. Zaradi nje smo v Železarni primorani dobro polovico svoje proizvodnje prodati izven Slovenije in nobena skrivnost ni, da so kupci v ostalih republikah bistveno slabši plačniki od slovenskih. Pretežni del vseh terjatev do kupcev Železarne zato tudi odpade na kupce izven Slovenije.

4. Vzroki, ki jih je treba iskati v Železarni sami. Pri tem gre predvsem za ne ved-

no ustrezno prodajno, nabavno in finančno politiko, ne dovolj učinkovito poslovanje z zalogami, še vedno skromno stopnjo integriranosti slovenskih železarn, ne dovolj hitro izvajanje investicijskih naložb in podobno.

KRATKA OCENA GIBANJ OBRATNIH SREDSTEV

Za lažje razumevanje gibanja obratnih sredstev smo pripravili nekatere podatke o dohodku in sredstvih v letu 1972 in jih primerjali s podatki v letu 1969, ki pomenijo prvo poslovno uspešno leto po dveletnem obdobju, ko so železarne poslovale z izgubo. Kot bomo videli, vsi prikazani podatki potrjujejo to, kar smo navedli o vzrokih nelikvidnosti Železarne, obenem pa kažejo na velik napredek, ki ga je Železarna dosegla v pregledu donosnosti svojega poslovanja in pri financiranju. Posebej želimo opozoriti na nekatere pomembnejše zaključke, ki izhajajo iz podatkov:

CELOTNI DOHODEK IN NJEGOVA DELITEV v letih 1969 in 1972

	(v 000 din)		
	1969	ocena 1972	Indeks
1. Eksterna realizacija	980.078	1.319.157	134.6
2. Ostali dohodki	171.646	213.214	124.2
3. Celotni dohodek	1.151.724	1.532.371	133.1
4. Amortizacija	68.115	136.279	200.1
5. Skupaj stroški	1.145.179	1.459.096	127.4
6. Dobiček	6.545	73.275	1119.6
7. Bruto akumulacija (4 + 6)	74.660	209.554	280.7

BILANCA OBRATNIH SREDSTEV

	1. 1969	30. 9. 1972	Indeks
AKTIVA			
Zaloge	271.359	303.153	111.7
Poslovne terjatve	225.641	402.057	178.2
Ostala obratna sredstva	125.125	21.419	17.1
SKUPAJ AKTIVA:	622.125	726.629	116.8
PASIVA:			
Poslovni sklad	121.028	210.681	174.1
Kredit	204.283	255.135	124.9
Poslovne obveznosti	215.076	139.409	64.8
Ostali viri obr. sred.	81.738	121.404	148.5
SKUPAJ PASIVA:	622.125	726.629	116.8

1. Pri primerjavi angažiranih obratnih sredstev v letih 1969 in 1972 je zelo upadljiv izredno skromen porast vseh ostalih postavk angažiranih sredstev, razen terjatev. To kaže, da smo v Železarni sicer veliko dosegli v ekonomski poslovanju z obratnimi sredstvi, le pri terjativah smo skoraj povsem nemočni.

2. Pri virih financiranja so

značilna predvsem naslednja gibanja:

zelo močan porast lastnih obratnih sredstev v poslovnem skladu. Ta je v absolutnem znesku večji kot znaša porast vseh kreditov za obratna sredstva, in kaže na veliko skrb, ki jo v Železarni posvečamo financiranju svojega tekočega poslovanja iz virov, ki jih sami ustvarjamo

Razmeroma skromen porast kreditov za obratna sredstva. Krediti nam rastejo počasneje kot pa se giblje naš obseg poslovanja, izražen z eksterno realizacijo.

Stagnacija obveznosti do dobaviteljev, kar zelo nazorno potrjuje navedbe, ki smo jih zapisali, ko smo preje govorili o vzrokih nelikvidnosti Železarne.

3. V Železarni smo očitno zelo napredovali pri poslovanju z obratnimi sredstvi in to predvsem po zaslugi naših notranjih ukrepov in manj na račun pomoči, ki smo jo dobili od zunaj. 31. 12. 1969 smo imeli 9 milij. več poslovnih obveznosti kot terjatev. 30. 9. 1972 pa so bile terjatve za 260 milij. večje od obveznosti, kar pomeni razliko 269 milij. V istem času so nam dolgoročni in kratkoročni krediti za obratna sredstva porasli za 52 milij. din, kar pomeni, da se je Železarna spremenila v pomembnega finančnika preostalega gospodarstva v obliki terjatev do kupcev in da smo samo v času zadnjih let na ta način proti naši volji investirali v ostalo gospodarstvo 217 milij. dinarjev. V tem leži tudi srž vzrokov naše sedanje nelikvidnosti.

Že v uvodu smo poudarili velik interes nas železarjev, da saniramo svojo nelikvidnost. Pri tem ne mislimo samo na novije likvidnostne predpise, pač pa smo predvsem zaskrbljeni zaradi usode naše razvojne politike. V Železarni namreč že vrsto let zaradi nelikvidnosti zadržujemo vse pomembnejše investicijske naložbe in s tem praktično uresničevanje razvojne politike, ki je usmerjena v prestrukturiranje naše proizvodnje. Nelikvidnost naše in ostalih železarn ima zato težo, ki daleč presega težavo, ki jih imamo pri izplačevanju osebnih dohodkov in pri oskrbi z osnovnimi surovinami.

V Železarni smo še posebno v letošnjem letu dosegli pomembne uspehe pri odpravljanju nelikvidnosti. Neposredno to najbolje kaže gibanje blokade žiro računov, ki je od začetka leta že padla za 65,3 milij. dinarjev. Menimo, da je tak napredek učinek vseh naslednjih dejavnikov:

1. V Železarni smo vložili izjemne napore v izterjavo kupcev. Ni nam sicer uspelo bistveno znižati obsega terjatev, pač pa smo jih zadržali na ravni iz začetka leta, kar smatramo za pomemben uspeh glede na to, da smo za 11,8% povečali eksterno realizacijo, medtem ko se splošna gospodarska likvidnost ni izboljšala.

2. V Železarni smo sicer posvetili veliko pozornosti bolj ekonomičnemu poslovanju z zalogami, vendar le z vidika vrednotenja, kolikor nam je dopuščal ustvarjen dohodek. Fizični obseg zaloga nekaterih materialov ter dnevi vezave pa se glede na obseg poslovanja in finančne možnosti še vedno previsoki.

3. Od začetka leta smo v Železarni izredno povečali lastne vire obratnih sredstev. 30. 9. 1972 uporabljamo za financiranje obratnih sredstev 30 milij. din letos formirane amortizacije, poleg tega pa še 49 milij. dinarjev letos ustvarjenega dobička. Naši lastni viri obratnih sredstev so tako sedaj praktično za 79 milij. dinarjev večji kot so bili na začetku leta.

4. Obseg kreditov za obratna sredstva se nam je od začetka povečal za 8 milij. dinarjev. Več porast gre na račun kratkoročnih kreditov (dolgoročni so nam padli) in še med njimi je večina takih, ki jih koristimo zaradi močnega povečanja izvoza Železarne in naše preusmeritve uvoza na kliniška področja. K prikazanemu porastu kreditov tudi precej prispevajo sredstva, s katerimi nam republiške skupne rezerve in LB-enota Jesenice pomagajo pri izplačevanju osebnih dohodkov. V celoti lahko rečemo, da je prispevek poslovnih bank pri sanaciji nelikvidnosti slovenskih železarn tudi letos (do sedaj) zelo skromen.

5. Ponovno so nam letos občutno padle obveznosti do dobaviteljev, kljub večjemu prometu z njimi. Znižanje dobaviteljev znaša 96 milij. dinarjev in je v Železarni Jesenice že kar zaskrbljujoče. Tako gibanje obveznosti dobaviteljev je po eni strani odraz naše nemoči, da bi svojim dobaviteljem vsilili vsaj začasno kreditiranje dobav, po drugi pa posledica dejstva, da velik del svojih terjatev lahko zapiramo samo tako, da jih kompenziramo z obveznostmi.

NACRT ZA DEBLOKADO ŽIRO RAČUNOV

Blokada žiro računa, ki se je od začetka leta znižala na 90,4 milij. dinarjev je še vedno visoka, vendar smo železarji prepričani, da ne bi smela biti nedosegljiva deblokada žiro računa. Načrt je zasnovan na dveh predpostavkah:

1. Železarji naj bi povečali napore, da z znižanjem angažiranih obratnih sredstev (terjatve in zaloge) in povečanjem lastnih virov financiranja (tekoča amortizacija in tekoči dobiček) formiramo dodatna sredstva, ki bodo pomembno razbremenila naš žiro račun.

2. Predvsem družbena skupnost (republika) in poslovne banke, deloma pa tudi republiške skupne rezerve, naj bi še letos s pomembnejšimi sredstvi prek združenega podjetja intervenirale v železarnah. Ta intervencija naj bi nam predvsem omogočila, da pokrijemo zapadle obveznosti do teh istih institucij, ki predstavljajo tudi pretežni del blokade naših žiro računov.

Po problematiki, ki je bila obdelana za združeno podjetje je priredila za Železarja dipl. oec. Jelka VIDALI.

Ob rojstnem dnevu republike

(Nadalj. z 2. str.)

pitala in proizvodnih potencialov. Ustvarjalno delo je izgubilo na veljavi, spekulacije pa postale splošna metoda pridobivanja. Kratkoročne atraktivnosti so prevladale in potisnile ob stran dolgoročni koncept usklajenega razvoja.

Tudi sami izpodkopujemo pridobitve

Res je, da so v tem času proizvajalci jekla bili v nezavidnem položaju in da je v slovenskih železarnah v razširjeni reprodukciji nastal pravi zastoj, ki se bo mascheval še v poznejših obdobjih, res pa je tudi, da tudi mi nismo imuni pred virusom poslovne nemorale. Na simpoziju o taljenju jekla v obločnih elektro pečeh so predstavniki firme ASEA rekli, da ima švedska železarna Lulea že nekaj let poslovno izgubo. Ta tovarna se z izboljšanjem tehnologije in poslovanja prizadeva, da bi brez izgube ostala konkurenčna na trgu. Ob tem smo morali priznati neprijetno resnico, da pri nas v glavnem ne iščemo povečevanja dohodka v racionalnejšem gospodarjenju, temveč našo aktivnost pretežno usmerimo na povišanje cen in tako relativno poceni in z malo nuje pridemo do povišanja dohodka. Tudi ta aktivnost je potrebna, saj je pravilna primarna delitev osnovni pogoj strukturalno ubranega razvoja, vendar le, če je sočasno spremljana z borbo za racionalnejšo proizvodnjo in splošno družbeno poslovnost.

Splošna politična aktivnost, ki je po pismu tovariša Tita postala pravo gibanje, pomeni oživitve revolucije za uničevanje virusa osebne, zasebne in poslovne nemorale, za krepitev vzajemnosti in družbenega značaja dohodka. Veselje in skrb nekaterih doma in izven naših meja, da to pomeni odklon na levo od naše samoupravne linije ter postopno vključevanje v vzhodnoevropski blok, je zmotno. Vse, kar se na notranjepolitičnem področju pri nas dogaja, ni odklon, temveč krepitev pozicije samoupravne poti uspešnega oblikovanja socialistične družbe. Osebnost nam je vsem jasno, da je rešitev revolucije pri nas v prilagojevanju ustvarjanja in porabe, v racionalnejši in produktivnejši proizvodnji, v prilagojenosti osebni, splošni in investicijski porabi ter zoževanju splošne družbene režije. Mi, ki smo v gospodarstvu, običajno povečano porabo raje kažemo pri drugih, pri

tem pa se premalo zavedamo, da je zbir porabe največji v proizvodnji in da je tam tudi možno največ privarčevati. Ko trdimo, da podpiramo vračanje na pot revolucije, se moramo zavedati naše obveze, ki je v relativnem zmanjševanju porabe surovin, reprodukcijskega materiala in energije, v povišanem izplenu, izboljšani kakovosti izdelkov ter rednem izvrševanju pogodbenih obveznosti. Naša naloga v borbi za utrjevanje samoupravne družbene ureditve je torej jasna — učinkovitejšo proizvajati in poslovati. Vse miselne, kadrovske in druge ovire na tej poti bo treba odstraniti. Razsodna in smotrna uveljavitev ustavnih dopolnil bo razreševanje te naloge pogojevala.

Po treh letih integriranosti

Pred kratkim, točno 15. septembra, je poteklo tri leta, odkar smo se po dobrih predhodnih pripravah na referendumu izrekli za integracijo slovenskega železarstva. Moč miselnosti kratkoročne atraktivnosti, pridobitvene kvalitete trgovine in montažerstva, ki je bila v Sloveniji posebno močno usidrana, nas je privedla v tak ekonomski položaj, da je združitev postala pogoj prizadevanja za obstoj. Ob vstopu v četrto leto skupnega življenja smo s plodovi lahko zadovoljni. Naš največji skupni delež pa je brez dvoma na oblikovanju miselnosti, da mora tudi slovenski narod biti prisoten v vseh fazah proizvodne ustvarjalnosti in da je jeklo osnova celotne družbene reprodukcije.

Ekonomski položaj, merjen z dohodkom, se je v organizacijah združenega dela — železarnah Jesenice, Ravne in Štore — občutno popravil. V primerjavi z letom 1968 se je v 9. mesecih letos povečal:

- proizvodnja surovega jekla za 20 %
- blagovna proizvodnja za 28 %
- realizacija za 118 %
- OD bruto — zbirno za 92 %
- bruto akumulacija za 2200 %

Ob tem, da so se prejemki s prispevki vred povišali na 299 milij. din ali za 92 %, se je v štirih letih bruto akumulacija, to je zbir presežka dohodka ali dobička in amortizacije, povišala v treh četrtletjih od 12,4 na 286 milij. din. Pričakujemo, da se tudi obračunano na celo leto to razmerje ne bo spremenilo.

Ugodna rast dohodka in amortizacije pa na žalost še

ni dokaz ekonomske moči. Kot smo bili pred leti s predpisanimi cenami na dohodku žrtve inflacije, smo sedaj na prisilnem kreditiranju kupcev. Razlika med terjatvami in dolgovi je 30. 9. 1972 v ZPSZ znašala 478,7 milij. din, kar pomeni, da se naša akumulacija nahaja pri kupcih. V zad-

Ta rezultat je bil dosežen ob poprečni zaposlitvi 11.887 delavcev, kar je 2 % več od poprečja leta 1971. Pri tem se je poprečni osebni dohodek neto dvignil od 1.614 na 1.920 din na zaposlenega mesečno ali za 19 %.

Za to poslovno aktivnost smo imeli na razpolago 1.679,7 milij. din poslovnega sklada in 1.172,8 milij. din dolgoročnih in kratkoročnih kreditov. Pri tem je potrebno posebno prikazati del za obratna sredstva, ki znaša v poslovnem skladu 397,4 milij. din in v kreditih 436,7 milij. din, kar skupaj znes 834,1 milij. din.

	Jesenice	Ravne	Štore
— eksterna realizacija	54,6	29,4	16
— osebni dohodki bruto	48	33	19
— akumulacija bruto	50	38	12
— poslovni sklad	57,3	27,5	15,2
— obratna sredstva iz poslovnega sklada in kreditov	57,4	31,4	11,2
— zaloge materiala	58,1	28,6	13,3
— razlika med kupci in dobavitelji	56	36,8	7,2

Iz podatkov se vidi, da pri financiranju proizvodnje relativno najbolj zaostajajo Štore. Ta železarna zaradi zapoznelosti investiranja sedaj z višjo stopnjo povišuje realizacijo kot ostali dve železarni — poprečno stanje je znašalo 116, v Štoreh 135 — zato bo iskanje dodatnih virov financiranja za to železarno najbolj nujno. Če sedaj smo uspeli z enotno akcijo združenega podjetja pridobiti — po stanju 30. 9. 1972 — 122 milij. din sredstev, ki so bila plasirana v tovarne v obliki dolgoročnih oziroma kratkoročnih kreditov. Na podlagi akcij, ki so v teku, upravičeno pričakujemo, da bomo do

njih treh letih smo ob upoštevanju povečanja kreditov bank, dvignili naš delež, angažiran v gospodarstvu, za 250 milij. din.

V nelikvidnosti se zrcalijo celotni poslovni odnosi znotraj gospodarstva in med gospodarstvom ter drugimi nosilci družbene imovine, katere lahko prištevamo med glavne odklone in kompromitiranje samoupravne ureditve. Borba z njo je zato borba za samoupravne pozicije.

Devetmesečni obračun

V devetih mesecih 1972 smo v ZP slovenske železarne dosegli:

	1. 9. 1972 indeks proti 1. 9. 1971
— eksterne realizacije	1.754,8 milij. din 116
— celotnega dohodka	1.997,9 milij. din 118
— dohodka	518,5 milij. din 123
— amortizacije	151,4 milij. din 136
— dobička	129 milij. din 129

S temi sredstvi se krijejo zaloge surovin, polizdelkov in gotovega blaga, ki so na dan 30. 9. 1972 znašale 521 milij. din, ter razlika med terjatvami in dolgovi kupcev oziroma dobaviteljev, ki je znašala 479 milij. din. Ker se k dolgovom pri dobaviteljih pridružujejo še obveznosti do bank, nastopa velik primanjkljaj, ki vsrkava tekočo akumulacijo in povzroča probleme ne le v razširjeni reprodukciji, temveč tudi v financiranju tekoče proizvodnje.

Udeležba posameznih železarn v poslovanju ZPSZ znaša:

	Jesenice	Ravne	Štore
— eksterna realizacija	54,6	29,4	16
— osebni dohodki bruto	48	33	19
— akumulacija bruto	50	38	12
— poslovni sklad	57,3	27,5	15,2
— obratna sredstva iz poslovnega sklada in kreditov	57,4	31,4	11,2
— zaloge materiala	58,1	28,6	13,3
— razlika med kupci in dobavitelji	56	36,8	7,2

konca leta skupno pridobili nova sredstva za financiranje proizvodnje. V republiškem sekretariatu za finance in bankah je v reševanju za prek 100 milij. din naših zahtev.

Poslovno do porabnikov

Kot posledica zahtevnosti izsiljevanja, poslovne nemorale, sebičnega priskrivanja, pomanjkanja socialnega čuta, lokalne, regionalne in skupinske demagogije se je zoževala zavest, rastlo nezaupanje in padala delovna vnema. Ob tem ko nismo zadovoljni, da

se odgovornost za stanje razprši in prenese na vse, in ko želimo, da pri odstopanju od začrtane gospodarske smeri pade vlada, vendar ne moremo mimo resnice, da s svojim obnašanjem tudi sami nosimo del krivde in da smo eni od nosilcev naštetih slabosti. Nedosledno izvrševanje pogodbenih obveznosti je naš greh, ki ima neprijetne refleks v širšem gospodarstvu in v našem celotnem poslovanju.

Ob tem da so tovarne že znatno posodobile organizacijo in napredovale pri modernizaciji vodenja procesa proizvodnje, še nismo bistveno zmanjšali nepravilnosti in kvaliteto nepopolne dobave. To ima za posledico npr. da TAM ne more pravočasno kompletirati tovarnjakov, ladjedelnice ladij in tako naprej, kar veže velike zaloge, zmanjšuje likvidnost kupcev, železarnam pa se povečujejo terjatve. Ob tem da obžalujemo neskladje med proizvodnjo in porabo jekla na Slovenskem in se pritožujemo nad porabniki navadnih kvalitet, zanemarjamo porabnike najvišjih reprezentantov legiranih jekel — brzoreznil, grelnih in nerjavnih vrst.

Neuspele šarže so dostikrat razlog, da porabniki terminsko puščamo na cedilu, proizvedeno jeklo proglasimo kot primerno za druge svrhe, za katere pa je kupca potrebno šele iskati in nato za vsiljeno blago potrpežljivo čakati na plačilo. Posledice tehnološke nedisciplin se torej običajno, in tako je prav, pojavijo tam, kjer je ta nastala.

Ko torej razmišljamo o slabostih v našem gospodarstvu, ki se manifestirajo v inflaciji, trgovinskem primanjkljaju, nelikvidnosti delovnih organizacij, moramo biti toliko pošteni in tudi sebe vključiti med tiste, ki to stanje reproducirajo. Sprostitve vpliva neposrednih delavcev — ustvarjalcev na realizacijo in delitev dohodka je najboljše sredstvo za sprotne odpravljanje slabosti, razvoj samoiniciative, večjo vzajemnost, učinkovitejšo poslovnost in uspešnejše gospodarjenje. To mora dati ustanovitve temeljnih organizacij združenega dela po tovarnah.

TOZD je skrb za delavca in gospodarnost

V vsem združenem podjetju se vrši intenzivna aktivnost na oblikovanju takih medsebojnih odnosov, ki bodo omogočili optimalne odločitve znotraj tovarne in na ravni vsega podjetja. Tovarne bodo razdeljene na TOZD, ki bodo tehnološko poslovno zaključene dohodkovne enote, v katerih bodo delavci ustvarjali in odločali o uporabi plodov svojega dela.

Delavci v TOZD se bodo samoupravnim dogovorom odločali o odnesih do drugih TOZD v tovarnah in o tem, katere storitve oziroma aktivnosti bodo zaradi večje učinkovitosti

e raz-
in ko
ju od
smeri
more-
s svo-
sami
a smo
h sla-
evanje
je naš
e re-
arstvu
poslo-

ne že
ganiza-
i mo-
rocesa
bistve-
ne in
obave,
pr. da
časno
jakov,
ko na-
zaloge,
upcev,
čujejo
bžalu-
proiz-
ila na
tožuje-
vačnih
porab-
tantov
reznih,
st.

stikrat
ermin-
i, pro-
lasimo
svrhe,
za po-
ato za
ežljivo
sledice
se to-
e prav,
ta na-

o sla-
podar-
o v in-
imanj-
slovnih
piti to-
sebe
to sta-
ostitev
elavcev
lizacijo
e naj-
protno
razvoj
razjem-
poslov-
spodar-
ustano-
vizacij
varnah.

za

it -

podjet-
aktiv-
takih
ki bo-
e odlo-
in na
Tovar-
TOZD,
oslovno
e eno-
delavci
o upo-
ela.

bodo s
ovorom
drugih
o tem,
a aktiv-
je učin

kovitosti prenesli na izvrševanje v skupne službe in katere odločitve bodo sprejemali skupno na ravni vse tovarne. Samoupravni sporazumi med delovnimi organizacijami bodo vsebovali funkcije in način odločanja za tista opravila, katera na ravni celotnega združenega podjetja dajejo optimalnejše rešitve in koristi vsem organizacijam združenega dela. Vse to urejevanje notranjih odnosov ima en sam cilj — povečanje učinkovitosti gospodarjenja ob boljših dohodkih zaposlenih. V prihodnosti bodo v prejeme morali biti vključeni tudi dohodki od minulega leta, kar bo znatno razvilo čut za take naložbe, ki so donosne.

V Sloveniji je že bila politično obsojena in pokopana zmotna politika zapostavljanja proizvodnje reproduktivskega materiala, ki je povzročila strukturalno neskladje, povečevala zunanjetrgovinski primanjkljaj in proizvodne težave v predelavi. To pomeni, da naše triletno vpitje ni bilo v puščavi in da bomo v prihodnosti od resolucij končno prešli na dejansko odpravljanje zaostajanja bazične proizvodnje. Že v kratkem času po za nas posebno pomembni seji plenuma CK ZKS 4. 11. 1972 se pri reševanju naše finančne problematike čuti nov duh.

Se nekaj je za nas važno. Integracijski procesi bodo po tem plenumu dobili vsesplošno podporo, vpeljane bodo materialne spodbude in dan večji vpliv pri kreiranju načrtne gospodarske politike. Pri tem imamo s svojo integracijo prednost pred drugimi. Naša, četudi po številu v direkciji zaposlenih delavcev skromna, združena proizvodna tvorba bo v prihodnosti lahko dala večje rezultate. Njen vpliv bo bolj prisoten v predstavniških organih in bankah, potem ko bo v kratkem ustanovljen konzorcij največjih delovnih organizacij kovinske industrije, pa tudi pri usklajevanju proizvodnje in predelave jekla.

Republiki za rojstni dan

Družba se je že odločila, da pomaga popraviti zamujeno; resno se rešuje razbremenitev naših anuitet od dolgoročnih kreditov, v reševanju so prošnje za kreditno pomoč pri deblokadi žiro računov, resno se obravnava projekt hladne valjarne, pa vendar ne bo rešeno nič brez nas samih.

Republiki za rojstni dan bomo dali najlepše darilo z lastnim deležem pri deblokadi žiro računov, z znižanjem terjatev in s tem zboljšanjem likvidnosti ter predvsem z zboljšanimi poslovnimi odnosi do kupcev. Le na tak naš prispevek bo družba lahko dodala svoje.

S sprejeto obvezo za boljše gospodarjenje bomo najlepše praznovali dan naše republike.

Gregor Klančnik
generalni direktor ZPSZ

Delovni razgovor o aktualnih vprašanjih komunistov

V soboto, 18. novembra, je bil v Martuljku delovni razgovor članov tovarniškega komiteja ZKS Železarn in sekretarjev oddelkov ZKS Železarn. Delovni razgovor je bil v okviru programa organizacijsko kadrovske komisije in konference ZKS Železarn.

Razgovor se je predvsem nanašal na akcijski dogovor o delovanju organizacij ZK in komunistov v Železarni v zvezi s pismom predsednika ZKJ in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Uvodoma so analizirali in ocenili stanje v organizacijah ZK v Železarni v luči omenjenega pisma in 29. seje CK. Iz te analize so izhajali, ko so opredeljevali, kaj današnji trenutek in politična akcija zahteva od slehernega komuniste in organizacije ZKS v Železarni, oziroma se dogovarjali o enotni politični akciji komunistov v podjetju.

V drugem delu razgovora so govorili o prilagajanju organizacij ZK spremenjeni samoupravni strukturi Železarn z ozirom na ustanavljanje temeljnih organizacij združenega dela skladno s programom in vsebino pisma. Oddelkom ZK so predložili v razpravo dve varianti in sicer: formiranje konference ZK v TOZD na delegatskem sistemu, ali da konferenco ZK v TOZD predstavljajo vsi komunisti TOZD. Na nivoju tovarne pa bo seveda konferenca formirana po delegatskem sistemu.

Delovni razgovor ali še bo-

lje rečeno delovni dogovor komunistov oziroma vodilnih komunistov v Železarni, je nedvomno ena izmed zelo aktivnih oblik delovanja ZK in sprejemanja enotne akcijske politike. Razprava je bila zelo kvalitetna in razgibana,

uspešnost in koristnost take oblike delovanja pa so zelo pozitivno ocenili tudi sekretarji in sploh vsi navzoči s poudarkom, da bi tako obliko morali vnesti v redni sistem delovanja ZK v Železarni.

Kako trošimo denar zdravstvenega zavarovanja

Pred dnevi je bilo v ljubljanskem Dnevniku objavljenih nekaj primerov najvišjih mesečnih osebnih dohodkov v Sloveniji. Ti podatki nam nazorno kažejo, da se posamezna podjetja in ustanove ne držijo samoupravnih sporazumov o osnovah in meri-

lih za delitev dohodka in osebnega dohodka. Značilno pri vsem tem pa je tudi to, da so med kršitelji teh dogovorov tudi zdravstvene organizacije, ki trošijo denar zdravstvenega zavarovanja, ki ni namenjen samo za osebne dohodke, ampak tudi za izboljšanje zdravstvene službe.

Te ugotovitve so pomembne tudi zato, ker smo pred nekaj leti povišali prispevno stopnjo za zdravstveno zavarovanje in povečali posamezne prispevke zavarovancev, kadar iščejo zdravstveno pomoč, z namenom, da bi dvignili zdravstveno službo na višji nivo. Pri tem moram poudariti, da je bilo v skupščinah zdravstvenega zavarovanja vedno prisotno stališče, da so sredstva, ki jih dobijo iz sklada premajhna in zaradi tega trpi zdravstvena dejavnost. Skupščine so bile večkrat postavljene pred dejstva, da so morale za pokritje izgube večkrat predpisovati dodatni prispevek, zaradi pomanjkanja denarja smo odpravili tudi zdravljenje v zdraviliščih, vse v interesu štednje. Nema lokrat je bilo tudi rečeno, da imajo tovarne zdravil tako velike akumulacije, da bi lahko pokrile vse izgube ali bolje rečeno primanjkljaj v zdravstvu. Vladalo je splošno mnenje, da je res takšno stanje in da je gospodarjenje s temi sredstvi kar se da najbolj racionalno, seveda se takrat nismo spuščali v vprašanja, kakšni pa so osebni dohodki v teh zdravstvenih ustanovah.

Po podatkih, katere je objavil Dnevnik, pa je situacija povsem drugačna in je od 34 negospodarskih organizacij, kar 14 zdravstvenih organizacij, ki presegajo po samoupravnem sporazumu dovoljen najvišji osebni dohodek. Menim, da bi bilo potrebno, da skupščine zdravstvenega zavarovanja po vseh regijah na svojih sejah vzamejo v pretres osebne dohodke zaposlenih v zdravstvu in tistim ustanovam, ki kršijo samoupravni sporazum posvetijo posebne pozornosti in ugotovijo njihovo gospodarjenje z denarjem. To pa zato, ker obstoji več možnosti, in sicer ali se izplačujejo tako visoki osebni dohodki na račun ostale zdravstvene dejavnosti, ali pa so njihovi proračuni previsoki. Če pa je vse v redu pa znižajmo prispevek za zdravlila in druge zdravstvene usluge.

Stane Torkar

S sej sindikalnih odborov

Bluming-štekel

Seja sindikalnega odbora je bila 14. novembra. Priprave na redni letni občni zbor so v polnem teku, sindikalni odbor pa želi, da bi se občnega zbora udeležilo čimveč članov sindikata, da bi tako dokazali enotnost pri delu in reševanju danih nalog. Pripravili so kandidatno listo in rešili še nekatere podrobnosti v zvezi z občnim zborom.

Adjustaža bluming

Na seji sindikalnega odbora, ki je bila 9. novembra so razpravljali o referendumu za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov, ter predlagali člane glasovalne komisije. V nadaljevanju seje so govorili o občnem zboru na katerega bodo povabili tudi upokojene sodelavce. Beseda je tekla tudi o kandidatih sindikalnega odbora ter o drugih podrobnostih, ki se nanašajo na izvedbo občnega zbora. Rečeno je bilo, da bi izmenjali le nekaj članov, medtem ko naj bi polovica članov sindikalnega odbora bila še v odboru. Sledila je še kratka informacija o pripravi referenduma za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Denarno pomoč so odobrili sodelavcem Noču, Čataku, Alešu in Kemperlu.

Splošna varnostna služba

Sindikalni odbor varnostne službe je imel sejo 15. novembra. Posebnih priporočil k referendumu za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov niso imeli. Ugotavljajo, da informiranost kolektiva o pomembnih nalogah in zaključkih političnih organizacij ni zadovoljiva. Sedanja obravnava raznih perečih problemov po pismu predsednika Tita in izvršnega biroja ZKJ naj bo spodbuda tudi za delo sindikalne organizacije. Članom sindikata bodo pravočasno poslali vabila za občni zbor in pričakujejo, da bo udeležba polno številna.

Ob koncu seje so tov. Pri močiču dodelili denarno pomoč. Razpravljali so še o izletih, ki so uspeli in jih bodo tudi v prihodnje organizirali po izmenah.

Elektrodni obrat

Predsednica sindikalnega odbora tov. Valerija Jelševar je za sejo odbora, ki je bila 17. novembra, predlagala 2. točki dnevnega reda. Najprej so uredili nekatere podrobnosti za izvedbo referenduma glede združitve zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov, nato pa so obširneje razpravljali o občnem zboru, ki bo 16. decembra v prostorih hotela Triglav v Mojstrani.

Za nov sindikalni odbor so predlagali devet kandidatov ter tri člane nadzornega odbora.

HVZ

Štirinajsta seja sindikalnega odbora je bila 8. novembra. Dogovorili so se, da bo občni zbor sindikalnega odbora 16. decembra v Gozd Martuljku. Rogovarjali so se o kandidatih sindikalnega odbora ter o drugih podrobnostih, ki se nanašajo na izvedbo občnega zbora. Rečeno je bilo, da bi izmenjali le nekaj članov, medtem ko naj bi polovica članov sindikalnega odbora bila še v odboru. Sledila je še kratka informacija o pripravi referenduma za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov. Denarno pomoč so odobrili sodelavcem Noču, Čataku, Alešu in Kemperlu.

Upravne službe

Seja članov in poverjenikov sindikalnega odbora upravnih služb je bila 10. novembra. Uvodno informacija o pomenu referenduma za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov je posredoval predsednik tov. Sotlar. V razpravi je sodeloval tov. Jelovčan ki je na postavljeno vprašanje dobil ustrezno pojasnilo. Določili so še člane dveh glasovalnih komisij nato pa uredili nekatere podrobnosti glede občnega zbora, ki bo 15. decembra. Predsedniku komisije za prošnje in pritožbe so pred-

lagali, da bi za praznik 29. novembra socialno šibkim razdelili denarno pomoč. V ta namen naj bi do 20. novembra zbrali ustrezne predloge. Ob koncu seje so razpravljali še o nagrajevanju in osebnem ocenjevanju. Med drugim je bilo predlagano naj bi delovna mesta v administraciji s sedanjo tretjo in četrto skupino za katero je zahteva administrativna šola ali potrebna praksa, bila v prihodnje uvrščena najmanj v peto plačilno skupino.

Elektrojeklarna

Na redni seji sindikalnega odbora, ki je bila 14. nov. so podrobno obravnavali priprave na redni letni občni zbor, ki bo 6. decembra v prostorih hotela Jelovica na Bledu. Za udeležence občnega zbora bo na voljo avtobus, ki bo odpeljal iz Jesenic ob 16.30 uri. Poleg članov sindikata bodo na občni zbor povabili tudi upokojene sodelavce. Trem sodelavcem, ki so bili letos upokojeni, bodo izročili spominska darila.

Razen o občnem zboru so razpravljali še o pripravah na izvedbo referenduma za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov in določili glasovalni odbor. Predsednik je obrazložil nov način predlaganja za odlikovanja. Na prihodnji seji sindikalnega odbora bodo predlagali za podelitev odlikovanj člane kolektiva, ki jih tudi zaslužijo. Ob koncu seje je sledila še informacija o izletu v Izolo. Informacija se je nanašala tudi na kritje stroškov prevoza avtobusa v Izoto, kar pa bodo uredili s tovarniškim odborom sindikata Železarn. Člani kolektiva zaposleni pri pripravi ferolegur in v skladišču elektro jeklarne se zaradi samega načina dela niso mogli udeležiti izleta, zato bodo za njih dodatno organizirali krajši izlet in odobrili potrebna sredstva.

Franc Konobelj — Slovenko; Ivan Vovk — Živan

Decemberska vstaja v Gornjesavski dolini

Tisto jesen nas je zapadel sneg že konec oktobra. Res je v dolini še izginil, toda na Jelovici in Pokljuki ga je bilo preveč, da bi mu pozno jesensko sonce prišlo do živega. Ko smo se prvega decembra leta 1941 napotili proti Pokljuki, smo imeli kar precej opravka, da smo pre-gazili Jelovico od Mohorja, kjer je bil Cankarjev bataljon, pa do Slamnikov na Pokljuki. Bilo nas je dvajset. Poslala sta nas Stane Žagar in Jože Gregorčič v skrajni gorenjski kot, da izvedemo mobilizacijo. Polde Stražišar in Stane Bokal, oba znana jeseniška revolucionarja, ki sta grupo vodila, sta bila z nalogo natančneje seznanjena.

Po naporni hoji v meter debelem snegu smo se ustavili na Slamnikih pri Matevžu Volfu, našem starem političnem aktivistu. Bil je eden tistih hribovskih sodelavcev, ki mu ni bila nobena naloga pretežka in nobena noč predolga, če nam je bilo treba

pomagati. Nastanili smo se pri njem na skednju. Preskrbel nam je hrano. Tako smo se po dolgem času zopet pošteno najedli. Posebno se nam je prilegel počitek na senu. Pri njem smo ostali le kak dan, ker je bil čas zelo kratek, in morali smo na delo.

Najprej nas je Matevž peljal k Mrzlemu studencu, kjer je bilo več koč, katerih lastniki so bili ljubljanski magnati. Tu smo zaplenili precejšnje število odej, da bi tako novodošli mobiliziranci ne zmrzovali. V akciji je pomagalo tudi nekaj gorjanskih domačinov. Ti so se med prvimi odzvali našemu pozivu na mobilizacijo. Akcijo smo izvedli brez posebnih težav. Po tej akciji smo se razdvojili. Stane Bokal je ostal s peterico na Pokljuki, Polde Stražišar pa je odšel z drugo peterico pod Stol. Ustavili smo se na Cimpkovem rovtu pod Valvasorjem.

14. decembra zvečer se je začelo. Noč je bila izredno

mrzla. Polde nas je poslal na Potoke, kjer so bila določena posamezna zborna mesta. Tam naj bi se zbirali novomobiliziranci. Res, nismo se zmotili. Pričeli so prihajati z Jesenic, Javornika in Žirovnice. Nabralo se jih je že več kot petdeset in skupino smo odpeljali skozi Potoke na dogovorjeno mesto v Ratibovec, kraj med Potoki in Mostami. Tu je bilo glavno zborna mesto. Še večkrat smo odšli na zborna mesta in tako se je zbralo v Ratibovcu že več kot 100 mož in fantov.

Vse te priprave pa niso ostale prikrite Nemcem. Ves čas so švigali avtomobili z Jesenic in nazaj. Zadeva je že postajala nevarna in zato je Polde odločil, da odpelje mobilizirance čimprej z zbornega mesta. Po kratkem razgovoru se je skupina odpravila v hrib, na Cimpkov rovt. In res, odločitev je bila že nujna. Ko smo se zadržali s Poldetom še nekaj časa v gozdiču nad železniškim mostičkom, smo zaslišali po pro-

gi korake. Stisnili smo se v senco in čakali. Prikorakala je kolona Nemcev. Tako smo vedeli, da je zborna mesto izdano. Pokazal se je tudi njihov pomočnik, žirovniški župan Franc Hočevar, ki jim je hitel tolmačiti, da bi morali mobiliziranci biti prav na tem mestu. Ker je zadeva postajala nevarna za nas, smo se počasi oddaljili. Na Cimpkovem rovtu se je tako zbrala tega večera številna vojska, ki je bila pripravljena upreti se okupatorju.

Polde pa se ni zadovoljil z izvršeno nalogo. Vedel je, da obenem vodi tako akcijo v bohinjskem kotu tudi Stane Bokal. Poklical je mene in Ivana Vovka-Tomija ter nama dal nalogo, da se takoj odpraviva v Gornjesavsko dolino. V kratkih besedah nama je pojasnil namen naše poti. Povedal je, da naju v vasi Dovje-Mojstrana čaka nekaj aktivistov, ki so pripravljeni vstopiti v partizansko vojsko. Poudaril je še, naj s temi možmi izvedemo mobilizacijo in spotoma opraviva kako sabotažo ali vojaško akcijo. Brez velikih izkušenj v takih nalogah sva se s Tomijem odpravila proti vasi Dovje.

Pot naju je peljala prek Jesenic in Hrušice. Sicer sva se izogibala glavne ceste, toda večkrat sva morala iti tudi po njej. Čeprav sva srečala nekaj nemških avtomobilov,

sva kar srečno, še ob belem dnevu prišla na Dovje. Da sva morala izbrati pot po dolini, je bil vzrok izredno kratek čas, ki nama ga je dal Polde na voljo. Zvečer sva morala biti že na Dovjem. Če bi hodila po poti, ki so jo uporabljali v poznejših letih kurirji, to je pot pod Karavankami, bi potrebovala dva dni. Toda nama v meter debelem snegu to ni bilo mogoče. Zato sva se odločila za mnogo nevarnejšo pot po dolini. Orožje sva imela kar pod peščinama.

V mraku sva bila že pri Rabiču, po domače pri Mlakarju na Dovjem. Tam so bili že Alojz Rabič in brat Maks, Ivan Dovžan in brat Kristelj, Martin Skomavec in brat Janez. Ti in midva smo sestavljali štab za izvedbo mobilizacije in vojaških akcij. Pretresali smo predloge in štab si je zamislil vrsto vojaških akcij. Med prvimi je določil razorožitev posadke orožniške postaje na Dovjem, ki je štela le 3 orožnike. Če bi na postojanki zaplenili kaj orožja, bi mogli razorožiti financarje

v tojaj
Pog
naj
Be
usta
me
a pr
nič
ko
zn
post
z
ena
na
so
iz
Dov
smo
br
1 na
ki
bi
v
z
ev
pro
voljn
ris
ojze,
Jan
Sku
vile
roti
bil
ožni
ve
sta
ka
ez
h
so
Pie
čeni
nis
posk
Men
ko
ne
dve
ob
zorc
dra
tro
or
ko
Iva
na
in
e pa
ni
post
š
and
Zar
aka
se

Od tu naprej so proti gori demoni

enakomeren in umirjen; slabo uhojena steza je zagruščena in se pne v strmino. Molče se vzpenjamo in pogosto počivamo. Obzorje na vzhodu je zagrnjeno z oblaki, le nad nami gori nekaj zvezd. Kljub višini Mont Blanca snega še ni; le nekaj belih lis se odraža od temnih skal v rebro nad nami. Pri skalnih votlinah, kjer pogosto spijo obiskovalci vrha, se ustavimo. Posedemo, željno se oziramo za snegom; a ta je še visoko. Zatopljeni v svoje misli potem stopamo navzgor v strmino enakomerno, počivamo oprti na smučarske palice. Malo čez štiri dosežemo sneg; na ravnem zagruščenem prostorčku v zavetju zabrnita kuhalnika. Hladno je; veter vleče na rahlo-a vztrajno, da zlezemo v vetrovke in poiščemo zavetje. Medtem ko slaboten plamen liže posodo, da se sneg vse prepočasno pretvarja v vodo tam na vzhodu prične nebo rdeti. Visoko smo nad

ob
ki
Ma
zija
nj
Rah
sve
ot
ko
sve
nt
več.
Sred
ve
lep
ju
gnj
ne
zori
ba
p
te
ža
ma
ši
sva
ra
ob
po
ba
ren
vs
enu
mo
či
gr
v,
v
n
s
nad
le
o
je
ma
č
po
oc
je
oplc
pa
lja
st
tisi
ž
ml
sto
n
ve
ne
ner
ze
N.

KILIMANDŽARO GORA DEMONOV

MARKO
BUTINAR
5

Skromna so, a utrujenemu popotniku nudijo varno zavetje. Ležišča so sicer kar v tri nadstropja, sredi prostora je miza in klop in če k temu udobju prištejemo še potoček v grapi pod planoto, sem našel vse, na kar lahko računa obiskovalec. Stemnilo se je hitro, tako kot vedno v teh krajih, brez pravega prehoda iz mraka v temo. Na polici je zagorela sveča, da je plamen sveče dopolnjeval modrikast odsev kuhaličkov, kjer smo kuhali večerjo in čaje. Prijeten domač vonj po hrani je napolnil prostor. Toplota in prijetna utrujenost nas kmalu vse preženeta na pograde v spalne vreče. Kljub višini, ki je skorajda 1000 m višja kot Triglav, smo spali brez sanj. Jutro nas zarana pozdravlja s soncem in nepozabnim pogledom. Daleč na obzorju se iznad poraščenih pobočij v jutranjem soncu blešči ledena krona Kiba. Tam daleč na desni pa se megle love ob Mawenziju, gori priostrenih, divjih oblik. Kljub soncu, ki obzarja pobočja, je njegova stena temnikasta in brez dvoma je ime kar pravo. V jeziku svahili pomeni ime namreč noč.

V aluminijasta zavetišča so se ujeli prvi sončni žarki, da zagore v zlati jutranji svetlobi. Pogled zdrse po poraščenih pobočjih navzdol, kjer se v daljavi v ravnini blešče jezera in temni gozdovi. Kot silhete pa se nad temnimi gozdovi in rjavkastimi savanami dvigujejo gore. Nepozaben pogled dopolnjujejo kopasti oblaki, ki leže pod nami in kot pokrivalo leže nad pokrajino. Pod bajtami pa kljub jutranjemu hladu žubori bister potoček. Ob njem so v strmini palme in njihovi obrisi se rišejo še visoko v pobočjih pod sedlom. Po zajtrku se odpravimo naprej. Enakomerno stopamo v strmino po uhojeni stezi, čez prijetno in lepo zelenico polno palm in grmičevja in ko se ravno razgibamo, smo pri studenčku, kjer popotnika opozori tabla, da je to zadnja voda pred vrhom. Brez dogovora razvežemo nahrbtnike in prižgemo kuhalnike. Vsakdo si skuha najprijetnejšo pijačo. Janez kuha juhico, to je pravi obred, ko v njo vsipa ščepec za ščepec rezancev — popetnico tete, večina pa se

zadovolji s čajem. Z vodo napolnimo čutarice in potem spet nadaljujemo pot navzgor. Na levi nas spremljajo granitne, kratke stene, pobočja pa so še vedno kljub višini poraščena z grmičevjem in šopi trave. A na levi pettisočak Mawenzi dobiva na obzorju svojo podobo. Močno našagan greben se sunkovito požene iz zagruščenih pobočij s svojimi črnkastimi stenami, ki so tako strme, da le redkokje sneg obleži v njih.

Razdalje so tu v primerjavi z domačimi gorami prav primerljive. Ura hoda je toliko kot nič v tem prostoru afriških gora. Že dolgo smo na poti, a vrhovi so vsaj na pogled enako oddaljeni kot jutraj, ko smo odhajali na pot.

Na sedelcu, kjer bujno zelenje že premine, sedemo v zavetje k kratkemu počitku. Nad nami takrat zatuli in reaktivce nas preleti prav nizko. Malo pred poldnevom zadihani dosežemo sedlo odkoder v vsej mogočnosti zagledamo Kibo, najvišji vrh Kilimandžara. Na razgretih balvanih lave posedemo in zremo proti vrhu. 1000 m pod

njim se svetlika zavetišče Kibo, do tja nas loči še kakih 6 km poti. Vročina s poldnevom pritiska, da kar puhti iz razgretih tal. Kot mogočna trdnjava pa se na naši desni dviguje mogočni Mawenzi. Skraja nas pot vodi rahlo navzdol, a kmalu potem se pot prične rahlo vzpenjati. Pusta, od sonca razgreta pokrajina, posuta s skalami, leži okrog nas. Pesek cvrkuta in droben prah dviguje veter s tal. Pogosto počivamo, a vseeno smo v zgodnjih popoldanskih urah pri zavetišču Kibo. Z nekaj požirki se odčujemo in šele potem spoznamo kako nepogrešljiva je voda v tej višini. Kuhalniki to pot ne brnijo in ne ustvarjajo prijetnega domačega vzdušja. Za kratek čas še stopimo na ogled pred zavetišče. Kibo slutimo neke nad nami; a Mawenzi, ta redko obiskani vrh je tako mogočen, da napolnjuje skorajda vse vzhodno obzorje. Ko sonce za nekaj časa zdrkne za oblake se ozračje ohladi, da zlezemo v puhovke in kmalu potem še v slonove noge in z dnem zaspimo.

Sredi noči smo budni, že malo čez eno vstajamo. V nahrbtnike stlačimo najpotrebnejše, popijemo kar nam je ostalo in potem stopimo iz zavetišča.

Luna obseva pobočja, črnika in zagruščena; nekaj samotnih oblakov veter podi po nebu. Pred nami stopa vodnik domačin potem pa se zvrstimo ostali. Korak je

v stojanki v Mojstrani. Požar naj bi cestni most v Belci ustavil železniški promet na progi Jesenice-Planica, končno zažgali železniške postaje. Akcija je bila zamajena široko in v njej naj bi sodelovali vsi moški iz vasi Dovje-Mojstrana.

Tako smo začeli 16. decembra na Dovjem. Tomiju, ki bi vodil akcijo za razoroževanje orožnikov, so se provoljno priključili tovarnišči Ivan, Martin in Jan. Skupina se je odpravila proti gostilni, kjer so bili orožniki na hrani. Pri večerji sta bila samo orožnika brez komandirja. Prav hitro so z njima opravili. Prečena nad akcijo se niso poskušali niti braniti. Medtem ko sta Martin in Jan na dvorišču šole stražila obazorožena orožnika, je drug trojka odšla še na orožniško postajo. Tovariš Ivane na cesti stražil, Tomi in Ipe pa sta vdrla na orožniško postajo in razorožila še komandirja postaje — Kazian. Zaradi naglo izvršene akcije se ni mogel upirati.

demonstracijo nadaljevali peš

oblaki zalivajo vznožje. Mrazija in ravnine pod njimi. Rahel rožnat pramen svetle obarva vrhove oblakov svetlobe je vsak trenutek. Sredno se povsem zavem lepote porajajočega jutrnjega žari vse vzhodno zorje. Bogata paleta barv preliva v vseh odtenih žarki sonca so vse močnejši in ko se žareča svetla razlije čez oblake in obsejajo pobočje gore tudi barve premenejo. Svetlobe je vsa pretežena več, iz temačnosti se izvijajo oblike grobov, ki izginjajo navzgor od sonca obsijani s svetlobo. Zdanilo se je, da na in kmalu nas preide od mraza greje prijetno solnce. Kuhalniki pa niso lenobni, da iz svetlobe ne nekaj požirajo. mlačne vode. Spet se slika navzgor, strmina se vedno nenadoma zagledamo na našem pomolu drog z zvezd. Na grebenu ohmolk-

Pot do orožja je bila prosta. Zaplenili so brzostrelko, 7 pušk, 3 pištole in večje število bomb. Borci pa niso bili zadovoljni samo s tem. Odnesli so tudi obleko, obutev, radijski aparat in pisarniški arhiv. Razbili so Hitlerjevo sliko in tako je bila orožniška postaja le še malo podobna pisarni.

Sam sem imel medtem opravka s prostovoljci na vasi. Sporočilo o razorožitvi orožnikov je šlo od ust do ust. Akcija je med vaščani podžgala sovraštvo do okupatorja. Na vasi so se zbrali vsi moški, vsi pripravljeni tudi sodelovati. Imel sem opravka z razdeljevanjem naloga posameznim skupinam. Treba je bilo določiti skupino, ki naj prekine telefonske zveze, skupino za požig mostu v Belci ter skupino, ki naj podira drevje čez železniško progo in cesto na obeh koncih vasi. Treba se je bilo varovati, da v primeru izdaje preprečimo intervencijo dodatnih okupatorjevih sil v vasi.

(Nadaljevanje)

nemo. Veter narašča, da nas od mraza stresa in kot vko-pani zremo v vrh nekaj metrov nad nami, v ledene odlome pod njim in sneg, ki se blešči v soncu v dnu kraterja onkraj grebena pod nami. V zadnje korake do vrha prelujemo vse želje, vsa hotenja in mnogo spominov na gore, ki smo jih spoznali do sedaj. V jutranjem soncu stojimo srečni in molče na vrhu ob drogu prepelnem zastav, ki jih cefra veter. To je prvi vrh Kiba Gilmans point, najvišji vrh Uhuru pik pa zapira obzorje proti zahodu in dno kraterja, ki je vključen med vršno kupolo. Razgled je nepozaben, saj oblakov skorajda ni. Nekje daleč v ravnini se strmine Kilimandžara preljujejo v ravnice polne zelenja, a pogled drsi še dalje, kjer je med kopastimi vrhovi vključen jezero, ki odbija svetlobo dneva.

33

Vendar prenehajva s tem, rad bi ti le povedal, da ne smeš misliti s človekoljubno občutljivostjo na to, kar si videl, čeprav je morda tudi to koristno, a še bolj to, kar sem ti povedal, da v življenju ne boš naselil njihovega snubljenja, kakor so mu žal naselili nekateri naši rojaki in pozabili, da je usoda neosvobojenih predelov naše domovine odvisna prav od kraljevine, pa tudi boj tigrovcev odvisi od njene podpore in moči...

Komisar govori, kakor da bi pridigal.

»Bil si tigrovec, zato se po tigrovskih načelih ravnaj tudi tu, jaz pa bom poizkušal poskrbeti, da boš našel kako pametno zaposlitev.«

»Priskrbite jo raje tistemu nesrečniku, jaz...« — umolkne sredi stavka, ker je opazil, da je s svojimi besedami vzel komisarju sapo.

»Torej ne moreš pozabiti? A če doženem, da je bil tvoj nesrečnik v resnici sovražnik...«

»Nisem mislil tega, hotel sem vam le povedati, da vaše pomoči ne bom potreboval, oziroma samo toliko, da bi prišel do Ljubljane...«

»Da, zares! O Ljubljani si govoril! Pozabil sem... A zakaj bi rad prav v Ljubljano?« ga pogleda komisar, kakor da ima pred seboj kakega sumljivega človeka, dokler mu Žef ne pove, da ima v Ljubljani strica.

»Bogat ugleden čevljar je,« izvleče iz suknjiča očetovo listnico in pokaže komisarju stričeva pisma.

Komisar vzame v roke papirje, ki se jim pozna, da niso bili prebrani samo enkrat, marveč so taki kakor listi stare, mnogokrat prebrane knjige. Žef ga opazuje in opazi, da se ob branju komisarjev obraz vedri. Komisar vedno bolj odobravajoče pritruje z glavo pismom, ki jih bere, nato pa, ko pisma odloži pohvali strica, da je zaveden slovenski človek.

TIGROVEC ŽEF

MIHA KLINAR

»Da, zaveden je,« pritrdi Žef in pove, da je imel stric srečo in da je mama vselej, kadar jima je poštar prinesel kako stričevo pismo ali razglednico rekla, da je stric srečen človek, mnogo bolj srečen, kakor je bil njegov oče, čeprav sta bila s stricem dvojčka.

In srečni ljudje so redki. Hvala bogu, da je stric med tistimi, ki jim življenje teče kakor po maslu in ki jim uspe vse, česar se lotijo. Ene sreča tepe, drugim se nasmiha! Bogve, zakaj je tako urejeno? A najbrž mora biti tako, saj bi drugače ljudje nikoli ne vedeli, kdo je srečen in kdo nesrečen, ko bi bila sreča med vse enako razdeljena. Mogoče bi ljudje potem sploh ne vedeli, da so srečni in bi bili vsi nezadovoljni, tako pa so zadovoljni vsaj tisti, ki jih je izbrala sreča, da jo lahko izpričujejo in kažejo drugim, manj srečnim.

»Tako je govorila in modrovala o sreči mama,« pripoveduje komisarju Žef. Mama je bila srečna že ob stričevi sreči, kadar je pomislila, da bi s svojo srečo lahko stric pomagal njemu, Žefu. »To je bila edina mamina sreča, ki jo je še občutila po nesrečni očetovi smrti,« pravi, potem pa pripoveduje o stricu in stričevem življenju, kakršnega si je zamišljal po stričevih pismih, zraven pa si ogleduje lokomotive, ki tja po razsežni postaji, premikajo tovarne vagone in sestavljajo dolge kompozicije tovornih vlakov, iz katerih mukajo krave, krulijo prašiči ali pa se oglašajo kokoši, ki jih bodo odpeljali bogvekam daleč v Evropo.

Vse, kar se premika po teh tirih priča o bogastvu države, kjer nihče ne pozna pomanjkanja in lakote, razmišlja Žef ob pogledu na vse odvečno bogastvo živega mesa, ki ga ima ta država toliko, da ga lahko kar po cele vlake prodaja drugim državam, in ob tem in ob pripovedovanju o stričevi sreči pozablja na nesrečnika, ki je moral tihotapiti, če je hotel živeti, in ki je sedaj zaprt v policijskem zaporu.

»Stric se je z delom postavil trdno na noge. Dobro mu gre. Pozna ugledne ljudi. Lahko mi bo pomagat.«

Take besede so komisarju všeč.

»Vidiš, kdor je priden, ta se povzpne! Temu ni treba iskati sreče v nekakšni nemogoči komunistični državi, ki si je želijo samo lenuhi in izgubljeni. Tvoj stric je najlepši in najboljši primer, kako daleč se lahko povzpne človek, čeprav se ni rodil z bogastvom v zibelki. Kdor zna uporabljati pamet in roke, si zna skovati tudi srečo in bogastvo!«

»Da, seveda,« se sedaj s komisarjem strinja tudi Žef.

»In tak človek zanika misli, da od dela svojih rok še nihče ni postal bogat... misli, ki jih širijo različni delomrzneži in lenuhi, hujskači, ki hujskajo druge proti premožnim, češ da so prišli do svojega bogastva in sreče na nepošten ali celo roparski način, kakor radi trdijo hujskači in razpihujejo nezadovoljstvo. Zato, kadar boš naletel na nezadovoljne, vedi, da so to samo lenuhi in taki, ki bi radi živeli brez dela. A brez dela ne more živeti nihče!«

»Da, nihče,« pritruje Žef, čeprav ne razume, pred kakšnimi nezadovoljnimi ga komisar sviri, in si komisarjeve besede razlaga po svoje in po svojih merilih, ki so drugačna kakor komisarjeva.

Žefova merila merijo srečo in uspeh v življenju z mnogo manjšimi in skromnejšimi merili kakor komisar. Meter njegove sreče so njegove roke in upanje, da mu bo stric sposloval uk pri kakem dobrem ključavničarskem mojstru, da se bo lahko izučil za čim boljšega ključavničarja in tako lahko našel delo, ki ga bo osrečevalo in mu zagotavljalo pošteno človeško prihodnost.

In v to prihodnost bo s stričevo pomočjo stopil že jutri.

Tako teče čas, dokler ga komisar ne opozori, da bo moral na vlak. Sam mu kupi in prinese vozno karto, potem pa mu zaželi vso srečo, a Žef, sam ne ve zakaj, ne more biti komisarju za dobroto hvale-

žen. Komisarjev dvojni obraz mu je pred očmi: človeški in policijski. In človeški se vedno bolj zgublja v policijskem, dokler ne vidi samo policijskega.

Policijski obrazi pa so povsod enaki, nezaupljivi do slehernega človeka, ki ga dobijo predse.

Morda bi Žef čutil do komisarja drugače, ko bi z vlaka ne zagledal zopet kockaste stavbe policijskega komisarjata in se ne spomnil spet vsega, kar je tam videl.

»Tudi tu je doma krivica in nasilje in ni vse tako, kakor je govoril Peter,« vzdihne Žef, vseeno pa je zadovoljen, saj je zdaj sam in se šele zdaj počuti popolnoma svobodnega v misli, da so vse težave nevarnega bega čez mejo in nesrečni zapleti, ki jih je doživel, za njim.

Ta vlak ga bo popeljal v Ljubljano k stricu in pred njim se bo odprlo novo življenje.

Mlad je še, zato sence, ki so mu ob srečanju z obljudeno deželjo padle v dušo, ne morejo pregnati sonca, ki je v njem...

V ŽIVLJENJE, v življenje, v življenje...

Tako udarjajo kolesa ob tračnice. Kakor da bi igrala godba! Kakor da bi prepeval mogočen zbor. V Ljubljano, v Ljubljano, v Ljubljano...

V mesto davnega otroškega hrepenenja in otroških sanj.

V mesto, o katerim je sanjaril ob stričevih pismih.

V mesto, kjer ga čaka uresničitev vseh njegovih želja.

V mesto, ki mu ga je namenila usoda.

V mesto, ki ga bo zagledal že čez dobri dve uri, kakor je bil izračunal po voznem redu že na postaji, preden je odpeljal vlak.

Okrog pol devetih bo tam. Poletje je in morda še ne bo popolnoma temno, ko se bo vlak ustavil v Ljubljani. Tu je še dan. Sonce je še vedno na nebu, ki je kakor modra žida razpeto nad ozko dolino, sivo od tovarniškega dima.

In vendar je ta dolina kakor roka, ki se za predorom, skozi katerega je zapeljal vlak, odpira v široko radodarno dlan.

Velike ladje - velika pristanišča

V eni zadnjih številk Neue Zürcher Zeitung je bil objavljen sestavek o izrednem povečanju transporta železove rude po morju. Ker menimo, da bo zanimal tudi naše bralce, ga objavljamo v nekoliko prirejenem prevodu.

VELIKE LADJE

Ni pretirano predvidevati, da imajo velike ladje, specializirane za prevoz razsutega tovora v pravem pomenu besede »železno prihodnost«. Železove rude iz vseh delov sveta predstavljajo v okviru svetovne pomorske trgovine med razsutim tovorom količinsko najvažnejši material. V zadnjih desetih letih se je količina prepeljane železove rude dejansko podvojila. Glavni odjemalec te železarske surovine so bile v preteklih 15 letih zahodnoevropske države, Japonska in ZDA. Istočasno pa so odkritja novih nahajališč železove rude v različnih delih sveta izredno podaljšala transportne poti. To je imelo za posledico pospešeno gradnjo velikih ladij z nosilnostjo 100.000 ton in več. Istočasno so večali nakladalno in razkladalno zmogljivost ustreznih pristanišč.

Najvažnejša področja z nahajališči železove rude so: Švedska, Avstralija, Kanada, Indija, Zahodna Afrika in Južna Amerika. Na teh področjih je tudi največ pristanišč, ki že ali bodo lahko v bližnji bodočnosti sprejemale ladje z nosilnostjo čez 100.000 ton. Kako so v razdobju od 1962 do 1971 te dežele povečale svoj izvoz železove rude z ladjami velikih nosilnosti (pri tem gre tako za ladje, ki prevažajo samo rudo kakor tudi za tiste, ki kombinirajo prevoz rude z nafto) kažejo naslednji podatki:

V letu 1971 je predstavljala skupna tonaža (v bruto registrskih tonah) specializiranih ladij za prevoz razsutega tovora 22 % celotnega svetovnega ladjstva. Ob koncu istega leta je bilo od celotnega ladjstva v gradnji 33,5 % tak-

šnih ladij. 31. julija 1972 je bilo 26 % ladij v gradnji z veliko nosilnostjo in pri tem več kot polovico s 100.000 ton in več. Med temi ladjami, ki jih sedaj gradijo, postajajo vedno bolj pomembne tiste, ki omogočajo kombiniran prevoz rude, ostalega razsutega tovora in nafte. To je posledica povečanja prevoza železove rude iz različnih delov sveta in veliko povečanje razdalj.

Računajo, da bo pomen teh velikih ladij za kombiniran prevoz naraščal tudi v prihodnjih letih. Njihova nosilnost bo narasla do 275.000 ton in v začetku prihodnjega desetletja bodo predvidoma prevažale glavni del železove rude na največjih razdaljah.

VELIKA PRISTANIŠČA

Razvoj ladij velikih nosilnosti za prevoz železove rude ima seveda tudi vpliv na povečanje obstoječih in gradnjo novih pristanišč v deželah, ki rudo izvažajo in uvažajo. Izmed 59 najvažnejših pristanišč za ladje z železovo rudo v Evropi, Afriki, Avstraliji, Indiji, ZDA, Kanadi, Južni Ameriki in Sovjetski zvezi jih lahko samo 13 sprejme ladje z nosilnostjo 100.000 do 200.000 ton. V devetih izmed 59 pristanišč (nekatera so istovetna s prej omenjenimi 13 pristanišči) izvajajo v zadnjem času rekonstrukcije, ki bodo v bližnji prihodnosti znatno povečale njihove nakladalne zmogljivosti.

V Zahodni Evropi lahko razkladajo ladje z nosilnostjo 100.000 in več pristanišča: Port Talbot v Veliki Britaniji, Rotterdam, Imuiden in Amsterdam na Nizozemskem, Dunkerque in Fos v Franciji, Taranto v Italiji in Narvik na Norveškem. V Zvezi republik Nemčiji se bo tem prista-

niščem v kratkem pridružil še Wilhemshafen. V Veliki Britaniji gradijo še dve takšni pristanišči v Liverpoolu in Redcar Tees-u.

V Afriki nakladajo železovo rudo v različnih državah, v več kot 15 pristaniščih. Izmed njih jih je samo nekaj, ki lahko sprejmejo velike ladje: To so: Port Central v Mavretaniji (do 175.000 ton), Port Salazar v Angoli (do 175.000 ton) in Saldanha Bay v Južnoafriški uniji (do 150.000 ton). V vsakem teh pristanišč na zahodni obali Afrike lahko naložijo letno okoli 10 milij. ton železove rude.

V petih pristaniščih v Indiji kjer nakladajo železovo rudo lahko sprejmejo le ladje manjših nosilnosti. Izjema je bivše portugalsko pristanišče Marmugao na zahodni obali, kjer lahko letno naložijo 10 milij. ton. V pristanišču Visakhapatnam na vzhodni obali pripravljajo nove nakladalne naprave za ladje z nosilnostjo 100.000 ton. Njihova zmogljivost bo 8000 ton na uro.

Popolnoma je drugačna situacija v novih pristaniščih Avstralije. Ta država je v zadnjih desetih letih povečala izvoz železove rude od 100.000 ton na 54 milij. ton letno. Danes lahko pristajajo v štirih pristaniščih kjer nakladajo železovo rudo ladje z nosilnostjo do 150.000 ton. V nekaterih pristaniščih še nadalje povečujejo nakladalne zmogljivosti.

Na zahodni obali Južne Amerike lahko perujsko pristanišče San Nicolas sprejme ladje z nosilnostjo 175.000 ton in čilsko Guaya can s 100.000 ton. Ostalih šest pristanišč z železovo rudo na tej obali lahko sprejmejo manjše ladje. V bližnji prihodnosti pa bodo zgradili v čilskem pristanišču Guacolda naprave za sprejem ladij nosilnosti 250.000 ton. Na vzhodni južnoameriški obali leži šest pri-

stanišč, specializiranih za nakladanje železove rude. Od tega so štirje v Braziliji in dva v Venezueli. Brazilija, ki je najvažnejši dobavitelj te rude zahodnoevropskim železarnam ima dvojne pristanišče, ki sta med največjimi in najbolj opremljenimi na svetu. To sta Seperiba in Tubarao. Prvo lahko sprejme ladje z nosilnostjo 200.000 ton, drugo 120.000 ton. V obeh pristaniščih gradijo nove naprave za nadaljnje povečanje nakladalne zmogljivosti. Pristanišči v Venezueli sta manjši in lahko sprejmeta ladje z nosilnostjo do 60.000 ton.

Izmed petih kanadskih pristanišč za nakladanje železove rude lahko dva sprejmeta ladje z nosilnostjo do 150.000 ton in eno od 136.000 ton.

V Sovjetski zvezi lahko pristanišče Iličevsk ob Črnem morju sprejme ladje z nosilnostjo do 75.000 ton. Vendar gradijo naprave in bodo lahko že v bližnji prihodnosti v tem pristanišču nakladali železovo rudo na ladje nosilnosti 150.000 ton. Pristanišče Murmansk je namenjeno le manjšim ladjam.

ZDA so bile do leta 1971 prve in lani druge na svetu v

proizvodnji surovega jekla. Kljub temu nimajo pristanišč, ki bi lahko sprejemale ladje z nosilnostjo več kot 60.000 ton.

Vzrokov za to je več. Polovico potreb železove rude krijejo iz lastnih rudnikov. Precejšnje količine uvozijo iz Kanade prek Velikih jezer. Ostanek nabavljajo v glavnem v Venezueli kjer lahko z ozirom na kratko razdaljo uporabljajo ladje manjših nosilnosti.

Japonska ima na področju velikih pristanišč za razkladanje železove rude v primerjavi z drugimi državami izjemen položaj. Vzroka za to sta dva. Prvič: praktično vso potrebno železovo rudo za svoja plavža mora uvažati iz prekomorskih dežel (leta 1960 — 30 milij. ton, leta 1971 — 115 milij. ton). Drugič: najvažnejše japonske železarne ležijo ob morju in je takšen položaj zelo ugoden za uporabo največjih ladij za prevoz te surovine. Vrsta pristanišč največjih železarskih družb je opremljenih za razkladanje ladij z železovo rudo nosilnosti do 200.000 ton. Nekaj takšnih pristanišč pa še gradijo. V železarni Oita družbe Nippon Steel Co. bo lahko sprejelo pristanišče ladje z nosilnostjo do 270.000 ton.

ZVEZNA REPUBLIKA NEMCIJA — V juliju letos so predstavniki zahodnonemškega konzorcija podpisali z odgovornimi sovjetskimi partnerji drugo pogodbo o dobavi zemeljskega plina iz Sovjetske zveze. Po tej pogodbi bo dobavila Sovjetska zveza letno štiri milijarde m³ zemeljskega plina. To pomeni, da bo ob koncu tega desetletja skupaj iz leta 1970 podpisano pogodbo, narasla letna dobava na sedem milijard letno. Pogodba velja 20 let in cevovod bo tekkel prek Čehoslovaške.

ITALIJA — Prosefor Antonoli iz eksperimentalnega metalurškega centra v Rimu je objavil elaborat o uporabi nuklearne energije za redukcijo železove rude. V njem navaja določene ekonomske prednosti uporabe te energije za proizvodnjo metaliziranih peletov in njihovo predelavo v električnih pečeh. Primerjava upošteva proces plavž — LD konvertor pri letni zmogljivosti 3,5 milij. ton surovega jekla.

Uporabna spoznanja iz psihologije XVIII.

Vpliv množičnih občil

Danes človeka bolj kot kdajkoli prej zasipajo z informacijami: na delovnem mestu, doma, na cesti, vseh povsod ga spremljajo obvestila, lepaki, časopisi in revije, film, radio, televizija. Zato je koristno, da se vprašamo, kakšen vpliv ima vse to na naša stališča, mnenja in na naše vedenje in ravnanje.

MOČ IN NEMOČ SREDSTEV MNOŽIČNEGA OBVEŠČANJA

»Saj ni čudno, da imamo tako mladino. Kar filme pogledate v naših kinematografih in vse vam bo jasno.« To je le ena od trditve, ki pripisuje množičnim občilom odločujočo moč. Po njej naj bi bili prav filmi tisti glavni »krivec« za vse slabo pri današnji mladini.

Vendar so tako poenostavljene formule zgodovinske preživetje. Zgodovinsko zato, ker so posebej v prvih obdobjih ekspanzije množičnih občil sma-

trali, da se ljudje preko njih ne le obveščajo, ampak tudi ravna. Množična občila so bila prikazana kot vsemogočna sredstva, ki brez prestanka »bombardirajo« ljudi in jih kot brezmočne lutke vodijo za roke.

A kmalu je postalo jasno, da množično obveščanje nima absolutnega in tudi ne vedno enakega vpliva na vse ljudi. Vpliv informacije je zlasti odvisen od značilnosti tistega, ki informacije daje in značilnosti tistega, ki informacije sprejema. Kriminalni film bo deloval povsem drugače na mladince ali otroke iz urejene družine kot na tistega, ki živi v neurejenih razmerah; in čisto drugače na odraslo, zdravo formirano osebnost.

Vpliv informacije pa je odvisen tudi od posredovalca informacije oz. od tega, kako se zaznava avtor informacije. Zanimiv eksperiment sta izvedla Hovland in Weiss (1951), ki sta ameriškim študentom posredovala »časopisno« informacijo o možnostih za izgradnjo jedrske podmornice. Pri tem sta študente razdelila v dve skupini: prvi skupini sta rekla, da je avtor informacije znani ameriški fizik R. Openheimer, drugi skupini študentov pa sta se »zlagala«, da je tekst povzet iz sovjetskega časopisa »Pravda«. Rezultati so resnično potrdili, da so ameriški študentje veliko bolj zaupali Openheimerju, saj je njegovi infor-

maciji verjelo 36 %, medtem ko moskovski Pravdi ni verjel praktično nihče.

Zanimivo je, da so prvotno napihovanje in precejevanje pomena množičnih občil prva preverjanja popolnoma podrla. Raziskovanja o delovanju množičnih občil na volilne rezultate v ZDA 1948. so namreč pokazala, da je sistematično informiranje spremenilo stališča le pri 5 %. Tudi druge raziskave so pokazale na relativno slaboten učinek množičnih občil.

S tem je pojmovanje o vplivu množičnih občil prehodilo dve nasprotujoči tezi: ena je trdila o vsemogočnosti, druga skoraj o popolni nemoči in brezpomembnosti; iz teh dveh nasprotij pa je zrastle današnje pojmovanje, ki je ugotovilo, da ne velja niti eno niti drugo, predvsem pa to, da je delovanje množičnih občil zelo kompleksno, odvisno torej od številnih faktorjev, ki jih moramo v vsakem konkretnem primeru upoštevati oz. »meriti« njihovo udeležbo.

V prihodnje si bomo ogledali, po kakšni poti delujejo množična občila, katere oblike informacije so za določene probleme najbolj uspešne (časopis, film, radio, TV ipd.). In ker bo pravzaprav vseskozi govora o spreminjanju in oblikovanju stališč, si bomo ogledali še kaj o propagandi.

F. Belčič, dipl. psih.

4. seja občinske konference ZKS Jesenice

Preveč posplošeno in prakticistično — premalo konkretno in politično obravnavanje pisma

V torek, 21. novembra je sekretar dipl. inž. Štefan NEMEC sklical 4. redno sejo občinske konference ZKS Jesenice. Osnovna tema dnevnega reda se je bila: Naloge organizacij Zveze komunistov v občini Jesenice na podlagi pisma predsednika ZKJ in izvršnega biroja predsedstva ZKJ, 36. seje predsedstva ZKJ in 29. seje centralnega komiteja ZKS. Ob sklepu se je pa so obravnavali še nekatere kadrovske in organizacijske spremembe. Poleg 71,6 % navzočih članov konference, je seji prisostvoval sekretar medobčinskega sveta ZKS za Gorenjsko Polde KEJŽAR. Uvodnemu referatu sekretarja, je sledila razprava. Iz referata in razprave povzemamo najpomembnejše misli.

Sekretar Nemeč je uvodoma ob poudarku na pomen in namen pisma dejal, da ni dovolj, da komunisti soglašajo in podpirajo zahteve pisma, temveč je v sedanjem trenutku potrebna aktivnost in akcija vseh komunistov in ostalih naprednih sil. Potem, ko je citiral naloge, ki so si jih zadali komunisti v osnovnih organizacijah, je dodal, da je to le del nalog, da so se komunisti premalo obrnili vase in premalo kompleksno obravnavali področja delovanja komunistov. Zatem je omenil nekaj vprašanj, katere so sestanki v posameznih organizacijah obšli in dejal, da so se na seji komiteja dalj časa zadržali na vprašanju: ali pri nas v občini res nismo delali napak, ki jih obravnava pismo in 29. seja CK ZKS. Glede usmerjenosti v slovenski politiki je prav, je nadaljeval, da še enkrat izrazimo podporo CK ZKS. Omenjal je nekaj vprašanj, ki bi jih pri analizi stanja in politične situacije v občini morali imeti pred očmi. V nadaljevanju je govoril o gospodarskem razvoju v občini in o problemu stabilizacije. Pri tem je poudaril, da se pri gospodarskem razvoju omenjajo nekatere nesoglasja in prepočasno reševanje ter uresničevanje nekaterih integracijskih procesov v občini. Odgovorne naloge čakajo komuniste tudi pri odpravljanju nelikvidnosti, vsestranskem varčevanju, zmanjševanju poslovnih stroškov in podobno.

Ko je govoril o razvoju samoupravljanja, uresničevanja ustavnih sprememb in socialnih razlikah, je dejal, da načeloma podpiramo republiko politiko, obnašamo se pa kot da tehi problemov pri nas ni. Če pri samem občinskem vodstvu je vrsto stvari, o katerih ni popolne enakosti in jih bo potrebno uskladiti. Podobne stvari pa se pojavljajo tudi v delovnih organizacijah in drugih družbenih področjih. Nekatere stvari so v preteklosti slonele na principu izsiljevanja, npr. hokej-hala, ne pa dogovarjanja in dolgoročnega načrtovanja. Pri uresničevanju ustavnih dopolnil, je nadaljeval, bi za spremljanje tega, morala imeti ustrezno komisijo tudi občinska skupščina, kar je sicer dogovorjeno, mnogo več odgovornosti in pobude pa bi pri uresničevanju moralo biti

prisotne v samih delovnih organizacijah. Omenjal je komunalno podjetje Kovinar in hotelsko podjetje Gorenjka, kjer so pogoji za oblikovanje temeljnih organizacij združenega dela in nadaljnega po-glabljanja samoupravljanja, pa je premalo iniciative in pripravljenosti v samih podjetjih. Podobno pa se dogaja tudi v ostalih podjetjih v občini.

Za uspešno odpravljanje socialnih razlik, je nadaljeval sekretar, je potrebno odpraviti osnovne vzroke zanje. Potem, ko je omenjal nekatere ukrepe, ki so bili v tej smeri že sprejeti po 3. konferenci ZKS, ki je obravnavalo to vprašanje, je navedel vrsto nalog, ki so v akcijskem programu za prihodnje obdobje. Omenjal je tudi nekatere analize, ki bi jih bilo po dogovoru s predsednikom občine potrebno narediti v pogledu socialnega razlikovanja. Ko je govoril o doseženih osebnih dohodkih v letu 1971 in 1972, je navedel, da se po septembrskih podatkih letos gibljejo razponi med najnižjimi in najvišjimi osebnimi dohodki med 1,6 in 9,8. Najnižji čisti osebni dohodek v septembru je znašal: v trgovini 676 din, v industriji in gostinstvu 880 din, obrti 824 dinarjev, gradbeništvu 861 dinarjev, kmetijstvu 980 din, v prometu 1021 din, komunalni dejavnosti 1082 din in gozdarstvu 1093 din. Najvišji čisti osebni dohodek doseženi v septembru pa so bili posebnih panogah znašali: industrija 7847 din, gradbeništvu 7503 dinarjev, obrt 6628 din, gostinstvo 6321 din, trgovina 5675 din, komunalna dejavnost 4500 din, promet 4327 dinarjev, gozdarstvo 4134 din in kmetijstvo 1535 din. Povprečni osebni dohodki v septembru letos pa so bili doseženi: komunalna dejavnost 3353 din, gozdarstvo 2147 din, industrija 2086 din, promet 1997 din, gradbeništvu 1984 dinarjev, trgovina 1983 din, obrt 1815 din, gostinstvo 1559 dinarjev in kmetijstvo 1304 dinarjev. Pri tem so upoštevani delavci, ki so imeli v septembru najmanj 160 plačanih ur. Seveda pa iz podatkov ni razvidno, koliko je v poprečjih oziroma doseženih dohodkih vsebovanih nadur, nedeljskih in drugega. Pri komunalni dejavnosti je v

septembru poprečje znatno višje, ker so v komunalnem podjetju Vodovod ta mesec izplačali nekaj presežka dohodka po zaključnem računu 1971.

Sekretar Štefan Nemeč je zatem govoril o vprašanjih kadrovske politike v občini, tako v pogledu kadrov v gospodarstvu in drugih družbenih dejavnostih, kakor v pogledu kadrov v družbenopolitičnih in drugih organizacijah. Svoje misli pa je sklenil v nekaterih zaključkih in poudaril, da vse to o čemer govorimo ni in ne sme biti enkratna akcija, ampak stalno prisotna naloga komunistov v občini.

Uvodnemu referatu je sledila razprava, v kateri je prva sodelovala Marija VICAR, ki je govorila o stališčih, ki jih je aktiv komunistov sprejel v pogledu stanovanjske politike v občini in v pogledu programiranja izgradnje stanovanj.

Tone GROSELJ je govoril o uresničevanju ustavnih sprememb in poudaril, da v delovnih organizacijah preveč čakajo na neke recepte in da je premalo prisotne lastne zavzetosti in odgovornosti. Potrebna bo organizirana akcija, da se stvari premaknejo naprej. Omenjal je tudi, da tečejo zaključni razgovori o integraciji trgovskih podjetij Delikatese in Zarje, medtem, ko integracija ali kakšna druga oblika poslovnega sodelovanja med Železarno in Univerzalom ostaja še vedno v okviru razgovorov. Poudaril je tudi pozitivne premike, dosežene s spojitvijo Cokle z Blejske Dobrave s TP Zarjo.

O uresničevanju ustavnih dopolnil oziroma ustanavljanju temeljnih organizacij združenega dela je govoril Bine KOBENTAR. Pri tem ne gre za nek formalizem, ampak za temeljno pravico delovnih ljudi. Potrebna bi bila kritična analiza stanja na področju samoupravljanja in iz tega izpeljana politična akcija. V nadaljevanju je zelo konkretno govoril o kršenju družbenih norm oziroma ve-

ljavnih zakonov. Navedel je podatek, da so letos od 3000 različnih prestopkov prijavili sodniku za prekrške 2930 organi milice, ostale pa drugi resorji — razne inšpekcije, banke, soc. zavarovanje in drugi. To tudi nazorno kaže, je dejal, našo nedoslednost in kompromisarstvo na tem področju. Če hočemo odstranjevati razne družbene ekscese, potem ne bomo smeli dovoliti nobenega popuščanja in kadrovske okrepiti inšpekcijske in represivne organe. O vseh teh pojavih, je zaključil, smo redno poročali občinski skupščini, vendar brez prave odmevnosti.

Tone VARL je dejal, da tako gradivo, ki so ga prejeli z vabilom, kot referat sekretarja premalo kritično obravnava stanje v občini. V tem je nevarnost nekega samozadovoljstva, da v občini nimamo različnih deformacij, da smo si v vsem enotni in podobno. Tak odnos pa je zelo nevaren za naš nadaljni razvoj oziroma za konkretno uresničevanje duha pisma predsednika Tita. Ne moremo zanikati, da so med nami še vedno pojavi liberalnega odnosa, oportunizma, nemoči in podobno. Če teh vprašanj, je nadaljeval, ne bomo zaostriili v občinski konferenci ZKS, potem se nam lahko zgodi, da bodo tudi ostali komunisti v občini postali liberalni do raznih negativnih pojavov. Zelo radi vse analiziramo kot »lov na čarovnice«, da se s tem izognemo revolucionarne reakcije na negativne pojave. V referatu se na primer tudi omenja razločevanje združenja obeh jese-niških osnovnih šol, nikjer pa ni besede o idejnosti poka in vzgoje v naših šolah. Referat sekretarja je bolj kvantitativna, kot kvalitativna analiza političnih in gospodarskih razmer v občini. Na današnji konferenci, je zaključil, se moramo dogovoriti vsaj o kurzu kako se bomo obnašali in kaj hočemo doseči v prihodnje.

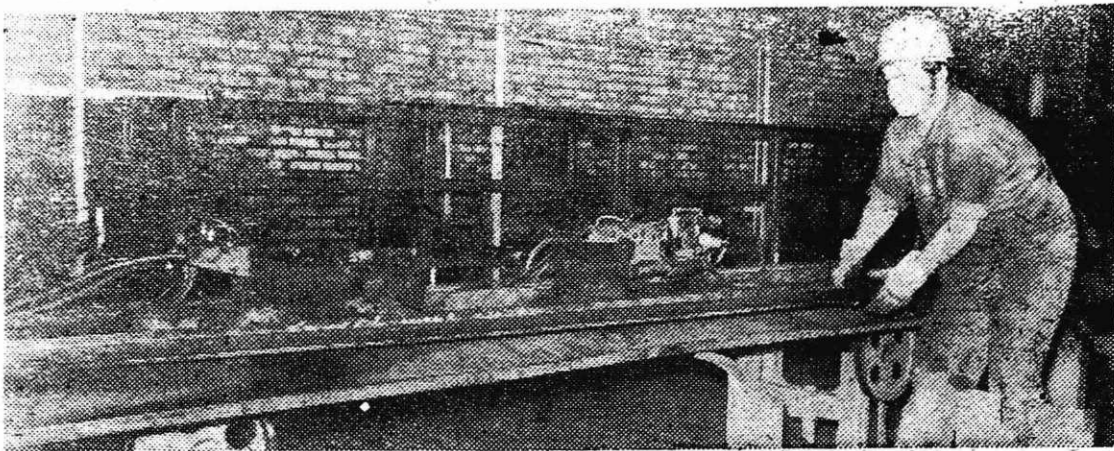
O delu ZMS v osnovnih in srednjih šolah, je govoril Mi-ro LAPAJNA in pri tem poudaril, da je delo ZM v osnovnih šolah dosti zadovoljivo, povsem nasprotno pa je na srednjih šolah. Nekaj krivde zato odpade na občinsko mladinsko vodstvo, nekaj pa na komuniste, ki delajo v šolah. Govoril je tudi o marksistični vzgoji na šolah in o

samoupravi učencev in dijakov, ki je predpisana z zakonom, vendar je v šolah ni zaslediti.

France ŽVAN je govoril o problemih stabilizacije in likvidnosti v občini in pri tem ugotovil na prikazanem stanju realizacije in akumulativnosti, da je le-ta v upadanju. V zvezi s stabilizacijo se je posebno zadržal pri vprašanju likvidnosti posameznih delovnih organizacij, še posebej pri Železarni, ki ima po njegovem mnenju strogo realen program deblokade žiro računa. Govornik je v opozoril na kritiko slovenske globalne ekonomske strategije in poudaril, da bi morali objektivno to analizirati tudi v občini. Kot komunist, ki delam na občini, menim, da je v tem trenutku dolžnost, da se konkretno lotim nekaterih analiz stanja na nekaterih področjih. Ker je bilo v referatu omenjeno vprašanje samopriskupke občanov za rešitev nekaterih najbolj perečih vprašanj v občini, je Žvan dejal, da so o tem na občini razmišljali in da bi bilo potrebnih za rešitev teh vprašanj (šolski in vzgojnovarstveni prostori, adaptacije kulturnega doma, razstavnipaviljon, muzej revolucije, kinodvorana, kanalizacija, vodovod itd.) okrog 10,5 milijarde dinarjev. To pa seveda zahteva temeljit premislek in priprave, je zaključil.

V nadaljevanju razprave je dipl. inž. Ivo ARZENŠEK soglašal z Žvanom glede prizadevanj o odstranitvi nelikvidnosti v Železarni in pri tem poudaril, da je potrebno delati na vseh nivojih, da v tem 100 % uspemo, obenem pa biti pripravljeni, če slučajno prizadevanja spodletijo. Dejaj, da je v pismu, v poglavju, ki govori o stabilizaciji gospodarstva, zelo jasno napisano kako moramo vsi pri tem sodelovati. Ker je rok do 1. januarja zelo kratek, bodo pri odstranitvi nelikvidnosti morale pomagati vse tiste institucije, ki so to dolžne. Arzenšek je potem navedel konkretne številke o stanju likvidnosti oziroma o razmerju med upniki in dolžniki v Železarni. Soglašal je, da se pogovarjamo o samopriskupku občanov, za kar pa je potrebno pametna mera in konkretni program.

Zvone LABURA je dejal, da so komunisti v občini do-
(Nadalj. na 16. str.)

Ravnanje hladno oblikovanih profilov

Preveč posplošeno in prakticistično...

(Nadalj. s 15. str.)

bro seznanjeni s pismom in je razpoloženje ljudi ugodno, pričakujejo le, da ne bomo ostali samo pri besedah. ZK, je nadaljeval, je odgovorna tako za pretekla dejanja, sedanjosti in prihodnji razvoj. Ta trenutek je zrel, da si komunisti izprašamo vest po vprašanjih: ali smo in kje smo delali napake, ali smo pripravljeno stališča pisma in drugih partijskih dokumentov uresničevati, kakšno je vedenje posameznikov do teh stališč in sklepov ter kaj so notranji in zunanji vzroki naše neučinkovitosti. Pri tem, je dejal, ni pomembna samo vsebina, temveč tudi naša organiziranost. Govoril je še o nekaterih zapažanjih, ki jih je zabeležil na nekaterih sestankih. Vprašanja nepravilne bogatitve in druge deformacije, je zaključil, naj rešujejo pristojne službe in organi, ZK naj določi le principe, kriterije in organe oziroma službe, ki so to dolžne narediti.

Ivo SČAVNICAR je dejal, da je pričakoval, da bo konferenca pretresla najbolj pomembna vprašanja in na osnovi tega sprejela svoj akcijski program. V prejetem gradivu in referatu sekretarja, so le omenjeni in nakazani nekateri problemi, o katerih bi morali bolj konkretno spregovoriti in se o njih odločiti. Sčavničar je za tem podrobno govoril o aktivnosti in problemih komunistov v železnarni. Svoje misli je strnil s sprejetim stališčem ZK v železnarni, namreč, če nekdo konstantno ne izvršuje svojih nalog, da ga je potrebno zamenjati. Na vseh nivojih in pri slehernem posamezniku je potrebno zaostrevati osebno odgovornost.

O socialnem razlikovanju je govoril Anton ZUPAN in pri tem dejal, da ob prepogostih pojavih raznih družbenih deformacij, ne bi smeli razmišljati, ali bomo namestili še enega sodnika za prekrške ali inšpektorja, ali ne. Kritiziral je misel in referatu sekretarja, da za nazaj ne bi mogli namestiti nekaterih družbenih odstopanj, kot, nesprejemljivo, sprašuje se, kdo naj vodi naprej ofenzivo, ali tisti, ki je fizično močan, ali tisti, ki ima materialno moč, ali tisti, ki je politično močan? Govoril je tudi o negativnih vplivih klera in o večji budnosti komunistov na ideološkem področju. Zupan je potem dejal, da bi morali posebno razmišljati o tem kako pri komunistih razviti tako politično in ideološko kritičnost, da bodo lahko na vse negativne pojave takoj in uspešno reagirali. V sklepu svojih misli je poudaril, da so na republiškem in zveznem nivoju šli bolj odločno v boj proti raznim deformacijam kakor v občini.

K besedi se je priglasil tudi sekretar medobčinskega sveta ZKS za Gorenjsko Leopold KEJŽAR. Dejal je, da

je o vsebini pisma relativno težje razmišljati v organizacijah, kjer samouprava in gospodarstvo koliko toliko teče in ni izrazitejših odstopanj. Vsak med nami ima nedvomno v sebi občutek, da se vrsta stvari mora premakniti naprej, vendar pa ne vemo kako. Dejal je, da moramo vse pojave tekoče odkrivati in ustvariti tako temperaturo tudi v družbi kot celoti in ne samo v ZK, da bomo zaostrevali razredni odnos do našega nadaljnjega razvoja. Pri tem je seveda osnovno vprašanje, na katerega moramo dati odgovor: ali je odločanje v rokah tistih, ki smo jih kot nosilce proklamirali, ali smo dovolj ostro reagirali na to, kar je bilo narobe pa tudi na to, kar nismo naredili. Poudaril je, da na ZK ne smemo gledati kakor na družbenega žandarja, temveč kot nosilca vse družbene iniciative in razvojne dinamike. Ves organizem mora pričeti delovati ob spodbujanju iniciative od spodaj navzgor. Odgovornost vseh nas mora biti prisotna tako, kot je pred delavcem njegova dnevna delovna norma. Kako se stvari rešujejo, je odvisno od ostrine protislovij, stopnja obravnavanja z negativnimi pojavi, je odvisna od stopnje ostrine protislovij. Pri tem ne mislim, je zaključil sekretar, da smo pri nas dovolj ostri do negativnih pojavov, zato je nujno, če imamo take primere, da jih zaostriamo in potegnemo ustrezne konsekvence.

Srečko MLINARIČ je dejal, da smo na Jesenicah preveč mlačni in neprizadeti pri dogajanjih. Kje so na primer vzroki, da v družbenopolitičnih organizacijah nismo bolj učinkoviti. Tu je tudi vprašanje sodelovanja med družbenopolitičnimi organizacijami in občinsko skupščino. Analizirajmo samo izvrševanje naših nalog pa bomo takoj videli, kje je prisoten oportunizem in liberalizem. Referat je obravnaval stvari vse bolj po vrhu, ne da bi konkretno analiziral izvrševanje sprejetih konceptov in stališč. Govornik je poudaril, da razvoj samouprave v železnarni spodbuja enaka prizadevanja v Jugoslaviji in Sloveniji, medtem ko v občini ni posnema. Marsikje bi se morali dovolj kritično soočiti celo s tem, kako je z uresničevanjem XV. ustavnega dopolnila, da ne omenjam zadnjih dopolnil. Vprašanje je, kako se organizirati, da bomo bolj učinkoviti, zato bomo morali narediti kritično oceno našega delovanja za nazaj, je zaključil govornik.

Bine KOBENTAR je govoril še o kadrovskem delictu na vseh področjih in poudaril nujnost angažiranja novih mladih kadrov. Marija VIČARJEVA je dodala, da smo dolžni preverjati na vseh nivojih kako komunisti na različnih funkcijah izvajajo sklepe in sprejeta stališča. O

tema naj se izdela metoda, sistem, kako in kje bomo odgovaljali komunisti za svoje delo — v katerem organu oziroma organizaciji. Zvonu LABURA je dejal, da bi vsak komunist moral delovati vsaj na treh področjih, in sicer v delovni organizaciji, v krajevni skupnosti in v eni izmed društvenih organizacij. Bine KOBENTAR je ob razgovoru o zaključkih dejal, da bi morali skozi že sprejete sklepe analizirati našo aktivnost in odgovornost. Ludvik KEJŽAR je pripomnil, ali nečemo videti naših nalog in nepravilnosti. Dogovorimo se, kaj je narobe, dogovorimo se o naši programski usmerjenosti, širini, ne pa, da pavšalno govorimo in ocenjujemo posamezne stvari. Ivko SAKSIDA je dejal, če smo v stanju pred javnostjo zagotoviti, da v občini ni primerov nepravilnega bogatstva oziroma socialnega razlikovanja. Če pa je, moramo s tem jasno in odkrito pred javnost.

Po zelo dinamični razpravi predvsem v zadnjem delu, so se dogovorili, da bodo na naslednji seji konference obravnavali na osnovi današnje seje oblikovane zaključke, v nadaljevanju pa govorili še o gospodarski politiki v občini v letu 1973.

Ob koncu seje so imenovali za predsednika novoustanov-

ljene komisije zamednarodne odnose in sodelovanje z zamejstvom pri OK ZKS Antona ŽITKOTA. Zaradi vodilne funkcije v družbenopolitičnih organizacijah, sta bila v smislu statuta razrešena članstva v konferenci Anton GROSELJ in Miro LAPAJNA, zaradi študija v Ljubljani pa še Rudi MAKRA. Na njihova mesta so bili na predlog komiteja izvoljeni: Bratko ŠKRL, Vlado DEBEVEC in Anton ZUPAN.

Četrta seja občinske konference ZKS prav gotovo ni opravičila pričakovanih komunistov in ostalih občanov v občini. Tako kot že mnogokrat doslej, je bila preveč načelna, splošna, s ponavljanjem že znanih načel in stališč in premalo konkretna. Že dovolj konkretna in kritična analiza uresničevanja sklepov in stališč sprejetih na 1. seji občinske konference ZKJ in naslednjih sejah, bi dala dovolj osnove za konkretno obravnavo in ukrepanje. Nedotaknjenih je ostalo vrsto vprašanj, ki lebdi med komunisti in delavci v naši občini in ki bi zahtevala konkretno reakcijo. Mimogrede samo nekaj vprašanj, ki so povsem izpadla: vprašanje zunanje politične situacije in budnosti komunistov ob povečani aktivnosti tujih sovražnih elementov proti Jugoslaviji in Sloveniji; vprašanje krajevne samouprave, pri čemer odločilno odgovornost nosi občins-

ka skupščina; aktivnost ostalih družbenopolitičnih organizacij in vzroki za premajhno učinkovitost; o odnosih med komunisti, družbenopolitičnimi organizacijami in občinsko skupščino in njeni organi; o konkretnih primerih socialnega razlikovanja (kompleksno); o idejnopolitičnem usposabljanju; konkretno o uresničevanju ustavnih dopolnil in odgovornosti družbenopolitičnih organizacij in občinske skupščine pri tem; idejna vprašanja vzgoje in izobraževanja itd.

V razpravi je bilo sicer rečeno, da ni mogoče govoriti o vsem naenkrat. Ravno na tej seji konference pa bi morali spregovoriti o vsem, pa čeprav bi jo nekajkrat podaljšali, ali bi bila nekaj popoldnevo. Seveda bi o tem morali biti mnogo manj prakticisti in polemiki s ponavljanjem že znanih stališč in bolj politiki in konkretni analitiki predvsem pa bolj kritični, predvsem pa bolj kritični. Nekdo je v razpravi prav ugotovil: od kritičnosti in ostrine, ki jo bo zavzela občinska konferenca v mnogočemu zavisi tudi obnašanje in način obravnav med komunisti in v drugih organizacijah navzdol. Verjetno se bo potrebno še večkrat srečati s preveč prisotnim liberalizmom in oportunizmom v samem občinskem partijskem vodstvu, ki je bil še kako prisoten na zadnji seji konference.

Potrjena solidarnost — izenačene pravice

V nedeljo in ponedeljek je na Gorenjskem potekal referendum za združitev zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov v enotno zavarovanje. V nedeljo so glasovali kmečki zavarovanci in upokojenci, obrtniki in pri njih zaposleni. V jesiški občini je bilo od Rateč do Breznice skupno 26 volišč, na katerih je imelo pravico glasovati skupno 4390 občanov.

Že prvi jutranji, predvsem pa podatki ob 11. uri so pokazali, da so občani razumeli pomen referenduma in da so trdno odločeni še naprej razvijati našo socialistično skupnost. Prihajali so na volišča in dali svoj glas večinoma ZA. Za tiste, ki se referendumu niso udeležili, pa lahko rečemo, da so bili večinoma upravičeno odsotni. Treba je vedeti, da je predvsem med upokojenci veliko starih, ki zaradi bolezni ali pa vremena, saj je v soboto snežilo in so bile ceste posebno dopoldne ledene, niso mogli na volišča.

Že ob 10. uri so zaključili z delom upokojenci na volišču v domu Franca Berglja na Jesenicah in kmetje v krajevni skupnosti Rateče. Malo po enajsti uri so zaključili z glasovanjem na volišču v TVD Partizanu v Zirovnici, kjer so glasovali kmečki zavarovanci, ob 12. uri pa še kmečki zavarovanci v Planini pod Golico in na Blejski Dobravi. Na splošno smo zabeležili zelo dobro udeležbo kmečkih zavarovancev, saj se je od skupno 199 zavarovancev glasovanja udeležilo 193 ali 96,98 odstotkov.

Odstopitev zavarovancev, ki so glasovali za združitev pa se je štel od vseh vpisanih in ne samo od tistih, ki so prišli na volišča. Od vseh kmečkih zavarovancev se je tako za združitev izreklo 185 (proti je bilo 7) ali 92,96 %.

Razumljivo, da je bila slabša udeležba v skupini delavskega zavarovanja, vendar še vedno tolikšna, da smo bili izmed gorenjskih občin med najboljšimi. Najboljšo udeležbo so imeli v Planini pod Golico 98 %, v Ratečah 93,3 % in Mojstrani-Dovje 91 %. Slabša je bila udeležba na Jesenicah: na Plavžu 84,5 %, Podmežaklju 77,6 %, Javornik-Koroška Bela 77,2 % in najslabša na Savi samo 74,9 %.

V ponedeljek pa so glasovali še zaposleni v delovnih organizacijah. V naši občini je imelo pravico na 91 voliščih glasovati skupno 13.152 zavarovancev, h končnim izidoma pa se je seveda štel tudi 4.191 zavarovancev, ki so imeli pravico glasovanja v nedeljo. Tudi ponedeljkovo glasovanje je potekalo zelo dobro, glede udeležbe je bila naša občina zopet med najboljšimi, takoj za tržiško in daleč pred ostalimi, skoraj na

polovico voliščih pa so zaključili z delom pred 19. uro.

V skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev se je tako od 17.476 zavarovancev prišlo glasovat 15.248 zavarovancev ali 87,2 odstotka. Od vseh vpisanih zavarovancev se je za združitev in izenačitev zdravstvenih pravic izreklo 13.326 ali 76,2 % (proti je bilo 1572).

Če pogledamo še podatke za vso Gorenjsko, potem lahko ugotovimo, da se je v skupnosti zdravstvenega zavarovanja kmetov od 3.765 zavarovancev glasovanja udeležilo 3449 ali 91,61 %, od vseh pa se je za združitev izreklo 87,49 odstotkov.

V skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev pa se je od 89.651 zavarovancev udeležilo glasovanja 76.926 zavarovancev ali 85,81 %. Za združitev pa se je izreklo 69,83 % zavarovancev.

Opazen je še en podatek, namreč, da se je v obeh skupinah največ zavarovancev izreklo za združitev prav v jesiški občini.

Z izenačitvijo pravic zdravstvenega zavarovanja smo prav gotovo naredili korak naprej v razvoju kmetijstva in naše družbe v celoti. Z odločitvijo smo naredili tisto, kar bi morali narediti že pred leti. In če smo naredili prvi korak, potem je naša naloga, da čimprej naredimo še nove korake, saj so še nerešena vprašanja.

T. L.

Za gimnazio nastaja sodobno stanovanjsko naselje

JESENIŠKE NOVICE

Dohodki proračuna občine so po desetih mesecih letošnjega leta še vedno pod predvidenimi za okroglo 12 odstotkov. To pa je 9% večji zaostanek kot pa je bil v enakem času lani. Približno po planu so realizirani samo prispevki od osebnih dohodkov zaposlenih, precej pod predvidenimi pa so dohodki davkov in taks. Dostj ugodna pa je tudi realizacija prispevka za uporabo mestnega zemljišča, katere dohodke pa uporabljamo namensko za urejanje in razna komunalna dela. Od predvidenih 24.747.000 N din je realizirano 17.668.471 din ali 71,4%.

V posebnem odstotku od celotnih dohodkov se zbirajo sredstva Temeljne izobraževalne skupnosti. Ker so viri zbrani dosti bolj stalno, je tudi realizacija dosti boljša. Od predvidenih 15.017.000 N din je zbranih 12.338.544 N din ali 82,16%, kar je samo za dober odstotek pod planom.

Osnovna organizacija ZK Sava je v sredo 22. novembra sklicala komuniste iz oddelka Podmežaklja, povabili pa so tudi komuniste, ki so organizirani v delovnih organizacijah, živijo pa na tem terenu. Namen sestanka je bil pogovoriti se kako poživiti delo organizacij na terenu in kako reševati probleme. Posebno pozornost bi bilo treba po mnenju navzočih posvetiti tako krajevnim skupnostim, kot temeljni samoupravni skupnosti na terenu ter kako kadrovske utrditi krajevni odbor SZDL, kot množičnejšo družbeno politično organizacijo.

V razpravi so navzoči menili, da bi morali komunisti, ki so sicer organizirani v delovnih organizacijah, biti aktivni tudi na terenu, opozarjali pa so tudi na nekatere druge probleme. Menili so, da bi bilo treba v gradbenih podjetjih poživiti aktivne mladih, prav tako pa tudi na terenu. Konkretno pa so se domenili za ustanovitev koor-

dinacijskega odbora komunistov terena in delovnih organizacij Gradisa, Save, Zelenice in železnice.

Prav gotovo lahko pozdravimo tako reševanje aktivnosti komunistov in kadrovskih problemov kot so se je lotili Podmežaklja, na Javorniku — Koroški Beli in v Kranjski gori. Pri tem je resnično potrebno, kot je dejal eden navzočih, da komunisti večkrat pregledajo svoje vrste. Zato pa ni prav nič hvale vreden podatek, da je od 102 vabljenih, prišlo na sestanek le 31 komunistov, nekaj se jih je opravičilo, kar 60 pa jih je bilo odsotnih brez opravičila. Sekretariat osnovne organizacije bo prav gotovo moral oceniti slabo udeležbo.

Na seji sveta za gospodarstvo pri skupščini občine Jesenice so najprej potrdili odredbo o neposredni družbeni kontroli cen. V odločbi piše, da so najvišje možne cene določene za osnovne vrste kruha, mleka in mesa, da so zadržane cene za obrtniške storitve, medtem ko je za vse druge storitve in proizvode treba cenike dati na vpogled in potrditev skupščini občine. Medtem ko so člani sveta umaknili z dnevnega reda odredbo o sklepanju sporazumov o spremembah cen, ker je še dosti nejasnosti in ker ni določeno, kdo lahko zastopa potrošnike, pa so se dalj časa zadržali ob predlogu odloka, ki naj bi določal delovni čas za gostinske in trgovske obrate. Z odlokom naj bi bil določen minimalen delovni čas, saj je bilo do sedaj dosti neenotnosti. Vendar se tudi na seji niso mogli sporazumeti, kako naj bi bile na primer ob nedeljah in praznikih odprte trgovine. Razpravo so zaključili tako, da naj bi trgovska podjetja sklenila dogovor o tem, sicer bo veljal odlok, v katerem je rečeno, da morajo biti vse trgovine ob nedeljah odprte od 8. do 11. ure.

O odloku bo razpravljala

še skupščina občine.

Oddelek za gospodarstvo pri skupščini občine je pripravil obsežno gradivo z naslovom Program stanovanjske graditve za obdobje 1972 do 1976. O programu so že razpravljali na političnem aktivu občine, v teh dneh pa se razprave nadaljujejo v drugih družbeno političnih organizacijah. V sredo so o programu razpravljali na seji predsedstva občinskega sindikalnega sveta Jesenice, za petek pa sta občinska konferenca SZDL in občinski sindikalni svet sklicala sestanek predsednikov krajevnih organizacij SZDL, krajevnih skupnosti, sindikalnih organizacij in samoupravnih organov delovnih organizacij ter direktorjev delovnih organizacij.

V ponedeljek, dne 20. novembra, je bila redna seja občinskega komiteja ZKS Jesenice. Na seji so govorili o pripravi na 4. redno sejo konference, ki je bila naslednji dan. Po tem ko so analizirali referat sekretarja za sejo konference in izrekli nekaj mnenj in dopolnitev, so govorili tudi o različnih govoricah na Jesenicah, ki izhajajo iz neznanih virov in ki opravičeno razburjajo občane. Viri teh govoric so zaenkrat še neznani, menili pa so, da so lahko v sedanjih politični situaciji škodljivi oziroma zlonamerni. Možno je, da izhajajo iz različnih domnev brez političnega prizvoka, iz zlonamernosti ali pa jih lahko celo vnašajo socializmu tuji elementi, ki želijo deskreditirati poliko ZK v občini oziroma kazati njeno nemoč v pogledu odstranjevanja in odkrivanja raznih družbenih deformacij. Konkretno so pri tem obravnavli primer Mirka Ramuša, ki je bil zadnje dni zelo prisoten v govoricah ljudi. Na seji je bilo rečeno, da je bil ta primer preverjen in da je bilo ugotovljeno, da so stvari okrog Ramuša popolnoma izmišljene.

Novice iz radovljiske občine

Na referendumu za združitev delavskega in kmečkega zavarovanja v nedeljo in v ponedeljek, se je od 5595 vpisanih kmetov, upokoencev in obrtnikov v občini 3373 volivcev izreklo za združitev, kar znaša 71,22%. Od vpisanih 10.942 volilcev — delavcev je volilo 8102 delavcev ali 73,7% za združitev.

Na zboru delovne skupnosti občinske uprave v Radovljici so pred dnevi kritično ocenili svoje delo, upoštevajoč pripombe družbenih organizacij in občanov. Ugotovili so pomanjkljivo družbeno politično aktivnost in strokovno izpopolnjevanje upravnega osebja. Na predlog mestne organizacije ZK so ustanovili svojo partijsko organizacijo.

Na zadnji seji obeh zborov občinske skupščine so sprejeli predlog odloka o ustanovitvi solidarnostnega stanovanjskega sklada in akcijskega programa stanovanjske gradnje v občini. Sklenjeno je, da bodo celotno gradivo o stanovanjski problematiki dali v javno razpravo. Prav tako bo v javni razpravi do 15. decembra družbeni dogovor o izvajanju kadrovske politike v občini.

V torek, 21. novembra, se je začela v Radovljici politična šola za mlade družbeno politične delavce, mlade člane ZK in kandidate za članstvo v ZK. Program šole obsega deset tem, ki jih bodo obdelali v 34 urah. Pouk obiskuje 32 slušateljev.

V počastitev dneva republike bo občinska konferenca ZM v sodelovanju z garnizijo JLA iz Bohinjske Bele priredila v torek ob 17. uri v kulturnem domu v Ribnem kviz: Življenjska pot J. B. Lita. V znanju iz Titovega življenja se bodo pomerili mladinski aktivni in vojniki iz občine. Za najboljšo so pripravljena praktična darila.

Za dan republike bodo v radovljiski občini številne slovesnosti po vseh krajevnih organizacijah SZDL. V Radovljici bo krajevna konferenca SZDL skupaj s krajevno skupnostjo organizirala v torek, 28. novembra, ob 19. uri v avli osnovne šole akademijo s kulturnim programom. Najzaslužnejšim občanom in kolektivom bodo podelili priznanja in nagrade. Pred tem bodo svečano sprejeli v članstvo SZDL okoli 60 mladih, ki so letos izpolnili 18. leto. Na Bledu je bila proslava že v soboto v festivalni dvorani.

V ponedeljek popoldne je bila seja iniciativnega odbora za ustanovitev mestne konference ZM Radovljica. Dogovorili so se o vsebini dela, poslovniku in programu bodoče konference in sklenili, da bo ustanovna konferenca ZM 15. decembra.

Na skupni seji verske komisije pri občinski skupščini in koordinacijskega odbora za odnose med družbo in cerkvijo, so razpravljali o aktualnih vprašanjih, ki zadevajo te odnose in sklenili sklicati posvet vseh duhovnikov v občini v začetku prihodnjega meseca.

Drevi bo v hotelu Jelovica na Bledu prireditve, ki jo pripravlja občinski odbor Rdečega križa. Večkratnim krvodajalcem in najuspešnejšim organizatorjem krvodajalskih akcij v preteklem letu bodo svečano podelili odličja in priznanja, nakar bo sledil kulturni program.

Hranilniško-kreditna služba pri Gozdnem gospodarstvu Bled je svojim kooperantom — kmetom v letošnjem letu podelila 2,5 milijona din za pospeševanje kmetijske proizvodnje.

Letos ustanovljeni karate klub pri TVD Partizan Radovljica je že dosegel prvi večji uspeh. Na nedeljskem prvenstvu Gorenjske na Koroški Beli so karatisti iz Radovljice ekipno zasedli 2. mesto. 15-letni Boško Rolc je bil prvi v lahki kategoriji in drugi v absolutni razvrstitvi za domačinom Markom Rolcem.

Sekcija amaterskih likovnih ustvarjalcev pri ZKPO občine Radovljica je v počastitev dneva republike, dne 25. novembra ob 19.30, priredila svečano otvoritev razstave olj, grafik in lesenih plastik. V kulturnem programu je bil koncertni nastop pevskega zbora DPD Svoboda Podnart in komornega zbora Stane Žagar iz Kroke. Pred otvoritvijo je bil ustanovni občni zbor amaterskih likovnikov.

Dela na gostinskem objektu, ki ga je gradil zasebnik Urevc na Zatniku brez gradbenega dovoljenja, so po sklepu občinske skupščine ustavljena. Ugotovljeno je, da je objekt še enkrat večji kot je bilo predvideno v lokacijskem dovoljenju.

Prejšnjo nedeljo dopoldan sta RTV Ljubljana in Ljubljanska banka priredili v dvorani TVD Partizan v Gorjah koncert iz naših krajev. V nabito polni dvorani so domačine zabavali Alpski kvintet, ansambl Jožeta Kampiča, kvartet DO, trio Vilija Petriča, pevka Majda Renko, pevci iz Kokrice in domača godba na pihala.

Politično in družbeno življenje v Kranjski gori zaživelo

Kdor živi v Kranjski gori, v tem lepem kotičku Gornjesavske doline, ne more biti ravnodušen do napredka in razvoja svojega kraja. Domačinom prav gotovo ni vseeno, kakšen je njihov kraj danes in kakšen naj bi bil v bodoče. Skrbijo jih napredek svojega kraja, saj je od napredka Kranjske gore odvisno tudi njihovo življenje in življenje vseh domačin in tujih gostov, ki preživljajo tu dneve svojega oddiha in rekreacije. Marsikdo, ki živi tukaj ni domačin in se je priselil sem s trdnim namenom, da se kdaj pozneje preseli kam drugam. Toda, ko si enkrat v Kranjski gori, te zgrabi in prepoji s svojo domačnostjo, se vsrka vate in moraš jo vzeti za svojo. Kmalu pozabiš, da nisi tukaj doma, vas postane tvoja, tako tvoja kot od tistega čigar praded je pred več stoletji prignal čez Karavanke svojo čredo, postal Borovec in zasejal svoje seme Borovške vasi med sotočjem Save in Pišnice.

Tako kot v drugih krajih po naši domovini je tudi v Kranjski gori Titovo pismo prebudilo iz mrtvila vse prebivalce in še zlasti predstavnike družbeno-političnih organizacij. Takoj po prejemu pisma so se zbrali skoraj vsi komunisti na sestanku, ga dobro preštudirali in odprli javno razpravo o aktualnih problemih, ki trenutno najbolj tiščijo Kranjskogorce. Kranjska gora se je spreminila v eno samo gradbišče novih hotelov, novih vlečnic za smučanje, gradi se nova obvozna cesta in želja vseh domačinov je, da bo Kranjska gora postala veliko smučarsko in rekreacijsko središče. Toda investitorji novih hotelov so premalo pomislili, da bo treba kadru, ki bo zaposlen v hotelih nuditi najosnovnejše pogoje za življenje in to je stanovanje. Tudi gost ne bo zadovoljen samo s hrano in posteljo ter dolgo vrsto pred vlečnicami. Hotel bo razvedrilo tudi takrat, ko bo sonce zašlo in bo spravil smuči v garderobo. Ali naj gre v kino v »Teksas« kot pravijo domačini sedanjí kinodvorani? V živahni razpravi je bilo tako navedenih še nešteto težav, toda kljub temu komunisti z zaupanjem zrejo v bodočnost.

V kraju deluje 16 družbeno-političnih organizacij in društev. Vsako društvo in organizacija na svojem področju bije svoj boj za obstanek. Na pobudo sekretariata osnovne organizacije ZK, so se 6. novembra zbrali predstavniki vseh organizacij in društev, da bi slišali probleme drug drugega in si med seboj pomagali. Čeprav je delo v društvih in organizacijah raznoliko, na koncu pridemo vsi do istega cilja: boljše življenje domačinov, napredek in razvoj kraja ter nudenje čimboljših uslug vsakemu gostu, ki pride v Kranjsko goro na oddih in rekreacijo.

Predstavniki organizacij so se vsi udeležili sestanka in so bili zelo zadovoljni, da lahko končno nekomu povedo s čim se ukvarjajo, kakšne težave imajo in kam naj se obrnejo kadar bodo potrebovali pomoč ostalih organizacij v kraju. Krajevna skupnost, Turistično društvo, Socialistična zveza, Zveza komunistov, gorski reševalci, planinci, lovci, predstavniki Rdečega križa, Društvo prijateljev mladine in še drugi člani raznih odborov morajo

vedeti, kako se gasilci trudijo za požarno varnost, kako so opremljeni za preprečitev požarov, kako se borijo, da bi prišli do boljše tehnične opreme in končno se moramo vsi zadevati, da v tej poplavi novih hotelov prostovoljni gasilci ne bodo kos svoji nalogi. Ščasoma bo treba Kranjski gori poklicne usposobljene gasilce. Z grenkobo je predsednik gasilcev povedal ostalim, da so letos praznovali 80-letnico svojega obstoja. Nihče ni ob tem velikem jubileju pozdravil gasilcev in se jim zahvalil za njihovo humano delo.

Člani odborov društev in organizacij so bili seznanjeni tudi z delom Društva prijateljev mladine. Prav je, da vedo, kako društvo dobesedno prosjači za denar ostale organizacije in delovne organizacije v kraju, da komaj dostojno poskrbi za sprejem cicibanov v Pionirsko organizacijo da vsaj skromno obdari vse predšolske otroke ko pride dedek Mrz, da pošlje čimveč otrok na morje in še in še.

Zakaj bi morala biti skrb za postavitve spomenika padlim borcem samo stvar članov Zveze borcev? Zakaj ne bi za to skrbeli vsi? Kje je še skrb za živeče borce, za njihova stanovanja, morebitne invalidnine, priznavalnine, itd.

Krajevna skupnost je tisti temeljni organ ljudske oblasti na vasi, kjer imajo na skrbi vzdrževanje komunalnih naprav in skrb za javni red in mir. Zopet se lahko vprašamo ali je vzdrževanje reda in miru samo stvar krajevne skupnosti in postaje milice? Ali je samo krajevna skupnost kriva, da mora odvažati smeti s predpotopnim traktorjem s katerim že strašijo otroke. Ali ni čistoča in red v vasi stvar tudi tistega kmeta, ki pušča krave po vasi, da se brez nadzorstva pasejo v nasadih pri novi šoli, hodijo po cesti, z rogovi pobijajo šipe in pri Larixu prodajajo zijala, ko se gosti kopajo v bazenu?

Turistično društvo se trudi kolikor je v njegovi moči, da bi dalo naši vasi pečat lepe turistične vasi, vendar bi mu morali bolj pomagati vsi tisti, ki živijo na račun turizma v Kranjski gori. Mnogo delovnih kolektivov iz raznih krajev Jugoslavije ima počitniške domove pri nas. Prav bi bilo, da se tudi oni vključijo v naše delo, da pomra-

gajo pri izgradnji novih komunalnih naprav in zgradb, da tudi oni prispevajo svoj delež pri napredku in razvoju Kranjske gore. Isto velja za tiste, ki so si v Kranjski gori zgradili vikende.

Na sestanku predstavnikov organizacij in društev pa je na žalost ostalo eno mesto prazno. Ni bilo predstavnika mladinske organizacije, preprosto zato, ker te organizacije ni pri nas. Mladine je dovolj. Potika se po hotelih, pleše v drvarnici, ki je imela nekoč ime dvorane, se zadržuje po disco klubih in na žalost pijančuje. Ne obsojamo jo in se raje vprašajmo, kaj smo storili v prvi vrsti za njeno vzgojo in kaj smo storili, da bi ji omogočili primernejše prostore za sestajanje in udejstvovanje.

Osnovni sklep tega res uspešnega sestanka predstavnikov organizacij je bil, da vse organizacije do konca meseca predložijo svoje programe dela Socialistični zvezi. Ta bo programe zbrala, sklicala ponoven sestanek

vseh predstavnikov, kjer se bodo pogovorili o programih in takoj pristopili k reševanju in izvajanju tistega programa organizacije, ki bo trenutno najbolj aktualen.

Kmalu po tem sestanku, 10. novembra pa se je sestal sekretariat osnovne organizacije ZK, da bi naredil red v svoji organizaciji in saniral v prvi vrsti kadrovske vprašnje svojih članov. Poprečna starost članov je 45 let in pri tej številki že imamo odgovor zakaj pri nas ne obstoja mladinska organizacija. Treba se bo poglobiti v trenutno stanje in poživiti organizacijo z novimi mladimi člani, izločiti pa vse člane, ki ne izpolnjujejo najosnovnejše partijske dolžnosti: udeleževanje sestankov in plačevanje članarine.

Za 21. november pa je krajevna skupnost sklicala sestanek predstavnikov Zveze komunistov in socialistične zveze, da bi na tem sestanku ustanovili mladinsko organizacijo. Povabila je več ljudi, za katere smatra, da imajo

sposobnosti in veselje za delo z mladino. Prepričani smo, da se bo mladina rada vključila v delo v organizaciji, če bo imela dobrega mentorja, da bo delo pestro, zanimivo in se ne bo končalo samo pri sestankarstvu.

S tem smo hoteli povedati javnosti, da smo Titovo pismo vzeli resno. Njegova vsebina nas ne vodi samo h kritiki in odpravljanju napak, ki smo jih delali, ampak je predvsem vodilo, da prisluhnemo človeku-delavcu, da skrbimo za pravično razdeljevanje skupnih dobrin, da povsod sodelujemo pri odpravljanju socialnih razlik, da se borimo za kulturno in družbeno-politično osveščenost naših ljudi.

Ne želimo ustvariti pri bralcu vtis, da smo se vrnili na staro nekdanjo prakso sestankarstva. Sestanki bodo sredstva in ne cilj reševanja naših problemov. Naš cilj pa je lepo in človeka vredno življenje slahernega Kranjskogorca, razcvet našega biserja Gornjesavske doline in prijeten oddih vsakemu gostu, ki se bo odločil, da ga bo preživel pri nas.

Vera Dušmin

Turizem v radovljjski občini v prvih devetih mesecih 1972

Na dnevnem redu 46. seje obeh zborov občinske skupščine Radovljica, ki bo v ponedeljek, 27. novembra, bodo med drugim obravnavali tudi poročila o devetmesečnem turističnem prometu — od 1. 1. do 30. 9. 1972. Iz zbranih podatkov, ki so na voljo je razvidno, da je bilo v tem obdobju število gostov v vseh turističnih krajih v občini izpod števila v lanskem enakem obdobju. Lani je bilo 5 % gostov več ali 211.219 gostov, letos pa je bilo gostov le 200.981. Najobčutljivejši padec števila gostov so zabeležili na Bledu — od lanskih 118.052, letos na 105.429 gostov, medtem ko so v tem obdobju letos v Bohinju presegli lansko število od 60.900 na 63.834 gostov, v glavnem na račun domačih turistov.

Bolj ugoden je odnos letošnjih načrtov nasproti lanskoletnim, čeprav tudi ta ni izpolnil pričakovanja. Lani je prenočevalo 835.782, letos pa 841.725 gostov. Tudi v porastu števila nočitev prednjači Bohinj pred Radovljico in Bledom.

Število nočitev je bilo, kot je razvidno iz podatkov, v vsej občini 1 % večje, in sicer: domačih za 2 %, medtem ko je bilo število tujih gostov približno enako kot v letu 1971. Tudi pri nočitvah je Bled nazadoval za 5 %, pri domačih gostih za 10 %, pri tujih pa za 1 %. V Bohinju je stanje nočitev ugodnejše in sicer je bilo za 8 % večje kot leta 1971 — domačih za 9 %, tujih pa za 6 %. Na področju Radovljice je bilo nočitev 6 % več, in to domačih 30 %, tujih pa 3 % manj.

Da rezultat ni enak napovedanemu je več objektivnih vzrokov. V letu 1971 je bil obisk izredno velik, dalje so imele manjši vpliv pri obisku tujih gostov črne koze, najbolj pa je vplivalo na obisk turistov dokaj slabo vreme v drugi polovici meseca avgusta in delno tudi septembra. Na skupno število nočitev so

bistveno vplivali camping prostori, ki so bili zaradi slabega vremena slabše zasedeni in pa neurejenost prehrane za obiskovalce zasebnih sob, posebno na Bledu. Upoštevati je treba izpad neregistriranih gostov na področju Gorij, Podhoma, Zasipa, Ribnega ter tudi samega Bleda, zaradi pomanjkljive prijavnice službe pri oddajanju zasebnih sob.

Zanimivi so podatki o številu nočitev v hotelih, zasebnih sobah, campingih in počitniških domovih. Hoteli so imeli 10 % nočitev več kot v letu 1971, pri tem na Bledu 5 %, v Bohinju 18 % in Radovljici 33 %. Zasebne sobe v občini so imele 3 % nočitev manj kot lani, na Bledu 10 % manj iz že navedenih razlogov. V Bohinju pa je bilo 15 % nočitev več, za 13 % večji pa je izpad v Radovljici.

V campingih je bilo za 10 % nočitev manj, pri tem je bil najvišji izpad na campingu Zaka-Bled, pri počitniških domovih za 6 %, v gostiščih za 12 % in planinskih domovih za 3 %. V planinskih domovih je povečan obisk zlasti tujih gostov.

Poudarjena je izredna zasedenost hotelskih zmogljivosti na Bledu, v Bohinju in v Radovljici. Blejski hoteli so bili zasedeni v času januar—september 56,2 %. Prednjači hotel Kompas 76,2 %, Golf hotel 74,5 %, Park hotel 56,3 odstotka, Toplice 52,2 %, hotel Lovca 56,1 %. V Bohinju hotel Pod Voglom 67,1 %, Stane Zagar 59,1 %, hotel Zlatorog 60 %, hoteli skupno 51,9 odstotkov. Na področju Radovljice je bil Grajski dvor zaseden 78,2 %, grad Podvin 40,5 %. Zasedenost hotelov za čas sezone in september je bila še precej višja.

Doba bivanja je narasla od leta 1971 od 4 na 4,2 dni, pri tem domači 3,2 in tuji 5,1 dni. Na Bledu se je povečala od 3,9 na 4,1 dni, v Bohinju od 3,7 na 3,8 in v Radovljici od 4,8 na 5,2 dni. Zanimivo je, da je doba bivanja v zasebnih sobah že 5,3 dni, v campingih 5,4 dni, dočim je v počitniških domovih le 3,3 dni. Doba bivanja je na splošno povsod večja, pri tujih kot pri domačih gostih.

Pomemben je podatek deleža nočnin po mesecih. Razlika med sezonskimi in izvensezonskimi meseci se sicer počasi zmanjšuje v korist nesezonskih odn. mesecev v zimski sezoni. Ta ugotovitev je še posebej spodbudna, ker kaže, da na Bledu in v Bohinju že govorimo o celoletni sezoni. To dokazuje tudi visoka zasedenost hotelov, ne glede na sezonski čas.

Med domačimi gosti so še vedno na prvem mestu gostje iz Slovenije, sledijo gostje iz Srbije in Hrvaške. Med tuji-

Napnimo sile preostale...

Zbor občanov na Javorniku

S to pesmijo je pevski zbor zdravljenih alkoholikov začel plenarno zasedanje klubov zdravljenih alkoholikov v SR Sloveniji, katero je bilo dne 18. novembra na Jesenicah. Pokrovitelj zasedanja je bil generalni direktor železarne Jesenice magister dipl. inž. Peter Kunc.

Dnevni red plenarnega zasedanja je bil zelo obširen, saj so bili poudarjeni kar trije referati, v katerih so referenti obravnavali dejansko stanje v pogledu alkoholizma na Slovenskem in uspešnost akcije za zdravljenje tega narodnega zla.

Predsednik združenja klubov zdravljenih alkoholikov SRS, je v svojem uvodnem referatu nakazal nekaj misli kako ustvariti možnosti za zdravljenje in rehabilitacijo desetisočim alkoholikom. Pri tem je poudaril, da kljub temu, da nam je vsem dobro poznano kakšne posledice imamo zaradi vedno bolj naraščajočega pojava alkoholizma, tako v samem gospodar-

stvu, kakor tudi v socialnem pogledu, ni pravega razumevanja, tako s strani gospodarskih, kakor tudi družbeno političnih forumov. Z veseljem pa je ugotavljal, da je jeseniška železarna prvi večji kolektiv, kateri je prevzel pokroviteljstvo nad plenarnim zasedanjem.

V drugem referatu je tovarišica Vera Švent nakazala problematiko alkoholizma v železarni. Omenila je nekaj bistvenih napak, katere delajo vodje delovnih skupin, v pogledu dela z ljudmi, ki so podvrženi prekomernemu uživanju alkohola. Te napake so v glavnem v skrivanju neopravičenih izostankov zaradi vinjenosti, seveda to delajo dobronamerno ter se pri tem ne zavedajo, da s tem delajo škodo vsakemu posamezniku. Prikrivanje dejanskega stanja običajno nastopi šele ko zmanjka dopusta, takrat se začne šele ukrepati. Takrat se navadno začnejo tudi neopravičeni izostanki, ki imajo večkrat za posledico odpust iz tovarne, ali pa premestitev na druga delovna mesta. To pa največkrat ne doseže svojega namena in se stanje alkoholika še poslabša, ker začne dobivati kompleks manjvrednosti.

Tretji referat je imel dr. Iztok Jan v katerem je obravnaval alkoholizem in delovni proces. Podčrtal je, da je mlad delavec, ki pride iz gospodarsko nerazvitih krajev prepuščen samemu sebi in da mu ne nudimo dosti več, kot samo delovno mesto in pa ulico v kateri je vse polno trgovin in gostiln, v katerih mu nudimo pijačo od zgodnjih jutranjih do poznih večernih ur.

Referatom je sledila živahna razprava, v glavnem so govorili tisti, katerim je dr. Rugelj vrnil voljo do življenja, in jih ponovno vrnil tako kolektiv, kakor tudi družinam. Iz razprave je bilo razvidno, da klubi v katerih se zbirajo zdravljeni alkoholiki dopolnjujejo zdravljenje in si danes ne moremo zamisliti uspešnega zdravljenja brez teh. V celotni razpravi je bilo nešteto poudarjeno, da je na Jesenicah zelo veliko časa in tudi truda za delo kluba vložila socialna delavka Vera Švent in dr. Novakova. Maršikatera družina mora biti vsem tem hvaležna, da so ji vrnili očeta ali mater nazaj v družinski krog. Rečeno je bilo tudi, da probleme in težave lahko razume samo tisti, ki je te težave prebrazil.

Iz celotnega dela plenuma pa je bilo razvidno, da pri nas še ni dovolj kapacitet, da bi zajeli v zdravljenje večje število alkoholikov. Danes je edino uspešen zavod na Škofljici katerega vodi dr. Rugelj. Na žalost pa so kapacitete tega zavoda razmeroma majhne in tudi nima ugodnih prostorov za razvijanje sodobnega zdravljenja.

Če bomo hoteli doseči na področju uspešnega zdravljenja alkoholizma vidnejše rezultate, potem bomo morali v ta namen tudi več investirati. Menim, da bo tako naložen denar prinašal visoke obresti. Kajti denarja, ki je izgubljen vsak dan zaradi naraščajočega alkoholizma, je po vsej verjetnosti precej velik pa naj si bo v izgubljenih dneh, ali pa v socialnih dajatah, katere prejema tisti, ki mu je alkohol vzel de-

lovno sposobnost. Če pa pogledamo še globlje, da nam alkoholizem uničuje cele družine, zmanjšuje obrambno sposobnost je pa škoda veliko večja.

Uresničimo besede avtorja himne zdravljenja alkoholikov tovariša Petriča, ki je napisal: »Hej novo življenje nas čaka, nas čaka delo in dom, nas čaka ljubeča družina, odslej vedno ljubil jo bom.

Stane Torkar

Nova specializirana trgovina gradbenega materiala

Jesenice bodo v dneh pred 29. novembrom, poleg nekaterih drugih novih trgovskih prostorov, pridobile tudi novih 120 m² trgovskih prostorov poslovalnice Gramexa, specializiranega trgovskega podjetja z gradbenim materialom iz Ljubljane. To bo že peta poslovalnica Gramexa izven Ljubljane.

Poslovalnica je urejena v stavbi na Skladišnji ulici 5, to je v nekdanji upravni stavbi trgovskega podjetja Zarja prek tirov nasproti železniške postaje. V pritličju stavbe so zelo lepo urejeni moderni prodajni prostori. V enem oddelku bodo prodajali vodovodni in instalacijski material, sanitarno opremo in keramiko, v drugem oddelku pa barve, lake, lepila, tapete in vse vrste podnih oblog. Poslovalnica Gramexa bo seveda prodajala tudi ves drugi gradbeni material od cementa do cevi, ko bodo povečali dosedanjih 500 m² skladiščne

ga prostora, pa tudi stavbno pohištvo in opremo.

V prvem nadstropju preurejene stavbe so pisarniški in garderobni prostori, kot posebnost za Jesenice pa okoli 100 m² posebnih razstavnih prostorov, kjer bodo montirane kompletne kopalnice, sanitarni prostori in druge naprave, tako da bo kupec na razvidnem primeru ne samo izbiral, temveč tudi praktično videl kaj vse potrebuje, oziroma lahko kupi. Pri poslovalnici Gramex na Jesenicah je trenutno zaposlenih 10 ljudi, z razvojem poslovalnice pa pričakujejo, da bo to število zaposlenih nenehno raslo. S to poslovalnico so se na Jesenicah in v naši občini prav gotovo povečale možnosti izbiranja gradbenega materiala in vsega kar spada zraven. Če pa bo poslovalnica Gramexa imela še primerne in konkurenčne cene, potem bodo kupci še bolj zadovoljni.

Ob 25 - letnici organizacije Zveze borcev

Ob 25-letnici organizacije Zveze borcev in za dan republike je občinski odbor Zveze združen borcev NOV Jesenice v četrtek, 23. novembra, popoldne pripravil svečano plenarno sejo. V prvem, delovnem delu dnevnega reda, so udeleženci razpravljali o poročilu o delu občinskega odbora ZZB NOV in služb za zadeve borcev NOV, o politični situaciji in zamejskem vprašanju ter o stanovanjski problematiki.

Po zelo plodni razpravi še o drugih problemih, v svečanem delu so v avli zgradbe občinske skupščine odprli razstavo, ki nosi naslov Jeseniški revolucionarji — umetniki. Razstavljena so dela in dokumenti Toneta Čufarja, Staneta Bokala, Slavka Savinška in Viktorja Gregorčiča. Ob otvoritvi so bili navzoči tudi sorodniki imenovanih

umetnikov in prvoborcev. V kratkem kulturnem programu je zapel več borbениh pesmi oktet DPD Svobode France Prešeren Zirovnica-Brezniča. Po otvoritvi je France Konobelj-Slovenko opisal uspešno prehojeno pot organizacije zveze borcev v zadnjih 25 letih. Sledilo je tovariško srečanje.

Mogoče uspe ustvariti bolj modro, bolj pravično in bolj izobraženo družbo? Kje, kdaj? Tu in tam. Vseposod so nekakšna jedra. Osamljenih Aten in Kitajske ne bo več. Če ne bo atomske in drugih vojn — zelo verjetno. Človeštvo bo v vseh kolonah, v ciklaku počasi potovalo naprej. Kdo naj utrjuje to vero in jo uresničuje, če ne — knjiga?

Ivan Bratko

V četrtek 23. novembra so se v dvorani delavskega doma Albina in Julke Pišernik zbrali prebivalci Javornika in Koroške bele na zboru občanov. Klub slabemu vremenu je bilo prisotnih okrog 80 ljudi. V poročilih in razpravi je bilo obravnavanih več vprašanj, ki naj bi jih reševali v prihodnje, s sodelovanjem vseh družbenopolitičnih organizacij in krajevne skupnosti.

Predsednik krajevnega odbora SZDL Jaka Svetina je poročal o delu za triletno obdobje, poročilo o delu krajevne skupnosti pa je prebral predsednik Stanko Vidmar. Delovni predsednik Ivan Tušar je v daljši uvodni besedi k razpravi obravnaval nekatere vprašanja, ki zadevajo odnos občanov do kulturnih prireditev in komunalne probleme na področju krajevne skupnosti. Sicer je bilo v času ko je trajala mandatna doba in je bila z zborom občanov tudi zaključena, urejenih precej problemov, ki so bili več let na dnevnem redu, sestankov in zborov volivcev, toda v ospredju so problemi, ki so aktualni in ne kaže z njihovim reševanjem odlašati. Da pa bi probleme, ki so bili naštet v razpravi reševali, bo morala biti organizacija SZDL učinkovita, delo posameznih društev in organizacij ter krajevne skupnosti pa usklajeno bolj kot dosedaj.

Omenjamo naj še razpravo Jožeta Kastelica, ki je opozoril, da so na Javorniku pred leti posamezne probleme hitreje in bolj učinkovito reševali kot v zadnjem času. Ravatelj osnovne šole Teodor Kreuzer je povedal, da je kolektiv osnovne šole pripravljen sodelovati pri izvedbi akcij, ki jih imajo posamezne organizacije in društva v programu, vendar je potreben predvsem skupen dogovor in skupna akcija. Vse bolj pereče postaja vprašanje varstva predšolskih otrok. Prostori s katerimi razpolaga vzgojno varstvena ustanova Cilke Zupancić so pretesni in ne morejo zadovoljiti vseh potreb otroškega varstva. Pri reševanju problemov, ki jih je v razpravi omenjal France Treven in tudi drugi, ki so sodelovali v razpravi bo potrebna še večja in tesnejša povezava s skupščino občine Jesenice in posameznimi službami v občini, ki rešujejo komunalna in druga vprašanja.

Ob koncu zbora občanov so izvolili nov izvršni odbor krajevne skupnosti, ki ga bo v prihodnji mandatni dobi vodil predsednik France Arh ter nov krajevni odbor SZDL. Novo izvoljenemu odboru so naročili, da že na prihodnji seji pripravi akcijski program, ki naj vsebuje probleme, naštet v poročilih in razpravi.

Najmlajši gledalci toplo sprejeli prvo premiero

O uspešnosti mladinske igre, pravljice za najmlajše obiskovalce gledališča, ni mogoče pisati, če ne prisostvuješ predstavi, katere obiskovalci so tisti, ki jim je igra namenjena. Če nedavno uprizoritev vesele pravljice Mladena Široka SKOK, CMOK IN BISTROOK na jeseniškem odru ocenimo po odzivnosti mladih gledalcev, potem lahko rečemo, da je več kot uspela. To še toliko bolj velja, ker je bila odzivnost zmerom enako pristna, razigrana in bučna, pa naj so bili v dvorani otroci z Jesenic, Zirovnice ali pa Kranjske gore. K temu je v celoti pripomogel ves igralski zbor, ki se je zavedal, da mlade publike ne gre podcenjevati. Seveda pa so v tej celovitosti le določene razlike, predvsem na račun večje ali manjše odrske izkušnosti.

Zahtevni čarovnici je Vera Staretova našla pravo mero zlobnosti, ki ni prehajala v strašilo, tako, da je kljub vsej negativnosti, vendarle vzbujala celo malce sočutja in s tem nekakšno tragičnost. Igralska zrelost Vere Staretove je v tej, na videz nepomembni in nevaležni vlogi, našla svoj poln in tudi za zahtevnejšega gledalca, prepričljiv izraz. Vesela trojka naslovnih junakov pravljice je

v Ivanu Berlotu našla dovolj trdoživga in urnega Skoka, v Klemenu Koširju prav nič igranega torej pristnega in ne z vsiljivim humorjem obdarjenega Cmoka, v Igorju Skrlju pa sicer zadržanega svojskega Bistrooka, ki mu je pa vendar manjkalo nekoliko humornosti. Matjaž Modic kot Ivo, sicer ni mogel do kraja iz dramatične kože sedanjih resnih junakov, vendarle je bil simpatičen in pravilnega plačila vreden fant. Lidija Kržanova je prijetno presenetila s svojim igralskim razponom, saj je bila toplavin prepričljiva starica, nato pa simpatična in preprosta princesa. Magda Fladrova vila s planine, kaj več kot je, tudi ni mogla dati.

Vesela pravljica SKOK, CMOK in BISTROOK je bila druga režija Vere Skumavčeve, ki je sicer poznana bolj kot igralka. Preprosti pravljici zgodbi je dala preprost in nevseljiv režijski okvir in to je najbrž največja odlika njenega režijskega dela, saj je tako omogočila, da je na odru pravljica zaživela v vsej svoji pristnosti, neposrednosti in naivni preprostosti. V igrah je poiskala primerne oblikovalce vlog in jih znala uskladiti v dovolj sigurno celoto. Jože Bedič je oskrbel sceno, ki sicer ni vzbujala

preveč fantazije, je pa bila barvno in likovno prijeten okvir pravljici.

SKOK, CMOK IN BISTROOK je ne glede na scensko in gledališko nezahtevnost hvaležno teatersko dejanje in prav je, da je spet zaživelo na jeseniškem odru. Navdušenje mlade publike, še posebej pa presenetljivo številna udeležba ob nedeljskih dopoldanskih predstavah, je zadostno priznanje in tudi spodbuda za naprej.

nj

Kaj bomo letos videli na jeseniškem odru?

Ko sta gledališki in umetniški svet amaterskega gledališča Tone Čufar pripravljala spored za sezono 1972/73, 28. povojno gledališko sezono, sta morala neprenehoma imeti pred očmi to, da v ansamblu hudo primanjkuje moških igralcev. To je prav nenavaden pojav, saj se po vsej Sloveniji dramske družine ubadajo prav z nasprotno težavo, to je s primanjkovalcem žensk. Prav gotovo bi podoba repertoarja za sezono 1972/73 lahko izgledala drugače, če bi gledališče razpolagalo s številnejšimi in primernejšimi igralci moškega

spola. Čeprav je bilo pri izboru odrskih del potrebno upoštevati to ugotovitev, je repertoar prav gotovo dovolj kakovosten, zanimiv in privlačen za publiko.

Premieri vesele pravljice hrvaškega pisatelja Mladena Široka Skok, Cmok in Bistroot, je prejšnji teden sledila ponovitev igre Ferda Kozaka VIDA GRANTOVA, ki v minuli sezoni še ni bila odigrana. Tečejo pa že priprave in vaje še za dvojce del. Prvo je angleška igra D. H. Lawrence SNAHA, zelo zanimiva in šele pred leti odkrita igra znanega pisatelja še bolj

znanega romana Ljubimec lady Chatterley. Igra je zanimiv izsek iz življenja angleških rudarjev v okviru trikotnika mati — sin — sestra.

Za novoletno jelko pa bo gledališče najmlajšim pa tudi starejšim gledalcem pripravilo veselje z novo mladinsko igro CAROBNI PISALNI STROJCEK Smiljana Rozmana. Moderna in abstraktna pravljica toda z vsem čarom tradicionalnega pravljicega sveta. Že v nekaj dneh pa bo kot gost iz Ljubljane, režiser Marijan Belina, začel z vajami za naslednjo premiero in sicer za komedijo Rene de Obaldia VETER V VEJAH SARA-FRASA. Komedija je duhovita parodija na kavbojke in indijanarice, v stripu ali filmu, obenem pa dogajanja in burnih preobratov polna igra, ki marsikaj pove tudi o današnjem življenju in svetu. Premiera je predvidena za sredino januarja.

Prvi del sezone bo dopolnilo še gostovanje Prešernovega gledališča iz Kranja. Z uspešno Cankarjevo komedijo ZA NARODOV BLAGOR, se bodo predstavili v soboto 9. decembra. V decembru pa je predvideno še gostovanje ljubljanske Drame ali Mestnega gledališča ljubljanskega, vendar delo še ni določeno. Če omenimo še pripravo klubske večera — recitala BALADA O TROBENTI IN OBLAKU po povesti Cirila Kosmača, ki ga gledališče pripravlja v počastitev 29. novembra, potem je repertoarna podoba prve polovice sezone 1972/73 popolna.

Za drugo polovico sezone pa gledališče predvideva poleg rednih gostovanj slovenskih poklicnih dramskih hiš pa tudi dobrih amaterskih uprizoritev, še troje del in sicer krstna uprizoritev poljske igre Leona Kreuzkowskega PRVI DAN SVOBODE, klasično tragedijo W. Shakespeara ROMEO IN JULIJA ter kriminalistično dramo H. Patricha PLINSKA LUC. Vsekakor bogat in pester repertoar, ki ga bo gledališče po potrebi tudi dopolnilo, repertoar, ki bo v zadovoljstvo in veselje čim številnejše publike.

nj

Godbeniki kritično o svojem delu

Preteklo soboto, 18. novembra, je pihalni orkester Jeseniških železarjev imel svoj redni letni občni zbor. V oktobru letos je tudi minilo štiri leta, odkar sta se združili godbi na pihala Jesenice in Javornik, oziroma odkar delujeta pod skupnim imenom pihalni orkester Jeseniških železarjev pod patronatom Železarne.

Po uvodnih formalnostih in enominutnim molkom v spomin na preminule godbenike, je podal poročilo o štiriletnem delovanju orkestra njegov predsednik Ivan Zen, ki je dovolj kritično prikazal uspehe pa tudi neuspehe orkestra. Pri tem je značilno, da je orkester prvo obdobje dveh, treh let deloval izredno aktivno, medtem ko v zadnjem letu njegova aktivnost upada, upada pa tudi udeležba na vajah. Orkester je pod strokovnim vodstvom dirigenta Rada Klečarja dosegel v preteklosti nekaj izredno lepih uspehov, med katerimi je najlepši — osvojena zlata plaketa na tekmovanju pihalnih orkestrrov Slovenije v lanskem letu. Lep napredek so dosegli tudi pri vzgoji naraščajoč, pri čemer ima največje zasluge dirigent Julij Sorgo, ki v okviru glasbene šole poučuje mlade kadre.

V tej mandatni dobi so jeseniški godbeniki proslavljali 95-letnico delovanja godbe na pihala. Ob tej priliko so godbeniki prejeli 12 bronastih, 20 srebrnih in 24 zlatih Gallusovih značk. Dirigenta Rado Klečar in Sorgo Julij, pa sta za svoje dolgoletno aktivno delovanje na glasbenem področju prejela poleg zlatih Galluso-

vih značk tudi lovorjeva venca, orkester pa srebrno plaketo.

V dveletni mandatni dobi je bila med letom delovna konferenca, na kateri so pregledali svoje delo in sprejeli program dela za naslednje leto. Letos so v prvem polletju zabeležili 49 dveurnih vaj, 16 koncertov oz. raznih nastopov in proslav, poleg 33 pogreblov. To pomeni poprečno mesečno 16-krat po dve uri prispevka poprečnega godbenika k glasbeni dejavnosti oziroma kulturi. Ob tem je predsednik Zen poudaril, da kljub pripravljenosti orkestra za igranje, ni bilo ustreznih pobud in zahtev s strani družbenopolitičnih organizacij. Letos so poleg drugega imeli dva koncerta ob Baškem jezeru na Koroškem, tri koncerte na Bledu in nekaj nastopov v Novigradu.

Predsednik je v svojem poročilu ugotavljal, da je zaradi različnih vzrokov letos iz meseca v mesec tudi upadala udeležba na vajah. Iz teh razlogov je dal odpoved tudi dirigentu Rado Klečarju. Hkrati s to kritiko pa je predsednik izrekel vso pohvalo najbolj marljivim godbenikom, brez katerih bi orkester že razpadel. Po tem, ko se je zahvalil

vsem za aktivno sodelovanje in pomoč, je pozval navzoče, da v razpravi dopolnijo njegovo izvajanje, da bi bilo delo orkestra v bodoče bolj uspešno.

Poročilu predsednika je sledilo še poročilo blagajnika Mirka Knifca, gospodarja Bruna Žerjava in arhivarja Bertija Krmelja. V razpravi, ki je sledila, so sodelovali mnogi godbeniki in dovolj kritično ocenili lastno delovanje. Skoraj enoglasno ugotovitev vseh je bila, da je vzrok za upadanje aktivnosti v neprogramski dejavnosti orkestra. Vsekakor pa, pri tej oceni ne bi smeli pozabiti, da je to amaterska godba, sestavljena iz delavcev, ki delajo na tri izmene in ki imajo tudi druge obveznosti. Kritično so spregovorili tudi o prihodnosti mladih kadrov in o njihovem strokovnem usposabljanju. Šolanje prek glasbene šole je še vedno predolgo in neustrezno in glasbeno šolstvo potrebuje nujno reformo. Spontana zahteva govornikov je bila, da je za vzpon orkestra in njegovo nadaljnje uspešno delovanje potreben letni in celo razvojni program. To še toliko bolj, ker bo orkester čez dve leti proslavljal 100-letnico svojega delovanja, skrajno pa ima tudi iztrošene nekatere instrumente, predvsem pa uniforme in dežne plašče. Da bi dostojno pričakal ta visoki jubilej, je poleg programske

dejavnosti, potrebna tudi širša družbena pomoč za obnovo nekaterih instrumentov in uniform. Ob tej samokritični razpravi je tudi dirigent Rado Klečar zagotovil, da bo tudi v bodoče strokovno vodil godbo, če se bodo uresničile te napovedi oziroma zahteve. Seveda pa bo ob večji programski usmerjenosti in aktivnosti morala celotna občinska družbena skupnost in ne samo Železarna, okrestru dajati večjo moralno in materialno priznanje in podporo. Zaključek razprave je bil, da mora novoizvoljeni odbor, ki so ga po razrešitvi in dobri oceni dela starega odbora, ki jo je podal nadzorni odbor, izvoliti, v decembru pripraviti delovni program za prihodnje in naslednje leto, ko bodo proslavljali 100-letnico godbe.

Samokritična obravnava lastnega dela in dovolj objektivne ocene odnosa družbene skupnosti do njihovega delovanja, so dovolj zanesljivo jamstvo trdoživosti orkestra in njihovega nadaljnega kvaliteta vzpona. Ugled in pomen v družbi pa si bodo godbeniki gradili z aktivnostjo, vztrajnostjo in kvaliteto.

Ob rob, zelo uspešnega občnega zbora lahko zapišemo le še to, da sta se zbora kljub številnim vabilom udeležila le predstavnika občinske Zveze kulturno prosvetnih organizacij Joža Varl in predstavnik sindikata Železarne dipl. inž. Sašo Kavčič.

Šah za praznične dni ob dnevu republike

Ob dnevu republike organizira šahovsko društvo vrsto turnirjev, na katere vabi vse šahiste Železarnice in ostale občane, da se tudi šahisti na ta način pridružijo praznovanju dneva republike.

Koledar prireditev v prazničnih dneh je naslednji: Ponedeljek, 27. novembra, ob 16. uri šahovsko prvenstvo Vatrostalna — enota Jesenice za posameznike.

Torek, 28. novembra, ob 16. uri šahovski troboj društev upokojencev Jesenice, Javornik — Koroška Bela in Zirovnice.

Petek, 1. decembra, ob 18. uri odprti brzopotezni turnir za vse šahiste Jesenic (igra se za nagradni fond).

Pričakujemo vas v šahovskem domu na Jesenicah (za Jelenom).

HOKEJNA LEDU

Jesenice : Slavijski (Vevče) 14:1 (6:0, 5:1, 3:0)

V športni dvorani Podmežaklijo so se v soboto srečali domačini z ekipo vevške Slavije, ki je v zadnjem času napravila nekaj presenečenj, največje pa je bil sigurno visoka zmaga nad beograjskim partizanom (7:1). Tekmo, ki jo je v prvem delu moril sneg, so domači igralci zeli zelo resno in jo že v prvi tretjini rešili v svojo korist. Gotovo pa bi bila zmaga domačih bolj učinkovita, če bi imelo najboljšega moža v vratarju domovsku. Razen tega pa so tudi domači igralci v zadnjem delu srečanja močno popu-tili.

Moštvo Jesenice je napravilo kar ugoden vtis in se kaže, da ekipa počasi prihaja v zaželeno formo. Pred sredno pomembnim srečanjem, ki čaka Jesenice v so-

boto (Olimpija) pa bi bilo zaželeno. Prvi napad, ki je sicer nastopil brez obojega mlakarja, počasi dobiva svojo nekdanjo učinkovitost, drugi napad je že dalj časa v zelo solidni formi in upamo, da ne bo ravno na najbolj pomembni tekmi zatajil. Žal pa tretji napad še ne kaže lanske letne dobre igre in se še vedno preveč omejuje na akcije posameznikov. Tudi vratar Knez je v zadnjih tekmah pokazal precej sigurnosti, kar pa bo na tekmi z Olimpijo zelo važno, saj bo sigurno moral pokazati vse svoje znanje in z dobro obrambo dati branilci tudi v zadnjih tekmah igrajo dosti sigurno, med najbolj sigurnimi pa so Ivo Jan, Sašo Košir in Viki Tišler.

hef

Marjana ČEBULJEVA in Miha BALOH kot gost v jeseniški prizoritvi VIDE GRANTOVE

V domu učencev smo proslavili

Vsi gojenci in vzgojitelji smo se v sredo 22. novembra zvečer zbrali v veliki učilnici doma in imeli proslavo za 29. november — rojstni dan socialistične republike Jugoslavije.

Za uvod je vokalni oktet DPD Svoboda France Prešeren Zirovnica — Breznica pod vodstvom tov. Jemca-zapel nekaj borbenih pesmi, nato pa je imel slavnostni govor gojenec iz I. letnika Miloš Laharnar. V svojem govoru je orisal zgodovinsko pot vseh jugoslovanskih narodov, ki so se v revoluciji združili pod eno zvezdo v skupno socialistično Jugoslavijo. V povojnem obdobju je Jugoslavija pridobila velik ugled v svetu. Govornik je poudaril tudi, kakšno pomembno in odgovorno vlogo ima mladina pri nadaljnjem razvoju socializma. Ker je veliko mladih ljudi v drugi svetovni vojni žrtvovalo življenje zato, da mi danes lepše živimo. Gojenci so se z enominutnim molkom spomnili na vse padle. Iz proslave je skupina gojencev odnesla venec k spomeniku padlih pred železniško postajo.

V našem domu že več let deluje taborniška četa, Triglavski orel. Ob tej priliki so tudi svečano sprejeli v taborniško organizacijo 30 novih

članov. »Dajem častno besedo, da bom čuval bratstvo in enotnost naših narodov, svobodo svoje socialistične domovine in druge pridobitve revolucije. Obljubljam, da bom delal in živel po taborniških zakonih.« To so bile

skupne besede naših gojencev preden jim je tovariš Božo Pandur slavnostno podelil članske izkaznice. Za zaključek so nam člani žirovniškega okteta zapeli še nekaj narodnih pesmi.

Jože Vindišar

Ob sprejemu cicibanov v pionirsko organizacijo

Sprejem cicibanov v Pionirsko organizacijo povezujemo s praznikom republike — 29. novembrom. Postati pionir ni vsakdanja stvar, to je enkratno doživetje malega prvošolčka in je tesno povezano z nevsiljivo domovinsko vzgojo ter velikim notranjim vplivom. Novo sprejeti pionir postane resnični član naše družbe, ki mora težiti za čim večjim znanjem, za vsem kar je lepo in napredno.

Pionirska oprema: plava čepica, rdeča rutka, izkaznica in značka, vse je pravočasno pripravljeno za sprejem. V nekaterih šolah so v izkaznice nalepili celo slike cicibanov, ki so jih v foto krožku izdelali zanje starejši sovrstniki. Tudi osebni podatki morajo biti v izkaznicah lepo vpisani, kajti to je prvi dokument, ki ga malček dobi ob sprejemu v Pionirsko organizacijo.

Pred leti so pionirski kroji spadali v šolski inventar in cicibani so jih ob sprejemu dobili samo na posodo. Drugje je bilo v navadi, da so morali otroci kroje plačevati sami in ko je bil sprejem pri kraju so nekateri lahko kroje vzeli domov, drugi, ki jih niso mogli plačati so morali kroje vrniti. Večkrat je prišlo do solza in prisrčen sprejem je zatemnilo prvo razočaranje in spoznanje neenakosti. Za odpravo te vzgojne

nepravilnosti, se je zavzela občinska zveza prijateljev mladine Jesenice, ki že več let skrbi zato, da dobijo vsi cicibani kroje brezplačno.

Letos je sprejem cicibanov v Pionirsko organizacijo ob njeni 30 letnici v vseh naših šolah še posebno slavnosten. Po sprejemu so pionirski navadno povabljeni v šolsko jedilnico k slavnostni zakuski. Starejši sovrstniki jim strežejo pri mizi in skrbijo za red. Stroške zakuske navadno pokrijejo s sredstvi iz pionirske blagajne ali razredne skupnosti. Saj ne porabijo veliko, povsod so skromni. Zate pa dajo več poudarka na pripravnost, sproščenost in prijetno vzdušje.

V teh dneh pred praznikom republike bodo sprejeli na vseh naših šolah v občini in Pionirsko organizacija se bo številčno povečala za 410 novih članov.

Tako je pri nas, tako tudi drugje. Ne samo v Sloveniji, po vsej Jugoslaviji se bodo okrepile pionirske vrste. Danes je to armada prvošolčkov, čez 10 let bo to armada mladih fantov in deklet. Naš ponos, naša moč. Zato jim čestitajmo k sprejemu in želimo, da bi res ostali taki, kot jim naekujejo pionirska pravila in kot so obljubili v svečani pionirski zaobljubi.

Ivanka Torkar

Šah

Občni zbor šahistov javorniške Svobode

V soboto, dne 18. novembra, je bil občni zbor sekcije šahistov DPD Svoboda — Javornik Koroška Bela. Za novega tehničnega vodjo so izvolili Joža RENKA, ostali člani odbora pa so še nadalje obdržali svoje zadolžitve.

Domenili so se za brzoturnir v okviru praznika republike, ki je bil včeraj v domu upokojencev na Javorniku.

Sklenili so, da bi mesečno enkrat ali dvakrat v kulturnem domu organizirali srečanje za mladince osnovne šole Koroška Bela po predhodnem posvetu s pedagoškim vodstvom šole. Cilj tega je, da bi zainteresirali mlade za vključevanje v šahovsko sekcijo in s tem pomladili svoje vrste.

Spremenili so tudi doseženo organizacijo brzoturnirjev iz četrtka na vsako sredo v mesecu ob 18. uri.

Ob dnevu armade so predvideli srečanje s predstavniki JLA v kulturnem domu na Javorniku. Točen čas in kraj bodo določili naknadno v dogovoru s predstavniki JLA Radovljica.

Člani so enotno ocenili dosedanje delo sekcije kot uspešno in zelo pestro, upajo, da bo v prihodnje le še boljše.

I. T.

Jesenice : Vrhnika 6,5 : 3,5

V nedeljo 20. novembra je bilo v šahovskem domu na Jesenicah zopet živahno. Naši šahisti so se pomerili v prvem kolu II. republiške lige s šahisti šahovskega društva iz Vrhnik in prepričljivo zmagali z 6 1/2 : 3 1/2 točke.

Šahisti našega šahovskega društva letos drugič nastopajo v ligi, po lanske letni ponovni oživitvi šaha na Jesenicah. Čeprav z zadovoljivim tretjim mestom se v lanskem letu niso uspeli uvrstiti v I. republiško ligo, ker po pravilniku tekmovanja v ligi nastopata le dve moštvi. Vendar je bilo tudi doseženo tretje mesto za naše šahiste uspeh, če upoštevamo, da društvo več kot dve leti sploh ni delovalo.

Vrsta prireditev, tekmovanj, srečanj in turnirjev, ki je bila v preteklem in letošnjem letu vse od 1. septembra dalje, ko so se šahisti dogovorili na izrednem občnem zboru, da šahovsko dejavnost na Jesenicah oživijo,

do danes, kažejo na prizadevanja, želje in hotenja, da se jeseniški šah vsaj približa nivoju in ugledu, ki ga je že imel. Zato je nastop naših šahistov v II. republiški ligi spodbudno za dosego tega cilja, to je za ponovno uvrstitev v I. republiško ligo.

Nedeljsko srečanje s šahisti iz Vrhnik je pokazalo, da imajo trden namen to doseči. Šahisti SD Vrhnika so bili dokaj močan, predzen pa borben nasprotnik. Rezultat, v razmerju doseženih točk, bi bil lahko še večji v korist naših igralcev, če bi v domači ekipi, ki šteje po pravilih lige deset članov igrali še nekateri močnejši igralci: Vlado Krajnik, Janko Korešec in Franc Simčič.

Za domače društvo so igrali in dosegli naslednje rezultate: Zorko B — 1, Krničar A — 0, Paulin J — 1, Košir B — 1, Krivic A — 0, Ciuha J — 1, Svetina M — 0, Radič A — 1, Zajmovič M — 1/2 in Kostanjšek J — 1.

ZJ

Izlet mladih planincev na Črno prst

Na izletu planinskega društva v Logarsko dolino nam je Jaka Čop obljubil, da nas bo peljal tudi na Črno prst iz Baške grape. Držal je besedo in izlet se je uresničil lepo sončno novembarsko nedeljo. Z nami je bila tudi Ema Malovrh, katera nas je pomagala miriti. Bilo nas je 22 mladih. Se v temi nas je vlak potegnil v Baško grapo. V Podbrdu smo izstopili in ogledali od sonca osvetljeni 1844 m visoki vrh naš cilj.

Preko vasi Trnik smo zagrizli v strmino travnikov, koder smo videli močne je-klene vrvi po katerih spuščajo seno. Kmalu se je pričel bukov gozd in pot je bila zadela z listjem, tako da je kar šumelo pod nogami. Na prvi jasi je bil počitek in vodič nam je razlagal kako se uja-

memo na strmini koder pademo in tudi o signalih na pomoč v gorah nam je povedal. Še je bila strma pot skozi gozd in tudi strma pot prek travnatih pobočij smo težko premagovali, ker nas je sonce preveč grelo. Ob poti je spomenik ponesrečenemu planincu in mi smo počastili njegov spomin z enominutnim molkom. Utrujenost je splahnela ko smo zagledali dom Zorka Jelinčiča, v katerem je bila odprta le zimska soba. Utrujeni, žejni in lačni smo si priredili pravo pojedino. Zatem je bil obvezen planinski krst in fotografiranje.

Na vrhu ni bilo vpisne knjige, in ne žiga, da bi žigosali naše planinske izkaznice. Razgled z vrha je bil čudovit, videle so se vse okoliške gore.

Na severni strani je ležala Bohinjska kotlina z jezerom in gozdovi ter pašniki. Nad vsem tem so se vzpenjali skalni vrhovi med njimi najvišji, največičastnejši naš Triglav. Veriga Karavank, Jelovica, Skofjeloške gore, Trnovski gozd le morja ni bilo videti, ker ga je zastirala megla. Globoko pod nami je bila zarezana Baška grapa nad njo Porezen in Kojca. Jaka je pokazal rojstno vas pisatelja Bevka. Videli smo tudi Baško sedlo preko katerega so v starih časih tovorili železo iz Bohinja na Primorsko.

Odpravili smo se nazaj v dolino. Po travnatih strminah smo si privoščili vožnjo po zadnji plati in po vetrov-kah. Mamice so bile začudene, ko so ogledovale mavrične barve naših oblakov. Navzdol je šlo hitro, v eni uri smo bili že v gozdu. Po listju, sploh nismo hodili, ampak smo se vozili in valjali. Na Trtniku je bila žeja neznosna in smo se dobro zalili še za na pot na vlak. Sonce je sijalo samo še po vrhovih nad grapo, ko nas je vlak odpeljal med jeseniške dimnike.

Vanda Vrdoljak, VI. a r.
osn. šola Prežihov Voranc

Bogdan Bricelj

Peto kolo temovanja v košarki

Košarkarsko tekmovalno gimnazijcev teče zelo hitro. V telovadnici gimnazije je bilo odigranih že pet od enajstih kol. Rezultati po petem kolu so naslednji: 2a : 2b 66:62, 1c : 2c 74:60, 4c : 3b 30:66, 4b : 3c 50:62; tekmi med 4a in 1a ter 1b : 3a nista bili odigrani. 1b je igro

predal, 4a in 1a pa bosta igrala prihodnji teden.

Vodita 3a in 4b z 10 točkami sledita 3c in 2a z točkami in 3b s šestimi itd. Najboljši strelci so Klančnik 4b s 162 točkami in Oman 3b ter Vegnust 4a s po 156 točk.

Bogdan Bricelj

Košarkarji so že začeli s treningi

Košarkarji Jesenic so v preteklem tednu pričeli z rednimi pripravami. Moška ekipa je z pripravami pričela s štirinajstdnevno zamudo, medtem ko bo ženska ekipa s treningi pričela kar z enomesечно zamudo, to je 5. decembra. Vzrok, da košarkarice in

košarkarji niso pričeli s pripravami, je pravzaprav samo eden:

Na Jesenicah ni primerne telovadnice, ki bi jo lahko košarkarji uporabljali za treninge. Sicer so v telovadnici osnovne šole obnovili pod, vendar pa so zato tudi izred-

no visoko dvignili najemnino. Za eno uro porabe je cena 100 din, ker pa trening traja navadno dve uri, so stroški enega treninga le previsoki, kajti čiščenje telovadnice je treba plačati še posebej.

Iz tega razloga košarkarji in košarkarice ponovno gostujejo v telovadnici osnovne šole v Mojstrani, katera jim nudi pod ugodnejšimi pogoji gostoljublje že nekaj let.

Treningi bodo dvakrat tedensko tako za moško kot za žensko ekipo. Ob tej priložnosti ponovno vabimo je-jeseniška dekleta, da se vključijo v vrste košarkarskega kluba Jesenice. Verjamemo, da je na Jesenicah precej deklet, ki bi radi svoj prosti čas izrabile za športno udeleževanje. Košarkarski klub pa vam nudi priložnost, da se pričnete ukvarjati s to atraktivno športno igro, čeprav kot začetnice.

Enisa ČEHAJČ — članici OK Jesenice. Vsekakor je to za mladi in nadarjeni jeseniški odbojkarici lep uspeh, hkrati pa veliko priznanje celotni ženski odbojarski vrsti, ki si je letos že priborila naslov jesenskih prvakinja Slovenije.

Slovenska reprezentanca bo odpotovala v Skopje pod vodstvom člana sekretariata odbojarske zveze Slovenije Srečka STRAJNARJA z Jesenic, trener reprezentance pa je trener OK Ravne tov. TUŠEK.

Eva Jan

Jeseničanki v reprezentanci

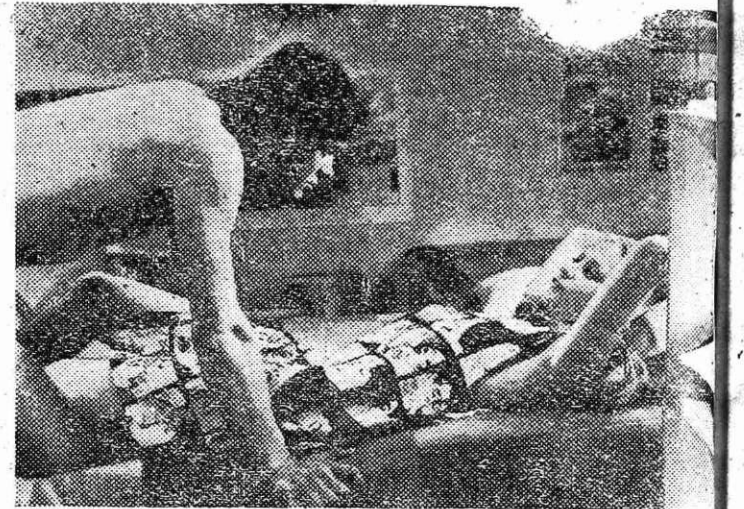
Vsako leto je v počastitev dneva republike odbojarski turnir ženskih in moških mladinskih reprezentanc. Letos bo turnir v glavnem mestu SR Makedonije — v Skopju. Slovenijo bo na tem turnirju zastopala izbrana ženska mladinska vrsta. Reprezentanca Slovenije je sestavljena iz odbojkaric Maribora, Raven, Novega mesta in Jesenic. Tako bosta, kot predstavnici najboljših mladih odbojkaric v Skopju odpotovali tudi dve Jeseničanki: Sonja PAJER in

ODBOJKAR

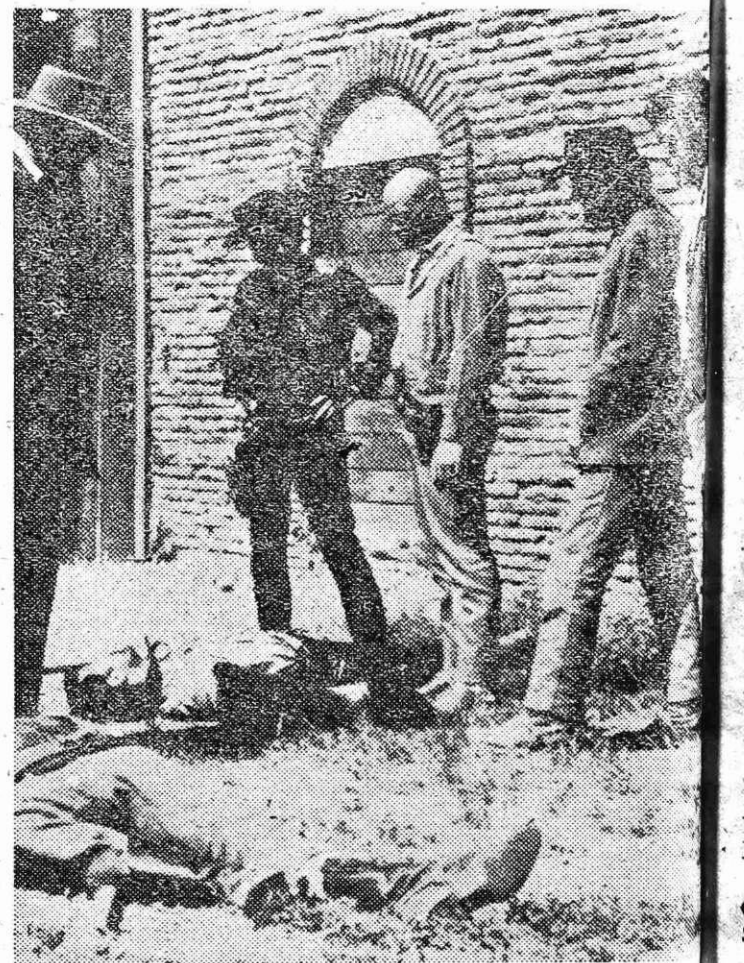
V nedeljo so jeseniški odbojkarji Kavčič, Ressler, Sternad, Divjak, Pogačar, Mežek in Prešeren gostovali v Karlovcu. V IX. kolu so se srečali z ekipo OK Turbine in izgubili z rezultatom 3:0 (3, 6, 7). Priказali so slabo in nezanimivo igro, tako da so domačini brez težav iztržili obe točki. Tri kola pred zaključkom jesenskega dela prvenstva, imajo Jeseničani le štiri točke — dve dobljeni tekmi in so na desetem mestu prvenstvene lestvice.

V nedeljo imajo v gostekipo OK Spačve. Tekma bo ob 10. uri v telovadnici osnovne šole na Jesenicah.

Mladinska ženska ekipa se bo v soboto udeležila II. republiškega turnirja na Ravnah na Koroškem, v reprezentanco SRS za mladinke pa sta določeni tudi dve Jeseničanki Pajerjeva in Čehajčeva, ki se bosta skupaj z reprezentanco udeležili tekmo vanju v Skopju za pokal republike.

KAJ DELAJO BREZDELNE GOSPODINJE je zahodnonemški film, neke vrste dokumentarna anketa, s katero hočejo filmarji prodreti v intimni svet dobro situiranih Nemk, ki imajo različne, včasih nepričakovane načine rešujejo svoje seksualne probleme. To je neke vrste socialna analiza, ki globoko prodre v temelje sodobne potrošniške družbe. Film si lahko ogledamo v naših kinematografih. Film za mlade gledalce ni primeren, na kar starše še posebej opozarjamo.

PLOHA DOLARJEV je italijanski western, ki se dogaja v New Mexiku. Vsebinsko je konvencionalna — kraja v banjskrivanje denarja, poskus odstranitve vseh sodelavcev, da denar ostal le enemu, eksplozija v skladišču denarja, ki kakor zlata mana raztrese po vsem mestu. Film je te dni sporedu v naših kinematografih.

Kaj bomo gledali v filmski

RADIO

25. novembra franc. barvni film **ASTERIKS — GALSKI JUNAK**, režija Goszimy in Virelso, ob 15. uri

25. in 26. novembra ital. CS barvni film **PLOHA DOLARJEV**, režija Maurizio Lucio, v glavni vlogi George Hilton, ob 17. in 19. uri

27. in 28. novembra angleški barvni film **MASCEVANJE HONNIE CAULDER**, režija Buft Kermedy, v glavni vlogi Raquel Welch, ob 17. in 19. uri

29. novembra franc. barvni CS film **PET FANTOV ZA SINGAPOUR**, režija Bernard T. Michel, v glavni vlogi Sean Flynn, ob 17. in 19. uri

30. novembra in 1. decembra jugoslov. barvni film **KDOR POJE — ZLO NE MISLI**, režija Krešo Golik, v glavni vlogi Relja Bašić, ob 17. in 19. uri

2. decembra **TARZAN IN NJEGOV SIN**, režija Richard Thorpe, v glavni vlogi Johny Weissmüller, ob 15. uri

2. decembra franc. barvni film **VZORNA DEKLETA**, režija Joan-Claude Roy, v glavni vlogi Jessica Dorn, ob 17. in 19. uri

3. decembra franc. barvni film **VZORNA DEKLETA**, režija Joan-Claude Roy, v glavni vlogi Jessica Dorn, ob 17. in 19. uri

4. in 5. decembra ital. barv. film **ONEMOGOCITE IN SPEKTORJA STERLINGA**, režija William Hole, v glavni vlogi Henry Silva, ob 17. in 19. uri

6. decembra amer. barv. CS film **REVOLVERAS Z RDECE REKE**, režija Richard Thorpe, v glavni vlogi Glenn Ford, ob 17. in 19. uri

7. in 8. decembra angl. barv. CS film **ZASEBNO ŽIVLJENJE SHERLOCKA HOLMESA**, režija Billy Wilder, v gl. vlogi Robert Stephens, ob 17. in 19. uri

9. decembra nemški barvni film **KAJ DELAJO BREZDELNE GOSPODINJE**, režija Eberhard Schroeder, v glavni vlogi Wolf Ackva, ob 17. in 19. uri

PLAVZ

25. in 26. novembra angl. barvni film **MASCEVANJE HONNIE CAULDER**, ob 18. in 20. uri

26. novembra franc. barvni risani film **ASTERIKS — GALSKI JUNAK**, ob 10. uri

27. in 28. novembra ital. CS barvni film **PLOHA DOLARJEV**, ob 18. in 20. uri

29. in 30. novembra amer. barvni film **PANIKA V PARKU MAMIL**, ob 18. in 20. uri

1. decembra franc. barvni CS film **PET FANTOV ZA SINGAPOUR**, ob 18. in 20. uri

2. in 3. decembra ital. barv. film **ONEMOGOCITE IN SPEKTORJA STERLINGA**, ob 18. in 20. uri

3. decembra ameriški film **TARZAN IN NJEGOV SIN**, ob 10. uri

4. in 5. decembra franc. barv. film **VZORNA DEKLETA**, ob 18. in 20. uri

6. in 7. decembra jugoslov. barvni film **KDOR POJE — ZLO NE MISLI**, ob 18. in 20. uri

8. decembra amer. barv. CS film **REVOLVERAS Z RDECE REKE**, ob 18. in 20. uri

9. decembra amer. barvni film **MESTA NASILJA**, ob 18. in 20. uri

DOVJE — MOJSTRANA

25. novembra ital. barv. CS film **MOJ REVOLVER — MOJA PRAVICA**

28. novembra amer. barvni CS film **TEXAS JE ČEZ REKO**

2. decembra angl. barvni film **MASCEVANJE HONNIE CAULDER**

3. decembra ital. barv. CS film **PLOHA DOLARJEV**

9. decembra ital. barv. film **ONEMOGOCITE IN SPEKTORJA STERLINGA**

KRANJSKA GORA

25. novembra amer. barvni CS film **TEXAS JE ČEZ REKO**

26. novembra amer. barvni film **PANIKA V PARKU MAMIL**

29. novembra angl. barvni film **MASCEVANJE HONNIE CAULDER**

30. novembra franc. barvni CS film **PET FANTOV ZA SINGAPOUR**

2. decembra ital. barv. CS film **PLOHA DOLARJEV**

3. decembra jugoslov. barv. film **KDOR POJE — ZLO NE MISLI**

6. decembra amer. barv. CS film **ONEMOGOCITE IN SPEKTORJA STERLINGA**

7. decembra amer. barv. CS film **REVOLVERAS Z RDECE REKE**

9. decembra franc. barvni film **VZORNA DEKLETA**

DELAV. DOM JAVORNIK

25. novembra ital. barv. CS film **RDECI GUSAR**, ob 19. uri

26. novembra franc. barvni risani film **ASTERIKS — GALSKI JUNAK**, ob 17. uri

26. novembra italij. barvni film **MOJ REVOLVER — MOJA PRAVICA**, ob 19. uri

29. novembra ital. barv. CS film **PLOHA DOLARJEV**, ob 19. uri

2. decembra amer. barvni film **PANIKA V PARKU MAMIL**, ob 19. uri

3. decembra ameriški film **TARZAN IN NJEGOV SIN**, ob 17. uri

3. decembra angl. barvni film **MASCEVANJE HONNIE CAULDER**, ob 19. uri

6. decembra franc. barvni film **VZORNA DEKLETA**, ob 19. uri

9. decembra jugoslov. barv. film **KDOR POJE — ZLO NE MISLI**, ob 19. uri

ZAHVALA

Ob nenadni boleči in tragični izgubi drage mame

CECHUJE KLANCNIK

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so nam v dneh žalosti izrekli sožalje in poklonili toliko vncev in cvetja. Zahvaljujemo se vsem, ki so jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti na pokopališče na Dovjem.

Posebno se zahvaljujemo pevcem za žalostinke in ganljive poslovljne besede predstavnika LIP Bled — obrat Mojstrana, zastopnika društva upokojencev in prijatelja Janeza Svolsjka.

Topla zahvala vsem, ki so nam kakorkoli pomagali in nudili uslugo s svojimi vožili.

ZALUJOČI: sin Ervin in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob težki izgubi — ob smrti našega dragega moža, očeta, starega očeta, brata in svaka

FRANCA PREZLIJA

dimnikarskega mojstra v pokoju

izrekamo iskreno zahvalo vsem, ki so nam v težkih dneh njegove bolezni in smrti stali ob strani in nudili vsestransko pomoč.

Lepo se zahvaljujemo osebu in zdravnikom kirurškega oddelka bolnice Jesenice, posebno dr. Azmanu in dr. Gračnarju, za njihovo prizadevanje in skrb pri zdravljenju, družini Lorenčič za nesebično pomoč, pevskemu zboru in godbi na pihala s Hrušice, za poslovljne žalostinke, voznikom osebnih avtomobilov za prevoz ter darovalcem cvetja in vncev.

Iskreno se zahvaljujemo tudi vsem, ki so počastili njegov spomin na domu in ga spremili na zadnji poti.

ZALUJOČI: žena Marija, hčerka Jožica z družino in ostalo sorodstvo

Gledališče

V torek, 28. novembra, ob 19. uri C. Kosmač: **BALADA O TROBENTI IN OBLAKU** — recital, osrednja proslava v počastitev dneva republike;

V soboto, 2. decembra, ob 19.30 F. Kozak: **VIDA GRANTOVA** — drama v štirih dejanjih — **ZADNJA VECERNA PREDSTAVA**;

V nedeljo, 3. decembra, ob 15.30 F. Kozak: **VIDA GRANTOVA** — drama v štirih dejanjih.

DRAMSKI ODSEK DPD SVOBODA F. MENCINGER

V soboto, 2. decembra, ob 19. uri bo premiera gledališke predstave v treh dejanjih — Tone Partlič: **TOLMUN IN KAMEN**, v dvorani delavskega doma Albina in Julke Pišernik v izvedbi dramskega oddelka Svobode Javornik.

VABILO NA OBČNI ZBOR

V petek, 8. decembra ob 16.30, bo v hotelu Jelovica na Bledu občni zbor elektro vzdrževanja.

Vabimo vse upokojence, ki so delali v elektro vzdrževanju, da se občnega zbora udeležijo v čim večjem številu s svojci.

Vse informacije glede prevoza dobite pri Dolfiju Jeršinu, elektro delavnica Javornik, tel. 497.

Sindikalni odbor VEN

OBVESTILO

Trgovsko in proizvodno podjetje Zarja sporoča cenjenim potrošnikom na Plavzu, da je odprla novo sodobno opremljeno samopostrežno trgovino v pritličju stanovanjskega stolpca Tavčarjeva 6.

Trgovina bo bogato založena z živilskim blagom in gospodinjskimi potrebščinami.

Potrošnikom bo vsak dan na voljo sveži kruh, mleko, meso, perutnina, delikatesno blago, sadje in zelenjava, alkoholne in brezalkoholne pijače, čokolada, bonboni in keksi ter še marsikaj.

Samopostrežna trgovina bo odprta ob delavnikih od 7. do 19. ure, ob nedeljah pa od 7. do 11. ure.

Trgovsko in proizvodno podjetje Zarja se priporoča za vaš cenjeni obisk, kolektiv nove samopostrežne trgovine pa vam bo nudil prijazno postrežbo in skrbel za vaše zadovoljstvo.

TPP Zarja Jesenice

ZAHVALA

Vsem darovalcem cvetja in vsem, ki so se poslovlili v tako velikem številu in spremili na zadnji poti pokojnega

MATEVZA VENGARJA upokojenega sodelavca iz strugarne valjev

se iskreno zahvaljujemo.

ZALUJOČI: žena Rezi, sin Anton z družino in hčerka Ivi z družino

ZAHVALA

Ob težki in boleči izgubi našega dragega očeta

FRANCA MARKLIJA

se najlepše zahvaljujemo vsem znancem, prijateljem, sodelavcem, sedanjim sosedom in bivšim sostanovalcem za izrečeno sožalje. Posebno iskreno se zahvaljujemo Tonetu in Kalfci, Slivnik, družinam Sirc, Noč, Kovač, Toman in Frelih za nesebično pomoč v naših najtežjih trenutkih. Hvala vsem darovalcem vncev in cvetja, kolektivni livarne in modelne mižarne za vnce, bivšim sostanovalcem iz bloka na Bokalovi št. 5 in bodočim sosedom za veliko pozornost in denarno pomoč.

Zahvaljujemo se asist. Miru Kušej in vsemu osebu neurokirurgije neozgodnega oddelka v Ljubljani za ves trud in prizadevanje, da bi nam rešili očeta. Enaka zahvala velja tudi jeseniškima zdravnikoma dr. Azmanu in dr. Dušanu Tancarju. Zahvaljujemo se tudi vsem lastnikom osebnih avtomobilov, upokojenskemu pevskemu zboru z Javornika za ganljive žalostinke ter vsem, ki ste ga v tako velikem številu spremili k njegovemu zadnjemu počitku.

Se enkrat vsem srčna hvala.

ZALUJOČI: sinova Janez in Alojz z družinama in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi naše predobre mame, žene in sestre

ANICE BOLKA

se zahvaljujemo vsem, ki ste nam ob težkih dneh stali ob strani in nam lajšali bolečino. Posebna zahvala Otrinovi mami, Avguštinovim, Kupljenikovim, Ribaričevim, Fonovim, Jugovim, Koširjevim, Gerdejevim, Pulčevim za nesebično pomoč in tolažbo. Iskrena hvala vsem darovalcem vncev in cvetja, pevcem za žalostinke in voznikom osebnih avtomobilov. Lepa hvala zdravniku dr. Novaku za dolgotrajno zdravljenje.

Hvala vsem, ki ste počastili njen spomin na domu in jo pospremili na njeni zadnji poti.

ZALUJOČI: mož Franc, hčerka Anica, hčerka Marica z možem, sestra Kaja, brat Anton z družinami ter ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Zahvaljujem se sindikalnemu odboru RTA za denarno pomoč v času moje bolezni, ki mi je bila zelo dobrodošla.

Vinko Valentar

ZAHVALA

Sindikalnemu odboru strojnega vzdrževanja se iskreno zahvaljujem za prejeto denarno pomoč, ki mi je bila med boleznijo zelo dobrodošla.

Ivko Kos
strojno
vzdrževanje
— jeklarne

ZAHVALA

Ob izgubi dragega moža JANKOTA VONČINA, se zahvaljujem delavcem strugarne valjev za denarno pomoč.

žena Pavla Vončina

29.11.	DRŽAVA V ZDA	NAKODRANO SUKNO	POSNEMA- LEC	ZIBIŠKA MREŽA	21. ČRKA ABECED	PIJAČA STARIH SLOVANOV	ZVEZA ALI SPORAZUM VEČ PODJETJ	ZNAMENITI MOST V BENETKAH	GLAVNO MESTO ČANE	OKRAJŠANO 1000 kg	29.11.	TUJE ŽENSKO IME	VITEL	SREDOŽE- SKA RASTLINA	KEMIČNI ZNAN ZA NATRIJ	POVRŠIN. MERA
PLEMENI- TAS											SLIKARKA KOBILICA					
											APARAT					
VRSTA OVCE V JUŽNI AMERIKI					NESTROKOV NJAK						UPODABLJ. UMETNIK					
											SAMOGLAS- NIK					
RIMSKI ZALOŽNIK					NATRIJEV KARBONAT	REDKOST									ELEKTRIČ. NABIT DELEC	ORIENT. PRAŠEK ZA IASE
						MAKEDON. NARODNI PLES										
BISTVO				REKA OB HOD. MEJI							ČRTALO					
				DOMAČE PLATNO							OS. ZAMEK					
PUSČAVNIK									ENOLIČEN							
									AVT. OZN. ZA GRATEMILLO							
PROUČEVA- NJE NAČINA DELA IN MIŠLENJA														KEMIČNI ZNAN ZA AMERICIJ	PREDLOG	
														DECIMALNA VEJICA		
SAMOGLAS- NIK		VZVIŠENA LIRSKA PESEM								BESED- NJAK	LUČAJI	PODREDNI VEZNIL			VELE = POSESTNIK	NADOME = STILO, IZRAVNAVA
		TELEČNJAK														
29.11.	RAŠLINSKA BODICA				NASILNA TATVINA					AVT. OZN. ZA SREMSKO MITROVICO		TIŠINA				
	POŽIVILO									ČEDEN, ZAL		MNOGOKOT- NIK				
AVTOMOB. OZNAKA ZA SOMBOR			KEM. ZNAK ZA IRIDIJ										... EF TUNG			
			ŠIVANKA													
TESNO SE PRIHLEČAJOČA PLETENA OBLEKA									M. IME				ATMOSFE- RA			
									RIMSKI BOK LJUBEČNI				TUJE M. IME			
OKRAJŠ. AKADEMSKI NASLOV				POPRAVEK											IVAN POTRČ	
				KEM. ZNAK ZA KISIK												
ČISTILNO SREDSTVO					PASTA							IVAN MAROLT			KEM. ZNAK ZA ŽELEZO	
					OGLASNIK										SHAKESPE- AREV KRALJ	
ZDA				ZASTAVA								KALJEV ALUMINIJEV SULFAT				
				PRIPOMOČKI ZA ISKANJE								TUJE Ž. IME				
LJUDSKA TEHNIKA			RIMSKA 1		NEBESNA MODRINA					ANJAMBEL						
			AVT. OZN. ZA ŠPANIJO		IGRA S KARTAMI					TRIO						
JEČA						NARODNA BANKA			DRŽAVA V AZIJI	EDEN				Ž. IME		
						OKRAJŠANO M. IME				MAJHNA KOKOŠKA				OBRAMBA		
PREDLOG			ZDRAVILNA RASTLINA											PREDIVALEC CORIŠKIH BRD		
			REKA V JUŽNI KOREJI											ANGLEŠKO SVETLO PIVO		
KEM. ZNAN ZA ŽVEPLO		JAPONSKI SAMOMOR									ANTON REMIG				JANEŽ IVANC	
		φ									AVT. OZN. AVSTRIJE					
29.11.	FAKIN					JUDOVSKI SKRIVNOSTNI NAUK									VERLIK	
	17. ČRKA ABECEDA					OGLASNIK									AVTOM. OZN. ITALIJE	
ŠIRKA LIKOVNIH UMETNIN											ENKA					

RAZPIS ZA NAGRADNO KRIŽANKO

Današnja skandinavka križanka je nagradna. Za reševalce s pravilnimi rešitvami, razpisujemo naslednje nagrade:

ena nagrada
dve nagradi po
tri nagrade po
štiri nagrade po

100 din
70 din
50 din
30 din

Vsak lahko sodeluje pri zrebanju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti, na katero poleg naslova Uredništvo Zelezarja, napiše še nagradna križanka.

Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno 6. decembra do 12. ure. Rešitvam ne prilagajte nobenih drugih dopisov.

Nagradna križanka

KDO IZ MENE POJE: LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

VSEBINA:

Rafael ALBERTI v prevodu
Miha Klinaarja — pesmi

Venecuelska obala
Arion
Misli name

Maruša AVGUŠTIN
Matej BOR — pesmi

Tone Tomazin — slikar
V novi svet
Kri v plamenih
Balada 1942
Gazimo gazimo
Vizija
Odhod
Mati sanja
Dva
Sinu izdajalcu
Požigalčeva suknja
Hoste
Bolnica v gorah
V novo zimo
Ranjenec
Srečanje
Domov bom šel

Vladimir BRUN — pesmi

Naš dom
Novo rojstvo
Vladimir Pavšič —
Matej Bor

Emil CESAR — esej

Valentin CUNDRIC — pesmi

Soneti
Tragedija na oceanu
slovenskega žitja
Uvod v pesniško zbirko

Marjan ČUFAR — pesmi

Vse kar imam
Nekega dne

Benjamin GRACER — pesmi

Misli
Pesnik
Popevčica
Noč v mestu

Tomaž ISKRA — črtica

Mrlji, zanj vsakdanja zgodba

Ivan JAN — črtica

Grenko slovo

Miha KLINAR — pesmi

Petnajst belih let

Andrej KOKOT — pesmi

In nič se ni zgodilo
Še je v meni moč
Tu ne bom ostal

Anton KOČJANČIČ — pesmi

Planinske

Marija MENCINGER — pesmi

Kar tako
Vrtnice
Če ne ubogaš
Noč
Note in pleš
Del mene
Čebele
Sence

Valentin POLANŠEK — pesmi

Karantanske
Luna
Sorodniki
Snežinke lovimo

Črtomir ŠINKOVEC — pesmi

Norčije na paši
Srečanje na vrtu
Zolna
Ješen
Hej na Nanosu
Nagajivka
Balada o Črtu
Cena za sonce

— črtica

Slavko TARMAN —

Metod Badjura — avtor
prvega slovenskega
umetniškega filma

ŽAN — pesmi

Trenutek
Gradovi

Likovni prispevki: akvareli in gvaši slikarja Toneta
TOMAZINA, člana likovne sekcije DOLIK.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 10

Jesenice, november 1972

Valentin Polanšek Karantanske

I
Neba sinjina
in step širina
sta se strnili v poljub
ljudstvu na vzhodu
na usodnem pohodu —
in iz duše človeka,
svobode žejnega od pamtiveka,
je zaorila pesem!
Pesem,
ki je ljubezen, mladost,
sreča, žalost,
vera, starost,
šala, upanje...
Pesem,
ki je v njej živel pogan,
ki je ni zapustil tlačan,
da jo ima Korotan še današnji dan!

II
Piščal s pasterških višin,
z Grebenc in osojskih planin,
dravskih dobrav rogavi,
krške Heme žametni gozdovi,
preprostih src gosli,
vriskajoč s pastirji, z gospodarji,
zginulimi domačimi vladarji,
z dninarji, podložniki in posli,
harfa pesmi deklet,
harmonike svatovski zmet,
tromba neuničljive življenjske radosti,
bobaen zamolčanih nasilstev in bridkosti,
da ob spominu na Gosposvetsko polje
davnne plunke jad zapolje!
Dasi krog nas narašča tuje kričanje,
srce slovensko tukaj še bije
in skozi trpko — pogumno molčanje
oživlja neprekričljive domače harmonije!

III
Oče je doslužil zadnja dva cesarja
v laškem ujetništvu.
Čutil je bližino groba,
okrvavljenega Doberdoba,
doživel domovine rešilni svit
in domači plebiscit
in je ostal
s svojo drvarsko družino.
Sin je bil borec
v domačih gozdovih
in ob koncu
kljukastega križa
mrtev narodni heroj
na rodni zemlji.
Vnuč ne mara biti vojak,
da bi se boril
proti ljudem,
ki hočejo mir.

IV
(... se usmili duše,
katere truplo na parah počiva)
Sin je šel v svet
za boljšim kruhom.
(Stara pesem)
Gradili so elektrarno na Dravi,
domačine izgnali,
sicer odškodnino plačali,
domače kraje,
z domačimi imeni,
pod jez pokopali.
Zdaj se je mrtev sin
vrnil iz tujine.
Obdan od vencev
na mrtvaškem odru leži.
Na črnih trakovih
tuje zlate besede,
ki jih mati
ne zna brati.
Samo žebrajo še po domače,
ker nihče ne zna drugače.

VIII
Vrbe ob Dravi.
Kako se prerivate

ob bregu.
Kdo neki vas je
do tu sem pridrevil
in vas tukaj zgrešil?
Ali pa ste zbežale
pred ljutim severom?
Mar se pripogibate
v slovo
od onstranskih
potujčenih goličav,
se pripravljate
na skok čez gladino?
Kot bi nekdo skrivaje

ribaril,
v kalnem ribaril
v tej zvodeneli deželi.

V
Razprodajamo rodno grudo,
malce bolje kot ob kmečki kugi
v preteklem stoletju
po naših karavanških zatišjih.
Ponarejamo naša imena
s tujo pisavo in nepristnim naglasom,
kot bi se hoteli
črnci kot očitni renegati
poskriti med belce.

VI
Smrt v materinščini.
Težka je luna.
Oblizuje bedečega pacienta
na sobi štiri.
Zdaj lahko molči.
Skoraj glasno.
Umiraš lahko po svoje.
Tudi pacient
na sobi štiri.
Zdaj ni več
ne injekcij
ne zoprnih zbadljivk.
Smrt je internacionalna.
Milost božja je internacionalna.
Samo govorica
pacienta
na sobi štiri
ne...

VII
Obiskujem pokopališča.
Tam molčijo živi in mrtvi.
Tam so žive slike mrtvih.
Tam zginevajo napisi
iz roda v rod.
Mar je sosedov Bog
boljši?
Tja hodijo nekateri
na porasle gomile
po drage spomine,
kot sestradane ptice
sred zime
po odpadle drobtine.
Ob teh spoznanjih
postajaš rojak
kot plah vrabec ob strani
in čakaš,
da še tebi prepuste
kako drobtino...
In nehote
se misli znajdejo
ob nagrobnem napisu
»Vindiš-Mutter«
v Heiligenblutu...

IX
Veš, prijatelj,
kako rad o tem pomarnjem
Ko sem bil še majhen
in služil po kmetih
kot velik nimanič,
kako so pripovedovali
bolj bistri ljudje,
da vedno ne bo naš človek
tujcu in bogatašu
hlapčeval,
da bo nekoč tudi za nas
kraja na svetu,
da bomo imeli zemljišče
in dom in vrt,
pa sonce bo tudi naše,
ki bo sijalo na naš vrt,
kjer bomo imeli svoje
nageljne,
rdeče nageljne.
Zdaj pa imam vse to
in lepo vpokojnino,
pa se bojim dedičev.

Emil Cesar

Vladimir Pavšič — Matej Bor

Ko je objavil v šestnajsti številki Slovenskega poročevalca 6. septembra 1941 pesnik Oton Župančič svoj bojni pesniški poziv *Veš, poet, svoj dolg?* in pozval slovenskega človeka s pesmijo »za današnjo rabo« (s tem seveda pa tudi sebe) ne le v boj za lastni življenjski obstanek, temveč tudi za boj za izkoreninjenje zla, kar smo dolgovali človeštvu v boju proti nasilju, prav gotovo ni slutil, da bo njegov poziv doživel tako kmalu odločen odziv. Pesnik, ki je to storil v mogočni bojni in aktualni besedi, brez vsakršnihkoli predsodkov, značilnih za majhne narode, je bil Vladimir Pavšič-Matej Bor. Pripadal je skupini intelektualcev, ki so ob naprednem svetovnem nazoru izoblikovali shemo svojega osebnega poslanstva, tesno naslonjenega na napredek in razvoj svojega ljudstva. — Mladi profesor je po prihodu okupatorjev najprej iz protesta zaradi okupacije zapustil gimnazijo v Kočevju, hkrati pa že tudi razmišljal o tem, kako bi ta svoj protest čim učinkoviteje posredoval svojemu ljudstvu. Zato se je kaj kmalu vključil v ilegalno Osvobodilno fronto. Prav gotovo pa tudi sam še ni slutil, kakšno silno moč bo izražala njegova v pesem sproščena misel in kako bo potrebna slovenskemu ljudstvu, ko je za Savo razmišljal o svojem psevdonimu in se po premisleku odločil za svoje pesniško ime Matej Bor. Bor po drevesu izredno trdoživ narave in odmrtnosti, v čemer je videl simbolično podobnost z živo neuklonljivostjo svojega ljudstva, z imenom Matej pa je hotel združiti arhaičnost, močnatost in preprostost. Skušajmo pregledati njegovo medvojno literarno delo, saj je bilo izredno dragoceno in bo kljub vsej pesnikovi kritičnosti (ali skromnosti) ostalo ob še enem ali dveh literarnih ustvarjalcih sestavni del svojega obdobja v slovenski zgodovini. Predstavlja nam jo troje medvojnih pesniških zbirk, katerih vsaka zase je do neke mere zaključena celota. Sledimo po njih Borovemu medvojnemu kulturnemu poslanstvu!

Prvi Borovi bojni verzji so sicer skromni dokument literarnih utrinkov iz silnih spoznanj, ki so ga nenehno zaposljevali in so ogorčen protest nad nasiljem, hkrati pa izražajo nezlomljivo voljo in vero ljudstva v pravico do lastne življenjske poti. Eden izmed takih verzov, napisal ga je nekaj mesecev prej,

Kadar čez gozdove rjovejo viharji,
drevesa se svojih korenin zavedo,
postane sestavni del ene izmed prvih Borovih vojnih pesmi. V novi svet in Kri v plamenih sta bili prvi pesmi Vladimira Pavšiča-Mateja Bora, ki jih je namenil narodnoosvobodilnemu

tisku. Hkrati s tem pa sovpadajo načrtno zasnovane Borove priprave za zbirko *Pesmi*:

Oporo in rešitev za izpeljavo lastne zamisli o tem, kako bi čim učinkoviteje vplival na odločni samoobrambni narodov odpor, je dobil Bor v izvajanju Borisa Kidriča na plenumu kulturnih delavcev o nalogah umetniškega oblikovanja v obdobju osvobodilnega boja kot narodnega gibanja, in v dokazih, da je tudi književnost sestavni del splošnega ljudskega odpora. Po Borovih besedah v Borcu bi sklepali, da si je pesnik po Kidričevih besedah, »da bo slovenski pisatelj navzlic temu imel možnost svoje stvari objavljati in da bo za to možnost poskrbel organizacija Osvobodilne fronte. Prav gotovo pa mu je koristil tudi razgovor z Dolfetom Jakhom, tedaj že komandirjem Grosupeljske čete, ki mu je z vso odkritostjo ob

KRI V PLAMENIH

*Ropajte, pustosite, gospodarji,
čez vso zemljo
razpnite vešala!*

*V nas je po tisoč letih zaplala kri,
dvignil glavo upor!*

*Kadar čez gozdove rjovejo viharji,
drevesa se svojih korenin zavedo —*

*zato,
ker nas danes iz zemlje rujete, barbari,
naše korenine do pekla poženo.*

*Tisti, ki ste jih včeraj še mogli slepiti,
danes vam streljajo v hrbet in obraz.*

*Hvala,
naučili ste nas sovražiti,
poslušati krvi in duha ukaz!*

Majhni smo,

toda majhnih je mnogo!

Vsa Evropa je v drobovju zatrepetala,

od Sicilije do Urala,

od Islanda do kavkaških skal!

Iz sebe vas bo izpljuvala,

vas,

barbarsko drhal!

Divjajte po kontinentu,

motorizirane horde,

ropaj, kolji, motorizirani Džingis kan,

kri ni bencin,

krvi ne zmanjka nikoli,

pesti so močnejše od jekla in tankov in bomb,

duh je ekrazit,

svoboda pridušeni orkan!

Izpod ulic, izpod kasarn,

iz mraka gozdov in katakomb

vzbuhne upor!

Svetu zavlada človek,

ne jeklo, zločin, mehanizirani umor.

V NOVI SVET

*V zanke svojih dvomov ujeti
postopajo po sobah, ulicah,
v kavarniškem dimu — Hamleti zakleti
prenašajo iz oči v oči — svoj strah.*

Iz megafonov pa rjovejo marši.

Kletka je domovina,

ječa je planet.

Kam? Pobegniti?

V gozdove, Ameriko,

samoto srca,

razvrat vina?

Prevpiti praznoto,

vzviharjeni svet?

Izpod neba, iz vetrov, iz megafonov

pa rjovejo, rjovejo marši,

morja oblivajo krvavi kontinent,

morja, mastna od krvi in bencina

ližejo, ližejo, kontinent...

Bobni, letaki, časniki, megafoni,

laž, zvijača, strahota, smrad.

Evropa s svojimi bogovi in kanoni

drvi v prepad!

Po oceanih krvi in bencina

pa plove, plove k nam — novi svet.

Iz krvi, ognja, dima, plina

plane proletariati!

Iz slehernega srca

poženi — ne roža:

bajonet!

V sebi zatri ljubezen —

kdor ljubiš novi svet!

nekem njunem srečanju v Ljubljani razkril pomankljivosti, ki so zavirale sicer učinkovito osveščevalno delo na terenu. Tako bi domnevali, da si je po tem, pod silo zatajevanega srda, v želji po zoperstavljanju sili, v dokaz neuničljivega nacionalnega ponosa in v silni želji po ohranitvi nacionalne celote, kar naj bi bil čim učinkovitejši odgovor tako okupatorjem kot onim, ki jim je bila v preteklosti zaupana usoda slovenskega ljudstva, zadal Vladimir Pavšič-Matej Bor nalogo, pripraviti vsebinsko čim bolj zaokroženo zbirko pesmi, ki bi jo bilo mogoče tudi natisniti.

Tako je nastala ciklostilirana zbirka Borovih *Pesmi*.

Izpovedane misli, ki jih je navdihovala želja, pomagati nacionalni celoti, kako priti po edini realni poti iz silne stiske, je ljudstvo v resnici pričakovalo, jo potrebovalo in zaslužilo. Ta pesem je izraz vesti, ki tehta posameznika in značajsko trdnost sploh. Izpoved največkrat izzveneva v zelo učinkovit, miselno tehten in polemičen dialog, ki se ob aktualnem problemu še strastno poglubi, tak pa je edino mogoč in dopusten odgovor vsem načinom, do skrajnosti preštudirane nacistične propagande. Njena pomembnost je bila predvsem v aktualnem literarnem posegu v najnovejše dogodke slovenske zgodovine, v problem, ki je slovenskega človeka v tem času najbolj zaposljeval. Težkim in mučnim dogodkom časa je odgovarjal pesnik s čustveno zanesenostjo, ne moremo pa prezreti, da je bil prav tak izraz ljudem, željnim akcije in maščevanja za prizadejano — najbližji.

Patoš je sprejemal kot enakovredno nadomestilo lastni bojni akciji za prva prizadejana ponižanja in zatiranja. Bila je avtentična z bojnimi razpoloženjem slovenskega človeka in je torej najadekvatnejši odraz ljudskega razpoloženja in mišljenja v tem času.

Vzrok za Borovo izrazno dinamičnost je predvsem dvojen: pesnik slutil, da bo kmalu napočil dan splošnega obračuna z okupatorjem, za kar se pripravlja sam in k temu poziva druge z vzpodbudnimi vzgledi. Miselnost in izrazna silovitost je opravičljiva tudi zaradi tega, ker se nikoli dotlejš slovenstvo še ni tako približalo trdno določeni naklepu o uničenju kot prav v tem času. Ker je bila zbirka spremljevalka demoralizacije, malodušja in splošne zmedenosti, nato začetnega političnega opredeljevanja in potem koncentracije v politično in bojovniško celoto, je bil njen učinek na tako opredeljevanje izredno velik, natis pesmi pa s strani revolucionarnega političnega vodstva izredno zrelo in do skrajnosti premišljeno dejanje. In še nekaj: *Pesmi* Vladimira Pavšiča-Mateja Bora dajo prve določno slutiti vsestranost, v katero se ob bojni akciji enakovredno postavlja tudi slovenska kultura. S svojo akcijsko in polemično spontanostjo, idejno globino in inteligenčno uglajenostjo pa nakazuje tudi poglavitno smer nadaljnega literarnega ustvarjanja v narodnoosvobodilnem boju. Bor je prvi pesniški znanilec v slovenski literaturi tega obdobja, ki napoveduje, po nazorskem zorenju, poudarjeno vsesplošno vlogo proletariata v novem povojnem družbenem sistemu. V idejnem smislu pa odkriva in uzakonja nazorska in politična spoznanja predvojnega mladega rodu intelektualcev, za katerega je značilna močna zakoreninjenost v slovenstvu in nenehna ustvarjalna aktivnost. Vsakdo se namreč čuti dolžnega, da nacionalno in socialno osveščen išče kot člen te narodne celote poti tudi za naprej. Beseda je boleče vsakdanja. Namerno se poslužuje primer, ki so mu bile najbližje, jemal jih je iz vsakdanjega vsiljenega vojaškega slovarja, ki jim je dajal simbolični pomen. Trditi moremo, da se tako majhni stilistični skrbnosti v tem obdobju ni približal nikjer več. Ponazarjajo silno motorizirano vojaško moč, v kateri se človek izgublja in ga zaslepija, hkrati pa ga vodi v brezčutnost in namišljeno zaverovanost v lastno nadmoč. Tu se srečujeta v misli, izrazu in dejanju brezčutni ter ozkosrčni fašizem, ki si v celoti podreja lastnega človeka in ga spreminja v orožje, brez lastne volje in misli, ter idejno bogastvo svobodnega sveta.

Se večji uspeh je pomenila druga zbirka Vladimira Pavšiča-Mateja Bora *Previharimo viharje*. Medtem ko se je s ciklostilirano izdajo *Pesmi* tudi iz političnih vzrokov mudilo, kazala naj bi že ob samem začetku tujcem kompleksnost narodnega odpora, so drugo, razširjeno izdajo pripravljali z vso skrbnostjo. Pesmi je stavil v tiskarni Merkur v Ljubljani stavec Jaka Polutnik, natisnila pa jih je ilegalna tiskarna Podmornica na Brdu pri Ljubljani.

Natis zbirke je imel med tedanjim zaslužnjem slovenskim ljudstvom odmev, ki si ga moremo

BALADA 1942

*Hodil skoz hoste sem, plazil se z divjih bregov,
čez zasanjane jase v požgane doline.
Dimniki — jambori, nagnjeni nad razvaline
in nad dimniki lajež jesenskih vetrov.*

*Tam ob Čabranki, saj to je še včeraj bilo
tam je ležala vas sredi koruznih njiv.
Se veš, o božiču tam si truden vedril,
z dekleti in starci kramljal za pečjo.*

*Razvnel se je še sivi, molčeči Andraž,
čikaško pesem nam je smeje zapel;
potem je zlezel s peči in se zavrtel
po izbi ko pravi čikaški apaš.*

*— Bil sem po svetu, fantje. Jaz dobro vem,
kaj je življenje, svoboda, kruh.
Z oblakov ničesar ne strese ti sveti duh.
Se vrata nebes se odpro samo pestem.*

*Zato pa vam pravim, fantje, kar naprej!
Zdaj je zima in mraz, pa še pride pomlad.
Stisnite zobe! Z vami bi, da sem še mlad,
pa... nagni, prijatelj, in še kaj povej! —*

*In tako smo kramljali tja pozno v noč,
a zunaj je lajal decembrski mraz.
Marjanca zaspala je, na mojih kolenih obraz.
To je bilo ob Čabranki nekoč, nekoč.*

*Kje je zdaj deklic smeh? Kje je Andražev dom?
Poznojesenski dež stene ožgane liže.
Kdo na pragu čemi? Kuža ti! Pridi bliže!
In zalajala v dež sva z Andraževim psom.*

danes kaj težko predstavljati. Močan in zelo spodbuden odmev pa je imela zbirka tudi med književniki, somišljeniki Osvobodilne fronte. Borov zgled je vplival vsaj še na to Toneta Seliškarja, ki je pripravil svojo pesniško zbirko, naslovljeno je Lirika za žico, pa tudi Karel Destovnik-Kajuh se je lotil zbiranja svojih pesmi iz podobnih nagibov kakor Matej Bor.

Zbirka Previharimo viharje se je od Pesmi precej razlikovala. Pod vtisom svojih doživetij v Grosupeljski četi, kamor se je odpravil na povabilo komandirja Dolfa Jakhla, da se seznani s partizanskim življenjem, predvsem pa, da jim recitira svoje bojevniske pesmi, je postala Borova pesniška izpoved vse bolj otipljiva, resnična in življenjsko dokumentarna. Zbirka pomeni nadaljnji korak v njegovi umetniški rasti. Pateško svojih krikov in groženj iz prve zbirke je v drugi nadomestil s plemenitenjem izraza in ublažitvijo vsebine. — Za Slovence je bil ta boj fantastičen. Temu se je prilagodila, kot smo že omenili, njegova metaforika, ki jo označujemo tudi za impresionistično. Vendar je v Borovi vojni pesmi dobil impresionistični izraz konkretno vsebino, medtem ko za prej taka trditev ne velja. V slednji zbirki se je takega izraza opustil, čeprav v bistvu ta metaforika tudi prej ni bila abstraktna. Opustil jo je v prvi vrsti v želji, da bi ga razumeli najpreprostejši. Za to se je torej odločil po premisleku. Ne smemo namreč pozabiti, da je sicer narodnosvobodilno gibanje zajelo že široke

plasti ljudstva, vendar pa je bila vseskozi prisotna želja, po vključitvi prav slehernega, predvsem tistih, ki se doslej za gibanje niso določno opredelili. Ker pa je bila v tem boju za nacionalno in socialno opredelitvev odločena tudi pomembna vloga tvorcem slovenske kulture, je bila za ta boj in za njegov uspeh potrebna jasna, učinkovita in čim preprostejša beseda. To je bil, tudi po pesniških besedah, poglavitni vzrok, ki ga je vodil k preprostosti in jasnosti. Temu šele sledijo pesniškova tedanja estetska spoznanja. — Še nadalje pa jo je ohranil v pesmih, ki jih je navdihoval srd nad osovraženimi tujci in njihovim brutalnim ravnanjem z zaslužnim ljudstvom. V njih je zavestno iskan uporni odgovor na take ukrepe

ODHOD

Na vrtu breskev ni cvetela več
in z jablani se je ssepal cvet,
a tisto noč se jih nekje v megli
je sesulo deset ...

Na polju je ostal le nagelj rdeč.
Ves dan poslušam zven motik, krvi lopat.
Sopenje volov, pod jarmom upognjen vrat
in kri in kri ...

Kam bi se del?
Obhodil sem ves vrt,
v dlani prestregel cvet,
ki veter ga je gnal ...
Tako bi rad prestregel te, moj brat,
da ne bi pal.

Tišina, veter, noč, pomlad in smrt ...
Le kaj še čakaš?
Ne poznaš steza?
Mar si zaklet?

Samota v hiši, v veži poltema,
na javorjevi mizi sklada, zvrhan vrč in kruh
in zibel v kotu ... vonj opranih ruh ...
A včeraj ko, ležala je megla
deset ... deset ...

Preklete! Nagnil sem in treščil vrč ob tla.
Ko z jablani se je osul ves cvet,
več nisem bil doma.

(V novi svet, Kri v plamenih), posluša in ohranja pa ga še v primerih, ko je bila tudi sicer potrebna ljudstvu pesnikova vzpodbudna beseda (Kri za kri). Ne smemo pozabiti, da je naš človek v tem času želel in hotel pesem, ki bi v močnih besedah, kot smo že dejali, izražala njegov srd, grožnjo po maščevanju ter manifestativno izražala njegovo neuklonljivost. Zelel je, da govori v njegovem imenu, o njegovih problemih in z njegovim zanosom odpornosti. In prav na to je opozarjala Borova razbičana pesniška beseda teh dni.

Tudi ta zbirka je načelni obračun nad trenutno zmago sile, hkrati pa, kot smo že omenili pri Pesmih, pomembni uporni krik intelektualca, ki ni brezbrizen do narodne nesreče, ki, sam del te celote, aktivno išče izhoda iz nje in ga tudi najde po logičnem miselnem zaključku — v upornem in zglednem koraku lastnega ljudstva. Hkrati pa je to prvi širši in vidnejši umetniški poziv v letih okupacije, ki je nastal v malem slovenskem svetu, namenjen tudi vesti človeštva. Svojski idejni vrh je dosegla zbirka v ciklusu Nekje v gozdovih in Na partizanski straži. Njun motivni predhodnik je vsaj po snovi, če že ne tudi po času nastanka, Novembrska noč 1941, saj pomeni prvi poskus upodobiti slovenskega partizanskega borca po resničnih doživetjih. — Oba ciklusa sodita med prve pesniške stvaritve v 1942. letu. V osemih pesmih ciklusa Na partizanski straži se vrača v predvojni čas in razkriva značilno podobo predvojnih iskanj mladih naprednih intelektualcev, ki prav v vojnem obdobju najdejo zanje dokončno razrešitev. Zato se jo oprimejo, čeprav vodijo ta pota takoj »na krvave ceste« boja. Predvidijo namreč, da so hkrati pomembna prelomnica v nadaljnjem družbenem razvoju. Prvi zametki ne proklamirajo, temveč že tudi pokažejo spontano skladnost širokih življenjskih in zato tudi kulturnih stališč. In ker so bili prav ti sloji na Slovenskem nosilci širokega nacionalnega in družbenega procesa, vidi pesnik v tem, vsestranske poroke za izvajanje takega kulturnega programa tudi za naprej. V vsem tem, prevzet od pionirske upornosti, ki je bila brez zgodovinske tradicije, odkriva dovolj trdno poročstvo, da bo do ti visoko zastavljeni cilji splošnega osveščanja

(Nadaljevanje na 4. strani)

VIZIJA

Bilo je zvečer v barakah. Čez nebo
oblaki so legli kakor strahoten križ.
Dekle se sklonilo je k starcu: Očka, spiš?
Očka, kaj ti je? Sem nasloni glavo.

Dekle, poslušam jih ... čaplje. Na jug gredo.
Čaplje ... za njimi pastirji doma smo gledali,
ko smo za ajdovo njivo na gmajni posedali.
Otrok, zdaj mislim na dom, na rodno zemljo.

Kdor te zemlje ni videl, mar ve, kaj je lepo?
Polja, dehteča med gabri in smrekami,
majavi mostiči nad motnimi rekami
in malni, ki sopejo trudno in hlastajo vodo.

V daljavi pa gore in veter in večno nebo,
ki sanja nad breznimi in stenami snežnimi ...
Tja smo vozili nekoč se s koleslji betežnimi
poslušat slapove ... Dekle, kdaj to je bilo?

Ceste, veš kakšne so ceste pri nas doma?
Kamen in blato ... Zdaj v njive dehteče zavijejo,
v klanec ječe, na vrhu se zleknejo, odpočijejo,
rane jim ližejo sivi jeziki dežja ...

Hodil po njih sem ... Kam? Kdo vprašal bi kam?
Saj te na vsakem ovinku vasice vabijo.
Kje je družina? Za vodo seno suše, grabijo.
Starka smehlja se: Mar ne bi stopili k nam?

Stopil si: miza iz javor, mleko, še topli hleb.
Skoz okno marelice rmenje se sklanjajo,
pred hlevom v dremavi tišini voli odganjajo
muhe ... za hišo nekdo nabija: klep, klep.

S travnikov vrača družina se na večer.
Bosa dekleta, z nedri, boki razgretimi
fantje oznojeni, s srajcami leno razpetimi
in gospodarji ... v koraku resnoben mir.

Kmetje ... veš kako kmetje pri nas jedo?
Zbrano, pobožno, tako kakor sejejo.
Le roke, ki kopljejo, plevejo, vejejo,
videl sem lomiti, rezati kruh tako ...

Tako govoril je starec in jaz sem ga čul,
čul sem ga sredi poznojesenskih gozdov ...
Veter je hraste in gabre že davno osul
in v golih vejah je tožil: Domov ...

In vetru tožilo je tisoče glasov.
Odkod? Bratje, od vseh strani sveta.
Kje je dežela, ki naših stopinj ne pozna?
in vse te stopinje vpijo: Domov!

Šel po slemenih sem v tiho večerno sivino.
Puško sem zavihljal visoko v nebo.
Bratje po svetu, vidite puško to?
Z njo vam odpremo pot nazaj v domovino.

Most vam zgradimo, most iz svojih lobanj.
Čezenj pojdite v deželo obljubljeno,
pobožno hodite in pojte zaljubljeno
pesem o ljubici naših sanj.

POŽIGALCEVA SUKNJA

Signor tenente, tu pri nas v baraki
visi že dolgo dolgo vaša suknja,
vsa prašna, blatna, razcefrana luknja
ob levi strani in krvavi znaki.

Vse dni jo snemam, gledam, otipavam.
Nekoč zavdarjala je po parfumu,
po ženskem znoju, kraškem vinu, rumu,
v njej si predajal volim se zabavam.

A kaj je to? Ta zubeljček ognjeni?
Tako tako, poklicni požigalec!
Haha tenente! Rimski maščevalec!
Res tvoji živi, čudežni plameni

pogoltnili so hiše nam in žetev,
otroke, žene, krave so nam cvrli,
vse, kar imeli smo, vse so požrli,
a v nas prižgali so strahotno kletev.

Tenente! Silen ogenj ste prižgali!
Do neba se iztulil bo v nevihti!
Nihče od vas ne bo ubežal ihti
krvi! Gorje, gorje! Gorje drhalil!

Tako ko je po tebi tu ostala
samo ta suknja, prestreljena, prazna,
bo naša zemlja, od bolesti blazna
raztrgala vas vse in — pokopala.

GAZIMO GAZIMO

Gazimo gazimo v belo mečavo,
kmalu snega bo do uhljev in čez.
Gazimo gazimo. Kaj če na glavo
bi nataknil si kučme z dreves?
Gazimo gazimo. Tjakaj čez Savo
drevi hudič nas vabi na ples.

Gazimo gazimo. A kdo pred nami
v strmih lazeh in robek se smeji?
Kdo s karabinko nabito na rami
kdo v bregove tako hiti?

Gazimo gazimo. Tamkaj pred nami
v metež zavil in somračje gor
opleta, pretika se med vejami
na dolgih, majavih nogah — Upor.

HOSTE

O hoste, hoste, nekoč
vse tiho po vas, vse mirno ...
Le slavček bo letal
pet
v noč neizmerno.

Prišla bo mati iz daljav
s komšomolcem sinkom:
»Glej, tam je tvoj ata
pal,
tam za ovinkom ...«

In gladila bo njena dlan
njegovo poslednje pismo:
»Dež in veter že tretji
dan.

Od Kolpe prišli smo.

Lačni smo, trudni, a vendar smeh
buči po vsej brigadi.
Jure je nategnil
meh,
pesem o pomladi ...

Vse premagaš tako ali tako,
pa bodi glad, mrz ali trpljenje,
le eno premagaš
težko,
veš, ljuba, koprnenje.

In tam na koncu si zmerom ti
in sinek in dom in streha
in še dež, ki poleti
šumi
pod oknom z oreha ...

Kako malo je to, a vendar kako,
kako neznansko veliko,
še le danes, moja ljuba,
vemo
ko smo ob vse. Tvoj Niko.

In šla bosta in v hostah bo mrak,
ko prej bo vse tiho, vse mirno,
le z jase bo zalajal
srnjak
v noč neizmerno.

(Nadaljevanje s 3. strani)

In edino pravičnega in upravičenega razporejanja kulturnih dobrin v resnici uresničeni in trajni. — Kljub temu, da ciklus po umetniški plati ne presega predvojnih pesniških izpovedi, pa moremo trditi, da so te pesniške izpovedi prvi in edini zaokroženi umetniški dokument ter obračun širokih prizadevnj mlade slovenske inteligence o iskanju izhoda iz globoke predvojne duhovne krize, ki je, pobujena po družbenem sistemu, vse bohotneje razraščala svoje paralizirajoče korenine. Pesnik se zaveda, da dolguje za to svoje spoznanje trajno hvaležnost svojemu ljudstvu. Zato prav v partizanstvu doživlja z vso hvaležnostjo potrditev širših nazorskih spoznanj, kar še kako prepričljivo in preprosto izpove v verzih:

Iskal sem se in — v vaših rovih našel.
Ob pesti pest! Zatirani, med vami!
Vi ste umili s težkimi rokami
mi laž z oči. Kdor z vami gre — ni zašel.
V tem najde zagotovilo o pravilnosti lastne poti, pa tudi sile, iz katere se bo pozneje umetniško vse močneje oplaja njegova izpoved.

In končno, v njem zasledimo zametke domala vseh vrst pesniških izpovedi, ki jih razvije narodnoosvobodilna lirika. Srečujemo se z mogočno osveščujočo pesmijo, dokumentarno podprtimi popotnimi impresijami ter s čustveno poantirano žensko pesniško zasnovo, zametki poznejše ljubezenske lirike, ki doseže svoj višek v pesniških izpovedih Karla Destovnika-Kajuha. Je pa tudi del tistega širokega idejnopoličnega razčiščevanja, ki ga začne v književnosti prav Vladimir Pavšič-Matej Bor in doseže svoj vrh v Karlu Destovniku-Kajuhu.

Kako pomembno je bilo to pesniško srečanje s pionirji slovenskega upora, dokazuje tudi to, da je o zunanjih kot tudi o osebnih doživetjih pisal še v reportaži V partizanskem taboru. V njej odkriva od gozdov odtrganemu človeku, živčnem v okupiranem mestu, novičarsko podoben, a dovolj zaokrožen izsek iz do tedaj dokaj malo poznane partizanskega življenja.

Čas od 1943. do 1944. leta je pesnika navzven označevala organizacijska angažiranost. Nič manjša zavzetost kot jo poznamo v poeziji pa je veljala po drugi strani, po že prvih vidnejših udeleževanjih, partizanski dramatiki. Vendar nam ga dokazi, ki jih bomo navedli, kažejo kot vztrajnega in doslednega pesniškega oblikovalca. Izpovedi v vezani besedi se tudi v tem času ni povsem ali za daljši čas odrekal. V tem času, 1944. leta, je pripravil še tretjo vojno zbirko. Tudi slednjo je pesnik naslovil z enakim naslovom kot svojo prvo zbirko. Pesmi je izdal propagandni odsek Pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte za Gorenjsko. Bor jo je pod vtisom grozotne smrti posvetil svoji ženi Nini, »...ki je dala svoji zemlji... vse: svoje življenje«. Zbirka vsebuje dvaintrideset pesmi, ki jih je razdelil v več vsebinsko sorodnih enot, tako v: Mostove hrepenenja, Požgane doline, Nini ne pesmi in Dodatek. Zbirka je pomembna, vendar je zaradi redkosti ostala neocenjena. Medtem ko smo doslej ocenjevali pesniško podobo Vladimira Pavšiča-Mateja Bora predvsem po kronološko podanih pesniških dokumentih, ki jih je

DVA

Na vasi ogenj in obup v očeh.
Otroke, žene sirpali so v klet.
Starci jokali so: Prekleti svet!
in padali teptani po poteh.

Tedaj sta se spogledala oba:
Študent Matevž in pa nasač Kajuh.
— Midva sva hoščarjem nosila kruh.
Pustite vas! Ubijte naju dva! —

Vse onemi, a onadva ko kip.
Le ogenj se je v strehah krohotal,
samoten ptič se je skozi dim pognal
in vtonil je v jasnini onkraj lip,

»Tako ne gre. Zakaj samo vidva?
Saj vsi smo...« — Molči! je dejal Kajuh
in zrasel je v večer ko sivi duh:
— Jaz, ljubi moji, vajen sem tega.

Svoj živi dan se s tóvori peham —
za koga? Za gospodo. Naj sedaj,
ko na poslednji sem od vseh postaj,
z bremenom vašim se na pot podam. —

Nasmehnil se je, pljunil v dlan in šel.
Ob njem Matevž, za njima zid čelad.
Nekdo je zaihtel: Moj brat, moj brat!
Se vetej v češnjah tam je onemel.

MATI SANJA

— Mati, mati, odprite hram!
»Kaj, križ božji, je zunaj?«
— Mi smo, mi, primojdunaj.
Z Mokrcra smo prišli k vam.

Plašo je odsunila zapah,
na vratih v plet strgan zavita
obstala je suha, vsa zvita
z ovsenim hlebom v rokah.

»Lahi so križali mi moža,
skedenj v ogenj, kravo odgnali,
fantje so mi v goro zbežali.
Kaj jih noben ne pozna?

— Mati, dajte no! Nisem jaz Rok?
In jaz Ahac? In jaz Jaka?
»Šmenta, hudimana, spaka...
saj ste res vi! Moj bog!...«

In zagnali so takšen hrup,
da so se majale strehe,
smeh je otrisal orehe,
soseska privrela je vkup.

— Babnice, mulci, možakarji, hej!
— Kaj pa jim je za vraga?
— Saj se jim meša, sveti Jernej!
Oni pa: Zmaga! Zmaga!

Lej ga Ahaca, kako govori,
maha z bandero rdečo,
zrasel je velik nad gnečo:
— Zdaj gospodarji smo mi!

Mi, nečista golazen, svojati!
Kajžarji, hlapci in kmetje!
Govnjači, garači in smetel
Mi, prokleti stokrat!

In za njim je renčala vsa vas:
Satan je vojsko izgubil!
Rok pa jo je v lice poljubil:
Zdaj ostanem pri vas...

Zjutraj je vstala, gledala
z okna v jesenske kotanje:
Kdaj, le kdaj jim povedala
bom te sanje... te sanje...

objavil v 1942. letu in po povojni izdaji Pesmi (SKZ, Ljubljana, 1946), moremo čas takim ugotovitvam postaviti, prav po zaslugi Pesmi iz 1944. leta, v medvojno obdobje, morda že v 1942, z večjo gotovostjo pa v 1943. leto.

Vsebinska novost te Borove zbirke je miselna sprostitve, premik v osebnosti in zato za bralca v še pristnejši svet, predvsem v ciklusu ljubezenskih pesmi posvečenih ženi. To so lirsko razmišljujoči zapisi o tragiki vojne, iz katere izzveneva potrnost, osamljenost in v hipih celo obup. Ciklus začenja Najin ples, kjer poseže pesnik najdalj v zgodovino njune ljubezni. Ta Borova izpoved je drugi izrazitejši primer ljubezenske lirike v slovenski literaturi v obdobju narodnoosvobodilnega boja. Medtem ko izzveneva pesem Karla Destovnika-Kajuha kot izpoved rahločutnega lirika in sicer z manjšo skalo dramatičnih življenjskih nians, ki je v izrazu in doživetju bolj prefinjen, pa dajejo Vladimiru Pavšiču-Mateju Boru karakteristični ton prav komentirana doživetja. Kot Kajuh v svojih najintimnejših izpovedih, se tudi Bor v njej povsem umiri in postane prav tu izredno utišani in izčiščen (Gledal prst sem). Takemu občutju se tudi izredno prilaga poetičnemu ljudskemu izrazu približana izpoved. Ciklus zaključuje pesem Na pot, kjer ga na izredno misel o dolžnosti do domovine opominja tudi tragična smrt ljubljene bitja:

Saj mi v srce šepeteš: Pojdi, ljubi,
več ne odlašaj. Lej, če bi propala
velika naša stvar, zaman sem pala.
In zdaj na pot. Ob meni se ne gubi.

Pretresljivi izpovedi vojne ljubezenske tragedije, ki ji ni primere v slovenski vojni literaturi, težko pa bi ji našli primere v odporčniški literaturi tega časa v Evropi, bo torej zadoščeno šele s popolnim porazom nasilja, s popolno uveljavitvijo svobodnega življenja. Ta dosledno izvedena zahteva, da se izkorenini obstoječe družbeno zlo, bo torej zadoščeno in popolno maščevanje za prestano gorje. — Omenimo še, da je Bor prednost ciklične izpovedi spoznal že prej, zaradi česar smo nanj nateleti že 1941. oziroma 1942. leta. — V Dodatku slede zbrane bolj ali manj priložnostne pesmi, med njimi so celo take iz 1942. leta in izzvenevajo kot daljni odmev k maščevanju pozivajočega srda, ki se nam je najgloblje vtisnil v spomin v pesni-

kovem književnem prvenecu (Sonet Pomoča). Priložnostne so tudi Jasa in Na prvi maj 1943, tako kot pesem Stalin, ki jo je zaradi politične aktualnosti in splošne vere v Sovjetsko zvezo, in jo je predstavljala prav ta državnik, uvrstil na začetek zbirke. Prav tako je iz podobnih nagibov uvrstil v ta razdelek tudi pesem Beseda, posvečeno spominu Toneta Tomšiča. Že takrat pa mu je bil blizu epigram, včasih aktualno-političen, spet drugič ironično zasukan. Vendar le-ta za književnost narodnoosvobodilnega boja ni bil vsebinska novost, saj ga zasledimo prvič že v Slovenskem zborniku 1942. (Tu je objavil Oton Župančič (Kiro Ilija) epigrama Londonskemu Kuharju in Ljubljanskemu gorečnemu, pa tudi Kajuh ga je poznal (Ob 20. obletnici pohoda na Rim, Novi predpisi, Nemška poročila, Preč. škofu Rožmanu, Poštenjaki). Oton Župančič pa ga je rabil tudi pozneje. Ker je bila zvrst za obdobje politično pomembna, zlasti za širše politično obračunavanje in komentiranje (prav zato se je s svojo zgovorno ironizirajočo govorico izredno uspešno udomačila kot komentar sovražnikovih dejanj tudi v likovnem izražanju tega časa), nas lahko samo čudi, da se književniki te učinkovite in aktualne oblike niso pogostejše posluževali in jo poskušali tedanjemu bralcu tehtneje predstaviti in nanjo do ločneje opozoriti.

S to zbirko je napravil Vladimir Pavšič-Matej Bor krepak korak v tisto smer pesniškega sveta,

SINU IZDAJALCU

Kar zvedel sem, sin moj, kaj si nam storil,
me več ni na spregled. Sram me je, sram.
Zaprl sem oknice, zaklenil sem se v hram.
Kako naj bi s sosedi še govoril?

Sosedi? Saj jih ni več, saj domala
že vse so pokončali, odvedli kdo ve kam.
Ko šel sem mimo njih, je zakričala
Juračeva: No zdaj, hudič, boš sam!

Razbili so mi okna: Ste se skrili?
Potuhnil! Fej, psi! Sel sem po cesti
za njimi, vpil: Jaz nimam vas na vesti!
— Fej, izdajalska kri! Hudič, ne cvili!

Zastavil sem jim pot, se prednje vrgel vznak:
— Če kriv sem, pohodite mi oči in roke!
A matere od mene vleklo so otroke:
— Proč, proč! Od takega beži še vrag!

Ognili so se mi in še od daleč name
pljuvali. Čiknil je še Lah — soldat.
Ozrl sem se za njimi zadnjikrat,
majavo šli so s culami čez rame...

Vse so jim vzeli, a povej, kdo meni vzame
s teh pleč strahotni, strašni, teški križ?
Ne upam si po vasi, saj iz praznih hiš
še votla okna: Tvoja kri! kričijo vame.

Res, moja kri? Ne! Usmrajene pomijel!
Vsem, vsem pokažem, kaj oče je, kaj sin!
Se to noč naj do neba strmin,
da nisem izdajalec, ogenj vpije!

Ta dom požgem, ki sem te v njem spočell
Potem zapreži, stari, in med partizanel!
Iskal te bom in našel! Moje rane
zaceli tvoja kri!

On, ki te je preklel.

BOLNICA V GORAH

Tu ranjeni ležimo. Nam kosti
razbite so, prestreljeni trebuhi,
obrazi beli so na beli rjuhi
in v njih globoke, tihe so oči.

Na okno v strehi pod okriljem smrek
še davi palo listje je krvavo,
nocoj neslišno ga zameta sneg,
ki kmalu nam zatrpa vso tokavo.

Potem le včasih tam izza gor
oglašali se bodo daljni streli.
Tedaj v somraku bomo oživel:
O da mi postelj tja do njih ne dal!

Le kje so naši zdaj? Kje moja četa?
In kdo namesto mene top nabija?
V odgovor sneg novembrski zameta
barako nam in burja v noč zavija.

Nekje v daljavi pa se tvoja mati
iz sanj je iznenada prebudila.
Le kaj je to, da nič ne morem spati.
Da ni v gorah nesreča se zgodila?

ki odkriva resnično podobo njegovega poetičnega bistva, kar tudi vseskozi pojmuje kot eno glavnih komponent ustvarjalčeve fiziognomije. Že po tej zbirki lahko ugotovimo, da je pesnik omilil marsikatero patetično misel, katero bi še pred enim letom ali več, izpel drugače, opustil pa je tudi abstraktnost in vizionarnost. Vsega tega pa se je predobro zavedal tudi Bor sam, saj opravičuje tako svoje ravnanje, bolj pred seboj kot pred komerkoli drugim, ki mu, hvaležen za prav tako izpoved, podobnih očitkov prav gotovo ni zastavljal. Takole razmišlja pesnik o tem v peti pesmi iz ciklusa *Kje si*:

Sama smrt je v mojih pesmih,
sama kri,
pa saj rad bi pel vesele pesmi,
a teži
me trda pest.
Na podobno misel naletimo tudi v pesmi *Če padeš*, (Ciklus *Novembrska noč* 1941) pesnik jo je izrazil takole:

hotel sem naj iz moje pesmi
zapoje ljubezen, pa je zakričala pest.
Pesnik spoznava, da se je doba velikega idejnega in nacionalnega prebujanja že zaključila, saj se je rodil iz nje odpor vsega ljudstva, zaradi tega

V NOVO ZIMO

*In znova v zimo, v meteže preklete.
Kako nam je pri srcu? Eh kako!
Šli bomo kakor lani čez zamete,
kar bo, pač bo.*

*Mrz bo strupen in več ne bo nobene
steze v bregovih in le sled volkov
vodila te v neurju bo domov —
pod streho in odeje.*

*Domov?
Nemara te pokrije
in ogreje
bel pršič
in šele majski jug popotniku odkrije,
da tam že dolgo dolgo spi — mrlič.*

*Mrlič? Haha!
Naprej skoz meteže, ki viže
strupene nam pletu za kratek čas,
kdor dolgokrak je — prvi v gaz!
kdor dolgouh, ta naj z ušesi striže,
da ne bi vrag v zasedo zvalil nas.*

približevanje k realnejši in intimnejši izpovedi, ki prehaja ponekod že v pravo lirico občutje. Tako je lahko že hipno navdahnjena skica drobnega, pretresujočega občutenega doživljanja. Prehaja pa že tudi v prigodnost, ki mu nadomesti patetično budništvo, v tenkočutni človečnosti pa slutimo izvor poznejše vojne balade. Tudi v taki pesmi, kot prej, vendar na nov in manj prisiljen način, izpoveduje svojo bojno premočrnost. Take motive, ki so bili bolj ali manj resnično doživljeni pa obdela kompleksno. Pri tem predstavlja slovensko nacionalno občestvo najraje z domom partizanskega borca, leta pa mu služi za nosilca in predstavnika osvobodilne misli. — Izrazno postaja bolj sproščen, hkrati pa tudi skrajno nazoren. Izpoved uravnava v že običajni kitični red in se povsem odpove patetičnemu stilu Majakovskega, tudi v takih izpovedih, kjer bi to še lahko pričakovali. Kljub temu pa se ni odrekel svojemu pojmovanju umetniškega poslanstva. Kot v zbirki *Previharimo* o viharje ostaja tudi v *Pesmih* tenkoslušni prisluškovalec življenjskega utripa, predvsem sodobnega, partizanskega življenja, ki govori o bojni jasnosti, odločnosti ter drugih zgodovinsko pomembnih karakternih lastnostih slovenskega partizanskega borca (V tretjo zimo, V partizanski bolnici).

Pesmi je natisnila gorenjska partizanska tiskarna Julija I v štiri tisoč izvodih, vendar je od celotne naklade ohranjenih danes le pet izvodov. Prav zaradi te naključnosti navedimo nekaj podrobnosti tudi o tem. Kako je prišlo do odločitve, da se *Pesmi* natisnejo na Gorenjskem, ne poznamo. Podrobnosti se ne spominja niti Franc Boštjančič-Boš, kateremu je pesnik rokopis izročil in ga prinesel na Gorenjsko, niti pesnik sam. Franc Boštjančič-Boš je dobil rokopis na osvobodjenem dolenskem ozemlju, kjer se je nekaj časa službeno zadrževal. — Sodili bi, da so vplivali na Borovo odločitev med drugim: za izredne razmere prav vzorno urejeno gorenjsko tiskarstvo, kar je nudilo možnost za skorajšnji natis, posredno pa so taki pogoji omogočali estetsko zahtevnejšo opremo izdaje, zadovoljive količine tiskarskega materiala in končno možnost natisa v nenavadno visoki nakladi. — 1943. leta je dosegla Gorenjska,

ki je vseskozi posvečala narodnoosvobodilnemu tisku veliko pozornost, izreden grafični razvoj. Ne le, da se je povečalo število ilegalnih in partizanskih tehnik in da se je njihovo delo izboljšalo, temveč so bile ustanovljene tudi prve tiskarne. Če izznamemo kamniško okrožje, ki v tem prednjači — saj je bila prva slovenska partizanska tiskarna po prenehanju prvih ilegalnih tiskarn v Ljubljani, v opekarni v Radomljah, so bile na desnem bregu Save, v tako imenovanem grafičnem oddelku B, ustanovljene kar tri tiskarne: Julija, Trilof in Donas. Zasluge za ustanovitev omenjenih treh tiskarn pripadajo organizatorju partizanskega tiskarstva na tem področju Edu Bregarju-Donu. Tiskarno Julijo je postavil na desnem bregu Poljanske Sore, blizu vasi Log. Tiskarji so se vanjo vselili 17. marca 1944 in 26. marca so napravili prve odtise črk in jih poslali na vpogled oblastnemu komiteju za Gorenjsko. Ker pa je tiskarno odkril lastnik zemljišča, na katerem so tiskarno postavili, so se zaradi varnosti odločili, da jo preselijo. V novi prostor, ki so ga izbrali nad Brodmi, so tiskarno preselili konec julija. Stari tiskarski prostor (Julijo) so šesti dan po preselitvi napadli gorenjski domobranci. Prav na dan napada bi morali odpremiti natisnjene *Pesmi*. Domobranci so tiskarno zažgali, tiskarske stroje pa razstrelili. Tako je propadla domala celotna izdaja omenjene Borove pesniške zbirke. Da se nam je kljub temu ohranilo nekaj izvodov, je v glavnem zasluga Franca Boštjančiča-Boša, ki je nekaj izvodov zbirke vzel s seboj ob odhodu v tiskarno Trilof, en izvod pa se je ohranil po zaslugi požrtvovalnega gluhonemega tiskarskega delavca iz Kranja, Risa.

Ako skušamo, po vsem povedanem, na kratko oceniti pesniško delo Vladimira Pavšiča-Mateja Bora, moramo te ugotovitve strniti: Borov delež za slovensko medvojno obdobje je bil izreden. Novosti prinašata predvsem prvi pesniški zbirki *Pesmi* in *Previharimo* viharje. Dali sta idejni in borbeni ton celotnemu umetniškemu ustvarjanju v medvojnem obdobju, hkrati pa z izredno sugestivnostjo prispevali svoj delež k mobilizaciji za boj proti sovražniku. Njegova pesem daje prva slutiti vsestranost družbenega gibanja, s svojo polemičnostjo pa nakazuje pot medvojne literature, posredno pa tudi vse umetniško izpovednosti. Bor začenja in napove tudi v književnosti tega časa široko idejnopolitično razčiščevanje, ki doseže pozneje svoj vrh v Karlu Destovniku-Kajuhu. Ker pa je govorila Borova pesem človeku z besedami narodne celote, ne preseneča, da je našla posnemovalce, dajala pa je idejni ton in bojni impulz vsej slovenski vojni literaturi. V njej zasledimo zametke domala vseh vrst pesniških izpovedi, ki jih je razvil in upošteval ta čas.

Pesnik stoji ves čas boja v središču slovenskega dogajanja. Je strastni borec za velike družbene in nacionalne naloge, ki si jih je zastavil narodnoosvobodilni boj. Ta razsvetljenski nemir in želja po splošnem izkoriščanju lastnih dragocenih sposobnosti vseskozi ustreza smislu pesnikovega pojmovanja umetnosti, ki je del učinkovitega osebnega deleža, hkrati pa je v popolnem skladu s pojmovanjem novega revolucionarnega nacionalnega gibanja. Pesnik ostaja vseskozi zvest spremljevalec življenja, zato je njegov sooblikovalec v najširšem pomenu odgovornosti.

Temu načelu pa ostaja Bor zvest tudi danes. Kot med vojno, ostaja tudi v povojnem obdobju v središču aktualnega kulturnega boja in borec zanj. Tudi danes je zagovornik in literarni borec za širše etične principe, ki jih je spoznal za dokončne, v skladu s svojimi izkušnjami in spoznanji, v lastnem idejnem dozorenju v medvojnem obdobju. So edino mogoče in so potrebne za obstoj in nadaljnji razvoj ne le slovenskega, temveč vsakega naroda.

RANJENEC

*Vso noč pod mano škripala so nosila
vso noč poslušal nosačev majavi sem korak
nad mano pa se zvezdna noč je razgr. ita
in jaz strmel sem vanjo,
ranjeni vojak.*

*Kje, dragi, ste?
Ko sem v roko vam segel,
sem dejal,
da vrnem se,
ko vstal o Veliki bo noči Krist,
to noč pa, ko sem klical vas tam iz daljav,
na lice pal mi prvi je jesenski list...*

SREČANJE

*Nek jesenski večer
v mračni obkroški hosti
zmotili čudni gosti
so tvoj mir.*

*Vzeli smo izpod mahu,
kar ni posrkala vase
zemlja te dolge čase,
odkar si tu.*

*vzeli, kar v zimskih nočeh
lisice so pozabile,
ki so skoz metež nosile
te v lačnih zobeh.*

*Položil na vresje sem
tvojo razbito lobanjo,
dolgo strmel sem vanjo
ves tih in nem.*

*Kje je jasnina oči,
kje sta ustni opojni?
Vame v grozoti spokojni
dvoje votlin reži.*

*Kje si? Ne, to nisi ti,
ti si se skrila vame,
tu te smrt ne zajame,
tu so še tvoje oči.*

*Tu je ponosni tvoj stas,
k meni gibko se privija,
kadar burja zavija
v nočni čas,*

*kadar sam s sabo sprt
v ulice slepe zablodim,
s tabo ko v davnih dneh hodim,
nate oprt.*

*Laž zre iz teh votlin,
nič ne bom gledal vanje,
zemlja, vzemi lobanje,
meni pusti spomin.*

*Ljuba, pridi nocoj,
vabi te mesečina,
vabi te sila spomina,
vabi te ljubi tvoj.*

DOMOV BOM ŠEL

*Domov bom šel in sredi majskih njiv
zavriskal bom prešerno kakor svat
in vina starega se bom napil
in v slednjo hišo hitel vasovat.*

*Domov bom šel in sredi leh zelenih
bom legel vznak in bom strmel v nebo
in v meni več ne bo nobenih
zapletenih misli,
le ena sama sreča:
svoboden ljubim svobodno zemljo.*

*Domov bom šel in vse bo govorilo:
pomlad vseh krepkih duš.
Veš kaj jo je v nas prebudilo?
Ne gostolenje ptic —
zbudila nam jo pesem je — katjuš.*

Valentin Cundrič

Soneti

Motto

surovi prsti te prestrežejo
telo ni razlog za namen
oblečejo te in obujejo obvežejo
nazadnje pa si opuščen

otipali so v tebi rez besed
žlebičke po katerih si curljal
enakosti in bratstva suho sled:
vigrano igro si izdal

valpurgin bič in potlej stok:
heroičnost človečnosti
razsutost daleč naokrog
besedoskrunstvo zataji

etapa preživelosti
teles: ki je ker ga ni

1. venec

1.
surovi prsti te prestrežejo
pripaberkuješ jok in smeh
ta dvojčka ki zaležejo
ju v revnih in bogatih dneh

kako prebran je človek o prebran
iz količin in mer
roke koliba so za dan
srce pa za večer

ročaji kruha in ročaji vina
te režejo v dlani
za gnoj spomina
pač misliti in vedeti sprhni

o v cunjah ali v svili
plevelnato srce zacvili

2.
plevelnato srce zacvili
po njem volkovi se pode
ki kruti so in mili
usoda jih razje

je grčavo vejevje dni
ne da se upogniti
kar tja obesiš tam visi
visijo stare niti

oblečeš solze v belo platno
z gnilim nageljnom v laseh
pokleknil boš na cesto blatno
glej rožam na obeh

ljudje z obljubami postrežejo
in rešnjo pot zarezajo

3.
in rešnjo pot zarezajo
če so razpoloženi
človeška riba si ki v mreže jo
ujamejo blagoslovljeni

srce je ta ki zdaj osupne
in zdaj veselo cepeta
razum pa ve da čute skupne
sva že kdaj okrušila

izdiral si ga boš iz perutnic
dozorel in obran
boš dvigal do upalih lic
drobljivi krhki dan

v strohneli žili
vrtinci duše so zavpili

4.
vrtinci duše so zavpili
skoz vegaste kosti
v cvetlični banji gnili
so podivjano orgijo se šli

kako telo bo razumljivo
v lučeh prisojnega sveta
meso ni ozdravljivo
obup zacepeta

je krpa upanje in vera
da si ju mečemo v oči
življenje je prastara bera
z iverjo dneva z iverjo noči

v stoletjih hlipajočih
prihodnost ne trpi navzočih

5.
prihodnost ne trpi navzočih
kobule zvezd kobil ljudi
osipa v vrečo mrmrajočih
in si ko si

o duša ta je iz sroboti
in niha niha bela
prečudna so ta pota
o niha niha preperela

z zvijačami na-jamborih
izplul bi vsak večer
a svet je kakor mrzel dih
kot ostru čer

morijo tvoje miroljubne sle
in sončnica besed se ospe

6.
in sončnica besed se ospe
na hrapav ščit tišine
zasuje tvoje mirne sne
dežujejo skomine

za črnim stenjem dneva bivaš
kot biva le krvnik
moj bog le kaj izživaš
čigav si le dolžnik

z gomolji hrepenenja s krlji rok
nemara zdajle trepetiš
še ne poljubljaš nog
in sebe ne izdaš

ni kraja krikov vsemogočih:
govoriš na stenju mrmrajočih

7.
goriš na stenju mrmrajočih
in žalost gola bosa
naslonjena na prsi umirajočih
sledi se kakor rosa

svet je izlakotnjena ptica
ki preobjedena povrača
beseda vsaka je bodica
prekletega in starega berača

zagrnen v videz in zlaganost
te viška mladi svet
prikrit v kreposti in zagnanost
z verigo bojnih čet

se zagnoji vpitje
življenje te zelo potre

8.
življenje te zelo potre
lase počeseš žalost razpletana
ostane polna rje
in s tabo pogubljen

ti zgrbljen angel boš odrešil svet
ti hočeš biti nov cepič
namočen in ožet
nov plod brstič

ob jaslih tvojega srca
hrapavi jezik liže zid
spoznan si za sovražnika
za gnusni mit

o plešeš ples nečedni
po belih parkljih ki so dedni

9.
po belih parkljih ki so dedni
poznajo tvojo sled
v občestvu vrednih si nevredni
med rožami nasmešov smet

odložil boš preplezane obleke
sramoto in časti
postajal na bregovih suhe reke
glas slišal ki se ne glasi

si s sulico odpiral srčno stran
priteče kis in smola
si čisto razdejan
besedolazec spola

z rjuho suhih zmot
boš kopitljal skoz hlato in skoz jod

10.
boš kopitljal skoz hlato in skoz jod
pred gobcem slave in časti
čekan človeštva in čekan zarot
te okrvavi

besedovidci hočejo na vejo
imeti te na muhi in na piki
te vzamejo v dosmrtno rejo
dokler še plamenijo stiki

pod krono iz besed
vzleti privid svetov
ranljiva garjava je smet
ki vlečeš jo domov

kot da osliček si poredni
boš kopitljal z mareličnimi tedni

11.
boš kopitljal z mareličnimi tedni
pred repom vseh in enega
in boš samo naslednji
nič novega nerazloženega

zadušnica za svetom včerašnjim
ganila bi še mrtev grob
zaneti ogenj dim
in počrni ti slednji strop

solzeče žalostinke
poselijo zemljo o zemljico
poselijo ovinke
in vzamejo slovo

berač gospod berač gospod
oj ti podganasti dilaipod

12.
oj ti podganasti dilaipod
tvoj ples po parkljih je oglušujoč
si živa meja pernatih usod
in stan ponižujoč

po tvoji vrvi plezajo
od las pa do peta
v srce crkljivo drezajo
z okruški pesmi in z okruški sna

podoba klavnega teleta
prevzel si iz črnih rok
po volji neprijaznega očeta
ki si ga klical bog

razjasnjen zamegljen
nikoli nisi razložen

13.
nikoli nisi razložen
čigava moraš biti vrterina
na vzmet čigava naboden
kot puhi in roževina

poginjaš v čredi ali sam
na rogovili belih zvezd
na rokah starih krutih lam
ki jih zanimaš kot povest

kdo več je kdo več da
beseda človek kdo izziva
naveza je iz jekla jantarja
nekdo zelo uživa

boš kriknil pretepen:
telo ni razlog za namen

14.
telo ni razlog za namen
je vsiljeno podtaknjeno
in vzameš ga čeprav si nebogljen
še bolj: telo odmaknjeno

curljaš izpod pečin vesolja
izkoreninjen tam ondod
tu te zvrtinči tuja volja
pozabiš sled in pot

dražljiva orgija si pravzaprav
rojiš iz dneva v dan
premer si teh planjav dobnav
zapičen nekam in vklesan

s spočetjem te raznežijo
surovi prsti te prestrežejo

Ivan Jan

Grenko slovo

Takrat se je poslavljaj december in zima je to leto že zgo-
daj pokazala, kaj zna. Najprej nas je prekril sneg in pritisnil
pod zemljo, v bunker, zgrajen v strmem, s smrekovino pora-
ščenem hrbtu. In sneg se je še kar ponujal, kakor priliznjena
mačka, ki skriva svoje ostre kremplje v velike in mehke šape.
Nebo se je spet stemnilo, posivilo in spet je začelo spuščati
svoje bele zaklade. Med smrekami so se čudovito lepo vrtin-
čile snežinke in tiho sedale druga na drugo, druga poleg dru-
ge. Nas pa je še bolj potisnilo v bunker in odrtalo od ljudi.
Snega je bilo toliko, da so košate, visoke in goste smreke oko-
li nas zadržale pod silnim bremenom. Pokrajina je bila
grozotno mirna in prelepa. Zaskrbljeno smo pogledovali v
sovražno sivino nad seboj. Saj je bilo, kot bi se nebo selilo
na zemljo, tako nas je zasipalo z gostimi, suhim in mrzlim
prahom...

Umirajoči december je zdaj ubral tanko in mrzlo melodi-
jo. Zapihal je ostro in žvižgajoče, kot bi nam žugal s svojo
ledeno roko. Sonce se je spet pokazalo, a neizprosni oči
mrz se je izzivalno in ledeno posmehoval njegovi slabosti
ter v zraku divje vrtinčil, kakor bombažni prah lahke snežin-
ke. V zraku so oživel divji roji snega, žvižgajoči veter pa je
neprestano navijal svojo pesem. Poplesavalo je vse, kar se
ni dobro držalo tal ali drevja. Vse kotanje in grape so zalili
zamet, greben Karavank pa je kmalu pokazal izlizana in skal-
nata rebra. Bivak se je pod visokim zametom komaj še zazna-
val, veter in smreke pa so nanj še vedno stresale svoje snežne
tovore. Štirje šele s prvim mahom porasli: predrzní Rok, že
velik in tršat, a klobuštravih dolgih nog in nenavadno širokih
dlani; skrbni ter čvrsto raščeni Matija; za prehrano odgovorni
in pripravi Luka ter jaz. Štirje terenci, vsi mladi, skoraj
premladi za tako resno delo, kot je bilo terensko, smo to par-
tizansko zimo preživljali zdaj ujeti v trde in ledene klešče.
Drv je še bilo, zato smo imeli v prostoru prijetno, lenost raz-
širjajočo toploto. Brezdelje nas je že začelo razjedati, poseb-
no, ker nismo mogli do ljudi in tudi kurirska zveza je bila
pretrgana. Toda iz želodcev se je oglašalo vse glasneje in pajki
v njih so začeli presti svoje mreže. Šli bi nad divjad, a zdaj
je bilo tudi za to težko. Čimprej bo treba k ljudem. K našim
in k takim, ki se nas bodo ustrašili. Posebno h Kožarju, pre-
metenem in prodanem lisjaku smo se pripravljali že dalj časa.

Luka je po kotih vedno kaj brskal in po tednu dni, kar
se nismo premaknili, razen okoli bunkerja nikamor, kakor
mimogrede bleknili:

»Če bomo jedli le po enkrat dnevno, imamo še za dva dni.«

Spogledali smo se in se vsi naenkrat obrnili k njemu. Po-
sveč je trajal precej dolgo. Sklenili smo edino, kar je bilo
mogoče: zvečer oditi v vas pod nami, dve uri daleč. Založili se
bomo pri kmetu Kožarju in mu izprašali kosmato vest. Potem
pa...

Brez besed smo vedeli kaj. Že davno se je s svojim obna-
šanjem sodil sam. Nocoj bo varneje, ker je Silvestrovo, saj

(Nadaljevanje na 10. strani)

Miha Klinar

Petnajst belih let

PETNAJST BELIH LET

Ce je vsako
izgubljeno leto
prazen list,
od zadnjega
je srečanja
med nama
petnajst
belih listov.

Nekje
v predalu
rumenijo zate
pozabljeni soneti
že
petnajst let.

Se več
že zdavnaj
črke
tvojega imena
spominu
so izpadle
iz
brezzobnih ust.

In vendar
sem se spomnil
tvojih las,
oči
in ustne
in žeje v duši,
ki
me je izžgala.

To si ti,
sem rekel
pijan
od žalosti
in vina
in te krstil:
Neodžejana
Mladost.

In kot
da so se vnovic
razcvetele
mrtni sanje,
omamno
zadehtelo
po ciklamah
je
od nekod.

V vrtincu plesa
tudi ti
si pozabila,
da mimo naju
je zdrselo
že
petnajst
belih let.

Privila
si se k meni
in me
poljubila,
nato

spet tujca
sva razšla se
v noč.

In vendar
vendar
še in se
razmišljam:
Kaj vse bi bil
mi tvoj poljub
nekoč.

RAZBITI POGOVOR

Okna
je polno noči.

V brezmejni tišini
slušam
zveneti mesecino,
čisto
kot kristal.

Ugasnil sem luč,
da bi noč, ki
zadaj tebe objema,
sprejela
moj pogovor
s teboj.

Pa me je zmotil pes
z lahanjem
na nevidnega metalca
nožev
v nebo...

O vse nebo
je prebodeno
s svetlimi noži
nocoj.

In moj pogovor s teboj
je moral umreti
pod njihovo ostrino.

VSADKANJOST

Prav blizu tebe
in prav blizu mene
je vsakdanjost.

S pogledom divje mačke
davi tvojo pesem.

Pesem, ki iz duše
je privrela
čista
pesem ptice
v razvetelih vejah,
pesem jutra, ki mi
ga lepota tvoja
je prižgala v srcu.

Prav blizu tebe
in prav blizu mene
je vsakdanjost.

Z razbeljeno zavistjo
bi izžgala rada
roso mojih solz
na tvojih listih.

O še mojim solzam
je zavistna
in ko bi mogla,
na verigo
bi priklenila pesem
kakor psa.

Prav blizu tebe
in prav blizu mene
je vsakdanjost.

Med naju
bi zagodila se rada
in z zavistnim srcem
ubila pesem.

Pa je brez moči,
ko se ji izpod krempljev
je iztrgala.

LJUBEZEN,
čista
kakor pesem ptice
in je poletela
V TVOJE JUTRO.

STROJEPISKA

Gledam te.
Tvoje prste,
lepe
in gibke.

Pod njimi
tipke črk
so
kakor zobajoč
srebrni kljunčki
ptic
in pesem
ritem
pisalnega stroja.

Gledam te.
Tvoje prste,
lepe
in gibke.

Moje srce
so tipke
srebrnih črk
in ti ob stroju
si pesem moja.

V TVOJEM OBJEMU

Vzemi luni
zlati srp
in se hagni
nad zlato reko
zita.

Moje hrepenenje

Zrelo
zrelo klasje
hace, da ga
pozamješ.

V zlatem jutru
z zlatim srpom
pozunji
mojo dušo.

Vsako vlakno
zlata bilka
z zlatim klasom
nate čaka.

Vsako vlakno
zlata bilka
z zlatim klasom
se bo vdano
vdalo
pod tvojimi rokami.

V snopje
me povežil
Njiva
zlatih snopov
v tvojem
sem objemu.

LJUBEZEN

Reka
je brezobzirna.
Je
kakor ljubezen.

Mlada
divja
razpenjena
sinja konjenica

zdavnaj že
je razrila
mlado
nežno vrbje
ob bregu
in odbrzela.

Kdo ve
s kolikimi potoki
s koliko rekami
se je nebrzdana
združila.

Reka
je brezobzirna.

Je
kakor ljubezen.
Navidezno mirna
je iznenada
preplavila
moje
suhe bregove
in se odtekla.

O moji
z blatno prstjo
obloženi bregovi.

Dobra je
zemlja.
In dobro je
sonce.

Na zlatih statvah
tke, draga, zate
tepih zeleni
in veze vanj
rože iz sanj.

NEDOSEGLJIVA

Spi, le spi.
Ni ti treba
misliti
na mojo žalost,
ki
brez tvojega
objema
ne bo skopnela.

Spi, le spi.
Tisoč zvezd
na nebu počiva:
tisoč kresnic
na velikem
temnem listu.

Spi, le spi.
Moje srce
je kresnica
na velikem
temnem listu
brezmejne žalosti.

Spi, le spi.
Ni ti treba
misliti
na mojo žalost,
ki
brez tebe
ne bo skopnela,
nedosegljiva.

NEZNANKA

Pojem
neki lepotic,
ki ji ne vem
imena.

Samo njene oči
sem videl
in nebo,
skrito v njih.

In njen obraz
sem videl
in njen korak.
O ponosna žrebica!

HREPENENJE

Nekje
še mora biti
košček sveta,
kjer
samo zame
rože cveto.

Nekje
še mora biti
kitara,
samo mojim prstom
namenjena,
in piščal,
rdeča
kakor deklški
poljub.

Nekje
še mora biti
nebo
z zvezdami, ki
ne umro.

STUDENEC

Rad bi bil
studenec
in rad bi
te videl
žejno,
sklonjeno
nad menoj.

Z vsakim vlaknom
bi užival,
ko bi me žejna
pila.

Ko bi se odžejala
ob mojem srcu,
bi mi ne bilo
hudo; četudi
bi usahnil.

SLA

Da sem
sončni žarek
na tvoji
zagoreli polti,
prižgal bi v tebi
nepotešljivo slo.

Da sem
sončni žarek samo.

In da sem
mesecina v topli
poletni noči,
pokril bi tvoje
golo telo
z breztežno
prozorno tančico.

Da sem
mesecina samo.

In da sem
zrak, ki ga
vdihaš,
voda, ki jo
piješ,
kruh, ki ga
uživaš.

In da sem
roža, ki jo
občuduješ,
ptica, ki jo
poslušas,
pesem, ki jo
ljubiš.

Da sem vse,
le jaz ne:
blatna školjka
z biserom v srcu,
ki ga ne vidiš.

RDEČA PESEM

Zarja
lepa
mlada kmetica
v zelenosinjem
predpasniku.

Sonce
rdeče
zrelo jabolko
kotli se
lepi
mladi kmetici
v zelenosinji
predpasnik.

Ti
v mojem srcu
rdiš
kot rdeče
zrelo jabolko.

O jabolko,
da te odtrgam.

O jabolko,
da te okusim
do zrelih koščic.

Mlade
zelene jablane
nosiš
v zrelih koščicah.

Mlade
zelene jablane
bodo vzkliše
iz tebe.

Mlade
razcvetele jablane
z belorožnimi
sanjami.

PESEM ZATE

Izgubljena
v molk večernih ur
je moja pesem.

Pesem zate, ki
srce sem svoje
ti odklenil
v nebo
pojočih zvezd
in svojo noč
s kresnicami
prižgal.

Pesem zate, ki
srce sem svoje
za posteljo ljubezni
ti poslal
z blazino mesecine.

Pesem zate, ki
vsak dan te čakam,
da boš prišla
v srca sobane,
kjer vse zvezde
zate so prižgane
slehermi večer.

Pesem zate, ki
od nikoder ni te:
prečuta noč,
ko ti si mi molitev
in žgoča sla.

Pesem zate, ki
morda nikoli
ne bom objel te
v sinji mesecini
in te zasul
z girlandami poljubov.

Pesem zate, ki
si daleč, daleč
v sinjem jutru
nedosegljiva
kakor let galebov
čez morja širjave
v daljave sinje.

Slavko Tarman

Metod Badjura — avtor prvega slovenskega umetniškega filma

»Od svojih petinšestdesetih let, jih je METOD BADJURA preživel petintrideset ob režiranju in snemanju filmov. Po najnovejši statistiki trideset filmov nosi njegovo ime, vsekakor pomembno priznanje za BADJUROVO ustvarjalno moč. BADJUROV renome počiva predvsem na filmih, ki so dosegli zavidljivo mednarodno tehnično in umetniško raven.

Ti filmi, kot »TRIGLAVSKE STRMINE« (prvi slovenski umetniški film) »BLOŠKI SMUČARJI« (1. nagrada na kongresu etnografov na Švedskem leta 1955) »MLADINA GRADI« (3. nagrada na filmskem BIENALU v Benetkah leta 1952. »BAŠI LIPICANCI« (3. nagrada na filmskem festivalu v EDINBOURGHU leta 1951) ter plejada odličnih zimskoturističnih in športnih filmov, uvršča pionirja slovenskega umetniškega filma BADJURO v sam vrh evropske in svetovne filmografije.

Med prvimi BADJUROVIMI filmi, ki so jasno dokazali njegov filmski talent, je brez dvoma dokumentarni film »BLOŠKI SMUČARJI«, ki je edinstven tovrsten film na svetu. V njem je BADJURA edini ohranil na filmskem traku starodavno uporabo smučarstva na bloški gorski planoti. Filma s takšno tematiko nimajo niti nordijske dežele, kjer uporaba smučarstva sega tudi daleč nazaj v zgodovino.

Skratka BADJUROV film »BLOŠKI SMUČARJI«, je edini dokumentarni zapis o prastarem smučarstvu ter o uporabi smučarstva na svetu sploh. Omenjeno kopijo filma hrani v svojih arhivih tudi naša, francoska kinoteka v Parizu pod registrsko številko 9420. Film »BLOŠKI SMUČARJI«, odlikuje dovršena simfonija, dognana filmska kompozicija ter odlična dramaturgija. Znanje, izkušnje in umetniška potencia METODA BADJURE so dragocena pridobitev za mlado jugoslovansko in predvsem slovensko kinematografijo.

(Dr. ROGER HENAFF: »CONNAISSEZ-VOUS M. METOD BADIURA«, UNIFRANCE FILM INFORMATIONS, No 5/30, PARIS — 1963)

»Slovenski režiser in snemalec METOD BADJURA, je živ dokaz za teorijo razvoja po eni strani, po drugi strani pa živo zanikanje za teorijo estetike. BADJURA ni postal režiser iz pesnika kot COCTEAU, ni postal režiser iz jasnovidca kot JEAN VIGO, ni postal režiser iz demagoga kot CAPRA. BADJURA je zgolj režiser in snemalec ter močan dokaz, da se lahko trdovratna bistroumnost in energija dvigneta iz neopazne slučajnosti do umetnosti. Starejši kritikji so pisali o umetnosti kot o nekem boju, o borbi med razsodnostjo in fantazijo. Pri BADJURI tega boja ni, saj pri njem korakata zdrav razum in jasen čut drug ob drugem.

Ko zasledujemo njegovo kariero, bomo našli, podobno kot BADJURA sam, malo časa, da bi se ustavljal ob privatnih zadevah. Izredno pomembna je letnica 1932, ko je posnel in režiral edinstveni dokument na svetu — film »BLOŠKI SMUČARJI« trajne mednarodne veljave.

BADJUROVA kamera je znala poiskati v naravi tisto, kar je bilo vidno le njegovim vedno iščočim očem. Skratka, tiste nežne in neopazne odtenke, ki so dali idejnemu osnutku »BLOŠKI SMUČARJI«, ko ga je preli v filmski jezik, popolnoma drugačen prizvok. V tem pa je morda skrivnost njegovega uspeha.

BADJURA je danes na višku svojih moči, spoznal je svojo umetniško poslanstvo. Delal je hitro in ustvaril svoje štiri mojstrovine. Vsako pa je obdelal z virtuoznostjo do najmanjše podrobnosti.

BADJUROVA osebnost je živahna in prožna — je pravi filmski lirik. BADJUROVA filmska kariera je sinteza bistre tehnike in umetnosti pripovedovanja. Ta ocena velja še danes ob dvojnem jubileju in upati je, da bo BADJURA enako uspešen tudi vnaprej.

(DR. PROF. PAUL MARTINAUD: »FAISONS NOS COMPTES«, CINEMONDE FEVRIER 1958, PARIS)

»Končno imamo priložnost videti slovenski dokumentarni film »BLOŠKI SMUČARJI«, ki ga lahko brez pridržkov hvalimo. Še več, avtor BADJURA je dosegel s tem filmom to, kar nam Nordijcem ni uspelo nikoli. Ohranil je zanamcem odlični filmski zapis o prastari rabi smučarstva. Kamera je odlična, kompozicija prav tako. BADJUROVA poetična poanta je neponovljiva. Nedvomno počiva v BADJURI še velik izrazni umetnik. S tem imenitnim dokumentarnim filmom, je BADJURA dosegel največ, kar je mogoče.

(PROF. GUNNAR OLLSON: »BADJURA'S SKI FILM TRIUMPH«, DAGENS NYHETER No 212, STOCKHOLM 1955)

»Prepričani smo, da je bil BADJURA edini sposoben izdelati tak film kot je — TRIGLAVSKE STRMINE —, tako pošteno, dovršeno in logično, kajti on se ne da zanesti nekim imaginarnim čarom ali pa navidezno nepremagljivim zaprekam. Badjura je uspel tudi zato, ker je med ljudmi, ki jih prikazuje, živel in poznal njih tegobe in radosti — saj končno je bil sam eden izmed njih.

Ali je še kdo na Slovenskem prikazal tako poetično življenje v planinah, kot je to storil Metod Badjura. V tem filmu je dokazal suvereno obvladanje filmskih izraznih sredstev.

(»ENAKOPRAVNOST« — CLEVELAND, stran 4, 15-VIII-1933, CLEVELAND)

»Film — NASI LIPICANCI, nagrajenec na festivalu v Edinbourghu avtorja M. Badjura, je izrazito lirichen film. Slovenska pokrajina je izredna, posamezne sekvence čudežno lepih alpskih predelov so navdušile tako gledalce kot strokovne kritike. Ko gledate film, čutite spoštovanje do jugoslovanskih narodov. S tem filmom so se Slovenci dostojno predstavili zahtevnemu občinstvu v glavnem mestu Danske.

(DR. EJNER DYGVGE: »FILM KRITIK«, BERLINSKE TIDENDE No 3, 16-I-1952, KOPENHAGEN, DENMARK)

»Skoraj vsak BADJUROV film od leta 1933 dalje je pomenil uspeh. Uspeh ga je spremljal skozi vse življenje, toda niti enkrat ni BADJURA popustil, vedno se je učil, vedno izpopolnjeval in — zmagoval. Nečesa pa v njegovih filmih zmanjka — lastnosti, ki jo imenujemo osebni pečat. Filmé Johna Hustona, Orsona Wellesa spoznamo takorekoč na prvi pogled. To pa ni mogoče pri BADJURI, ki je vedno drugačen.

BADJURA je eden tistih redkih režiserjev, ki posamezno letno največ en film, vendar ga obdela z vrhano mero virtuoznosti ter pridene končni lirski navdih. Zakaj tako malo in v čem je skrivnost njegovega uspeha? Pri delu vodi Badjura samo en cilj, poskušati, da bo vsak naslednji film boljši od predhodnega. Ali če zaključimo z Badjurovimi be-

sedami: »Ko najdem temo, mesece in mesece obdelujem scenarij in čakam, da me snov sama tako prevzame, da sem ji pripravljen žrtvovati celo leto ali tudi več.

Pred njegovimi očmi lebdi cilj: doseči čimveč, največ, kar je mogoče. Badjura je to že nekajkrat dokazal, ponovni korak proti cilju je naredil letos 10. oktobra 1952, saj je s svojim filmom — SLOVENSKO PRIMORJE — osvojil 2. nagrado televizije NBC v New Yorku. S tem filmom se je Badjura krepko uveljavil v Združenih državah Amerike.

(DR. PROF. KENETH TYNAN: »AN INNER VIEW OF M. BADIURA«, THE TIMES, OCTOBER 12 1952, LONDON — 1952)

ABSOLVENT GRAFIČNE AKADEMIJE V LEIPZIGU

Življenjska pot Metoda Badjura je bila zelo peštra. Iz rodne Litije, kjer se je rodil leta 1898 ga je peljala pot v osnovno šolo v Toplice pri Zagorju, nato pa v Ljubljano na realko. Tam ga je v četrtem letniku iznenadil vpoklic k vojakom. Od leta 1915 je služil vojsko v gorskih strelcih. Bil je dvakrat ranjen, drugič kot koroški borec pri Sv. Jakobu na Koroškem. Ko je končal dva letnika srednje tehnične šole v Ljubljani, ga je odnesla pot na Dunaj v grafično šolo. Od tam ga je vodila pot naprej na grafično akademijo v Leipzig, ki jo je absolviral leta 1924.

Leipzig je bil za Metoda Badjuro — filmskega ustvarjalca ogromnega pomena. Tu se ni seznanil samo z modernimi tehnikami reprodukcij, temveč je doživel tudi neposredno srečanje s filmom. Neka večera ga je med večerjo v študentski menzi slučajno povabil znanec, naj mu pomaga vrteti snemalno kamero pri snemanju kratkega risanega reklamnega filma. Badjura je film zamikal in zabil v svoj čudoviti svet. Začel se je zanimati zanj. Ko se je vrnil v domovino, se je v domačih gorah, ki jih je izredno ljubil pogosto znašel ob misli, da bi ves ta čudoviti lep svet dostojno ujel na filmski trak. Pa ne samo to. Vedno znova se mu je med predstavami v kinematografu, vsiljevalo vprašanje, zakaj tudi na Slovenskem ne bi snemali filmov.

FILMSKI USTVARJALEC BADJURA, PREMAKNIL S SVOJIMI DELI SLOVENSKO FILMSKO TRADICIJO VSAJ ZA PETNAJST LET BLIŽJE ZAČETKOM FILMSKE USTVARJALNOSTI V SVETU...

Tako se je dejansko začelo. S prihranki si je nabavil snemalno kamero in začel snemati. Sprva so to bile le registracije osebnih doživetij, leta 1926 pa je prvič usmeril oko svoje kamere na dogodke tedanjega javnega življenja v Sloveniji. Nastale so prve reportaže.

Badjurov film — dokumentarec trajne vrednosti »BLOŠKI SMUČARJI«, priča o veliki lirski potenci avtorja. Mednarodna priznanja, ki jih je BADJURA prejel za svoje mojstrovine, uvrščajo slovensko nacionalno filmsko ustvarjalnost v vrh razvitih držav z daljšo filmsko tradicijo. Badjura je skupaj s svojo ženo in zvesto sodelavko Milko posnel film »BLOŠKI SMUČARJI« v treh dneh leta 1932. Isto leto je nastal še drugi dokumentarec »TRIGLAV POZIMI«, ki so ga z ogromnim uspehom predvajali v Jugoslaviji, Avstriji, Franciji in Italiji.

Leto 1932 je vsekakor najpomembnejše, nastal je prvi slovenski celovečerni igrani film »TRIGLAVSKE STRMINE«. Po Badjurove ideji je scenarij napisal pisatelj Janez Jalen. Filma »TRIGLAVSKE STRMINE« ni navdušeno pozdravila samo Slovenija in Jugoslavija, temveč so najbolj pohvalne kritike o njem izrekli v svojem tisku tudi naši izseljenci v Ameriki.

BADJUROVO FILMSKO PODJETJE »SAVA« — RASTI TEMELJNI KAMEN SLOVENSKE FILMSKE

Leta 1940 je storil Badjura v svojem filmskem ustvarjanju korak naprej — posnel je prvi slovenski zvočni dokumentarec »POHORJE«. Leta 1945 se je z vsem svojim bogatim znanjem, izkušnjami in zaupanjem v nadaljno rast slovenskega filma, vključil v povojno slovensko in jugoslovansko ustvarjanje.

Za časa okupacije je Badjurova kamera mirovala, toliko pridneje pa je njegova klišarna ponarejala živilske nakaznice, osebne legitimacije in vrsto raznih uradnih tiskovin za osvobodilno fronto. Premnogokrat sta te izdelke Milka in Metod Badjura prenašala na določena mesta ter prestala marsikatero okupatorjevo preiskavo.

S pesnik RAFAEL ALBERTI je Andaluzijec. Rodil se 1902 v Puerto de Santa Maria in se šolal pri jezuitah. Niso ga mogli vzgojiti po svoje. Sprva je hotel slikar. Leta 1917 je zato odšel v Pariz, leto kasneje pa se vrnil v Siero de Guadarrama in se posvetil poeziji. Zaslouel je že s svojo prvo zbirko Marinero. Med občudovalci njegove poezije je bil tudi Ramón Jiménez, med prijatelje pa je štel tudi F. Garzio Lorca, s katerim je sodeloval tudi pri gledaliških delih.

Name smo omenili že v številki Listov, ko smo predstavili lanskega Nobelovega nagrajenca Pabla Neruda. V sedemdesetih letih se je Alberti začel ukvarjati tudi kot član Komunistične partije Španije in se udeležil boja za obrambo republikanske Španije proti Francu in njegovim fašistom kot pilot republiškega letalstva. Večkrat je potoval tudi po Sovjetski zvezi, danes pa živi v eksilu v Buenos Airesu. Med letoma 1954 in 1958 je izdal dolgo vrsto pesniških zbirk, ki so ga postavile kot pesnika svetovni sloves.

Miha Klinar

Rafael Alberti

Venezuelska obala

Videti je
da so te gore
pleča Amerike.

Nekaj
se tu dogaja,
se poraja
ali pa je že
umrlo.
Te krvave
izpraskane
odrtke kepe mesa,
te divje,
kakor z ovnom
v valove zabite
kosti,
te odvržene
zveržene hrbtenice,
ki jim okrog reber
opleta z bičem
suhi
in zeleni veter.

Mogoče je,
da se tu dopolnjuje
rojstvo molka
ali pa samo
razpadajo oblaki
v svojo smrt.

Nekje
bolj daleč
pa temno
opreza s kljuni
tisoč morskih ptic,
nagonsko padajočih
kot izstreljene
mrtve krogle
v nepričakovano
nad vodami
razpeto grozo
bežečih rib.

Nekdo
je tukaj šel
k hudiču,
utopil se,
umrl
kdorkoli že,
nekaj
se je tu zgodilo,
o čemer tale rebra
te kosti molče
ali tajé.
In vendar tu
živi
neko ime, trenutek,
izvor, začetek.

In gore te
človeku zde
se kot pleča Amerike.

Arion Domislice na morju

1
Ritem, morje!
Ritem!
Verz, o verz!
2
Ti veš,
o morje,
da sem tvoj učenec
in da
moj mojster si,
zanikati ne morem.

3
Ti valoviš
in zemljo, ki
v naročju te drži,
napravljal si
za breg.

4
Nihče
ni v tvojem srcu,

nihče v tvojem
trupu.

5
Morje
se je zmotilo
in pustilo
vzleteti
lastovico.

6
Nema plima
mojih mrtvih.
Mogoče
pilijo vas
daljne
plave skale.

7
Na vsak način
zveni kot vselej,
morje
In kakor vselej
si podoben
svoji prvi sliki.

8
Kdaj pa kdaj
človeku se zazdi,
da morje več ne ve,
na katerem stolu
je nasedlo.

9
Tu je morje.
Hotelo biti
je mornar
že
od otroških let.

10
Tu je morje.
Ni smrtnika,
ki tako krsto,
obito
z žebli zvezd,
bi kdaj imel.

11
Tu je morje.
Na bregu
smrt sedi
in nanj strmi.

12
Tu je morje.
Na njegovem grobu
moralo ležati
tudi bi nebo.

13
Na dan,
ko bom umrl,
ob isti uri
želel bi,
da tudi morje
bi vtonilo
v svojo smrt.

14
O morje, vem:
ti zame si
kot drugi breg.

15
Ti veš, o morje,
da z akvareli
sem slikal te
že kot otrok.

16
Na tebi, morje,
sem iskal
nesmrtnosti
smehljal
zaman.

17
Morje
hripavo
že brez glasu
od izpljunkov
mrtvih.

18
Kaj
v tebi iščejo,
morje?
Kaj mravlje
naklepajo
pred sipinami
prismojenke?
Mislijo, morje,
da te bodo
znosile proč

od tam, kjer si
in zgradile
hišo
iz tvojih valov,
ružnik
iz muzike šumov
in divjih vetrov.

19
Galeb,
ki se je v košček
tvojega zrcala,
odvrženega na breg,
ujel,
je zadržel:
Glej, morje, morje sem,
oznanjuje me val,
bel, bel, bel.

20
Bi bilo mogoče,
morje, da bi
te ponoči
odpeljali
moji sovražniki?

21
Morje,
ob tvojem
sem pogledu,
glej,
dobil svoj
prvi sivi las.

22
Včasih
morje
grenko zadiši
po žalosti,
po brezupnem
domotožju,
po brezmejni
resničnosti,
ki nič več te
ne izpusti.

23
Tudi
po zapuščenem otroku,
ki jadikuje.
za jedjo
in svojo materjo.

24
Mimo tega
sem spoznal,
da včasih
po brezupu
čakajoče žene
zadehti.

25
Spet
ob drugih popoldnevih
zavonja po družini
ki na njegovem bregu
se rjavi.

26
In pod noč
nenadoma dobi
nekakšen vonj
po dlesni
brez miru.

27
Nič hoteti,
morje!
Nič hoteti!
mi šepetaš nocoj
in v glavi
mi šumiš
s krvjo.

28
Vselej čakam,
morje,
da naplaviš nekaj,
kar ni biser,
kar ni riba
ali
utopljen mrlič.

29
Nedolžnost
daj mi, morje!
Nedolžnost, ki
tako resnična
zrcali
v tebi se
ta hip.
30
Zemlja-

menim, morje-
nima
nobenega glasu,
da o sreči
bi ti odgovorila
z glasom,
čistim
kakor tvoj.

31
O čem
razmišljaš, morje?
— O tem,
da jaz nocoj,
o morje,
prav ves bi rad bil
ti.

32
Nenadoma
vse slovnice
je morje
izgubilo
in zamenjuje
s subjektom
predikat.

33
Beži
z bolečimi rameni
in int
kakor otrok
v kleti, ki
ni dobil
slaščic.

34
Vrata
sem odrinil
na stečaj
in morje
prišlo je
k postelji
tako zaupno,
da pes,
ki ga je videl,
ni dvignil
uhlejev.

35
O kakšna sreča,
morje, da sem
tako živo verjel,
da ti si jaz
in jaz sem ti
in da me vsi
klicali s tvojim
so imenom.
Klicali so:
Hoj, Rafael!
In že lahko
sem nosil ladje
na svojih plečih.

Misli name

Misli name
na visokem mcrju,
prijateljica,
medtem ko se
odpravljajš,
da se nikoli
ne vrneš.

Če vihar,
prijateljica,
črno mrežo
na jadro spusti,

če se
čuječi kapitan
nič več
ne prizadeva

če
brezžična telegrafija
odpove

če se
jambor
v val spremeni

in ti,
prijateljica,
v morsko sireno
na dnu morja.

BAJ SI ZA VEČINO SVOJIH FILMOV NAPISAL MALNO KNJIGO KAR SAM

Vse delaven, poln načrtov, je Badjura lik pomenega tovariškega umetnika visokih kvalit. vedno povezan v razvoju slovenskega filma. Badjurovo delo v okviru njegovega podjetja »SAVA« izredno pomemben v. en, ki povezuje čisto individualne in amaterske izkuse nekaterih posameznikov na slovenski sistematičnim filmskim ustvarjanjem. Badjurovo delo ni niti n. ajnostno in amatersko, temveč zavestno. ma polno in vztrajno ustvarjanje temelji na n. alnemu slovenskemu filmu. S svojimi n. amami je Badjura v tedanjih razmerah d. la si tudi Slovenci dokončno lahko izoblik. astno filmsko umetnost in s tem približal. no nacionalno kinematografijo filmski k. i v svetu.

Tu na Badjurova filmska ustvarjalnost ni sk. aj je prav tako kot pred vojno v novih p. ela zapisal svoje ime v zgodovino sloven. ma.

Badjurovski opus je vseobsežen. Poleg 55 tednik. ornikov) je posnel tudi 98 filmov, ki so po. ača in tuja priznanja. Petintridesetletno. lno delo pionirja BADJURE ni bilo zaman. obdobje je ujetih toliko plemenitih teženj. devanj kar zgovorno pričajo njegovi filmi. nski resnici na ljubo, velja mojstru BADJ. i iskreno priznanje, saj je v tem plodn. bju z nenehnim delom budil in dvig. al na slovenski film.

BADJUROVEGA DELA JE KOR VISOKO POZITIVNA

Ne Badjura zasluži naslov pionirja slovenske ustvarjalnosti, in mu tega naziva nihče. eka. Se preden je imel filmsko kamero, je pokazal izredno zanimanje za film. dela je vložil obilo inteligence in vnm. gov prvi filmi so pokazali, da imamo o. filmskim ustvarjalcem od rojstva. Pokaz. edno umetniško občutljivost ter obvlada. ne tehnike.

Ne apadal v nekritično občudovanje, je treba. kar mu gre. Njegovo delo je enotno in os. instveno, njegov slog je prinesel nešteto. vari. Badjura je daleč od običajnih form. emov.

Gov. nekaterih njegovih filmih tudi po. manj. ki jih ne gre prezreti, toda v njih je ob. in prodornost, ki jih opaziš na prvi pogl. e.

Nobel. ma ni, da gre pri Metodu Badjuri za fil. ustvarjalca, ki se je s svojimi moj. strovi. isal v zgodovino sedme umetnosti prete. set let.

Glas je pretresla vest o nenadni izgubi nesto. nske filmske ustvarjalnosti. Njegova nena. pomeni veliko izgubo za jugoslovansko. o in svetovno kinematografijo.

Ti. omno, kot je bilo njegovo življenje, nas. ga ni, zadnje dni leta 1971. Visoka starost ga ni. pri nadaljnjih načrtih in skoraj bi real. ko pričakovani in znani celovečerni film. skem Zlatorogu.

S. i. desettletja Badjurovega dela na pod. ročju. ustvarjalnosti ni bilo zaman.

(Nadaljevanje s 6. strani)

imajo tudi Nemci koledar. Kdo bi pomislil te noči na nas partizane, ki smo bili v vsej okolici samo štirje.

Takoj smo začeli, že ne vem katerikrat, čistiti orožje: staro in kratko »raubšcarsko« krepelo, dve lovski puški ter velik revolver na boben, ki pa je imel le štiri naboje. Štiri postavke — zamotane v različne oblike, oborožene še z globokimi nahrbtniki, so se spustile v sneg. Hodili smo drug za drugim po istih stopinjah, da smo laže brisali sled in tudi laže stopali. Iz potoka smo se izvili na ozko planinsko pot. Kakor rešeto velika luna nam je dobrohotno svetila in včasih smo se zaradi te svetlobe morali spoprijeti tudi s snežno celino, kajti med hiše ni kazalo zaviti. Pod negami je škripalo, nas grizlo v nosove in ušesa, da so nas oddaljene lučke v zamrznjenih oknih hiš, za katerimi smo slutili mir in toploto, še bolj vznemirjale in nam vzbujale misli na mirne dni, na svojce, na poslavljajoče se in prihajajoče leto, ki nam je bilo velika uganka. V tej tihi zimski mesečni noči bi človek skoraj pozabil, da je mir okoli nas lažen. A mrzlo železje na naših ramah in rokah je hladilo naša ogreta srca.

Narava se je še vedno igrala in veter je zaletavo požvižgal okoli nas ter v divjem plesu preganjal lahke oblake snega. Mi pa smo se, pobeljeni kakor snežni možje, preblijali po debeli belini, ki se je razen vetra še ni dotaknil nihče.

Prigrizli smo se v vas, do Kožarja. Poskrili smo se okoli hiše in oprezali na preorano cesto. Nič. Pač! Tudi nemška patrolja je bila na obhodu. Prvi ljudje, ki smo jih srečali, so bili ti zeleni zlodeji. A kmalu je izginila za ovinkom. Ko je Kožarjeva dekla z vedrom mleka prišla iz hleva proti hišnim durim, smo pohiteli za njo in vrata v hišo so se zaprla za vsemj skupaj. Ona in nas troje smo se znašli v veliki hladni veži, a Rok je ostal na straži. Ženska se je tako prestrašila, da sem ji moral prestrašiti vedro, če ne bi ji prav gotovo padlo iz rok. Le od kod naj bi se v tem razkošju snega vzeli partizani?!

Vso močno presenečeno družino smo zbrali v kuhinji: gospodinjo, otroka, deklo in gospodarjeve starše, ki pa so nas gledali kar prijazno. Kakor zid blede gospodinja se je komaj obdržala na nogah. A kje je gospodar?

Njegova, na oko zelo prikupna, po tirolsko opravljena, preplašena žena s svitkom svetlih las, spletenih po vzoru uvoženih nemških učiteljic, je boječe povedala:

»Bolani! Hudo bolani. V izbi leži.«

Njega smo morali dobiti, saj smo prišli prav zaradi njega. Zaradi takih in podobnih smo se potikali po gozdovih. Zdaj smo bili tu, svoji in ljudski maščevalci.

Ženin pogled se ni odtrgal od nas, ki smo z napetim orožjem stali pred njimi kot sodni dan. Spogledala sva se ... in razumela.

Luka je ostal pri onih v kuhinji, z Matijo pa sva se zagnala proti izbi. Da ni past, prevara? Kadar je bilo treba plačati dolgove, je bilo pač najbolje biti bolani! A žena nam je odprla in objela naju je z duhom po zdravilih nasičena toplota, ki je puhtela od zajetne kmečke peči. Pištola in puška v najinih rokah sta bili v hipu rosnii. Z enim samim pogledom sem objel prostor, ki ni bil opremljen čisto po kmečko, kajti Kožar, zdaj Koscher, se je ukvarjal tudi s prekupčevanjem. Na postelji, pod veliko sliko svete družine, ki jo je z desne srepo opazoval lepo uokvirjen Hitler, je bila Kožarjeva glava, blede, vročinskih oči, z obkladkom na čelu. V izbi je bilo tiho in le enakomerno tiktakanje stenske ure, je poživiljalo prostor. Brez besed, s skrajno napetim petelinom pištole sem odgrnil odejo. Kožar je ležal hudo bolan. Tako hudo, da smrt ni gledala nanj samo iz najinih cevi, temveč se je zagrizla vanj z boleznijo in se plazila okoli Kožarja tako, da me je spreletelo: S teboj-si nam ne bo treba mazati rok. Zato bo poskrbela pravična mati narava!

Vendar?! »Kaj mu je?«

»Pljučnica z angino. Hudo se bojimo ...« je odgovarjala žena.

Z Matijem sva se spogledala. Pomignil sem ženski:

»Izmerite mu vročino!«

Nisva še čisto verjela.

S tresočimi se rokami je pod moževo levico potisnila toplomer. Bolnik je molčal in motni pogled mu je zmešano preskakoval z enega na drugega.

Najini cevi sta bili še vedno neodpušljivi, grozeči. Ali bi ta, ki leži tu pred nami, kaj dosti pomišljal ustreliti ranjenega ali bolnega partizana? Najbrž ne. Ali smo mi mar enaki? Ne, prav gotovo ne. Toda še malo, da bomo videli toplomer.

Žena naju je začela prositi in obetala je poboljšanje. Mi dva sva bila redkobesedna, a kljub nuji sva čakala na toplomer. Ženska je zajokala:

»Saj je tako slab! Pustite ga in ko ozdravi ...«

Dosti sva čakala. Pomignil sem ženi, ki je izvlekla toplomer in mi ga pomolila. Bil je vroč kot bi ga potegnil iz žerjavice. Štirideset, šest! Povesila sva cevi in skoraj sramežljivo pogledovala na goste kapljice, ki so se nabrale bolniku pod nosom in na čelu. Za trenutek naju je zmedlo. Zakaj, hudiča, nismo dobili moža zdravega, odpornega in sovražnega! Nobena prošnja nas ne bi omajala. Tako pa ...

Povedala sva:

»Kožar, bolezen te je rešila. Če te ne bo stisnilo, pridemo spet, ko boš zdrav. Lepo priložnost imaš, da se popraviš. To naj ti bo za Novo leto!«

Glava v postelji se je zganila, žena pa je skočila k meni in

poljubila bi mi bila roko, če je ne bi bil zadosti zgoda j odtegnil. Rekel sem ji:

»Saj še ni vsega konec. Te tvoje lase pa od zdaj češi po kranjsko in te pisane cunje zamenjaj z dostojnejšimi!«

Vse je obljubila in takoj začela razpenjati povite kite, kot bi od tega bilo odvisno njeno in moževo življenje. Ušel mi je smehljaj. Opazila ga je in zardela. Kaj vse naredi strah! Če bi bili naši ljudje v zaporih in kjer koli tako boječi, bi Nemci imeli več kot lahek posel z nami.

Vrnili smo se v kuhinjo. Grizel sem se, da smo bili preveč popustljivi, kajti vojna je bila neizprosna. A tedaj in nikoli ne bi mogel sprožiti v na smrt bolnega človeka, pa če bi naredil še kaj hujšega kot Kožar ...

V kuhinji so bili že zgovorni, a glavno besedo je imel Luka. In glej: vsi nahrbtniki so bili že polni. In s kakšnimi dobrotami! Suho meso, nekaj klobas, kos potice, več drugih drobnarij in še velik hleb še toplega svežega kruha. Stari oče nas je prijazno ogledoval in kar naprej ponavljal:

»Vzemite, fantje, vzemite, da boste tudi vi praznovali. A kam boste šli v tej zimi?«

Potem so nam zavreli še mleka. Če ne bi v hiši našli več dokazov o tem, da so jim Nemci všeč, bi nam bilo skoraj žal, da smo jih tako prestrašili. Ta domačnost in toplota je vplivala zelo prijetno in razleza se nam je po udih. Svojevrstn, a lep Silvester, napet in miren.

Preden smo odšli, smo jim prepovedali hoditi iz hiše. A bilo je odveč, saj je z nočjo tako in tako nastopila policijska ura. In potem smo se neradi spet zarezali v mrz.

Molče, sklonjeni pod dragocenim tovorom, smo izginili iz vasi in se zagrizli v breg. Gazili smo sneg, se spet topli z vetrom in se gredli od naporov. Roka, ki je v nahrbtniku imel še topel hleb, je v hrbet prijetno gredo. Po umitem nebu se je še vedno vozila luna. Dolge sence posameznih dreves za vasjo so se v vseh mogočih oblikah stegovala po beli odeji. Tedaj se je oglašil Matija:

»Stoj! Zgoraj se nekaj premika!«

Prisluhmili smo. Bili smo tik gostega in strmega smrekovega gozda, na krivini spodaj serpentine, ki so se povijale od sedla navzdol.

»Sani!« je ugotovil Matija.

»Policiji v tem času vozi jo pošto in hrano,« je dodal Rok. Cesta je bila zorana s plugom. Na ovinku je bila gora snega, ki smo jo brž prekalili in se stisnili med prve podobne smreke, kakor prezeblji otroci k materi.

Rok je kraj dobro poznal in v svoji neučakanosti bi zelo rad naredil kaj več, posebno nočjo.

»Na ovinku jim postavimo zasedo!« je predlagal.

»S temle smešnim orožjem?«

Vendar, Rok je še kar naprej silil in že začel snemati nahrbtnik. Prislonil ga je ob prvo deblo, da bi bil ob cesti pripravejši. Kaj če bi res?! In obveljala je njegova. Zdaj nihče ni hotel biti zadnji.

»Če je tako, pa pohitimo! Nahrbtnike vzamemo potem, ko opravimo!«

Vseh se je oprijela mrzlica, tisto značilno drhtenje pred pokanjem. Za ovinkom, bogatim z grebeni snega, smo jim postavili zasedo. Tresli smo se, skoraj šklepetali z zobmi. A to bolj od negotovosti, kakor od mraza.

»Ko bom užgal jaz, pritisnite še vi!« sem pošepnil.

Pred seboj smo imeli tako lep pregled obeh korakov serpentine, da bi jih zdaj napadli kar s kamni, če ne bi imeli drugega v rokah.

»Če bo več sani ali kaj podobnega, ne bomo streljali.«

Svoja temna in ležeča telesa smo zarili še bolj v sneg, da se ne bi preveč odbijali od beline. S prsti na petelinih smo čakali. Tri slabe puške in stara pištola ... Čudno silvestrovanje!

Proti nam so pridrsle dvovprežne sani. Streljali bomo! A na njih je bilo več senc. Ko so bile vstric nas, sem Roka, ki mi je bil najbližji, komaj potlačil nazaj. Tik nad nami je zahrzal konj.

Živali sta v diru že zavili in pred seboj smo jih imeli na pol od strani, na pol od zadaj. Deset, dvanajst korakov so bili oddaljeni, ko sem pritisnil. Tudi iz ostalih cevi je počilo. Zdaj Roka ni bilo več moči zadržati. Pognal se je na cesto in hitel meriti. Iz njegove risanice se je pobilisnilo že drugič. Konja sta bila ranjena, kočijaž pa se je prekopicnil vznak. Iz črne gmote na dnu sani, se je trikrat nevarno pobliskalo. Proti nam se je vsul rafal. Takoj še eden. Nato so nemške sani jadorno izginile.

»Umik!« sem zasikal med zobmi.

»Ranjen sem!« je zahlipal za hrbtom Rok.

»Nemogoče! Kam?«

»V nogo.«

»E, potem ne bo hudega! Pojdi!«

Rok pa je sredi ceste že klečal na obeh kolenih. Mesečina je bila tako polna, da je bilo na belini z lahkoto razločiti velike temne madeže. Kri!

»Rok!« sem spet zaklical močneje.

»Ne morem. Pomagajte!«

Poklical sem Luko in skočila sva k Roku ter ga dvignila vsak na eni strani. Mimogrede sem mu odvezal puško.

»Primi se naju okoli vratu! ... Kam pa si jo staknil?«

»V stegno. Zavežite mi. Hitro! Slabo mi postaja!«

(Nadaljevanje na 13. strani)

Vladimir Brun

Naš dom

In hodil sem

vedno hodimo

po kalnih

poteh

nenasitni

In hodil sem

ker sem

verjel

da bo razcvetalo

vsenaokrog

kmalu

le v naši hiši

ostaja

pekel

in

kletev

In hodil sem

in verjel

da bo razcvetalo

vsenaokrog

kmalu

Novo rojstvo

Samo dva koraka

samo

me loči

od svetilke

v rdečem

kjer počiva

zelenilo

novega

življenja

Samo dva koraka

Gledam

in ne vidim ničesar

in novo rojstvo

je tako daleč

daleč

daleč

daleč

Žan

Trenutek

Za trenutek samo

sem pomislil,

da bi te vzeli.

Za trenutek samo

sem te zaželel

in pozabil na leta.

Tvoje sveže ustnice

bi rad poljubil,

napete prsi

in mlado telo

bi kot nežno cvetlico

zavil v tančico

poljubov.

Za trenutek samo

sem te zaželel

in pozabil na leta.

Gradovi

Že kot majhen otrok

umazanih rok

sem delal gradove iz gline

in večkrat sem jokal,

ko grad je razpokal

in se spremenil v ruševine.

Zdaj ne jočem več,

čeprav je boleč

spomin na poraze ...

Bil zadnji je grad

in imel sem ga rad,

ker sva ga skupaj gradila;

iz nežnih šepetov

in vročih objemov,

za krov sva ljubezen rabila.

Zdaj tebe več ni

le želja živi,

da stari bi grad obnovila,

Tomaž Iskra

Mrlič, zanj vsakdanja zgodba

Toni je hitel na železniško postajo, da ujame brzca v smeri Zagreb. Jeseniška postaja se mu je zdela tistega dne še bolj pusta in umazana kot ponavadi. Na peronu je čakalo nekaj tujcev; ravno se je namreč začelo tisto obdobje, ko tujci in pa naši zdomci prihajajo na dopust. Vmes je zaduhal tudi Turke, ki so ga potem spremljali še vse do Zagreba. S svojim prepotenim znojem in nesnago za nogavicami ter ponošenimi oblekami, ki so spominjale na nekdanje dobre čunje, so se drenjali v prenapolnjenih kupejih in povzročali neznanjski smrad, tako da je Toni kar hitro odvihral v drugi konec vagona, da bi se čimprej izlekel iz te navlake.

Odpravljal se je mladenič k prijatelju Matiju, da bi konec tedna prebil kar se da prijetno in udobno. Matija je zdravnik in je služboval na oddelku prve pomoči v neki klinični bolnišnici.

Toni že dolgo časa ni bil v Zagrebu. Pozabil je že, kako prideš v središče mesta, ni vedel, na kateri tramvaj naj stopi. Zato je moral spraševati. To je bilo zoprno, zlasti še, ker je bilo že pozno in tudi mimoidoči so se izogibali ustavljanju tujcev na ulici. Povsod so ga spremljali nezaupljivi pogledi. Vprašanim se je zdelo, da vsi ti neznanzi, ki sprašujejo za to ali ono stvar, nimajo poštenih namer, zato so Tonija odpravili s hitrim odgovorom, kajti vsakemu se je potem neznanjsko spet mudilo na drugi konec mesta.

Medtem ko se je ubadal s hišnimi številkami okoli zagrebške Drame in je prešel skozi koridor dolgolascev, je le naletel na pravi naslov. Po kratkem zvonjenju na duri, kjer je visela tablica dr. M. G. je sledilo prísérčno snidenje dveh prijateljev. Takoj mu je hitel ponujati stol in kozareček rdečega, da si fant opomore od poti.

Pogovor se je pač tisti večer razvijal v smeri dveh bližnjih znancev, ki besedičita o vseh novih rečeh, kar se je zgodilo odkar sta se poslednjič videla. Drugega dne dopoldne pa sta se pogovarjala o zdravstvu in prometnih nesrečah; nato pa mu je Matija omenil, da si lahko ogleda, če hoče in če ga seveda zanima Inštitut za kriminologijo. Toni je sicer svoje čase rad prebiral kakšne članke iz področja kriminalistike in nazadnje si ni mogel kaj, da ne bi sprejel zanimivega povabila. Pravzaprav nikoli ni imel bogve kakšne dobre predstave o kakšnem inštitutu, posebno ne o kriminološkem. Prijatelj ga je že vnaprej opozoril, da je to v glavnem medicinska zadeva ali točneje rečeno, tu se ukvarjajo s tako imenovano sodno medicino. Nekoliko pa je Tonija skrbelo kako bo sploh prišel v to hišo, ko pa smejo noter samo »dohtarji« in pa trupla. Toda tu je Matija, bo že on uredil vso zadevo. Kasneje je Matija enostavno predstavil Tonija zdravnikom kot bodočega študenta medicine, ki ima resen namen spoprijeti se s tem poklicem; vrata inštituta so mu bila tako odprta.

Na zunaj je bila zgradba videti kot velikanska vila vsa v zelenju. Dvorišče je bil velik vrt, posejan z redkim drevjem, med katerim so se hladila vozila uslužbencev. Da so tu opravljali zadeve strokovnega pomena, sta pričala tudi rešilni in mrliški voz in seveda tudi napisana tabla ustanove nad vrati.

Toniju je bilo sprva nekoliko neprijetno in malce tesno pri srcu, ni vedel prav, kaj ga čaka, in pozorno je sledil svojemu prijatelju Matiju. Ko pa je videl, kako so se okoli njega začeli gibati ljudje v belem, je razemul, da se slehernemu mudi po svojih opravkih. Stopil je v prvo nadstropje takoj za Matijem, ki je že na stopnicah srečal znanca iz študentskih let in se je začel veselo pomenkovati z njim.

Medtem sta Toniju pokazala vitrine na obeh straneh hodnika in mu namignila, naj si jih ogleda od začetka do konca. Le-te so govorile same. Iz njih so v Tonija zijale lobanje. Ampak niso bile cele. Nekatere so bile brez spodnjih kosti, ki naj bi sestavljale brado, drugi je manjkala desna stran ličnice, tretja je imela samo eno očesno votlino, naslednji je bila zopet razbita lobanjska kost, kjer bi s kožo tvorila čelo...

Tik ob lobanjah so bila postavljena orodja ubijalcev. Česa vsega se ne poslužuje človek, ko

ubija: trdih grčavih batov, železnih drogov, nožev, raznih strelnih orožij pa tudi sekir. Tista v vitrini je bila še omadeževana. Madež je bil že nekaj let strjena kri. Tudi srajca in drugi rekviziti za ubijanje so nosili madeže strjene krvi. Lobanja poleg sekire je imela na temenu globoko vdrtino. Vse skupaj pa je precej žalostno pričalo o koncu teh lobanj. Te lobanje so navsezadnje imele svojo zgodbo, svoje veselje in seve tragičen konec.

Nemo je zrl Toni v vitrine in se pri tem zamislil: »Kaj, če bi vse tiste hudodelce, ki so napravili to strašno napako, pripeljali pred ali po prestani kazni sem, pred vitrine. In jim pokazali lobanje, pa orodje... Morda bi kdo med njimi dobil živčni zlom, drugi bi samo cinično skomignil z rameni, češ: 'kar je pa je', tretji bi se malce pokesal in rekel, da je bil takrat pijan, da je dejanje storil v nepristevnosti...

Tudi na drugem koncu so bile še izložbe in sicer z orodji, ki jih uporabljajo navadno ljudje, ki si sami odvzamejo življenje. To so orodja samomorilcev; dosti jih je bilo: vrv, pištola, britev, razni strupi (ciankalij), uspavalni praški itd.

Samomorilec pa ne potrebuje vedno orodja. To so pričale tudi fotografije. Na prikazanih posnetkih je bilo lepo videti, kako prereže vlak truplo na dvoje: da se drobje še nekaj metrov vleče po železniških pragovih.

Potem je Toni spet tuhtal: »Ali je človek v tistem trenutku, ko se vrže pod vlak v normalnem stanju? Zakaj neki ne bi raje počakal deset minut, uro! Mogoče bi bil potem drugačnega mnenja? Na zapadu imajo organizirano zdravstveno-socialno službo za take. Zavrtiš določeno število po telefonu, potem pa se oglasi psiholog, psihater ali kak drug zdravstveni delavec. In dostikrat se naredi, da ta ali oni psihater prepriča svojega klienta o neumnosti tega početja. Če že nekateri mislijo, da so te stvari Bogu precej všeč, potem naj jih On vzame nazaj, ne pa da se sam muči!«

Tako je modroval Toni. Njegovi misli kar ni hotelo biti konca, dokler ni zaslišal prijateljev glas: »No, pojdemo zdaj v mrtvašnico.«

Vsi skupaj so se spustili navzdol po stopnicah naravnost v klet. Na prvih vratih desno je kratko pisalo »Mrtvašnica«. Vrata so se odprla in stali so pred hladilnikom, ki je dajal videz stare oguljene omare. Dr. N. je odprl hladilnik in potegnil ven voziček, na katerem je ležalo golo truplo nekega moškega okrog tridesetih. Truplo je bilo rumenkaste barve in brez kakršnih koli poškodb. Kasneje, ko ga je Toni bolj pogledal, je videl nad desnim očesom nekaj centimetrov dolgo in za mezinček debelo brazgotino.

Truplo so pripeljali prejšnji dan kot žrtev prometne nesreče. Medtem ko sta zdravnik izmenjavala pogovor z latinskimi izrazi, je Toni ujel le besede: »pretres maloga mozga i unutrašnje krvarenje«. Verjetno sta predvidevala vzrok smrti pred avtopsijo glede na poročilo o prometni nesreči. Zdravnika sta se nadalje pogovarjala o mrtvecu, ki je morda še do včeraj hodil po zagrebških ulicah in se vselil v družbi prijateljev. V tistem hipu je opazil Toni, kako hitro postane človek nepomemben, ko umre. Je samo materija, toliko vredna kot kamen. Ostane le spomin pri nekaterih sorodnikih, če jih sploh še ima, pa še ta gre kmalu v pozabo.

Tisto truplo mladeniča je imelo na palcu desne noge privezan majhen listič, s priimkom pokojnika, da bi njegovega trupla ne zamenjali z drugimi trupli, ki so še bila v hladilni komori in so spominjala na mrtva polena. Bila so trupla utopljenec. Kosi posameznih čunjev, ki so jih še držali, so bili črni, prav tako pa njihova koža, ki je oksidirala, takoj, ko je prišla v dotik z zrakom. Iz tistih dveh trupel je tamkajšnji uslužbenec potem odstranil vso navlako, jih umil in pripravil za raztelesenje.

Toni je še kar naprej zijal v tisto komoro, kar na lepem pa se je dotaknil s prsti mrtvečevega obraza za hrbtom, le-to mu je pognalo srh skozi

Nadalj. na 12. str.

Črtomir Šinkovec

Balada o Črtu

*Bil dan meglen je, siv in mrk,
in zimske sle novemher ike v vetrove,
pobelil prvi sneg že bližnje je vrhove,
bel Porezen je, Crna prst in Krn in Kuk.
Iz Baške grape gre z vojniki v gore smrt,
v Obloški vrh jih vodi dim iz taborišča,
tam mlada četa zbrana je okrog ognjišča
in z njo je komisar, pogumni Črt.*

*Od slutenj zlih prevzema Črta mrzel srh:
iz taborišča z zlomljeno nogo ne more,
od bolečin zatisnil ni oči do žore
ustavi se pred domom — požgan je, razbit —
in v mislih odpotuje v rodni Stari trg,
obišče mater, pokramlja z očetom,
po beli poti v polje gre z dekletom,
nad njima sij neba in sonca je razlit.*

*Zavé se Črt, to so želje, omama sanj,
resnica pa je v rasti mladih partizanov:
kako boriš v obroču se, obraniš Italijanov,
kako svoboda raste iz ponižanj in teptanj,
da si, sinovi puntarjev, zgradimo lepši svet,
sinovi Gubca, Kraglja, Gradnika, Kobala;
svoboda bo s čarobnim bleskom zasijala,
ko bo pregnan sovražnik in preklet.*

*Govoril Črt je z ognjem v glasu in očeh
in partizani žejno pili so želja besede,
zamoti iz bližine zdaj jih krik ujede
in strel z brežine je odjeknil po bregeh.
»Rešite se!« zavpije Črt ves bel kot zid
in ko zdrve z orožjem, v taborišču sam ostane
in stiska se obroč, že ugleda Italijane,
ki plazijo se bliže, bliže kot privid.*

*Kriči tenente: »Vdaj se nam, banditi!«
»Naj vam se vdam? Nikoli! Takim junakom!
Mar so požigi, umori v čast — vojakom,
da jim nasilje kruto je edini ščit.
Drugace se, kot želja vaša je, zdaj svet vrtil
Za rabeljska dejanja bo prišlo plačilo,
ko vas zagrebejo med mrhovino gnilo,
saj do neba vas prekriči nedolžna kri!«*

*»Če nam, kar veš, pošteno boš povedal,
življenje tvoje mlado damo ti v plačilo,
sicer pa — se tenenteju iz ust je zvilo —
še danes v Baški grapi boš bingljaj...«
»O, ti ponujaš mi življenje, podli črv!
požene Črt se na kolena z divjo silo,
odvije bombo, udari, skrči se v gomilo:
»za vas, propalice, pripravljena je vrv!«*

*Iz kritij v skalah in izza dreves
vojaki plazijo se v strahu k taborišču,
potem opijajo se v zmagovalnem vrišču,
na dan ob mrtvem Črtu plane bes —
in ker tenente vrli rad bi bil junak,
trofejo hoče, Črtu vzame glavo,
na kolu nosi jo kot plen in za zabavo
po Baški grapi — najpogumnejši vojak...*

Marjan Čufar

Vse kar imam

*Vse kar imam in mi je znano
je nenavadna tesnoba dveh
nasprotujočih si teriminov
v nočni planini, ko se veter
povesi čez brdo in sekira rjavi
in se mleko sesiri nad dolino
in so kažipoti na Lajnar le ptice
plahutajoče nad dozdevno mejo
če drvariš na svojem zelniku
je to dobro delo zoper tvoj želoдец
če gaziš proti jutru v nov dan
je to le iskanje in reči moramo hotenje
le štiriindvajset butar na dan
in bojazen pred dněvom svetega Jurija
ki te vgnezdí in podi iz luknje
ki je tvoj dobrotnik in zaščitnik
ki pa utegne biti tvoja nezasluzena
šiba božja, če smatraš pravico za relativno.*

Nadalj. z 11. strani

telo, kot da bi ga stresel močan električni impulz. In vsega je prikovalo hipoma na mesto, da je nehote odprl usta in bi najraje zavpil na ves glas, če ne bi bilo onih dveh.

Ni maral več gledati tistih dveh utopljenecv, za hrbtom pa imeti še eno truplo, ki se ga dotika in mu ne da miru. Zato se je mahoma obrnil in stopil nekaj korakov stran.

Zdravnika sta tudi menila, da je ogledovanja dovolj, ker sta najbrž ugotovila hudo Tonijevo preplašenost in vsi trije so naglo zapustili mrtvašnico.

Na vrsti je bila potem secirnica. Ta je bila nadstropje višje. Toni ju je bilo nerodno povedati svojemu prijatelju, da mu je že vsega skupaj dovolj. Prijatelj in njegov kolega bi dobila potem občutek, da je bojazljivec, tega pa za vse na svetu ne bi hotel pokazati. Zaradi tistega dotika v mrtvašnici ga vendar ne bo konec.

In vendarle bi ga skoraj kap, brž, ko je prestopil prag secirnice. Prijatelj je ostal zunaj, doktor N. pa ga je pospremil do prve mize.

Na vseh treh secirnih mizah so ležala trupla tako, da je prišlec zagledal najprej noge. Okoli teh belih negibnih nog so se vrtele postave v belem. Nad prvo mizo pa se je sklanjal možic v črni dolgi tuniki, ki je imel nalogo truplo umiti. Ko je opravljal to delo, je pregibal posamezne ude in Toni je imel vtis, kot da mrtvec ponovno oživi.

Osupel je stal Toni ob srednji mizi v secirnici. Zijal je zdaj v razvlečene možgane, zdaj v odprti prsni koš in zopet v čreva, ki jih je zdravnik polagal poleg trupla. Nenadoma mu je še udaril v nos zoprn vonj po truplih in razkužilu.

Dobro je delo, da je bila soba svetlejša in večja kot tam spodaj. Lahko je razločil točne konture v razkosanih organih. Zdravniki in študentje so se marljivo gibalj okoli miz in z velikim zanimanjem opazovali potek seciranja. Študentje so v glavnem bolj poslušali razlage svojih profesorjev, tu pa tam pa je tudi kdo prijel za skalpel, ga zasadil v kožo do polovice in počasi vlekel po truplu, da se je za skalpelom odpirala koža in se pokazala črna, iz katere je prihajal ponovno tisti zoprni duh.

Potem je Toni opazil, da se okoli trupla suče neka simpatična študentka njegovih let. Gotovo je bila brucka in si je Toni sam pri sebi dejal:

»Če dekle lahko prenese vse to, zakaj še jaz ne bi! Poglej jo, kako prijemlje za nož in reže po truplu. Začela je pri vratu in nadaljuje proti prsnemu košu. Dohtar ji pomaga, ko je treba razkleniti prsni koš; potem že nadaljuje pri trebušni votlini in vleče ven drobovje, nazadnje pa se loti še spolnega organa, zgrabi za penis in preréže moda. Iz slednjih priteče temno modra tekočina in dekle potem radovedno vpraša, kaj naj to pomeni. Profesor ji odgovori nekaj po latinsko in dekletu, ki je o tem prej bralo v knjigi, postane takoj jasno.«

Toni se sprašuje: »Ali ne bo dekletu opoldne pri kosilu postalo slabo, ko se bo spomnila, kaj je počela dopoldan? Sicer pa to sedaj sploh ni važno, on se že ne bo skušal ničesar spomniti, ti medicinci pa so tako svet zase.«

Neki drugi študent je z rokavicami prijel za možgane, ki so se vlekli iz odprte glave in začel dopovedovati Toni ju, kakšni so prvi znaki tumorja, kako se začne njihova preiskava v laboratoriju itd.

Toni pa je samo prikimaval in se delal, kot da ga vse to ravno tako zanima kot ostale. Nekaj časa je gledal obraze, ki so bili sklonjeni nad truplom, nekaj časa pa drobovje in nazadnje se je spomnil, da je pravzaprav že nekaj takega videl. V mesnici, le da ni tako smrdelo.

Tisti zoprni volnj pa je počasi pojenjaval. In tudi deli telesa se mu niso sčasoma več zdeli tako tuji kot prvi trenutek.

»Navsezadnje pa mora nekdo opravljati tudi to delo, saj gre vse v prid znanosti,« je menil sam pri sebi Toni, »dolgo časa si je medicina utirala pot predno je smela javno in uradno opravljati obdukcije. V srednjem veku so take pojave preganjali z inkvizicijo, pa še v novjšem obdobju je temu močno nasprotovala cerkev.«

»Toni ali si gotov?«

Na vratih je stal Matija. Toni je odkoračil proti vratom in pokimal omizju, kot da bi se hotel posloviti.

»Že petnajst minut si notri,« pravi Matija.

»Meni se je pa zdelo celo večnost,« odgovori Toni.

»No, v patološki laboratorij še greva, tam je polno študentov, ničesar ne sprašuj, samo vitrine so, nekaj ti jih bom jaz pokazal, druge niso tako pomembne zate.«

Matija ga je potem odpeljal še v patološki laboratorij, ki je bil obenem tudi študijska knjižnica, kjer so študentje sedeli za mizami in buljili v knjige, ali pa se potihoma toda živahno pomenkovali o svojih strokovnih zadevah.

Tukaj so bile vitrine podobne steklenim kletkam, nekakšnim »akvarijem«, v katerem so plavali namočenj v špirit posamezni človeški organi. Toni nija je od vsega najbolj zanimal nedonošenček. Imeti je moral kake tri mesece. Spominjal je na velikega zvitega polža. Razločno se je videla glavica, ki pa je bila v primeru s trupelcem in udi neznansko velika. Na udih je bilo še opaziti prste, ki so bili tako drobni kot krempeljčki pri majhnih živalih.

Do neke mere se je Toni čutil prikrajšanega, za vse tisto, kar se lahko tu notri menijo. Navsezadnje pa kot laik lahko samo ugotovi, da si je treba precej beliti glavo, preden do dobra proučiš anatomijo človeškega telesa.

Nekoliko zanesen od vseh teh vtisov je razlagal Matiji:

»Dovolj sem videl, da imam že svojo sodbo o tem inštitutu. Njegov poglavitni cilj je odkrivanje in na medicinski osnovi dokazovanje vzrokov smrti ljudi, ki izgubijo življenje v prometni nesreči ali na kakršen koli drug nenaravni način.«

Matija ga je seveda za to skoraj strokovno definicijo dejavnosti inštituta lepo pohvalil, obenem ga predlagal, da gresta domov na kosilo.

Zagrebske ulice so se lesketale v majskem soncu, meščani so hiteli po svojih opravkih, tu pa tam je zavijala kakšna sirena policijskega ali rešilnega avtomobila in Matija je moral presneto paziti, da ne bi podrl kakšnega pešca ali kolesarja, saj je bila prometna konica; ob tem času pa se s prometom ni šaliti.

Tisto popoldne je Matija izginil nekam za dve uri, po važnih opravkih; Toni ju pa je predlagal, naj gre do večera v mesto.

Toni ju se po kosilu ni dalo nikamor. Sedel je na verandi in gledal v park nasproti ulice. Gledal je zelene veje, poslušal njih šelest vse tja do Matijinega prihoda.

Zvečer je odpotoval domov.

Marjan Čufar

Nekega dne

Nekega dne je prišla v vas petrolejka in pomodrovali smo o bežeči noči in še pozneje je prišla elektrika prav na stara leta je prišla in pomoževali smo o koreninah zablode, ki se redijo v bradavičaste gomolje in na drugi strani pretiravajo v shujševanju in stabilizaciji polnočne sence so v oblačni noči dokaj mrke in nemogoče jih je čistiti do sijaja vodne gladine po kateri odpluješ brodolomu nasproti in hudo uro oznanjat v svetišče samote zakaj samota ne potrebuje klicarjev in mestne godbe ali čuvajev pred požarom.

Anton Kocjančič

Planinske

1

Včasih
v lepem vremenu
vzamemo nahrbtnike in cepine
in gremo v gore,
da bi nam bilo še lepše.

Pa ni vedno lepo,
kadar smo s cepini
in nahrbtniki na ramah na gorah!
Včasih je dež!

2

Dež na Komni: Odprto okno na vzhod.
Dež,
ki pada v meglo na jezeru
in na potrpežljivo drevje
šumi kot roj čebel,
megle tiho rastejo
(One ne šume —
one molče — in rastejo)

Dobre oči ima
kdor razloči Vogel na Rjavi skali
(Ni rjava — je siva kot vse)

Mogoče nam prav kmalu pripeljejo iz Ukanca
s tovrno žičnico
nove mokre nahrbtnike
entuziastov?

3

Na vzhodu
bi moralo biti sonce,
trije griči pod nami
in bohinjsko jezero in zelena Jelovica za njim.
Na desni — na jugu
Podrta gora in Kuk
in Bogatin prav na koncu,
tam, kjer se že začne zahod.
Potem bi moralo tam dalje biti
še precej kamnite pokrajine — ne prestrme,
kamor bi se lahko pozno popoldne
spustilo počivat sonce
po dolgi poti čez nebo.
Na levi — tam je sever —
tam bi morale biti naše največje in najvišje gore
(tja bi radi šli)

Marija Mencinger

Čebele

Te male svetnice
zaprimo v poslednji
cvet vrtnice vsaj
toliko časa še,
da odpade zadnji
list z drevesa in
slana pomori vse
bodice brad,
vsaj toliko časa
še, dokler ima
sonce energijo s
katero varuje
naše atomske duše.

Če ne ubogaš

Če ne ubogaš sonca,
ti njegova boljša polovica
izpodmakne tla pod nogami,
postaneš kot voda v ribniku,
ki jo upogne vsaka

najmanjša
sapica in si kot list drevesa,
ki ga veter nosi nad prepadi
in mostovi. Ko spoznaš, da je
prepozno hoditi zjutraj spat,
je navadno že dan. Ugotoviš,
da imaš do cilja še nekaj
časa in zato še malo počakaš.
Samo še malo. Samo toliko,
da te vrtnec odnese in se
potem zopet lahko sklicuješ
na dobro ali slabo usodo.

Nadalj. z 10. str.

Fant je bil silno težak, svinčeno težak, da človek ne bi verjel. Komaj sva ga vlekla. Za nami je ostajala dobro vidna krvava sled. Fantu so hitro in občutno moči pojemale. Roke so mu mlahavo zabingljale okoli najinih vratov. Bil sem ves iz sebe, kajti zbal sem se za njegovo življenje. Ranjeni in padli so bili že zraven mene, a da bi mi kdo umrl v rokah, ne, to se mi še ni zgodilo...

Rok pa je hitro ugašal. Za čas smo izgubili občutek, a vse skupaj se je zgodilo v nekaj pičlih minutah. Ko smo ga zvlekli do nahrbtnikov, smo ga položili za debelo smreko. Tam se je zvijal, grgal in nerazločno prosil pomoči. Z njega smo potegnili hlače, toliko, da smo videli nevarno luknjo v stegnu, iz katere je še vedno lila kri.

»Luka! Daj šal, pri njegovem nahrbtniku pa odreži jermen!«

Mrzlično in nerodno smo ranjenca obvezovali. Bil je že slab, a mi se nismo mogli tako hitro vživeti v to, da je njegovo življenje na izteku. A premladi in neuki smo bili, da bi mu mogli resno pomagati. In tudi s čim? Pred kratkim je bil še najbolj živ in neugnano korajžen. Zato razen njega okoli sebe nismo videli ničesar drugega...

Pod nami je zarenčalo. Pes?!

Takoj nato tisti stresajoči »Halt!« Obrnili smo glave. Cela vrsta velikih postav se nam je nevarno približevala. Najvnetejši je bil velik pes. Proti nam se je usula toča krogel. Rok je bil že negiben, samo včasih je še globoko in zaprtih oči šel po sapo. Zgrabili smo ga in poskušali zvleči med gostimi smrekami navkreber. A bilo je prestrmo in tako trdo zamrznjeno, da smo neprestano drseli nazaj. S čevlji smo se komaj lovili za korenine, ki so gledale iz zemlje. Ropotalo pa je že iz dveh, treh avtomatov. In čisto od blizu. Razdvojenih in solznih oči smo zgrabili nahrbtnike. Na drugo ramo sem vrgel še Rokovo puško in se pognal. Pes je bil že pri Roku...

Tedaj se je Luki, ki je vlekel Rokov nahrbtnik, odtrgal še drugi jermen. Zakotalil se je in po gladki strmini spolzel na pot. Prav k nogam preganjalcev! Mi smo se sklonjeni, prijemajoč se za veje in debla, kopali navzgor, po naših glavah in hrbtih pa je padal sneg in okleščene smrekove vejice, ki so jih stepale na nas na gosto padajoče krogle. Vsak si je pomagal po svoje, se poganjal in do vrha, kjer smo se našli, v mislih gotovo že desetkrat padel. Saj je pokalo z vseh strani in čisto od blizu. Le čudno, da nas niso polovili živih, brez streljanja!?!...

Ostali smo na trikotni jasi. Majhni, zadihani, tihi, žrtve dveh zakletih sovražnikov, ki sta si v zvezo podala roke. Nemci in zima. V zvoniku je udarila ura. Ena, dve, tri... dvanaest.

»Rok!!! Novo leto!«

Samo spogledali smo se in vedeli, da smo enakih misli.

V Rokovem nahrbtniku je bil tudi tisti bleb kruha. Na smrekovih vejah so fanta že mrtvega, belih in mrzlih lic, ležega na njegovem nahrbtniku, policaji odvlekli v vas. V prvi hiši so razrezali kruh in vež zelencev je takoj začelo vdirati v hiše. Sovražnikovo novoletno voščilo! Od prestrašenih ljudi so zahtevali kruh, ga rezali, ga primerjali z našim in grozeče vpili. Bili so prav po vseh hišah, da bi odkrili, kdo nam pomaga. H Kožarju pa niso šli. Njihov človek vendar ne bo daljal gošarjem! Uganka je ostala zagonetna in nerešena.

Naš korak tam zgoraj pa je bil pijan, slab in zaletav kakor sneg, ki ga je dvigal in vrtinčil veter v svoji divji zimski ples. Roka pa ni moglo dvigniti nič več. Vetrovo žvižganje mu je bilo mrzlo pesem smrti. Mi pa smo še hodili, mislili in živeli, prezeblji in slabi, a uporni in maščevalni.

Noč

Objela bi te Noč!
Ti, ki mi poklanjaš
sence, ki niso
spaćena ogledala,
mi vsak večer
pokloniš še nekaj
majhnih zvezd,
iz katerih si gradim
rimsko cesto prihodnosti.
Ob mejnikih mi
pomagaš graditi mostove
in na ovinkih z menoj
prečkaš to cesto usode.

Rada bi ti napisala akrostih,
a ne vem kdo si,
ne kaj si.
Vsak večer se mi prikažeš
kot lastna senca in te
zato poznam le kot
senco, ki mi je podobna.

Kar tako

nekoč sem bila še
čisto majhna mogoče
premajhna da bi lahko
vedela kaj je to.
živeti in nekaj delati
pa sva vseeno delala
gradila sva kar tako
verjetno zato da sva
nekaj delala čeprav
sva bila premajhna
da bi vedela kaj je
to delo razorala sva
ves peskovnik in mogoče
še nekaj več pa saj
je hlače krpala tvoja
mamica igrala sva se
še potem ko nisva več
vedela kaj je to igra
potem sva se igrala
ker sva to že znala
a ko sva se začela
učiti delati si zbolel
rekli so da kar tako
čez nekaj časa so mi
v roke porinili rože
in rekli naj jih nesem
a tokrat ni bilo kar
tako tudi kar tako
nisi dobil nove obleke
a vseeno si kar tako
nehal živeti

Vrtnice

Da bi pregnal
vsaj nekaj gnilobe,
si stiskaš mozolje
in se izživljaš
na cvetovih marjetic.
A ker si pregrob,
se ti oko vedno
nasadi na trnje
vrtnic, za katere
še vedno misliš, da so
mi najljubše, ker
se mi je zadnjič
sanjalo, da si mi
jih poklonil za pogreb.

Del mene

1.

Pred vsakdanjostjo
se rada zaklepam v
svoj svet, radu zbežim
v cvetove vrtnic in
tam počakam, da gre
trenutek življenja
mimo in ga potem
lahko iščem in priklenem
v pesem, v svobodno
pesem, ki je del mene.

2.

Odsevi sončnih žarkov
razbijajo ubranost
valovanja vode in z
njimi prihaja v
naša prenabita srca
nekaj človeškega
življenja, ki ni le
razobešeno na konicah
trstičevja kot naše
glave, ki gledajo s
tremi očmi na svet.

Note in ples

Danes se ti na plesu
zdi, da namesto tebe
na plesišču skačejo
note, ki se slačijo
pred vsakdanjo krinko
in skačejo izza fasade,
za katero skrivajo
svojo puhlost. Obešajo
se na vratove taktic
in samo čakajo, kdaj se
bo tričetrtinski takt
spremenil v štiričetrtinskega.

Sence

Ko se premikajo
sence, utihne tišina
in skesano razbijanje
glasbe - nič več ne
moti ljudem podobnih
pošasti, ki hodijo
po strehah in se za
svoj obstoj lomijo, se
večajo in manjšajo in
s tem manjšajo a
širijo odpor proti
nekomu, ki ga v
sencah uničujemo.

Pesnik

Ne, ne,
res je.
Zgodi se,
da lahko letim na metli.
Visoko v nebo letim:
do belih oblakov,
do zlatih zvezd
in čutim:
bog je v meni, gospodje,
velik in dober, gospodje.

Resnično —
zgodi se, zares.
Svinje zajašem,
debele svinje
v globokem blatu —
in pogrezam se z njimi
do dna, tovariši,
do globokega dna, tovariši.

Zato pripravite vrvi
in zavrtite kolesje,
da se bo slišalo.
(Kosti so posebno akustične.)
Samo pazite!
Delo opravite dobro:
racionalno
in iracionalno,
zakaj kdo ve,
pripadam bogu ali hudiču.

Popevčica

O jaz imam pa ljubega
oj ljubega
k ma kroglic bel
k ma rjav vrat
k me v avto pelje požečkati

O jaz imam pa ljubega
oj ljubega:
Me kušne gor
Me kušne dol
da slišim ptičke pet
da slišim travco rast.

O jaz imam pa ljubega
oj ljubega
da mislim nanj
in kličem ga
kadar me dec taca
kadar me dec taca

O jaz imam pa ljubega
oj ljubega...

Benjamin Gracer

Misli

Samo v duši
prijatelja
je tvoja
podoba.
Drugače si
tujec
sebi
in drugim —
in vse
kar lahko storiš
je to da si najdeš
»primerno mesto«
in sprejmeš
»kolektivno telovadbo«

Včasih lahko
goveje mislim:
in takrat
se sprašujem
kaj bo z nami
ko se bomo naveličali
prežvekovati
že zdavnaj prežvečene
otrobe
naše civilizacije

Morda nas bo
kdo pomolzel
Toda bojim se
da bo moral
od glada poginiti...

† Začetki načrtnih in kontinuiranih slikarskih prizadevanj Toneta Tomazina segajo v čas ustanovitve jeseniškega amaterskega slikarskega društva Dolik 1. 1946. Slikar sam je bil med njegovimi ustanovitelji.

Kot slikar amater si je Tomazin ustvaril ime kvalitetnega portretista naših gora v oljni tehniki, medtem ko se v zadnjih letih uspešno izraža tudi v akvarelu in vse bolj odkriva tudi dolinski pejzaž. Z dolgoletnim vztrajnim delom je izoblikoval lasten rokopis, vendar se razpoloženje v njegovih delih počasi, a opazno spreminja. Od gorskih krajin, zavitih v značilno sivino, preko vrste krajin z osrednjim motivom Save s srebrnkastim nadihom, se Tomazin počasi ogreva za toplejši kolorit, ki je intenzivneje zaživel v mehkih dolenjskih krajinah v akvarelni tehniki. Od številnih zimskih krajin, v gorah ali ob vodi, preko zgodnjepomladanskih upodobitev, se mu je v zadnjem času priljubila jesen, z bogastvom svojih barv, ki pa jih Tomazin s poslušom ubira na enoten osnovni ton.

Eksperimentiranje v različnih modernih smereh je slikarju kot izrazitemu ljubitelju narave tuje. Od prvih slikarskih poskusov dalje mu je narava prva učiteljica.

Tone Tomazin - slikar

Tomazin se kot slikar ponaša z izredno delovno disciplino. Gotovo je to eden pomembnih vzrokov njegove tehnične dovršenosti, naj gre za olja ali akvarele.

Platna dokončuje slikar doma, akvareli pa so rezultat slikanja v naravi. Zato nam prav akvareli odkrivajo slikarjevo posebno sposobnost ujeti vsakokratno razpoloženje v naravi.

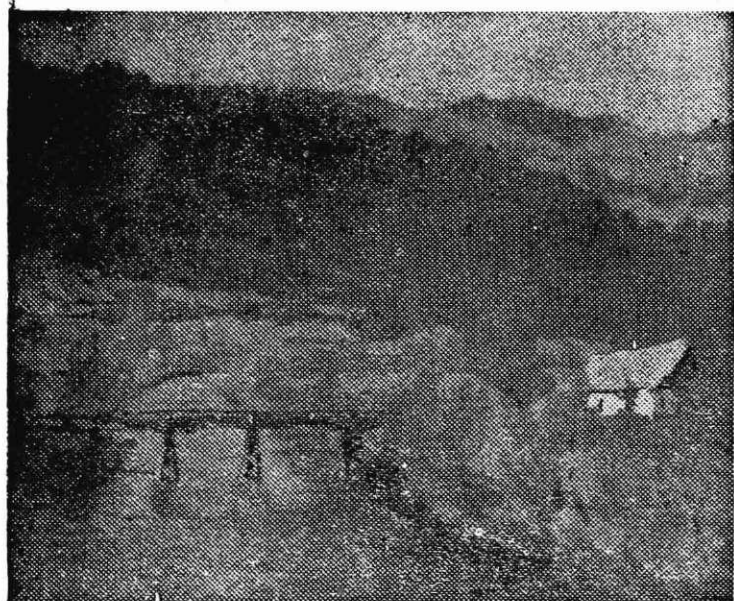
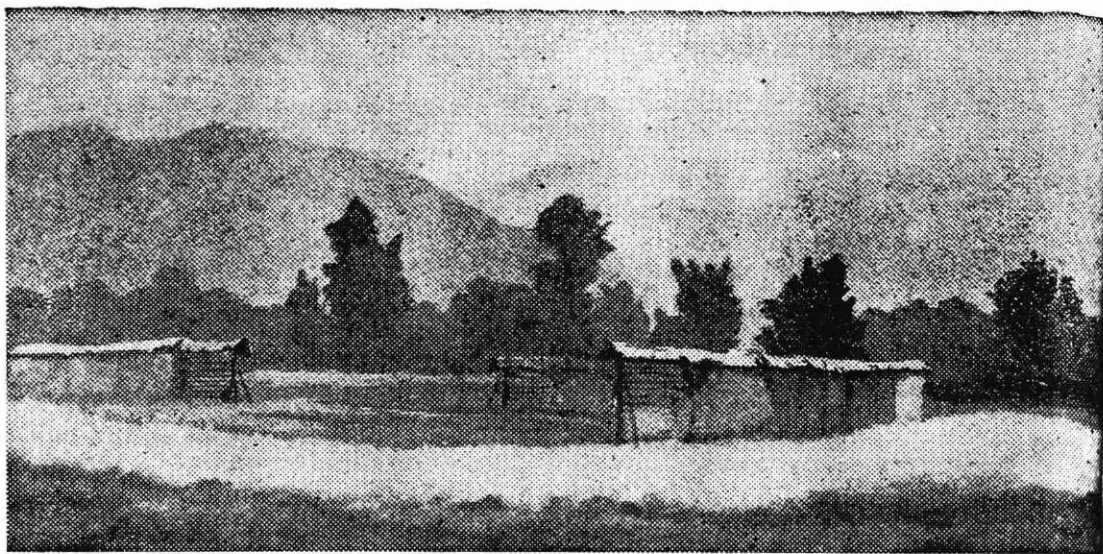
Pogosto služijo slikarju akvareli kot predloge za oljnate podobe. Včasih lahko vidimo, da misli na olje, že ko ustvarja v akvarelu. Pa tudi čiste akvarele porablja za predelovanje v oljnati tehniki. V tako predelanih slikah nedodelanosti ni več, spremenjeno pa je celotno razpoloženje slike. Primerjanje rezultatov istih motivov v olju in akvarelu odpira Tomazinu nove oblikovalne možnosti.

Ceprav je Tomazin predvsem zvest zapisovalec lepote slovenske krajine, v izboru motivov in njihovi obdelavi lahko čutimo slikarjevo naravo. Kot alpinist je naslikal nepregledno vrsto gorskih motivov, ki posredno spominjajo na njegovo nesrečo v gorah. Težki sivi toni in megla, v katero so pogosto zaviti strmi vrhovi, nas opozarjajo ne le na privlačnost, temveč tudi usodno nevarnost gora. Drug pogost element njegovega upodabljanja je voda, zdaj mirna in zadržana, zdaj prikazana kot nevarna razdiralna sila.

Refleksivno, nekoliko melanholično naravo nam posreduje v celoti zadržan kolorit slikarjevih del. Zdi se, da so šele zadnja leta rešila slikarja morečih spominov na dogodke v gorah in mu odkrila tudi svetlejšo stran narave. Njegova zadnja razstava na Jesenicah, z akvareli jesenskih motivov, nam ga predstavlja prav v tej novi luči.

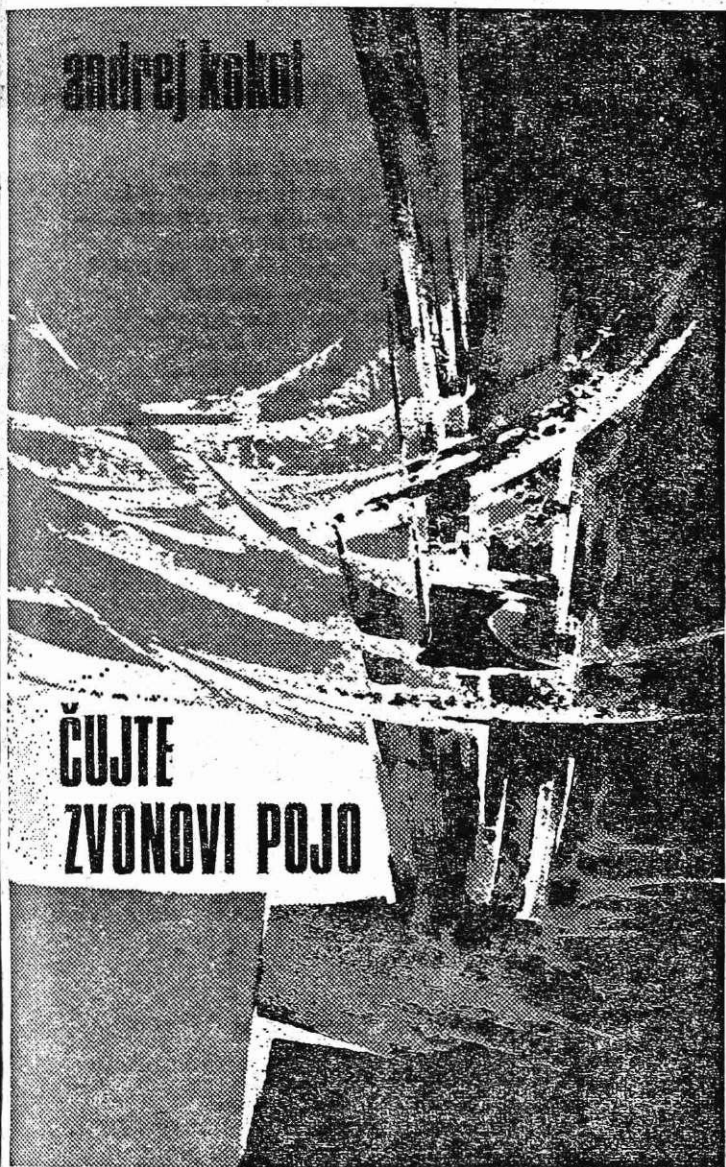
Tone Tomazin je bil rojen 1. 1920 na Jesenicah. Zaposlen je kot uslužbenec v železnici. S slikarstvom se ukvarja od mladih nog. Samostojno ali s člani društva je razstavljal doma in v tujini: na Jesenicah, v Radovljici, v Kropi, Gorjah, na Bledu, v Kranjski gori, Kranju, Trzinu, Ljubljani, Celju, Mariboru, v Ravnah na Koroškem, v Štorkanju, v Novem mestu, Brestanici, Beogradu, Beljaku, Trzinu in Čedadu.

Maruša Avguštin

Tretji in četrti zvezek male Čufarjeve knjižnice

V oktobru je v založbi kulturno umetniškega kluba Tone Čufar, ki deluje pri istoimenskem delavsko prosvetnem društvu Svoboda Jesenice izšel tretji zvezek MALE ČUFARJEVE KNJIZNICE in sicer črtice in likovne reprodukcije našega rojaka Viktorja Gregorčiča pod naslovom RAZMERJA. Knjižico je uredil, zbral gradivo in napisal uvod član kluba, literarni zgodovinar in esejist Emil CESAR. Knjižica obsega 112 strani in kljub temu, da je broširana, jo odlikuje lepa zunanja oprema in kakovosten papir. Knjižico je natisnil Gorenjski tisk Kranj. Gregorčičeva literarna in likovna zapuščina je izšla ob tridesetletnici njegove smrti.

Za dan republike je izšel četrti zvezek MALE ČUFARJEVE KNJIZNICE v založbi kulturno umetniškega kluba Tone Čufar Jesenice — pesniška zbirka slovenskega pesnika iz Celovca Andreja Kokota. Književnik, prof. Valentin Cundrič je v uvodu napisal:

Pesniška fronta se torej nadaljuje. Nova pesem je dobit človeka in zemlje. Prebujenega človeka in prebujene zemlje. Čuječe vesti in zavesti. Naslov naše zbirke se glasi »Čujte, zvonovi pojo!« Čujte, zvonovi pojo je hkrati iztočni verz v bivanjsko nasprotno balado, ki širi in pogloblja snovi v slovenski liriki in to z orfično močjo, zrelostjo, poštenostjo in nujno. Poleg baladnih tem je za Kokotovo poezijo značilna dinamična nota, ki vse tekste združuje v dramo, v osebno, grupno in nacionalno teksturo.

Zbirka je razdeljena na cikle: Še moja smrt je upor, Stvarnost naše bitnosti se ni priznana, Mrivaški zvonovi pojo, Je zarohnela resnica našega izvora. Iz prvega cikla veje ranjenost izobčenja, grupnega in nacionalnega. Vsekakor je to osebna in splošnočloveška bolečina, izpeta na precizen pesniški način. Drugi cikel dokazuje kako bi Kokotova poezija zaživela, če bi nastajala v ugodnejših pogojih. Pesnik skuša biti intimist, vendar je zavezan boju, upor, zgolj nadaljevanju. Iz tretjega cikla žari pesnikova moč, utemeljena že v prvem ciklu, se pravi v smrti, ki je poziviteta. Povsem novo dimenzijo, izvirno, zavzame pri Kokotu dan: Pa je dan tako dolg (tako večno dolg), da ne dočakajo napovedanih sprevodov... V tej misli je hkrati vzmet, os pričujoče zbirke pesmi, kakor tudi zaobljuba za nove pesniške fronte. Iz četrtega razdelka zvemo, da je tudi čas — ne le prostor — pesnikov-sovražnik. »Zdaj že gloda na besedi moji,« pravi pesnik. Ta cikel nam tudi predstavi ruine mesa in besede, oboje se bo težko zacelilo. Kako, o tem bo govorila in pela prihodnja Kokotova poezija.

Andrej Kokot

In nič se ni zgodilo

Vihar se je umiril in zemlja spet diha mir, kot da se ni nič zgodilo.

Čas spet vsrkava bolelost nemira izpod steptane ruše resnice in moj svet spet pozablja nase.

Srce mi vztrpetava, kot ptica z okrnjenimi peruti, ljudje se poigravajo z njim kot otroci, in v njihovih očeh je lesk nepotešene oblasti.

Še je v meni moč

Ne, zdaj ni še čas obupa, čeprav me gloda in v meni izziva satanske podobe. Se bom prestajal to tragedijo duše in besede, ki jo trgajo iz mene in mečejo v peklenjski ogenj.

Še je v meni moč, da prenašam muke razbeljenih orodij, ker kalijo moj ponos in ker vem, da se bo razbeljeno orodje v pozabo in pogin moj nekdaj ohladilo.

Tu ne bom ostal

Tu ne bom ostal. Krenil bom na novo pot spoznanj.

Ne, tu ne bom ostal, ker čas pričakovanj in upov več ni moj cilj in ker stvarnost naše bitnosti še ni priznana.

Tragedija na oceanu slovenskega žitja

(V. Polanšek, Karantanske, MK 1971)

Valentin Polanšek je koroški pesnik. Skušali bomo dokazati večjo vraščenoost tega pesnika v slovensko poezijo, kot se na prvi pogled zdi.

Kosovelova pesnitev Tragedija na oceanu ima devet tekstov. Pesnitvi bi lahko rekli tudi tragedija na oceanu slovenskega žitja (koroškega) in poezije (matične). Nas predvsem zanima prva, ki ji Polanšek pravi karantanska, in vsebuje prav tako devet pesmi. Pri Kosovelu buta ob nas ocean, naslednik župančičevega Kvarnera, pri Polanšku pa Korotan. Kosovelov ocean je absolutni gospodar telesa in besede; tej poetični hierarhiji, ki je seveda v matični poeziji poglavitna srhljive dimenzije (odtujenost, reizeem kot nasprotna transsubstanciacija idealov), se Polanšek pogumno upre. Upre se z Vodnik-Prešernovo dimenzijo, s pesmi. Zanj trdi, da v Korotanu ni izumrla. Druga vzporednica govori o siadkih, dehtečih rožah, ob katerih človek onemi, na vse pozabi, zaspi, zasanja. Polanškov človek ne pije tega strupa, ne mara za njegovo omnipotenco, drži se svojega, pasterškega, osojskega, dravskega, pastirskega, dninarskega, gosposvetskega. V tretji vzporednici sta oba pesnika pomirjena z žrtvijo, ki jo služi človek, neviden, nepoznan, anonim, vendar nepogrešljiv člen v človeški verigi. Kosovel stvari razlaga bolj panteistično, človek ni izgubljen, čeprav ga živi ne pogrešajo; Polanšek je vključen bolj v zgodovino, v kroniko koroške družine, ki je rodila sinove za cesarje, za Doberdob, za plebscit, za partizanstvo in za mir. V naslednji vzporednici Polanšek motiv podaljša, ga razvija iz tretjega, v izseljenske dimenzije. Koroški delavci so mrličji, telesni in najbrž tudi duhovni, saj so živorarili v tujebesednem svetu. Kosovelov tekst spominja na Tujo učenost, ocean pogoltna mladega študenta, njegovo željo po svetu in znanju, pri Polanšku gre seveda za najosnovnejši temelj: za skorjo kruha, če je doma ni, svet pa maha z njo kot z rdečo krpo. V peti paraleli Polanšek ugotavlja, kaj vse koroški človek stori in tvega, da preživi. Potujoč se. Kosovel se znajde v smrtni stiski, pravi, da se ves svet utaplja. Ta potop ima pri Polanšku otipljivejše robove. Šesta različica korelacije nas navda z grozo. Polanšek nam slika umirajočega Slovenca, v tuji bolnici, umira v temi človeških odnosov, med neslovenci; če bi preživel, spet ne bi našel nacionalne osi. Isto je pri Kosovelu. Potop ne more pogoltniti človekovega duha, pa kaj to pomaga, ko so pa obale potonile. Potop ima pri Kosovelu reificirane pomene, pri Polanšku pa raznarodovalne. Sedma teksta sta podaljšek in dopolnitev šestega. V osmi pesmi Kosovel spominja na jehovski Harmagedon, svet je prenovljen, preteklost ni važna. Polanšek ne more uteči karantanski stiski. Poksusi z intimo, pogovarja se z vrbami. V deveti pesmi Polanšek spravljači zavidanja nevreden življenjepisa, Kosovel pa sumira slike potopa.

Polanškov cikel Karantanske je vzet iz knjige pesmi z istim naslovom. Pesnik mu je med tremi cikli dodelil drugi, središnji prostor. Prvi cikel Solze in vino ima le dva orfična teksta in najbolj očituje Polanškovo pesniško šolo, Kocbekovo in Udovičovo. Teksta boljše, antolodijske vrednosti sta Pogled skozi solze in V kopreno vedrih dni zaviti. Tretji cikel nosi naslov Več veselih...

Delopustna, Sezonsko dekle, Brezposelna, Dvom, Uvidevnost... danes zunaj so pesmi, ki govorijo o sodobnem človeku, in jih pridružujemo po vrednosti Karantanskim. Uvidevnost in... danes zunaj sta intimna teksta, govorita o pesniku. Dvom je nekje na sredi, med subjektivnim in objektivnim. Tekst presega (kot cikel Karantanskih) Polanškovo šolanje ob lorkističnih vzorcih: Črna (nebesna votlina) je zadavila (komaj prižgano) Venero. Za toliko (ljubezenskih približevanj) tako leseno nerazumevanje (in ustaljena negibnost) prakamenja. Zato ne vem, komu bi pošepetal v to grobno tišino (o velikih bolečinah) in ostudni sramoti.

Že ob Kokotovi zbirki Ura vesti smo zapisali, da v Koroški gledamo ekvivalent. Koroški pesniki ustvarjajo svoj profil pesnenja. Njihova pesniška misel se krepi v slovenski tradiciji kot tudi istodobnosti. Najbrž oni še najbolj dokazujejo, da je biti pesnik nekaj drugega kot biti slaven in da to uveljavljanje ni razločljivo z nagonom po presitosti (hrane kot slave), temveč z nagonom po nacionalni ohranitvi. Polanšek vsekakor zasluži vse priznanje, zaradi tega imperativa kot tudi vidnega osebnega pesniškega napredka.

Valentin Cundrič

Črtomir Šinkovec

Cena za sonce

Možje, žene in otroci z Angeljske gore so vsako zimo hudo zavidali Vipavcem rano pomlad. Dejali so:

»Vipavci, živite kako v nebesih. Zima se vas izogne, sneg vas ne zamete, burje pa imate le toliko, da vam odnese smeti. Pri nas pa je vse drugače. Snega je toliko, da se iz njega ne vidiš, burja zavija nam na peceh, strehe odnaša in voda še pri ognju zmrzuje.«

Vipavci v uteho sobesednikom natočijo vipavca. Le-ti ga globoko srknejo in ko se jim duša ogreje, pridejo z besedo:

»Napravimo kupčijo. Vi nam malce sonca, mi vam malce zime. Tako bo lepo in prav za vas in za nas.«

»Pametna misel,« ga zdajci srknejo tudi Vipavci, spogledajo se in rečejo.

»Kupčija velja! Le nekaj boste primaknili k ceni sonca.«

Možje, žene in otroci z Angeljske gore se razvesele in pobarajo:

»Kaj naj primaknejo?«

»No, kakšno malenkost. Recimo: pitanega vola, dve kravi, tri konje, štiri kobile, pet telet, šest žrebcev, sedem svinj, osem koštrunov, devet-ovac, deset kozlov in oslov toliko, kolikor smo našeli domačih živali.«

Možje, žene in otroci z Angeljske gore v zadregi pomislijo, pa rečejo:

Glede drugih živali ni skrbi, le kje naj najdemo toliko oslov?«

Vipavci ga vnovič srknjeno, pa rečejo:

»Oslov bo pa venčar dovolj.«

Možje in žene in otroci z Angeljske gore se spogledajo, potem pa v en glas:

»Dovolj jih je že dovolj, če pa še Vipavce prištejemo, jih bo pa še za drugačno kupčijo preveč!«

Od tu dalje se ne ve, kako je potekala kupčija.

Valentin Polanšek

Luna

Činček luno gleda,
ki vsa blede
se mu smeje,
zvezde šteje.
Činček luno vpraša:
Zdaj si naša,
pa se smej
kakor prej!
Činček zavpije,
ko luna se skrije:
Pazi, presneto,
na našo raketo!

Sorodniki

Oče hodi rad na delo,
mati poje si veselo,
sinu vse je žoga,
hčerka rada uboga,
ded je že počasen,
babica ve basen,
vnuk se sam še ne obuže,
vnukinja pa vse ljubkuje,
stric ima kmetijo,
teta pa oštarijo,
nečak se rad potepa,
nečakinja je lepa,
bratranec hitro piše,
sestrična rada riše.
Kdor še več sorodnikov ima,
naj po imenu vse pozna.

Snežinke lovimo

Tiše in tiše
so pota in hiše,
više in više
nam veter zapiše.
Puh te odeje
nikogar ne greje —
in vendar se smeje
vsa otročad
in stari strnad.

Črtomir Šinkovec

Hej, na Nanosu

Hej, na Nanosu, vrh Pleše,
burja mlade zdaj ima,
puha, piha, divje pleše
in pometa kar se da:
od Postojne do Šempasa
motovili preko streh,
od Planine preko Krasa
stiska gromozanski meh.

Od Postojne v Nabrežino
in s Snežnika plane v Trst,
ziblje ladjo kot lupino,
joj, gorje mu, kdor ni čvrst:
vrže ga po tleh, obrije
pa povleče za brado,
varen je le, kdor zavije
v suknje tri se za pečjo!

Jesen

Od Ljubljane do Kočevja
zdaj jesen je, čas deževja,
od Črnomlja do Gorice
so oblakov perutnice
čez in čez nebo razpete.
Dež pa lije kot iz rete,
da ne more zlata zora
preko mesta Maribora;
zarja se v meglo je skrila
od Pirana do Predila
in ves sivi dan brez konca
ne posije žarek sonca.
Mi pa s to deževno smolo
pod dežnikom gremo v šolo
in iz šole spet nazaj —
kdaj bo le deževja kraj?

Nagajivka

Burja gode kakor čmrlji,
v oknih piska in brenči:
»Otročki, bi odprli
meni duri do peči?
Z vami rada se pogrejem,
odpočijem se pri vas
in nato na glas zasmejem
se v Vipavo in čez Kras.«

»Hm, saj burja se norčuje,
njej zares ni do peči,
raje vriska, drevje ruje
in pomete vse smeti,
kakor žrebec vrtoglavi
se med hišami vrti
od Postojne po Vipavi
v Sabotinove rebri.«

Žolna

Žolna,
smrečjih host zdravnica,
v svoj zazre se
tenkočutni radar,
detlu pravi:
»Čuj, motorko, ptical!
To najbolj nevaren
je lubadar!«

Norčije na paši

Tisoč je norčij na paši:
Čmrlj pijan je v cvetni čaši,
mravlja hrošča — velikan je —
nese v svoje stanovanje.
Kaj pa janjčki? Kaj pa ovce?
Ti prevračajo kozolce.
Kaj pa kozel? Ob ogrado
sam si češe sivo brado.
Kaj pa osel? Osel brca
in po vrsti vse okra.
Kaj je s kravo? Muli travo,
kara vola: »Krivda tvoja je, starina,
da takó nori mladina!«

Srečanje na vrtu

Basen

Ondan srečata se v senci vrta
slinar-polž in mož-stonoga.
Polž previdno hišo si odprta
in z besedo možko, brez poroga,
zaskrbljenega stonoga radovedno vpraša:
»Kam, prijatelj? Na sprehod na polje,
kjer obilna je in sladka paša?
Malce si čemerem, nekam slabe volje,
v žalostnih očeh je skoraj jok.

Mož-stonoga na sto bosih nog
se vstopi, polžu vzdihovaje pravi:
»Glej, oženil sem se, revež, davi.
Ni še konec svatbe, že pošilja žena
me na potovanje v daljno mesto
po sto parov čevljev najljepših,
nogavičk svilenih parov dvesto,
nogavičk najdražjih in najlepših.
Joj, kako bom to ženici nudil?
Kje dobim denar naj, težke tisočake?
Le zakaj sem se zaljubil in zasnužil,
pa z ženitvijo zabredel med bedake?«

Polž spet možko sline si obriše
kar ob stene svoje zavaljene hiše,
više pomoli roge v oblake:
»Kaj bi gnjavil se za tisočake?
Po navadi naši vzemi na obroke,
saj potreb še več bo, ko dobiš otroke,
treba bo zgraditi stanovanje.«

Mož-stonoga žalostno je kimal,
vase potajil je to spoznanje:
»Proč so sanje, da bom lepše ninal,
pa po soncu ženko na sprehode vodil,
srečen se postavljaj pred fantičke...
Kakšna zmot! Zdaj za čevljičke in nogavičke
kot bosjak bom sam do smrti hodil...«

Dalje šla sta po opravih z vrta
polž in mož-stonoga — oba potrti...